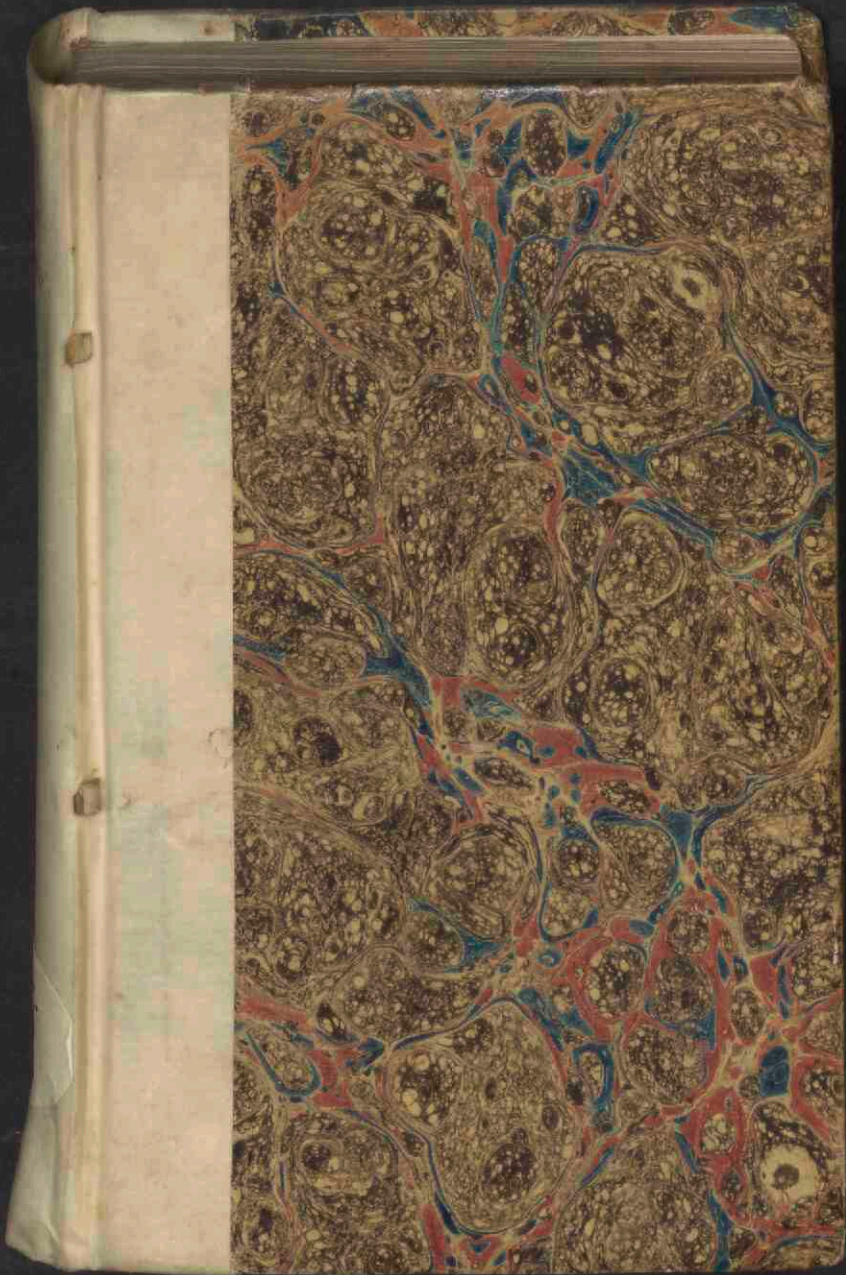

Mercurius Gallobelgicus siue, rerum in Gallia & Belgio potissimum: Hispania quoque, Italia, Anglia, Germania, Polonia, vicinisque locis ab anno 1588. vsque ad Septembris anni praesentis 1592. gestarum, Nuncius.: Opusculum in quinque libros, qui totidem annos complectuntur, diuisum

<https://hdl.handle.net/1874/432346>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

MERCURIUS
GALLO-
BELGICUS.

S. oct.
1468

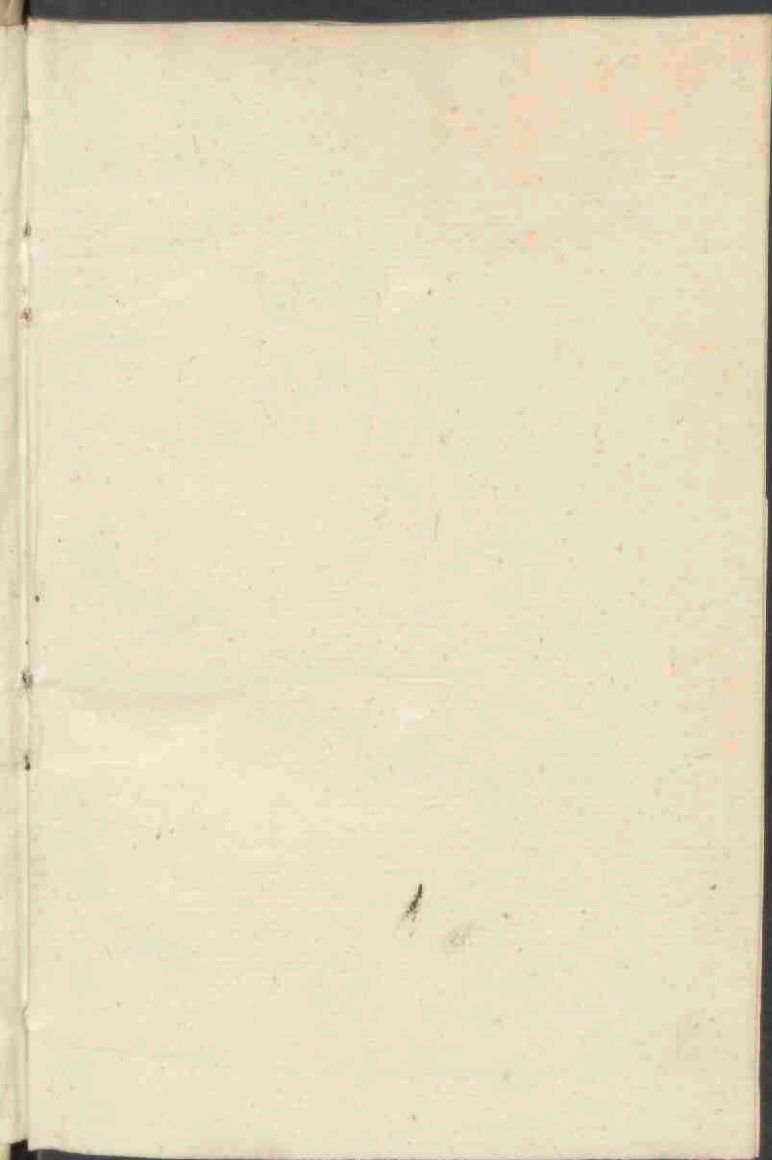

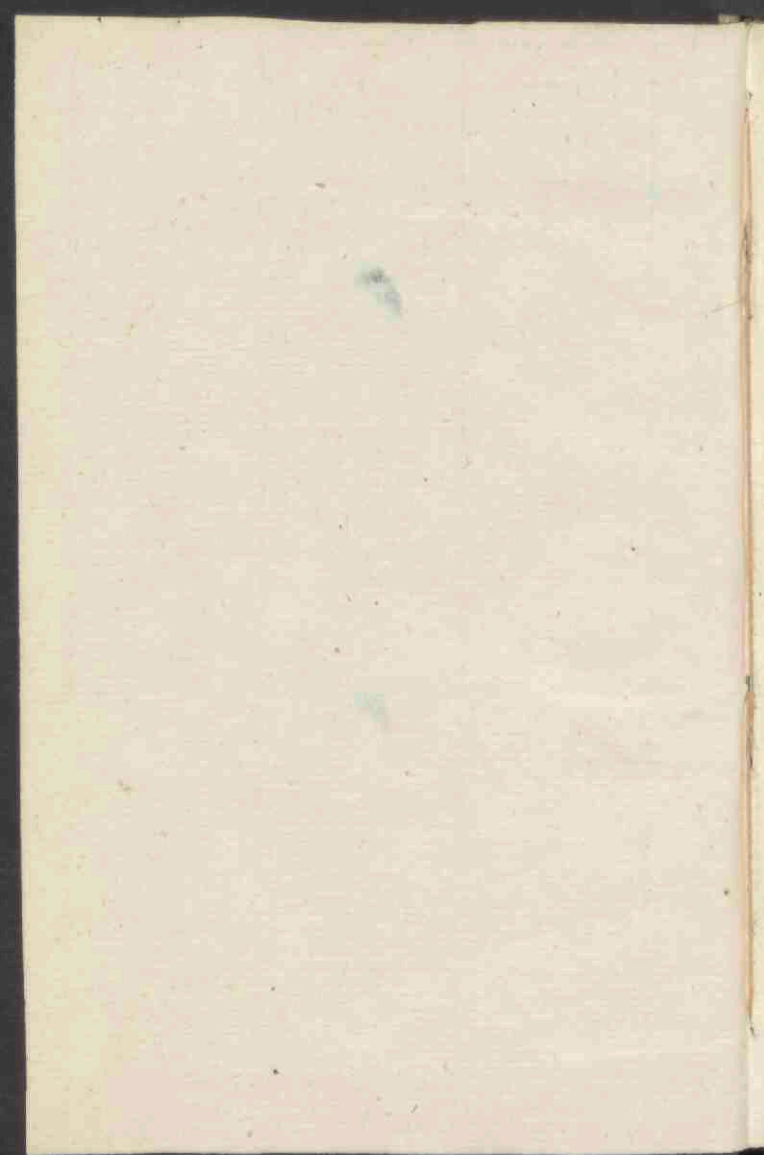

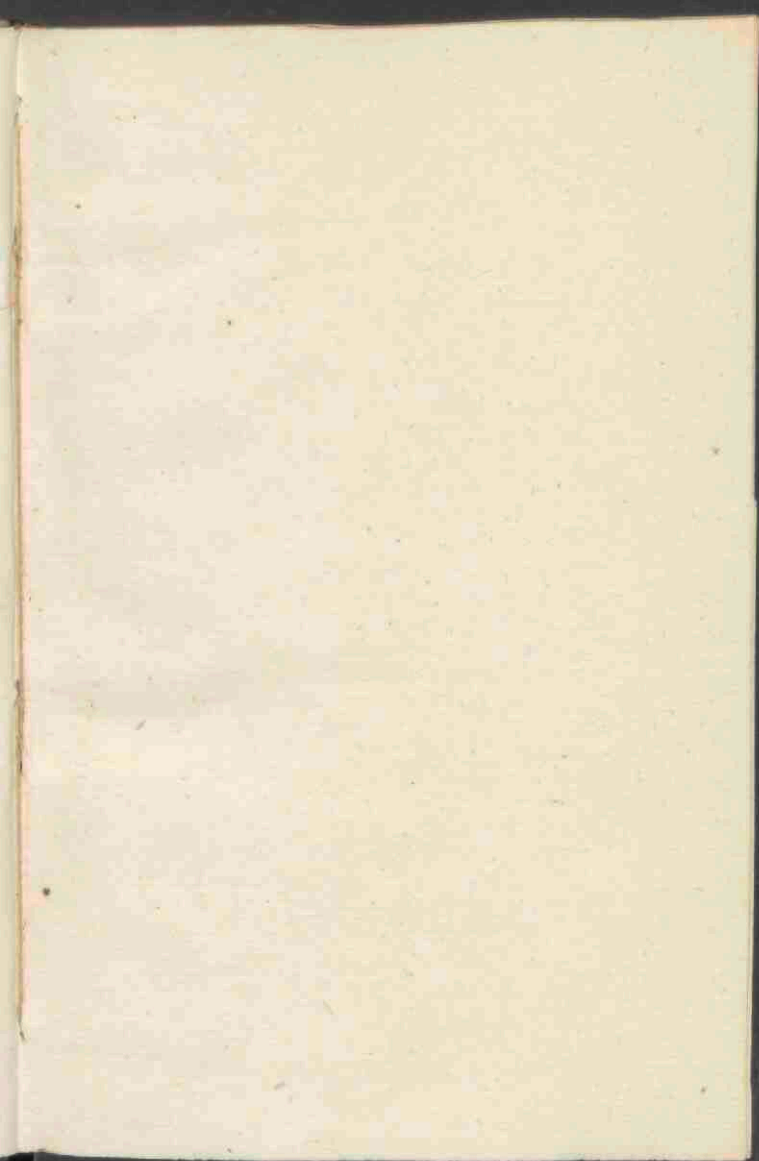
Historia Gentium

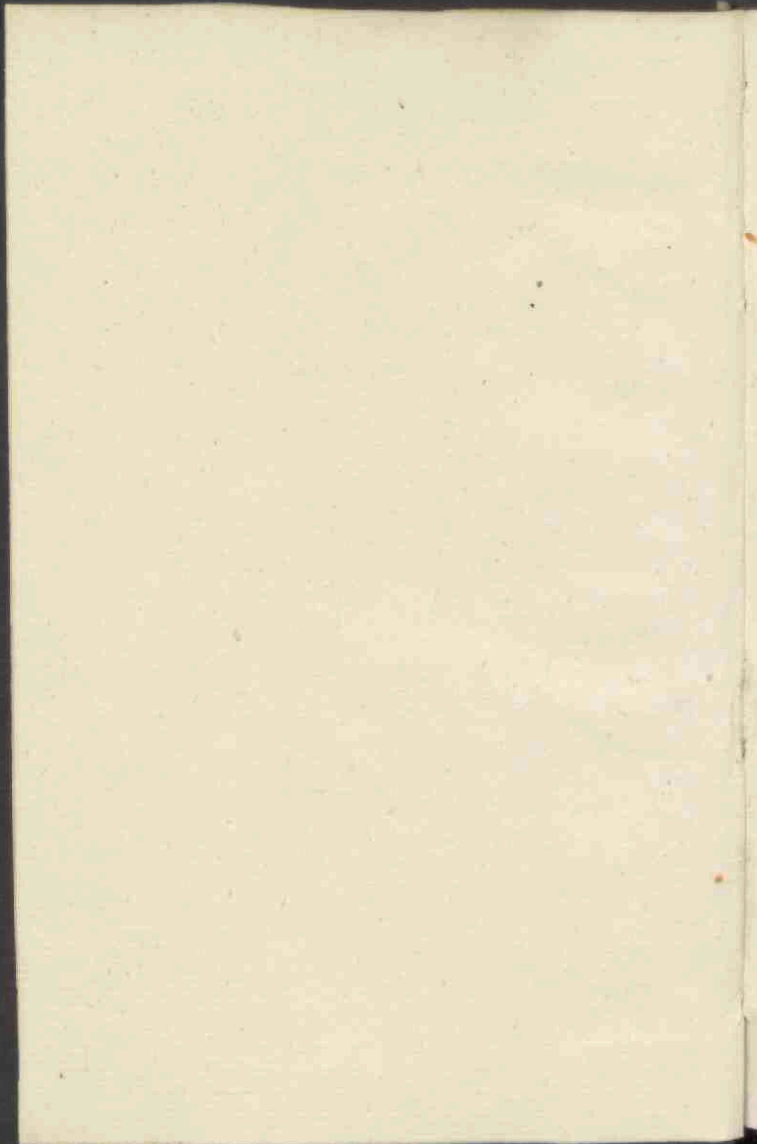
Octavo n°. *14*68.

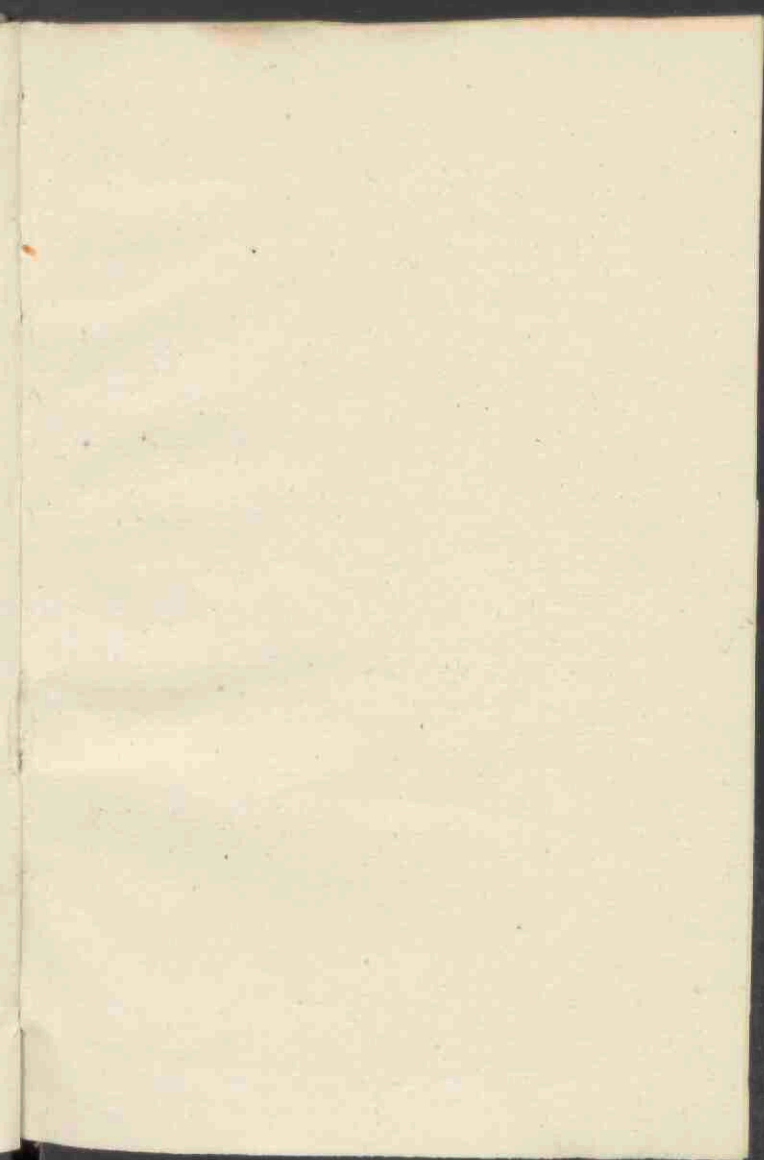
S. oct.
1468

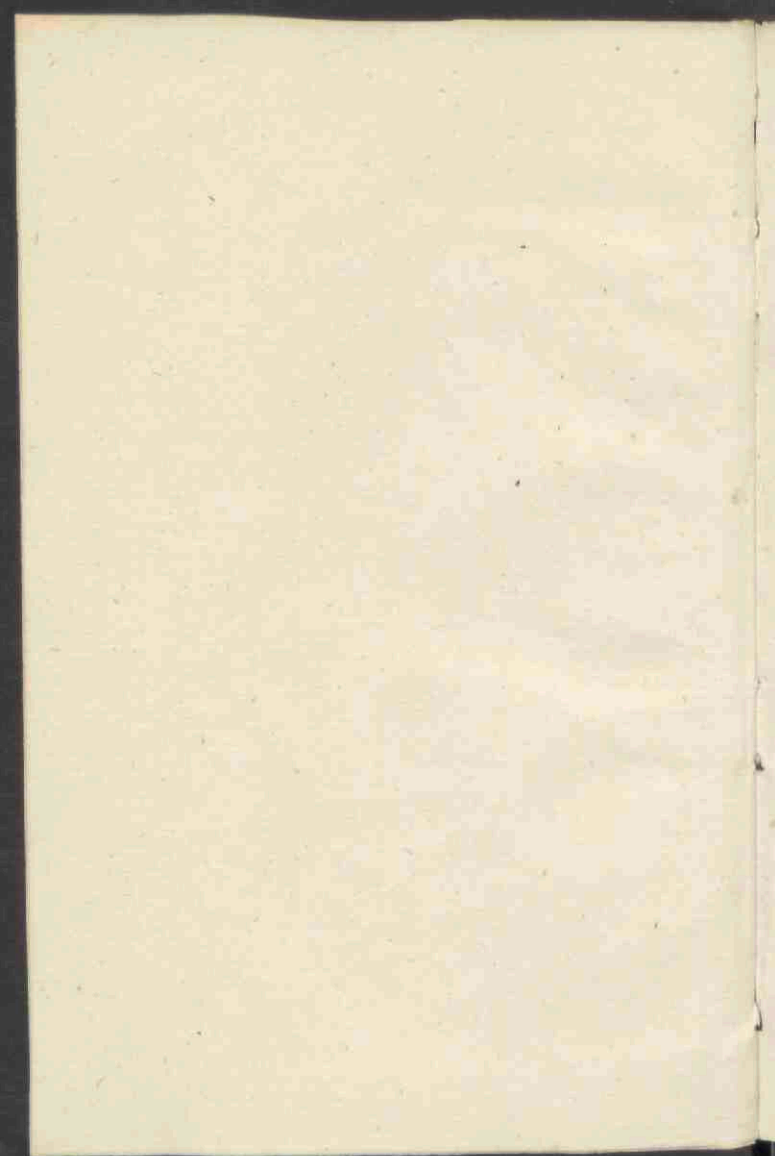

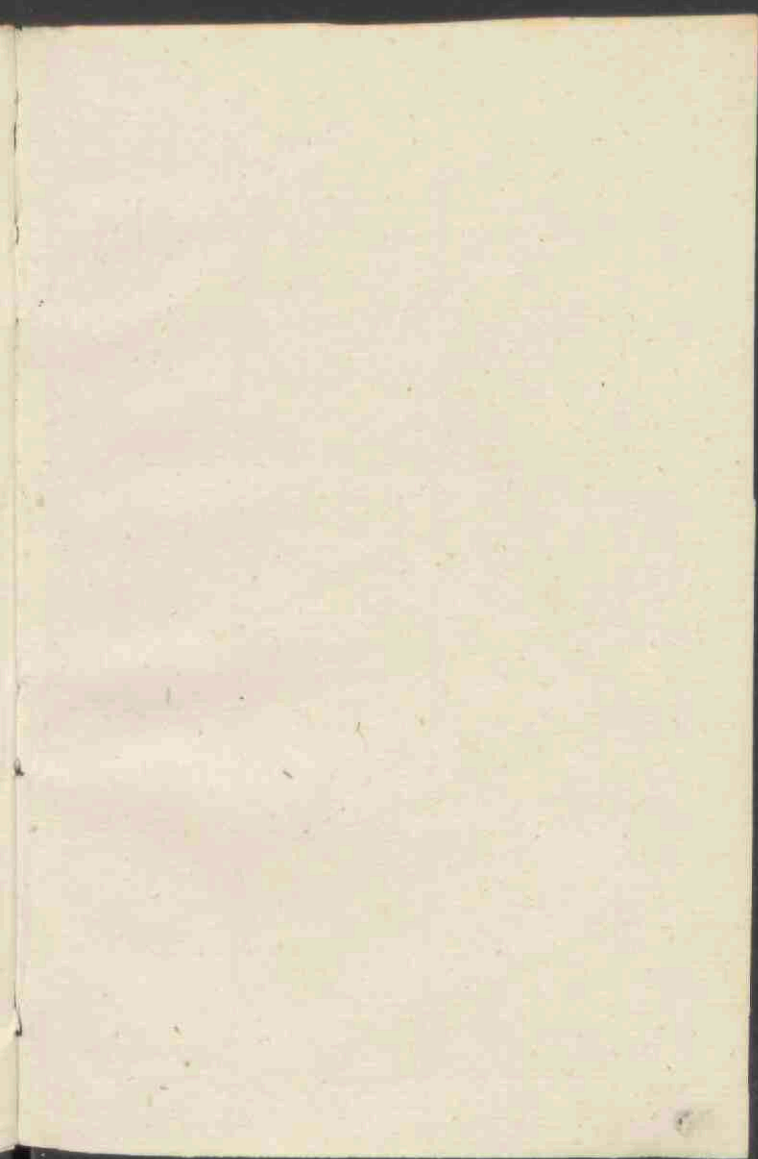

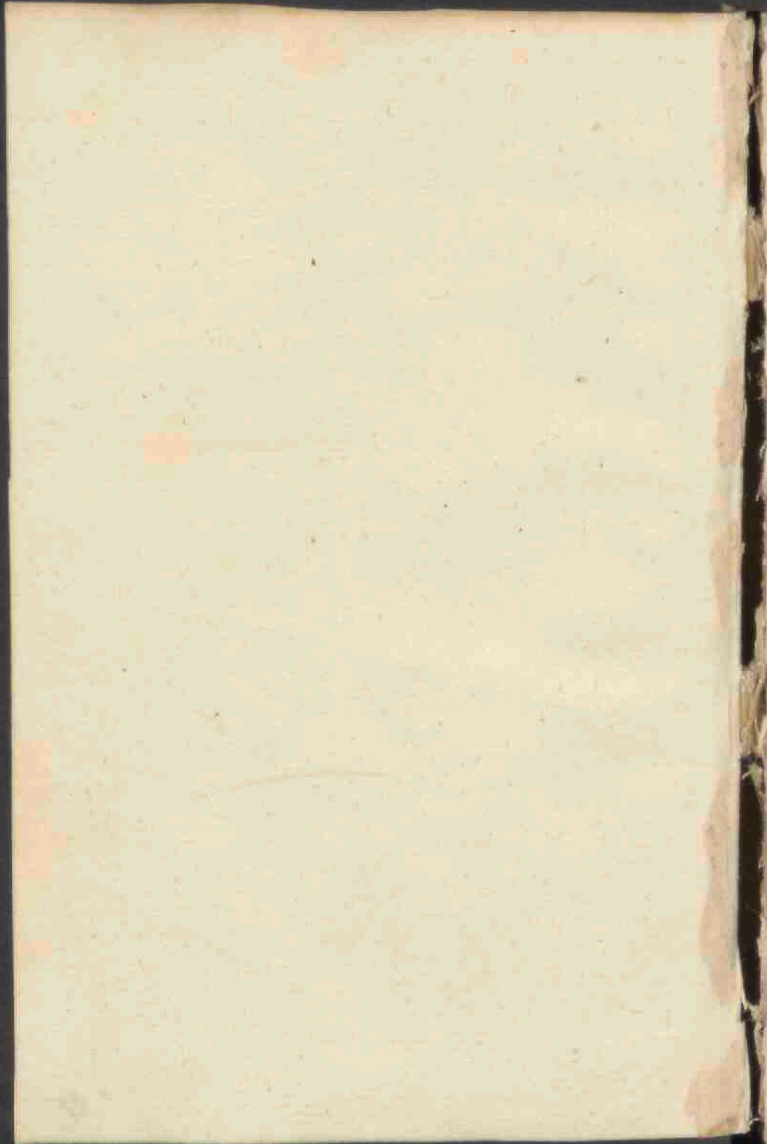

M E R C U R I V S

GALLOBELGICVS,

sive,

R E R V M I N
G A L L I A & B E L -
G I O P O T I S S I M V M : H I S -

T A N I A Q V O Q V E , I T A L I A , A N G L I A :

Germania, Polonia, vicinisque locis ab anno 1588.

vsque ad Septembrii anni presentis 1592.

gestarum,

N V N C I V S .

SCV L P M I N Q V I N Q V E L I B R O S ,

si totidem annos complectuntur, diuisus auctore D. M.

I A N S O N I O D O C C O M E N S I

Frisio.

COLONIA AGRIPPINA
Apud Godefridum Kempensentem
ANNO M. D. XCII.

Handwritten notes:
Auctorem e
ni...
Holl...
1588
1592
Frisio...
libros

R E V E R E N D I S

S I N G U L A R I V I T A E I N F E

R I T A T E I R A D V A T I O N A D O

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

... D. Henricus ...

R E V E R E N D I S,
S I N G V L A R I V I T A E I N T E -
G R I T A T E, E T E R V D I T I O N E D O -
 minis, D. Henrico Detteno, Cathedralis Ecclesiæ
 Monasteriensis Vicario & Coactori: nec non &
 D. Ioanni Detteno, Veteris Ecclesiæ D. Pauli
 Canonico, fratribus: Dominis & amicis
 suis vnicè colendis,

S. P.

E V turum aliquando tēpus, Reuerendi Domi-
 ni, quo viui mortuos se beatiores dicent, &
 quo viuos omnes lamentatio, mortuos verd
 gratulatio sequetur, non tantum Methodius
 Episcopus Martyr, et Lactantius Firmianus, sed & ipse
 Christo dilectissimus Apostolus Ioannes in Apocal. sua
 vaticinatur. In illud autem tempus nos incidisse omnino
 mihi persuadeo. Quis enim nostrum est, qui si animum
 suum ab huius seculi occupationibus parumper abstra-
 hat, & ad ætatis nostræ statum diligenter contemplan-
 dum conuertat, huius vitæ pertasus, cum Paulo non cla-
 mabit; Cupio dissolui, & esse cum Christo? Inua-
 luit enim malitia, omnia vitiorum & fraudum genera
 increbuerunt. Iustitia interijt: fides, pax, misericordia,
 pudor, veritas nusquam reperitur. Vis & audacia præ-
 ualet. Vix est, qui aliquid habet, quod non vi, fraude, im-
 posturisq; partum & manu defensum est. Si qui sint bo-
 ni, prædæ & ludibrio habentur. Solum mali opulenti sunt:
 boni verd in omnibus contumelijs & egestate iactantur.
 Pauci parentibus pietatem exhibent; nemo infantis aut

In reuelationibus.
 Epitomes
 diuin. inst.
 cap. 11.

EPISTOLA

senis miseretur. Auaritia & libido corrumpunt omnia. Vitiatissima sunt caedes & sanguinis effusiones; vbique bella sunt, nō modō extera & finitima, verū etiam intestina. Ciuitates inter se bella gerunt; omnis ordo & aetas arma tractat. Non imperij dignitas conseruatur, nō militia disciplina: sed more latrocinij impius miles vastat & depraedatur omnia. Quis, inquam, Reuerendi Domini, nostrum est, cui diligenter hac perpendenti viuere lubeat? Taceo tot blasphemias, execrationes, contumelias, impura verba in Deum, in eius Sacramenta in Sanctos, quae quotidie aures nostras circunsonant. Tanta enim est hereticorum nostrorum temeritas, & effrenis audacia, vt nihil tam sanctum, nihil tam diuinum, & in augustissima Trinitatis concilio ita arcanum, quod nō audent execrandis linguis suis proscindere, polluere, prophanare. Quod si Polycarpi in nobis spiritus esset, ab quoties cum illo exclamaremus; Deus, ad quae nos tempora reseruasti?

Huius tanta atroxia atq; impietatis, etsi causa praecipua sit hominū innata malitia, spiritus & subtractione ad quauis scelera praecipit; auget tamen eam intestinorū bellorū diuturnitas, quae omnis impietatis licentia fenestram aperit. Impossibile namque est, in bello iustitiam posse seruari. Non ignorauit hoc Antigonus senior, qui cuidam porrigenti librum de iustitia conscriptum; Desipis, inquit, qui cum me videas alienas vrbes armis vexantem, tamen apud me de iustitia differis. Aliam praeter ea horum malorum causam arbitror, neglectam & contemptam verā Religionem: quod ne ipsum quidem

Hora-

DEDICATORIA.

Horatium poetam Ethnicum latuit, cum dixit;

*Dij multa neglecti dederunt
Hesperia mala luētiosa.*

Hora. lib. 3.
Oda 6.

Quibus duabus carsis, quò minus tertiam Lactantij addimus quid vetat? Is enim de vltimi temporis malitia differens; Cuius, ait, vastitatis & confusionis hæc erit causa; quòd Romanum nomen, quo nunc regitur orbis (horret animus dicere: sed dicã quã futurũ est) tolletur de terra. *Que causa omnes si vnquã vno eodemq; tempore locum inter Christianos habuerunt, ceriè hac etate habent: in qua nullus peno orbis angulus à bellis, usq; inconditis & dissolutis immunis est: nulla nõ prouincia hæresibus, atheisnũs & impietatibus plena; nusquam non Romanum nomen, tam in Monarchia Ecclesiastica, quàm seculari exosum est. Ex multitudine itaq; & causarum efficacia, multitudo sequitur turbulētissimorum, tristissimorumq; effectuum.*

Diuin. inst.
lib. 7. ca. 15.

Quod vt ijs, in quibus adhuc amor alicuius pietatis remansit, ostenderem, libellum hunc ex multis fragmentis Germanicis, Latinis, & Gallicis: quã his annis in lucem prodierunt: priuatim quoq; scriptis, & quotidiana experientia opere tumultuario compilauit. In quo mirabiles mundi paroxisimos, regnorũ mutationes, bellorũ motus, hæreticorũ diuersas in ecclesiã machinationes, insidias, periuria, proditioes; inaudita hominum scelerã, vrbiũ & prouinciarum excidia; & vt vno verbo dicam, totius mundi horrendam metamorphosin, q̃ hoc lustro proximo vidimus, cõmemoro. Quod vt fierem, impulit me,

præter amicorum preces, & mea & proximorũ salutis

EPISTOLA DEDIC.

amor, vt dum hanc rerum humanarum instabilitatem, impuritatēq; legimus, vta hæc nobis vilescat, animū-que ab his transitorijs, ad ea quæ stabilia sunt et æterna, transferre discamus.

Hoc igitur qualecunq; sit, quod in hoc libello præstimus, Reuerendi & eximij Domini, vobis nuncupatum volui: Beneficentia namq; & humanitas, qua me nuper vobis presentem estis complexi, facit, vt nominis vestri nunquā obliuiscar. Præterea historiarum studiosis, ecquod munus conuenientius, quàm historicū quid, potest offerri? Huc accedit singularis ille zelus, quo Catholicam, Apostolicam, Romanam, Religionem prosequimini: quam in laudabil: illa & antiqua Diocesi Monasteriensi nunquam non promouere & propagare conamini: omnibus eius professoribus vnus opibus, alter studijs et laboribus suis patrocinantes. Scio quidem, R. Domini, vobis eruditiora, politioraq; deberi: sed sint hæc amoris nostri primitia. Accipite igitur hanc qualemcumq; nostram operam, et tenue amici munusculum; auctorem-que mutuo (vt coepistis) amore complectimini. Valete. Ex nostro musæo: Anno ab humani generis iustauratione. M. D. XCII. Idibus Septembris.

Reuerendis Dominationibus vestris

deditissimus M. Iansonius.

RE-

R E R V M M E-
M O R A B I L I V M H V I V S
L I B E L L I I N D E X.

A N N O 1587.

Sacræ Ligæ in Francia origo pag.	3
Iuramentum Franciæ Regis quale	4
16 Iulij Comitia in Francia edicta	5
20 Iulij Germani equites Nauarræo subsidio in Gal- liam profecti	6
10 Octobris Nauarræus Ioiensium vincit	6
16 Octobris, nocte S. Galli festum insecuta, Germani à Guisianis cæduntur	7
Castellonius ad Nauarræum venit ibid.	

A N N O 1588.

Simultas inter Guisium & Espernonijum	8.9
Henricus Rex Gallia Parisijs	10
9 Maij Guisius Henricum Regem Parisijs adit	10
10 Maij Tumultus Parisiensis	12
Confœderatorum ad Regem Henricum legatio	15
7 Iulij Articuli Regi Galliarum à Cōfœderatis oblati 16. & seq.	
19. & 21. Iulij Edictum vnionis inter Regem Henricum & Catholicos eius subditos promulgatur	18. 19
31 Iulij Classis Hispanicæ infelix successus	23. 24. & sequent.
Regina Angliæ Hispano Regi bellum molitur	28
Regis Gallia ad Confœderatos scriptum ibid. & seq.	
15 Augusti Comitia Blasentia indicta	29
Consilium Confœderatorum de rebus in Comitijs Re- gi proponendis	30

I N D E X.

Ad Comitia Blasentia qui veniant	35
Dux Guisus cur ad Comitria non veniat	36
17 Septembr. Parmensis Antuerpnam venit	52
Bonna à Regijs obsidetur	53
Schenckius à Principibus Germanis opem petit	53
Germanorum Principum ad Schenckij petitionem responsio	54
19 Septembr. Bonna Regijs deditur	55
26 Septemb. Classis Hispanica lacera in Hispaniam tendit	27
Robertus Dudleyus Comes Lycestria obiit	55
2 Octob. Supplicatio solennis Blasensibus habita	37
9 Octob. Henricus Rex cum Proceribus Regni sacram synaxin percipit	38
19 Octob. Oratio à Rege in Comitijs habita 39. 40. & sequen.	
Montes ad Zomam obsessi.	52
Marchio de Renthij Tolensibus bellum parat	55
20 Octobr. Parmensis Montes ad Zomam prodicione infeliciter tentat	56
19 Decembris VVachtenduncka obsidetur & capitur 59. & seq.	
Quid in Comitijs Blasensibus actum	60. & sequen.
Dux Guisus ad Comitria vocatur, & venit	62
23 Decembr. Henricus Rex de Guisio trucidando consilium inquit	63
Guisus trucidatur	65. & sequen.
Guisij Secretarius capitur	67
Qui Principes eodem die capti	68
24 Decembr. ipsa Natiuitatis Christi vigilia Cardinalis Guisus occiditur	69
Henricus Rex Inuillæum puerum interfici iubet	ibid.
27 Decembr. Nauarræus Mortium occupat	76
28 Decembr. feria 4. post Christi Natalitia Guisiorum cadauera conburuntur	70
Ducissæ Nemouria cum Rege expostulatio	70
Guisij	

I N D E X.

Guifij coniugis lamentatio	71. & seq.
Duos alios Guifios parit	75
Parifiensium in regem Henricum odium	75
Vibes à Rege deficiunt	76
Scriptum Henrici Regis, quo se iterum purgat de interfectis Guifijs	77
Criminationes Regiorum in Guifios.	80
Confœderatorum in apparando bello diligentia	81
Henricus Rex Cõfœderatos aliquot hostes declarat	81
Ioannis Regiomontani de anno 88. vaticinium	82
Mira, quæ eodem anno in diuerfis orbis partibus contigerunt	83
Portenta, quæ hoc anno visa & audita sunt	84
Petri Turelli de Regno Gallix vaticinium	86

A N N O 1589.

6 Ianuar. Catharina Medicæa Henrici Galliarum regis mater moritur	87
Eius morientis ad filium monita	88
Henricus Rex Blesis relictis in Turones proficiscitur	89
Legatus in Gallia Pontificius Henricum Regem delicti sui admonet	90
Parifienses de Regis facto Theologos consulunt	90
7 Ianuar. Theologorum Parifiensium de Regis facto sententia	91
Pontificis & Cardinalium ob cæsos Guifios consternatio	91
Pontificis ad Cardinales oratio	92. & seq.
1 Februa. Henricus Rex Catholicos ordines ad comitia noua denuò vocat	98
Ordinum Cõfœderatorum Gallix ad Regem scriptum amarulentum	99. & seq.
Aurelianenses à Rege Henrico frustra obsessi	107
4 Martij Parifienses Menium Ducem Proregem Francix renunciant	108

I N D E X.

- Confœderatorum noua sigilla ibid.
 Henrici Regis de accersendo Nauarræo cum suis deli-
 beratio 109. & sequen-
 Landunum, Castelloraleum, Mirebellum, & alia quæ-
 dam oppida se Nauarræo dedunt 114
 Geertrudomontani tumultuantur 114
 20 Martij Marchio VVarenbonius à Parmensi in Gel-
 riam ablegatur 115
 23 Martij Cardinalis Farnesius Parmensis Ducis pa-
 truus moritur. 115
 24 Martij Verdugius munitiones ab Ordinibus in ter-
 ritorio Groeningensi interceptas recuperat 116
 Initio Aprilis Comes Nassouius Montes S. Geertrudis
 obsidet ibid.
 6 Aprilis Montes S. Geertrudis Parmensi dediti 117
 Conditiones deditiois ciuium Geertrudobergësi-
 um 118. & seq.
 Conditiones Præsi-diariorum militum 120. & seq.
 Elizabetha Angliæ Regina classem instruit 121
 Exemplar literarum Sultani ad Anglam 122. & seq.
 Confœderati, Hugonotæ, & Politici tres diuersæ par-
 tes in Gallia 123. & seq.
 Senlisium oppidum Henrico Regi deditum 126
 23 April. Mompenserijs Alencqno profectus Tou-
 chetum intercipit, Faloziam obsidet & oppugnat,
 Confœderatos cædit 127. 128
 25 April. Mœnij de Politicis victoria 128. & seq.
 Henricus Rex cum Nauarræo amicitiam init 130
 26 April. cur id fecerit publico programmate declarat
130. & seq.
 29 April. Catharina Caroli Lotharingic Ducis filia Fer-
 dinando Florentiæ Duci nubit 135
 Maximilianus Austria Archidux à Sigismundo Sueco
 captus quomodo euaserit 135. & seq.
 Miraculum de puella Rhemis suspensa 137
5 Maij

I N D E X.

- 5° Maij Sixtus V. Pontifex Henricū Gallia Regem Romanam citat 138. & seq.
- 6° Maij Mœnij expeditiones, & de Regijs victoria 141.
- Nauarræ & Henrici Regis colloquium 143. & seq.
- Classis Anglica in Lusitaniam 145. & seq.
- 8° Maij Coronis ab Anglis oppugnatur 146. & seq.
- Parmensis ad fontes Spadanos proficiscitur 148.
- Confederati in Gallia Senlisium obsident 149.
- Eorum clades 150.
- 22° Maij Henricus Rex cum Nauarræ Lutetiam versus tendunt 151.
- Jacobus Clemens Monachus quomodo consilia sua de Rege Henrico interficiendo captauerit 159. eius mors 163.
- 1° Augusti Henricus Gallia Rex à monacho interficitur 163.
- Morigens Nauarræum successorem designat 164. Eius mors 166.
- 2° Augusti Nauarreus à suis Rex Galliarum proclamatur 166. ei iuramentum præstatur 167.
- Schenckius Berckensibus comitatum subuehit 167.
- 7° Augusti Schenckij de Regijs in exercito Lippiensi victoria 168.
- 11° Augusti Schenckius Nouiomagum occupare tentat 168. oppugnat 169. & seq. cum suis aquis absorbetur 174. ex aquis attrahitur 175.
- Præsidarij Brillenses tumultuantur 180.
- 15° Augusti Comes Mansfeltius castrum Heel in Bommeler VVerc capit 180.
- 24° Augusti Brakelium, & Rossemium idem recuperat ibid.
- Nauarræus ad Ordines Gallia scribit 180. & seq.
- Exercitum in tres classes distribuit, & bellum prosequitur 182.
- 20° Augusti Rotomagenses Nauarræos à mœnibus repellunt 182.

I N D E X.

17	Maij Ordines Belgici Nouiomagenſibus obſidio- nem meditantur	218
20	Maij candentes globi in urbem primùm miſſi	219
	Mansfeltius Nouiomagum venit	221
	Knodſenburch propugnaculum è regione urbis Noui- magi ab Hollandis conſtruſtum	222
22	Maij Parmenſis & Mœnij colloquium	222
	Proteſtantes Coloniae liberum pctunt religionis exer- citiũ ibid.	(223)
	Initio Iunij Circuli VVeſtphaliæ conuentus Coloniae	
4	Iulij turris S. Stephani Neomagi corruit	220
25	Iulij Bonnenſe incendium	223
	Marchio Badenſis fit Catholiceus	226
1	Auguſti Doddendacl ab Hollãdis oppugnatur & de- ditur	227
19	Auguſti Verdugius Eminentillium occupat	228
	Nienziſ obſidet	ibid.
	Parmenſis in Galliam proficiſcitur	228
23	Auguſti Germanorum Principum ad Parmenſem & Ordines legatio	229
	Ordinum ad legationem amara reſponſio	ibid.
	Lutetia ob obſidionem Saguntina fames	237
29	Auguſti Parmenſis exercitum Pariſios mouet	238
1	Septemb. Laigny à Parmenſi obſidetur	240
	oppugnatur & expugnatur	243
	Lutetiam deſerit Nauarraeus, & comeatus à Parmenſi infertur	ibid.
13	Septembr. Pons Charenton & Pons S. Claudij Par- menſi deduntur	244
	Parmenſis Lutetiam ingreditur	245
	Menſe Octob. Naſſouius multas arces & propugnacu- la in Belgio capit	246
	Thenæ occupantur & ſpoliantur	246
	Corbeilium Parmenſis capit	246
8	Nouemb. Carolus Emmanuel Sabaudia Dux Freiũ venit	247
	11 Nouem-	

I N D E X.

11	Nouembris Draguignæ magnificentissimè excipitur	ibid.
12	Nouemb. Lorgee ipsi deditum	248
14	Nouemb. Apud Aquas Sextias honorificè excipitur	ibid.
	Massilienses Ducem ad se inuitant	249
	Venlonenses præsidarios suos eijciunt	250
	Propugnaculum prope Hoy ab Ordinibus expugnatur	252
	Duinkerka frustra ab iisdem obsidetur	ibid.
	Parisiensium ad Nauarræum tempore obsidionis legatio	256 <i>libri 9</i>
4	Decemb. Parmensis in Belgium redit	262 <i>magn</i>
	Pontif. Rom. Sixti V. & Urbani VII. mors	263 <i>264</i>
5	Decemb. Gregorius XIII. Pontifex electus	263 <i>755</i>
7	Decemb. Idem coronatur	264
	Galliæ oppida à Parmensi recuperata, illo absente amittuntur	ibid.
25	Decemb. Comes Ebersteinus V Westphaliam & Pa derbornensem Episcopatum deprædatur	265

A N N O 1591.

	Rodolphus Imperat. pacem in Belgio componere nititur	267
1	Ianuarij Geiscken ab Ebersteinio occupatur	269
	Crudelitas Geusiorum in Geiscken	272
4	Ianuarij Comes Mansfeltius in Luxemburgum profectus	273
	Gregorij XIII. Iubilæum	274
	Angliæ regina Nauarræo subsidia mittit	ibid.
	Gratianopolis Nauarræo deditur	277
	Regij Bredam, & Lochemium tentant	ibid.
	Ebersteinus Monasteriens. diœcesim deprædatur	276
	Spectrum Basileæ visum	277
	Honfuer à Confoederatis in Gallia occupatur	278
	Ostendenses Blankenbergam occupant	278
	4 Februarij	

I N D E X.

4	Februarij D. Telognius Lanoi filius captus dimittitur	278
	Altenburgensis conuentus, & quid in eo decretum & seq.	279.
	Eduardus Farnesius Parmensis filius Cardinalis creatus	281
	Nauarraeus insidijs Lutetiam tentat	282
	Gregorius XIII. Pontifex Nauarraeum denuò excommunicat	282
	Subsidia à Pontifice Gallis missa	282
1	Martij Geneuēsum contra Sabaudum victoria	283
	Conuentus Francofurti habitus	283
	Vrbanus Pierius VVittenbergensis pastor Calvinismi accusatur	284
	Lutherana Synodus VVittenbergæ	ibid.
	Bannitæ Italiam vastant	ibid.
	Petri Clementis Hugonottæ vaticinium	285 & seq.
11	Martij Comes Bernhardus à VValdeck Osnaburgensium Episcopus obiit	286
	Hispani Britanniam inuadunt	287
	Ius Hispaniæ Regis filiae in Britanniam	288
	Comes Brisaeus Legatus ad Parmensem	289
	Magnam vim pecuniae à Parmensi impetrat	290
	Chartres frustra à Nauarraeis obsessa	291
	Fames Lutetiae: & comectus irruptione in urbem illatus	ibid.
	Fames in Italia	292
	Hollandicæ naues primum in Italia visæ	ibid.
20	Martij Daniae Regina in Ducatum Brunsvicens. ad filiam profecta	294
31	Martij D. Brionius in arce Mirabelliana captus	294
	Turnhout ab Hollandis capitur	295
10	April. Tureinz Comitis querelæ in comitijs Francofurtiensibus	295
16	April Chartres à Nauarraeo capitur	296
	Dux Aumalius ab Espernonio caesus	297
	20 April:	

I N D E X.

20	Apr. Kollenburgensis arx ab Ordinibus Belgicis capitur	297
26	April. à Milendunckio recuperatur	300
	Sabaudiaë Dux Massiliam venit	300
	In Hispaniam proficiscitur	308
4	Maij VVcrsterloo à Geusijs capitur	302
22	Maij Zutphaniëse propugnaculum captum	303
	Zutphania à Nassouio obsidetur, & Comes Eberstcius globo traiecitur	304
29	Maij Zutphania Nassouio deditur	305
31	Maij Dauentria à Nassouio obsidetur	306
3	Iunij Parmensis ad liberandam Dauentriam Ruremundam venit	307
	Pontoyse Nauarræus proditione frustra tentat	311
5	Iunij Louirium oppidulum proditione idem capit	ibid.
9	Iunij Dauentria oppugnatur	308
10	Iunij Nassouio deditur	310
	Parmensis in Cliuiam venit	310
	Delfzium, Dammium & Immentillium, Hollandi recuperant	311
	Octauij Episcopi Calatini Nuncij Apostolici mandata Coloniaë decreta	311
10	Iunij Zuiffelius Tuitium occupat	312
29	Iunij Templius Andernachum occupare tentat	313
	Knödsenburgum à Parmensi obsidetur	313
22	Iulij oppugnatur	314
24	Iulij Nassouij de Regijs in Bataua victoria	317
25	Iulij Parmensis obsidionem Knödsenburgij soluit	318
5	Augusti Parmensis Nouiomago discedit	321
	Parlamenti Turonësis edictum contra monitorium bullæ Gregorianæ	326
6	Augusti Nauarræus Nouiodunum expugnat & seq.	322.

I N D E X.

- Idem se publico edicto purgat, & Catholicæ religionis conseruationem promittit 329
- 9 Augusti Bragadinus Chymicus capite plectitur 328. & seq.
- Argentoratenses Carthusianorum monasterium diruunt 330
- Apparatus bellicus pro Nauarræo Argentoratum missus 331
- Germanorum exercitus Nauarræo militaturus coit 334
- 11 Augusti recensetur 335
- 15 Augusti Inuillæus Guisij Ducis filius seipsum è captiuitate liberat ibid.
- Auaricum venit, & magnificè excipitur 334
- 21 Augusti Exercitus Germanorum ad Nuyve thouuium venit, 336. eius ordo ibid. iter in Galliam 339
- Miraculum in S. Eucharistia exhibitum 339
- 4 Septembr. Anseaticarum ciuitatum Lubecensis conuentus 341
- Doctõris Sudermanni Anseaticarum vrbium Syndici mors 342
- Rudolphus Imperator pacem inter Belgas & Regem Hispaniarum cupit conciliare 342
- Ernestus Elector restitutionem oppidorum Dioceseos Coloniensis à Parmensi exigit 343
- Lotharingiæ Dux Anhaltio & Germanis viam in Franciam intercludere nititur 344
- 19 Septemb. Metenses tumultuantur 345
- Anglica classis ab Hispanis malè excepta 345
- Confœderatorum in Gallia ab Hugonotis victoria 345
- 26 Septembr. Hulst & territorium VVasense occupant Hollandi 346
- Mondragonius frustra Hulstense oppidum recuperare tentat ibid.
- 29 Septemb.

INDEX.

29 Septembr. Cæsaris Legatî Praga Coloniam ve- niunt	347
Ioannes Orientalis Frisizæ Comes obiit	ibid.
5 Octob. Christianus Saxonizæ Dux moritur	348
15 Octob. Gregorius XIII Papa moritur	357
21 Octob. Nouiomagum Hollandis deditur	355
Schenkîus sepelitur	356
29 Octob. Innocentius IX. Papa electus	357
Classis Hispanicæ victoria	ibid.
3 Nouemb. Saxonizæ Ducis exequiæ	358
D. Kreilius Saxonizæ Cæcellarius, & D. Vrbanus Pie- rius capti	361. & seq.
30 Decemb. Innocentius IX. Papa obiit	371

A N N O 1592.

9 Ianuarij Guilielmus Iulizæ, Cliuizæ & Montium Dux obiit	375
6 Ianuarij Mansfeltius ad Groeningenses scribit	376
Arenbergius & Barlemontius ad Regem Hispan. scri- bunt	377
Parmensis in Galliam exercitum ducit	378
16 Ianuarij Ioannes Casimirus obiit	378
25 Ianuarij Elizabetha Caroli IX. Galliarum Regis, Rudolphi Cæsaris soror obiit	379
30 Ianuarij Parmensis exercitum lustrat	380
1 Februarij Catholicorum in Gallia victoriæ	381
Neomagi Magistratus nouus constitutus & ima- gines per carnificem exustæ	384
26 Februarij Rothomagensium de Naurrao vi- ctoria	385. & seq.
Borussizæ & Ducis Bipontini ad Cæsarem legatio	387
9 Martij Cæsaris ad legationem responsio	389
10 Martij v Vilhelmi Cliuizæ Ducis exequiæ	390
Eiusdem Epitaphium	392
Simmerius Dux Palatinatus administrationē ambit	

I N D E X.

10	Martij D. Keuenhullerus Legatus Cæsaris ex Hispania Pragam redit	394
13	Martij Polonorum ad Cæsarem legatio, vt sponsam Regi suo adducat	395
	Hollandi Traiectum ad Mosam infeliciter tentant	396
	Nouiomagësum præsidij Steinfeldiam diripiunt	397
	Cæsaris Legati ab Hollandis fidem publicam petunt	397
	Rhetius Cæsaris Legatus in Hollandiam proficiscitur	399
	Amurathes Turcarum Imp. Christianis bellum parat	400
	Lisinter Regem & magnum Cancellarium Polonie	401
	Saesfeldia ab Hollandis occupatur	402
	Regij Bercheik anum castrum frustra obsident	402
	Nauarræus Diepam, Parmensis Boloniam secedit	403
	Rhotomagensium eruptio, & victoria	ibid.
15	April. Ruensem obsidionē Parmensis soluit	404
18	April. Nauarræus Nobilitati missionem dat	405
20	April. Nauarræus Rhotomagensem obsidionem soluit	406
	Nouiomagense præsidium Erkelentium oppidum tentat	407
	Clemens Papa exercitum contra Bāditas conscribit	408
22	Aprilis Parmensis Caudebekam obsidet, capitque	413
	Rhotomagensibus copiosus comeatus aduehitur	414
27	Aprilis Prædatores in Brabantia capti	409
	Ultraiectensis ciuitatis status	410
	Diepa in fide Nauarræi nutat	415
	Mittelburgensis conuentus Ordinum Holladiæ	416

I N D E X.

- 1 Maij Anna Austriaca à Polonorum legatione ex-
cipitur 417
- 4 Maij Eiusdem cum Polonorum Rege matrimo-
nium confirmatum 419
- Pugna inter Parmensem & Nauarræum 420. & seq.
- Rhotomagum firmo præsidio munitum 423
- Nauarræorum victoria 424
- Parmensis Rhotomago Lutetiam reuertitur 425
- Nauarræus Caudebekam recuperat 426
- Cæsareus Legatus, infecto pacis negotio, ex Hollan-
dia reuertitur 426
- 24 Maij Ioicussij insignis ad Lautrechium victoria
427
- La Trappe deditur Ioicussio 428
- Ioannes Comes à Manderscheit Argentinensis Epif-
copus moritur 429
- Ioannes Georgius Brandenburgensis Marchio Argen-
tinenfis Episcopus à Professatibus eligitur 430
- Kochersberg, & Dachsteinium idem occupat 430
- Steenyvicensis oppidi obsidio 431. & seq.
- 6 Iunij Steenyvica oppugnatur 434
- 9 Iunij Carolus Lotharingæ Dux Episcopus Me-
tensis, Argentoratensis Episcopus à Catholicis
electus 435
- 10 Iunij Idem Argentoratensi Magistratui scribit
435
- Argentoratensis Senatus ad Episcopi literas respon-
sio 436 & seq.
- Steenyvica proditione tentatur 439
- Confœderatorum celebris victoria in Britânia Mer-
curio Duce 440 & seq.
- Poloniæ Regis sponsa in Poloniam venit 441
- Nuptiæ & coronatio 442
- 13 Iunij Nassouius iterum ad Steenyvicam fulminat
442
- 16 Iunij Litteræ Lotharingi Argentinensis Epif-
copi ad

I N D E X.

	copi ad Argentinensem senatum	448
	Senatus ad eandem responsum	448
—	17 Iulij Steenvvicensium eruptio	447
	Turci V Vihitsch Croatiae metropolim ditione occupant	448
	Lotharingus Episcopus Argentinensis Dachsteinium & Kochersbergam recuperat	449
	Quæ idem ab Argentoratensibus postulet	450
	Cæsaris ad Argentoratenses legatio	450
	Lotharingus Argentinensis Episcopus V Vassellen- heimum oppidum ditione capit	452
	Quibus conditionibus Brandenburgensis Argenti- nensis Episcopus electus	453
	Anglicæ classis clades	453
	Parmensis in Belgium redit	ibid.
—	Arnhemensis Calvinistarum synodus	454
—	Subsidia Steenvvicensibus missa ab hoste cæduntur	454
—	4 Iulij Steenvvica Hollandis deditur	455
—	Qui tempore obsidionis in oppido Steenvvicense oc- cisi	456
	Mœnius Ponteau de Meer oppidum capit	457
	Nauarræus Lutetiam proditione tentat	458
	Turcarum in Croatia felices progressus	ibid. & seq.
	Inter Regem & Cancellarium Poloniae simulas	459
	Catholicorum in Gallia victoriæ	459
18	Iulij Mondragonius Dux V Vesterlouw castrum recuperat	460
20	Iulij Turnhoutium arcem	ibid.
21	Iulij Bercheicanum castrum	ibid.
22	Iulij Minister hæreticus Pragæ fit Catholicus	460
	Mareschallus Bironius cæditur	461
	Nauarræus Espernaium recuperare tentat	461
	Turreinæ Comitis mors	ibid.
	Dux Mercurius Mans Britaniæ oppidum capit	ibid.
	Mœnius	

I N D E X.

Mœnius Caudebekam recuperat	ibid.
Nemauriæ Duci Lugdunensium Gubernatori Vienna deditur	462
Germani transitum per Luxemburgensem Ducatum à Parmensi petunt	462
Dux de Feria cum Cardinale Senonensi Lutetiam venit	ibid.
Galli Catholici de nouo rege creâdo consulunt	462
Magnus thesaurus in Belgium ex Hispania mittitur	463
Ootmarsum oppidum ab Hollandis captum	463
Alphonsi Mendosi forte facinus	464
Cocuarda ab Hollandis obsidetur	464
Cæsar cum suis de Turcis repellendis consilium agitat	465
10 Augusti Ernestus Archidux Austriæ & Hungari Pragam veniunt	466
11 Augusti Cardinalis Lotharingi de Argentinen-sibus victoria & præda	467
Bonnensis Præsidij contra Præfectos suos rebellio	468
24 Augusti Regius miles Bonna educitur	473
Nauarræorum ad Deseram clades	474
Valentia & Romana Confœderatis dedita	474
Cocuardæ subsidia à Parmensi missa	475
6 Septembr. Regij Hollandorum ad Cocuardam castra oppugnant.	475
Status Galliæ qualis	476
Itali Cæsari auxilia contra Turcam offerunt	476

AUCTORES, QUIBUS IN
HOC LIBELLO VSI
SVMVS.

Latini.

Wihelmus Rossæus.
Petrus Linderbergius.
Tolmerus.
Iacobus Francus.

Germanici & Belgici.

Michael Ayzingerus Austriacus.
Author continuationis Chronicorum Hollandiæ.
Translator Iacobi Franci.

Gallici.

Libellus, cui titulus: Recueil contenant les choses
plus memorables aduenues sous la Ligue, &c.
Scripta publica diuersis locis, incertisque auctoribus
edita.
Scripta priuata variorum amicorum.

E R R A T A.

Pagina 184. linea 13. pro *Hatteno*, lege *Flatteno*. Hic
plures ante me, etiam Ayzingerum, lapsos video.

Pagina 429. in margine pro *Maij 1.* lege *Maij 2.*
Cætera typographica lector per se corrigat.

M E R.

MERCVRII
GALLOBELGICI
LIBER PRIMVS: IN QVO

EA COMMÉMORANTVR, QVÆ A

tumultu Parisiensi, vsq; ad finem anni 1588.

in Gallia, Belgio, vicinisq; locis
gesta sunt.

Efuncto, Frâncisco Galliarum Anno
Rege, eiusq; fratre Carolo 1587.

X. nullo post se relicto hære-
de masculino; Alenconio quoq;
nuper, nondum vxore ducta,
è viuis sublato, vnicus è Vale-

siorum stirpe supererat Henricus III. Hen-
rici eius nominis secundi, Galliarum Regis
filius, illorum frater; qui hæreditario iure
Carolo in Regni administratione successer-
at, Duxerat hic vxorem Aloisiam, Clau-
dij Vaudemontij Ducis filiam, Principem
totius Galliaë omnium iudicio formosissi-
mam: ex qua Regni successor haud dubiè
fufcitandus existimabatur. Ceterùm Deo
ob inaudita, multifariaq; Gallorum fla-
gitia, Regni huius periodum, extremam-
que ruinam iusto suo iudicio meditante,
legitimam Regi sobolem, Regnoq; hære-
ditarium è Valeliano sanguine successorem

A

per.

Anno
1587.

12 MERCVRII GALLOBELGICI
pernegauit: vt digladiatibus inter sese, post
sobitum Henrici, Principibus, intestinis bel-
lis Gallia implicaretur; ciuili sanguine de-
formaretur; & varias in partes Christianissi-
mum illud, quod iam annis plus mille du-
centis tanta cum gloria steterat, Regnum
distraheretur.

Præcisâ itaque omni regis sobolis spe,
Franciæ Pares, ceterique Principes at-
que ordines, vt futuris incommodis at-
que dissensionibus occurrerent, de suc-
cessore Regni maturè deliberandum, pru-
denterque statuendum esse, arbitrati sunt.
suboluerat enim iamdudum Catholicis
Principibus, Regem in hoc omni studio
incumbere, vt Henricum Nauarræum ad
Regni fastigium posset promouere. Præ-
terea & Regis ipsius fides, integritasque pe-
riclitabatur, & pleraque illius studia mul-
tis erât suspecta, eò quòd Calvinianis quo-
tidie magis magisque fauere, in Catholicos
verò alieno prorsus animo esse videretur:
id quod manifestissimis argumentis (quam-
uis & habitu & externis ceremonijs omnino
aliud profiteretur) factisque & dictis non
obscuris testabatur. Proceres itaque Regni
indictis diuersis comitijs, vbi Ordines con-
uenerunt, vbi Rex, Regina mater, cogna-
tionis Regiæ Principes, Duces, Episcopi, vi-
ri nobiles & plebei grauissimi magno nu-
mere

*Vide pacifica
tionem anni
1570.*

mero è tota Gallia conuenerant, Regē of. Anno
 ficij ac iuramenti sui admonuerunt, & vt 1587⁶
 vnam tantummodo, eamque Catholicam,
 Apostolicam & Romanam Ecclesiam ipse
 coleret, omnibusq; subditis colendam seu-
 rioribus mandatis præciperet, hortati sunt.
 sed cum Regem egregiè simulare, aliud ver-
 bis promittere, & aliud animo meditari,
 nihilque illi antiquius esse, quam sub spe-
 cie religionis, religionem paulatim Regno
 exterminare, hæresin introducere, & in hæ-
 reticū Principem sceptrum cum Diadema-
 te transferre, animaduertent, cum prima-
 rijs orbis Christiani Principibus, cum Pon-
 tifice Romano, Philippo II. Hispaniarum
 Rege, Italiæ Regulis, Lotharingis (inter
 quos Guisij) Sabaudis, & alijs fœdus, quod
 sacram Ligam appellant, inierūt. Huius fœ-
 deris duo præcipua erant capita, Vnam Re-
 ligionē, eamq; Catholicam Romanā seruan-
 dam: omnes hæreses, hæreticosque Regno,
 ni resipiscant, pellendos. Deinde nemi-
 nem è Principibus, quantumuis sanguine
 proximiorē, nisi Catholicus sit, ad Regni
 successionem eligendum. Fœdus hoc san-
 ctum, iustum, Ecclesiæ Dei atque Reip. vtile
 esse, publico programmate ostendūt, simu-
 latq; aliud scriptum confœderatorum no-
 mine publicatur, quo successioni Regni
 tempeltiuè prospiciendum monent, ne ad

Sacra Liga

Anno
1587.

4 MERCVRII GALLOBEIGICI
hæreticum (Nauarræum notant) deuoluatur. Id enim pugnare cū lege Salica, quæ hæreticum ad Regni administrationem non admittit; cū legibus Imperialibus. per quas hæreticus infamis est, & ab omni officio exclusus; cum legibus Pontificū, quibus Christiani tenentur ei non obedire; cum Concilijs, cum veteris ac noui testamenti scripturis. Hæreticum non posse Regem Franciæ coronari, nec vllam coronationis particulam suscipere; Iuramentum quoque præstare non posse, quo Rex admota sacrosanctis Christi Euangelijs vtraque manu, iurat, *Velle se Episcopis, & eorum Ecclesijs conseruare priuilegia Canonica, ius & iustitiam debitam; Episcoposq; omnes, & singulas eorum Ecclesias tue-ri; Ecclesiam Dei in vera pace conseruare, & bona fide laborare, quo ex omnibus terris iurisdictionis sue expellat hæreticos, quos Ecclesia Catholica hæreticos declarauerit.*

*Iuramentum
Regis Galli-
ci.*

*Bulla Sixti
V.*

Nauarræum itaque Regno Gallicano inidoneum, nec eius dignitatis capacem, cū ipse ab Ecclesia hæreticus, hæreticorū Dux manifestus, publicus & notorius iræ filius, Luciferi minister, læsæ Maiestatis diuinæ reus, & orthodoxæ fidei Christianæ hostis ante biennium esset renunciatus. Præterea minimè consultum esse, vt ei, qui vires suas modicas, cum omnibus externis Galliæ hostibus, cum Flandris, cum Germanis, cum
Anglis,

Anglis, cum Auraico, Casimiro, Bipontino, Anno
 ad aliquas Gallix prouincias ferro, flam- 1587.
 maque depopulandas coniunxit, maiores
 vires tradantur; vt quæ supersunt, reliquas
 prouincias omnes ijsdem populationibus,
 flammis, & stragibus deformet.

His, similibusque rationibus moti Prin-
 cipes Catholici, totis viribus contende-
 bant, eoque studia sua omnia dirigebant,
 vt cauerent, ne Nauarræus, sed Carolus Bor-
 bonius eius patruus, ad Regni successionem
 à Rege nominaretur. Decimo itaque sexto
 Iulij Anni 1587. edicta sunt comitia, in
 quibus articuli fœderis renouantur, & con-
 firmantur, Carolus Borbonius Cardinalis
 primari^o fœderis Princeps, Lotharingus e-
 ius vicarius, Dux Guisus Imperator exer-
 citus, Nemourius iunior Magister equi-
 tum leuis armaturæ, Dux Mænius equitum
 prefectus, & Bironius Marecallus decla-
 ratur. In ijsdem comitijs à Rege multis pre-
 cibus petitum est, vt alium, quàm Nauar-
 ræum, Catholicum, non hæreticum Regni
 successorem nominet; in omnes Catholicæ,
 Romanæ Religionis hostes arma conuer-
 tat, Regnum ab omni hærese, colluione
 vel seriò tandem purgare non desinat. Na-
 uarræus sibi vim & iniuriam factum iri ar-
 bitratus, vicissim necessariam sui defensio-
 nem suscipit, & permissu Angliæ Reginæ,

6 MERCVRII GALLOBELGICI
Principumque quorundam Germanicę Pro-
testantium, in ditione eorum aliquot equi-
tum turmas colligit. Quę in Alsatiam eo-
dem mense Iulio ad diribitionem, & reli-
quum exercitum Helueticum magnis iti-
neribus contendunt, pluresq; ibidem heb-
domadas commorantes, direptionibus, in-
cendijs, ac cędibus grassantur. Tandem
Roberto Bullionęo, & Fabiano à Dona du-
cibus iter ingrediuntur, viamq; sibi per Lo-
tharingiam vi & virtute sua aperiunt. Oc-
currit illis ad Mosellam hostis Guisius, re-
moram eis, ne cum Nauarręo coniungan-
tur iniecturus. Nuncio ad Nauarręum de-
lato, confestim ipse desiderio excipiēdi co-
pias flagrans, aduolat, & in itinere cum Du-
ce Ioieusio, vestigijs suis à tergo semper in-
sistente, & ad pręlium prouocante, decimo
Octobris ad Coutrasium dimicauit. Victo-
ria penes Nauarręum fuit: ipse Ioieusius
perijt, perierunt & cum illo aliquot Prin-
cipes Gallię, gregariorumque militum nu-
merus non exiguus. Sunt qui huius cladis
culpam in ipsū Regem reijciunt, vt qui
Catholico exercitui promissa, debitaque
stipendia negaret: quapropter Amiralus
Ioieusius iam iam manum cum hoste confer-
turus, militem reluctantem, pugnamque de-
tractantem inuenerit. Lętam hanc Nauar-
ręi victoriam, mox tristior clades intertur-
bavit.

Anno
1587.

Iulij 20.

Pugna in
Gallia.

10. Octob.

bauit. Exercitus enim Germanus, relicto Anno
 calle iusso, contrarium ingressus, seipsum 1588.
 locis periculosis implicuit, non signifi-
 cato profectiois consilio. Quo factum, vt
 maxima pars equitum in pagis vicinis resi- *Ceduntur*
 dens, nocte S. Gallifestum insecuta, fusa & *Germani.*
 oppressa sit: multis præstantibus, iisdemque
 nobilibus viris captis dissipatis, trucidatis.
 Nec minori clade affectus est Fabianus à
 Dona: aliquot turmas equitum, peditum-
 que secum habens in oppido AEnau, quod
 peruigilio neglectum, ipso Die Martini in-
 albescente, ex improviso per Guifianos,
 hostem more suo Martinalia celebraturū,
 & profundis poculis largius se inuitaturum
 subolentes, adortum, expugnatum & direp-
 tū est, Germanis altum dormientibus par-
 tim captis, partim trucidatis. Baro à Dona
 belli dux superato saltu muro, qui aliàs san-
 ctus est, mortem præsentem cum vno aut
 altero seruo ægrè euasit. Heluetij incōsulto
 Domino, cui sacramentum dixerant, ad
 confæderatos Catholicos transeuntes, de-
 fecerunt. Equites Germani, quos belli cala-
 mitas reliquos fecerat, inermes, ægri, nu-
 di, & pedites plerique, cum quinq; tantum
 turmarum equestrium Præfectis (desidera-
 tis sedecim) in Germaniam redeunt. Vnus *Castellonius*
 Castillonius per medios hostes perrumpēs, ad Nauar-
 ræo se stitit. Hoc modo perquam *reum venit.*

Anno
1588.

magnus ille exercitus, qui equitum quinque millibus, peditum verò viginti millibus constitit, superiorem victoriam infelici hoc exitu, cum maxima Germanici nominis ignominia scèdè corrupit.

Henricus Valesius accepto hoc nuncio, populo, foro & scenæ (quod dicitur) inseruit: felicem belli fortunam, prosperosque Confœderatorum euentus illis clam inuidet: mentis tamen ægritudini vultus hilaritatem præterdit, per dius, pernoxque meditatatur, quibus modis Guisiorum crescentem indies authoritatem minuat, eiusque vires frangat. Non enim latere potuit Regem, quæ apud populum & sua, & Ducis Guisij esset existimatio. Plerique namque Regem ipsum obliquè perstringebant, tanquam ignauum, dissimulatorem, superflitionibus deditum differebant: Guisij verò pietatem, fortitudinem, dignam Imperio formam extollebant. Habebat Rex familiarem, quem præ ceteris omnibus deperibat, Espernoniû; hunc, alieniori in Guisios factus animo, nouis quotidie dignitatibus augebat, publicisque functionibus cumulabat, humiliori loco natum Ducem creârat, & nunc exercitus Imperatorem, belli ducem, & quasi totius Gallix proregem constituerat. Vnus Espernonius instar erat omnium. Guisij apud Regem, & eos, qui Regionum consiliorum

Simultas inter Espernoniû & Guisium.

Anno
1588.

liorum erant conscij, authoritas quotidie
decreſcebat. Nauarregus, & qui cum illo erāt,
Hugonottæ harum rerum certiores facti,
cū cæſo, diſſipatoque Germanorum exer
citu, omnis victoriæ bellicæ ſpes. exciderat,
ad clandestinas inſidias, & machinationes a
nimos ſuos cōuerterunt. Initio (vt quidam
aſſerunt) æmulationem, ſimultatem & taci
tam quandam inimicitiam inter Eſperno
nium & Guiſium ſeminarunt. quo factum
eſt, vt Eſpernonius Guiſium apud Regem
traduceret, varijs delictis oneraret, tantum
que efficeret, vt omnia Guiſij acta Regi eſ
ſent ſuſpecta. Obliterata ſunt omnia Guiſij
in Eccleſiam, in Rempubl. Gallicanam, in
ipſum Regem beneficia: quod pater, quod
ipſi Reges, Regnumque Galliæ in tam anci
piti ſtatu conſeruârat, nulla iam mentio. Ab
Aula, aulicisque negotijs abſtinere iubetur,
in odium multorum, quorum non integra,
ſed ſimulata fides erat, incurrit; authoritas
& exiſtimatio eius quotidie magis, magis
que imminuitur. Nec ſatis erat Eſpernonio
cum ſuis Guiſium Regi exoſum reddidiſſe,
ſed & in vulgus diſſeminant, eum magis
quàm hæreticos ipſos, timendum: vt cui
propoſitum erat Lutetiâ ciuili cæde & ſan
guine contaminare, bona ciuium diripere,
ærarium Regiū expilare, & Theſaurum ſi
bi conflare, quo Principibus, vrbibusque

Anno
1588.

10 MERCVRII GALLOBELGICI
quibuslibet bellum mouere posset. Dum
Rex, dum ipse Espernonius belli præfectus
his criminationibus intenti sunt, Nauar-
ræ vires accrescunt, bello gnauiter incum-
bit, vrbes & arces occupat; è contrario Re-
gius exercitus feriatur, dilabatur, nihil dig-
num laude agit. Succrescit denuo à Guisij
extirpatum lolium; res Catholicorum ex
optimo loco quotidie recidunt in deterio-
rem.

Rex Lute-
tiam venit.

Erat circa idem tempus Henricus Rex
Parisijs, ad quem, vt se ab obiectis crimini-
bus purgaret Guisius, è Lotharingia profi-
cisci decreuerat. Huius Guisij consilij cer-
tior factus Rex, Belieurium SueSSIONEM
vsque illi obuiam misit, cum mandato, ne
Parisijs veniat: si secus fecerit, eum læsæ Ma-
iestatis crimen incursum. Terruit manda-
tum hoc initio Guisium, resumpto tamen
post animo, de Regis pristina erga se bene-
uolentia confidens in cœpto itinere pergit,
Lutetiamq; septē aut octo tantum comita-
tus nobilibus, peruenit, atque ad palatium
Reginæ matris diuertit. Venit & paulo post
eodem Regina mater: quæ cum ad palatiū
Regis deferretur, Guisius eam comitatur, &
tanquam nullius sibi criminis conscius, vnā
cum Regina cubiculum ingressus, Regi suo
se stitit, Regemque mente & voce intrep-
ida salutauit. Rex viso Guisio excanduit, &
quod

Guisius Lu-
tetia Regem
adit.
• Maij.

quod contra mandatum ad se venire ausus Anna
 esset, increpauit. Guisius benignè respondit; 1588.
 se non alio fine ad suam Maiestatem venisse,
 quàm vt se purgaret, immeritumque ab æ-
 mulis suis traduci ostenderet. Interrupit
 sermonem Mater, & nondum pacato Regis
 animo, Guisius discessit. Postridie denuò
 Regem inuisit, secretiora illius palatij loca
 ingressus, nihil sibi aut à Rege, aut à quopiã
 alio mali metuens: solo animi sui candore
 fretus. Regis autem diffidentia, quotidie i-
 nimicis Guisij faces subijcientibus, cresce-
 bat. Habebat Rex in vrbe quatuor signa
 Gallorum, Heluetiorum verò tria. Explo-
 ratores in omnem oram Rex emittit, qui in-
 quirant, sequantur ne Guisium maiore co-
 piã, atque vbi eius hæreat exercitus. Qui re-
 uersi nunciarunt, nullum Guisianum mili-
 tem in procinctu esse: exercitum eius qua-
 draginta ab vrbe milliarib' subsistere; Gui-
 sium non aliud habere præsidium, quàm
 octo nobiles, quibuscum in vrbem venerat.
 Hæc similiaque Regis animum in diuersa
 distrahebant, vt nunc bene, nunc malè de
 Guisio sentiret. Vicere tamen æmulorum
 assidua criminationes, eoque Regem tan-
 dem adduxerunt, vt præter septem signo-
 rum prædictorum corporis sui præsidium,
 ipso diei louis crepusculo, duodecim alia
 Heluetiorum, & octo Gallorum signa per
 portam

12 MERCVRII GALLOBELGICI
portam Honorij, in urbem vocauerit, qui
cum honorificè ab ipso Rege, & quotquot
cum rege erant, excepti essent, ab Heluetio-
rum Chiliarcha, & excubiarum Regiarum
præfecto, munitiora urbis loca iussi sunt oc-
cupare. Ciues audito strepitu, cum tantam
in urbe militum viderent copiam, initio tre-
pidarunt: ædium suarum ianuas obserarunt;
fenestras munierunt, omniaque fecerunt,
quæ ad sui defensionem expedire videban-
tur. Exercitus autem Regius à Tribunis in
varia loca distribuitur. Quædam signa oc-
cupât locum dictum S. Ioannis Greue; quæ-
dam domum ciuicam, in qua erant Domi-
nus Hautmontius, præfectus mercatorum,
alijque multi, qui Regis animum norant.
Dominus de Tintenille suas copias ducit in
Pôtom paruum, vulgò petit pont; Dampie-
rius in forum nouum, & ad sanctum Inno-
centium aliaque loca diuersa. Placebat præ-
fectis hic ordo, ad perficiendum, quod Rex
in animo habebat: sed peccatum in hoc esse
dicitur, quod eum urbis locum, qui S. Mau-
berti vocatur, aptissimum ad omnia alia oc-
cupanda & defendenda. præsidio non muni-
uissent. Hoc tam ancipiti Reipub. statu,
dum quisque sibi metuit, studiosi qui litte-
ris operam dabât primi, deinde ciues arma-
ti prodeunt. Seditio excitatur non exigua.
Occupatur ab incolis regio quæ à S Mau-
berto

Anno
1688.
Tumultus
Parisjensis.

10. M. ij.

berto nomē habet, decemq; tantū passib. Anno
 aberat ab Heluetiorum statione: deinde & 1583.
 alia nonnulla loca ab iisdem muniuntur, &
 cathenis plateæ clauduntur. Inuocatur Gui
 sius, horum omnium (vt putatur) ignarus,
 & in lecto adhuc iacens. Accurrit ille Domi
 no Brisaaco, Boyfio, Dauphino, alijsq;ue
 nonnullis comitatus, & Heluetios primū
 adoritur. Fit pugna, victoria penes Guisū
 fuit. Felici hoc euentu ciues maiores sumūt
 animos, & in Francos non minus, quā in
 Heluetios seuiūt: trucidāt nōnullos; vulne
 rātur viginti, ceteri suis stationibus depel
 luntur, armisq; positis quidam capiuntur.
 Guisus ne qua cædes fieret sollicitus, ciues
 quantum licuit cohibuit: sed in tam graui
 tumultu ordo seruari non potuit. Nongen
 tos circiter Heluetios ad palatium Regis
 (vulgo L'ovvre) saluos deduxit. Sunt qui
 huius seditionis exordium in prædarios
 Regios reijciunt, dicentes, nonnullos eorū
 minatos ciuibus; dixisse illis, lectos sterne
 rent, se eo die in illorum ædibus habitatu
 ros. Alij aliam causam comminiscuntur.

Rex præter opinionem omnia malè suc
 cedere cū intelligeret, animo consterna
 tus est: timuerunt & Regina, præcipuè Ma
 ter, quæ illo die nihil præter lachrymari vi
 sa est agere. Cisium nihilominus conscen
 dens, ad amicum quendam Guisij cōtendit,
 orans

Anno
1588.

14 MERCVRII GALLOBELGICI
orans, Guisium adeat, petat autoritate
sua furentem populum ab armis reuocet,
vrbi tranquillitatem restituat. Aulicus ve-
rò ille, cum à populo impediretur, ad Gui-
sium peruenire non potuit.

In tanta rerum-perturbatione cum ij qui
Regis animum occupârant, & huc impule-
rant, consilium suum irritum esse viderêt,
Regi persuaserunt, vt quantocyus vrbe re-
lictâ ad loca se tutiora transferat: Guisio
namq; decretum esse, maiestatem suam ap-
prehendere, & captiuam abducere. Rex
videns periculum, & maleuolorum obtre-
ctationibus credens, Lutetia confestim ex-
cedit, & Carnutum vulgò Chartres se rece-
pit. Guisius, qui nihil minus, quàm de Re-
gis captiuitate cogitabat, mœstus ob subit-
um illius discessum, metuensque ne forsi-
tan æmuli sui Regis animum magis irrita-
rent, maius sibi odium apud illum concilia-
rent, Regemque ad peiora in Reipublicâ,
Religionisque detrimentum audenda inci-
tarent, armamentarium, palatium, aliâque
loca vrbis munitiora occupat, prædijisq;
firmat: ostia, scriniaq; ærarij Regij in vsum
Regis obserat, obsignatque, & suspectis (si
qui essent) magistratu motis, alios fidelio-
res substituit. Scriptum paulò post publi-
cavit, quo mentem suam declarauit, se ni-
hil vel ex odio, vel ex sinistra de Rege sus-
picio

picione fecisse: sed omnia quæ Lutetiæ acta
essent, non aliò, quàm ad conseruationem
Religionis Catholicæ, omniumque Catho-
licorum tendere: vt se vel tandem coniura-
torum hæreticorum insidijs, occultisq; ma-
chinationibus expediant.

Anno
1588.

Tumultu porrò Lutetiæ sedato, Caro-
lus Borbonius, alijque proceres Regni con-
fæderati, qui Catholicam profitebantur
Religionem, conueniunt, legatosque om-
nium nomine ad Regem ablegat, qui fidem
obseruantiamque sacri fæderis Regi decla-
rent, hæresin omnium malorum esse fon-
tem, totiusque regni ruinam fore, ni matu-
rè, & quidem funditus extirpetur, doceât:
orent suam maiestatem, vt antiquarum vi-
ctoriarum memor, hæreticos bello perse-
qui nõ desistat, fortes, magnanimos, & quo-
rum fides probata est, belli Duces eligat. Es-
pernonium & fratrem eius Valletium om-
nibus bonis suspectos, summos hæreticorū
fautores; dissidij, diffidentiaque omnis
authores, qui nihil præclari vnquam tot
sumptibus egerunt; qui clandestina cum
Cleruancio, cum Catillioneo, alijsque hæ-
reticorū antesignanis consilia contulerunt;
quorum vel ignauia, vel coniuuentia mul-
ta essent oppida in Delphinatu ab hosti-
bus intercepta, qui que innumeris alijs cri-
minibus erant obnoxij, præfecturis suis des-
tituat

*Confædera-
torum ad ve-
gem legatis.*

16 MERCVRII GALLOBELGICI
tituat, aliosque, fideiiores subroget: exerci-
tum in Guyennam & Delphinatum mittat,
generalem Regni conuentum edicat. Huic
legationi Senatus, populusque Parisienfis
fuam quoque adiunxit, quæ præteritarum
offenfionum ἀμνηστία, mutati Magistratus
approbationem, & ne Rex in urbem reuer-
furus, præter confuetum præfidium copias
vllas introducat, roget Rex omnium poftu-
lata benignè audire, perbellè fimulare, tu-
multus Parisienfis causam à fe remouere;
Catholicis Principibus tam in extirpandis
hærefibus, quàm in recognoscenda Esper-
nonij, fratrisque illius causa diligentiam
fuam promittere.

*Articuli Re-
gi Galliarū
à confœdera-
tis oblatis.
7 Julij.*

Qui cum Rege erant Catholici, ipfaque
in primis Regina mater, omni studio in hoc
incumbebant, vt omnis diffidètia inter Re-
gem & confœderatos tolleretur; firmaque
& ftabilis inter eos certis conditionibus pax
conciliaretur, à qua cum Rex fe minimè a-
lienum fimularet, conditiones institutæ &
Suæ Maieftati oblatæ funt, 1. vt Rex tanquã
caput Sacri fœderis omnibus modis Religi-
onem Catholicam defendat; Maieftatem &
authoritatem fuam vbique tueatur. 2. Vt o-
mnes fubditi, cuiuscunque ordinis et con-
ditionis iurent, fe (fi opus fit) vitam, & for-
tunas omnes fuas, pro defenfione & confer-
uatione Regis, eiusque coronæ & authorita-

tis daturus. 3. Ut eodem iuramento promittant, se bellum ad extirpationem omnis hæreseos non detrectaturos. 4. Ut si Rex abiq; liberis moriatur, subditi Regem non eligant, qui aut manifestus est hæreticus declaratus, aut quoquo modo hæreseos suspectus; imò ne eum quidem, qui hæreticorum fautor esse cõuincitur. 5. Ut sua Maiestas eiusque subditi omnes polliceantur, Confœderatos Principes tueri, & omnem hæreticorũ vim atque violentiam ab eorum capitibus propellere. 6. Ut Confœderati omnibus pactis, conditionibus, & fœderibus quoquo modo suæ Maiestati, eius coronæ, aut liberis noxijs actutum renuncient. 7. Ut vicissim Rex ab omni pacto & fœdere cum hæreticis ineundo abstineat, & si quæ antea cum ijs pepigerit, ea sint irrita. Hæreticis insuper ciuitatibus, si quæ in ipsius tutela sint, nulla deinceps mittat subsidia. 8. Ut duo fortissimi exercitus ad frangendas hæreticorum vires conscribantur. 9. Ut Rex Concilium Tridentinum in omnibus Galliæ prouincijs & vrbibus edicto suo publico iubeat obseruari. 10. Ut has, aliasque plures conditiones (quas breuitatis causa prætereo) Sua Maiestas iureiurando promittat se perpetuò obseruaturam, idem se facturos iurent omnes consiliarij Regij, Magistri Palatini,

18 MERCURII GALLOBELGICI
Ordinis S. Spiritus Equites, Principes & No-
biles Regni: Omnes etiam Prætores, Iudi-
ces, Officiarij Regij, easdem conditiones de-
scriptas in Archiuis habeant, sancteque ser-
uent, vt quoties necessitas requirat, ad ea sit
refugium.

*Regis infig-
nis simula-
tio.*

19. Julij.
21. Julij.
*Edictum v-
n.ouis inter
Regem &
Catholicos
eius subdi-
tos.*

Rex, qui paulò ante Rotomagū venerat,
vt animi sui conceptū tegeret, & confæde-
ratis nullam suspicionis materiã daret, om-
nia quæ petebantur, ijs cõcedenda esse puta-
uit. Espernonium præfecturis abire iubet;
odium non leue in illum fingit; edictū pub-
licum Rotomagi primò, deinde Parilijs, &
in alijs Regni vrbibus & oppidis iubet pro-
mulgari, quo se insigni simulatione omnis
cum Nauarraeo, cæterisq; hæreticis occultæ
amicitiæ suspicionem subterfugere posse ex-
istimauit. In hoc enim edicto verè se catho-
licum, & catholicæ Religionis debitorem
profiteretur: se à puero in ea educatum, & ado-
lescentem nulla non pericula pro illius cõ-
seruatione adijisse gloriatur; eandem se po-
stea ad Regalesolium euectum defendisse,
& quoad viueret defensurum esse. Memo-
rem se dicit, quid Regem Christianissimū,
quid primogenitum Ecclesiæ deceat: ideo-
que iam seriò sibi proposuisse, tandem Ca-
tholicæ, Apostolicæ, Romanæ Religionis
(quantum voluntas Dei permiserit, & hu-

mana

Anno
1588.

maria potestas concesserit) piam & stabilem pa-
 cem conciliare, vt cum supremi Iudicis tri-
 bunalis sistendus sit, imperterrita mentis fi-
 ducia testetur, se nihil intermisisse, quod ad
 Religionis alterationem impediendam quo-
 quo modo potuerit adhiberi. Velle igitur
 se, vt omnes subditi, cuiuscunq; qualitatis,
 ordinis, aut conditionis sibi iungantur, &
 vniantur; vt opus tam pium optatum fortia-
 tur euentu, & religio conseruetur. Huic tam
 sanctæ considerationi iam multis annis im-
 moratum se fuisse; adhibitum sæpe consi-
 lium Reginae matris aliorumque Principum
 & Dominorum arcani sui Concilij. Nunc
 verò tandem voluisse, statuisse, & ordinasse,
 velle, statuere, & ordinare, vt subsequentes
 articuli perpetua sint & inuolabilis Lex, *Lex fundam-*
 nec non & solidum Regni sui fundamen- *mentalis.*
 tum. I. Rex ipse iurat, iurandumque ini-
 tium Regni in ipsa consecratione præstitum
 renouat. se nimirum in Catholica, Aposto-
 lica & Romana Religione perpetuò permã-
 surum, in ea se viuere, in ea se mori velle, vt
 eam conseruet, tueatur, promoueat: omnes
 vires & facultates adhibiturum, vitæ pro-
 priæ nullam habiturum se rationem saltem
 vt scismata, sectas & hæreses à sanctis Con-
 cilijs, præcipuè verò Tridentino damna-
 tas, omnibus Regni oppidis, pagis, alijsq;

Anno
1588.

locis exterminet: nunquam insuper pacem
se cum hæreticis initurum, aut aliquo dedi-
ctum in fauorem illorū promulgaturum.
2. Mandat omnibus subiectis Principibus,
Dominis, cuiuscunque status, Ecclesiasticis,
Nobilibus, oppidanis, & qui ruri habitant,
alijsque cuiuscunque conditionis & quali-
tatis, vt se Regi in hoc negotio iungant, si-
miliq̄ iuramento deuinciantur: se in hære-
ticorum extirpatione viribus, opibus, vita
ipsa Regi adfuturos, opemque laturos. 3.
Præcipit vt omnes eius subditi pollicean-
tur, quod si Rex absque mascula prole mo-
riatur, se regem non renūciaturos, aut prin-
cipi vlli, quicumque is sit, obedientiæ iura-
mentum præstituros, qui aut hæreticus est,
aut hæreticis quocunque modo fauet. 4.
Pollicetur rex se in posterum ad officia mi-
litaria neminem promoturum, nisi sincerè
Catholicum, qui Catholicam, Apostolicā,
Romanam Religionem profiteatur. & secun-
dum eius præscriptum viuat. Serio quoque
mandat, ne quis in Collegium iudicum, aut
Financiarum recipiatur, nisi Catholicus sit,
& ab omnibus habeatur: suæ fidei vel ab E-
piscopo, eius vicario, aut vt minimum à suo
pastore testimoniū adferat, & à decē proba-
tæ fidei viris commendetur, qui eū non alte-
rius, quā Catholicæ fidei cultorem profite-
bun-

buntur. Vult mādatum hoc à suis ministris inuolabiliter obseruari: si qui sec^o fecerint, eos suis officijs priuandos esse iudicat. 5. Ad hæc promittit Rex, se omnes & singulos, qui suas partes ab initio secuti sunt, quiq; iã recens ad partes suas declinãrunt, vt hæreticorum vim & impietatem reprimant, ab eorũdem hæreticorum violentia defensurum. 6. Quam defensionem vt vnus alteri, atque ipsi inter se mutuò, sub authoritate & mandato suo Regio promittat, eodẽ edicto præcipit. 7. Iurare insuper vult omnes subditos; se tam in morte, quã vita Regi fore fideles, fidem Regi debitam nunquã violaturos, opibus, vitaq; Regis authoritatem, eiusq; liberos (si quos Deus aliquando illi concesserit) defensuros contra quoscũq;, nemine excepto, qui ei quocunq; modo nocere, aut Regno molesti esse voluerint. 8. Quin & sacramẽto obligari vult omnes subditos, cuiuscunq; sint ordinis & cõditionis, se omnibus fœderibus, pactis, consilijs, comercijs, societati- b^o, siue in Regno, siue extra illud initis, huic fœderi, societati & vnioni contrarijs renunciaturos: qui facere noluerit perfidia notã incursum. 9. Si qui sint, qui huic vnioni & Edicto Regio subscribere noluerint, aut si subscripserint, & postea defecerint, iusiurandũque Deo & Regi præstitũ viola-

Anno
1588.

22 MERCVRII GALLOBELGICI
uerint, hos Rex perduelles, leseque maiesta-
tis Reos pronunciat. Si que ciuitates huic e-
dicto parere noluerint, eas omnibus priui-
legijs & immunitatibus à præcedentibus Re-
gibus donatis, spoliat. 10. Deniq; vt perpe-
tuū sit edictum hoc, & maiori cū fidelitate
obseruetur, interdicit Rex, ne ab vllis iudi-
cibus in Catholicos causa cuiuscunque fœ-
deris, pacti, aut conspirationis in se, & suam
Maiestatem aliqua fiat inquisitio. Sed & cū
Sue Maiestati iam satis demonstratū sit, que
nuper Lutetiæ à tumultuante populo acta
sunt, non alio fine, quàm zelo conseruandæ
Catholicæ Religionis acta esse, eadē Maie-
stas clemēter illis ignoscit: quemadmodum
& omnium eorum, quæ à 11. Maij, vsq; ad
præsentē diem hostili modo commiserant,
vt quod pecunias Regias pro arbitrio tra-
ctarant, quod armamentariū occupauerāt,
quod arma aduersus Regem sumpserant,
quod exercitum inconsulto Rege contrax-
erant; omnium, inquam, horum absolutā,
plenamque *amnistiam* pollicetur: haud aliter,
quàm si ea nunquam facta essent. Mandatū
hoc Rex ipse manu sua subsignauit, præce-
pitque omnibus in Magistratibus & officijs
minoribus & maioribus constitutis, vt mā-
datū hoc publicetur, describatur, in diaria
publica referatur, & omni cū diligentia ob-
seruetur.

Hoc

Hoc edicto abundè satisfactum est Catho-
 licis, quieuitque omnis, quæ inter ipsos &
 Regem erat, disfidèntia, neque enim induci
 poterant, vt crederent hæc omnia Regem si-
 mulare. Rex interim, cui alta mente repoli-
 ta manebat sibi à Guisio & Parisiensibus ir-
 rogata iniuria, varia mente coquebat confi-
 lia, & in omnem se partem mouebat, viâ mo-
 dumque cogitans, quo se à Guisio, ceterisque
 confœderatis vindicaret. Metuebat stupen-
 dâ & ingètem illam Philippi Hispaniarum
 Regis classem, tanto militum & nautarum
 numero, tanta Principum & nobilitatis co-
 pia, tanta tormentorum militarium comea-
 tûs rerum omnium abundantia, totum fer-
 me triennium apparatus, instructam ador-
 natam: vt maiorem, ve etiam parem patrû
 nostrorum memoria fuisse non acceperi-
 mus. Nauarrensium consiliorum Regis (vt qui-
 dam arbitrantur) non ignarus, atrocitatem
 edicti Regij metuere se fingens Rupellam
 cum copijs suis cõtendit, in omnem inten-
 tus euentum, quò se fortuna inclinaret.

Per oportunè Regi accidit infelix Hispani-
 cæ classis successus, quæ cùm tricesimo
 Maij Vlysi bona soluisset, & alto mari se
 subducens, littora Lusitana præterlegen-
 do ad Coronin Biscaiæ oræ promontori-
 um peruenisset, tempestate exagitata, qua-

classis Hispanica.

*Nauarrensium
 Rupellam e-
 xercitum du-
 cit.*

*Maij 30.
 Classis Hispanica
 infelix successus*

Anno
1588.

II. Iulij.

tuor actuarias triremes, & quasdam è minori-
 b naues, fluctibus absorptas, desiderauit Vi-
 gesimo quinto die Iul. qui D. Iacobo Hispa-
 niarum Apostolo sacer est, Coroni promon-
 torio egressa, rursus altum petit, & trigesi-
 mo eiusdem non procul à Plymutha pri-
 mum ab Anglis conspecta leuioribus velita-
 tionibus salutatur. Iulij 31. Archithalassus
 Anglicus Carolus Hovyardus Baro, ex stir-
 pe Ducù Norfolkicę procreatus, cù Francisco
 Draco, inferiore Admiralio, naumachiã in-
 ire & fortunã periclitari cœpit. Quod cù A-
 loysius Peresius Medinæ Sidonię Dux, clas-
 sis Ibericę Imperator sumus, & reliqui His-
 pani obseruassent, omnibus neruis reslite-
 runt. In primis Petrus Valdesius, dictæ clas-
 sis Vicarius, ac Proprætorianæ septingento-
 rum doliorum capacis, & 62. tormentis æ-
 neis, & 200. militibus instructæ Præfectus,
 qui suæ, quã uehebatur, nauis robore fre-
 tus, eo audaciæ prorupit, vt Anglos proca-
 cibus verbis irritare, ac se à reliquo comita-
 tu seiungere auderet. Vidente hoc Martino
 Frobisherio & Ioanne Haucknifio, quo-
 rum hic Victoriæ, ille Triumpho nauibus
 præerat, propitij venti auras aucupantes è
 vestigio appropinquant, & mox læuum la-
 tus in hostilem classem obliquantes, deinde
 dextrum obuertentes, ytrinque tormento-

rum

rum fulminibus insigniter Valdesianam di- Anno
 uerberant, malisque & antennis prostratis, 1588.
 Francisci Draci in tempore subuenientis in
 dustria, cum Præfecto Petro Valdesio, epi-
 batisq; circiter 500. & quadringenties mil-
 le coronatis, præter vasa argentea, cimelia,
 & nauticam ingentis valoris supellectilem
 capiunt, captam cum adhuc alia similiter
 vehementissimè ab Anglis petita, ad littus
 Britannicum abducunt, ac vix Nereo, plu-
 res tormentorum tonitribus laceratas de-
 glutienti, defendunt. Postera die ob singu- *August. 2.*
 larem sedati pelagi tranquillitatem nihil
 effectum fuit. Secundo verò Augusti Ho-
 vvardus & Dracus Admiralijs, animosif-
 simè iterum hosti se obijcientes, eidem vè-
 tum anteuertunt, & equorum instar suas
 naues summa agilitate circumrotantes, &
 nullo negotio nunc dextrum, nunc læuum
 latus elibrandis commodissimè tormentis
 in hostem dirigentes, plurima damna nau-
 machiarijs Hispanis. præ fumo accensi pul-
 ueris, quid oculis obuersaretur videre non
 sustinentibus, denuò inferunt. Illucescente
 die Augusti tertio Angli omnia vela na-
 uibus suis induentes, hostilem classem rur-
 sus inuolare constituunt: verum exorta per
 mare malacia, occasio rerum rectè gerenda-
 rum euauit. Insecuto manè acerrimus ite-

rum conflictus, geminatis tormentorum fulminibus exoritur, in quo maiores Hispanorum naues vehementer lacerabantur, nõ nullæ submergebantur, cum pluribus generosissimis equis ac mulis, quos inter medias carinas natantes, & nunc hanc, nunc aliam nauem salutis causa appetentes, Oceanus absorbebat. Quinto Augusti mare vicissim ita leniter fuit stratum, vt propter sedatas vndas nihil potuerit tentari. Proximo die, vento ab Occidente & Meridie flante, Hispani classem suam Gallix littora versus promouent, inque Caleti portu, anchoris fixis, quo ad promissas Dux Parmæ auxiliares submittat copias, quæ partim aduersis ventis, partim Selandicæ classis ad ostium portus excubantis metu, adesse non poterat, commorari constituunt. Angli fucum subolentes, consilijs initis hostes stratagemate callido, cum humanis viribus vix possint, amicis portubus submouendos inter se conueniunt. Septem igitur ex vilioribus naues, intrinsecus pice, sulphure, igne ferreis laminis & hamis instructas, vento à tergo spirante in classem Hispanorû ferendas committunt. Qui nauibus hisce, & quidem ardentibus visis, horrendo clamore excitato, anchoras oppidò tollunt, rudentes altius hærentes disseccant, & velis expansis 7. Augusti in fugam se
con-

conijciunt. Quo repētino tumultu accidit, vt Centurionalis Galeatia, quam illi Capitaneam vocant, in Anglorum potestatem redacta, quædam malis & antennis deiectis in socias detrusæ, plures luxatis à tormentis carinis in profundum maris depressæ, duæ Flisingam ictibus planè conquassatæ abductæ, alię alibi vi tempestatis appulse, fuerint interceptæ. Reliqua classis turbatis ordinibus, tutam salutis anchoram fugiendo apprehendit, & cum diebus octo continuis mense Augusto ab Archithalasso Hovvar-do, & Draco Admiralio altero, strenuè esset persecuta crebris ictibus à tergo ab ijsdem concussa, ad extremos Daniæ & Noruegiæ fines propulsa, tandem circumnauigata eminus Britannia, & multis in breuibus Hiberniæ nauibus amissis, in Hispaniam rebus infectis redijt.

Atque ita mole sua laborans hæc classis, depressa, capta, & dissipata est. Constabat autem 150. (vt quidam aiunt) nauibus. Ex ijs à quibusdam numerantur 32. quę perierunt, & in manus hostium venerunt: atque in ijs decem millia militum. Alij multo pauciores recensent. Cætera pars classis in Hispaniam partim lacera, partim salua denuò appulsa est. Neque contemnenda erat Regi-
 ne Anglorum tam maritimus, quàm terre-
 stris

26. Septemb.

Anno
1558.

flris apparatus. Clafis Anglica in tres partes erat diftributa. Vni preerat magno Archithalaffus Carolus Hovvardus: alteri Milordus Henricus Semeirius, Ducis Somerfettani filius. Hi duo cum fuis nauigijs Ducem Parmenfem aliquamdiu obferuârunt, ne quid ille cum clafse fua, quâ in Flandria parabat, hostile in Anglos moliretur. Tertiâ parti Regina Francifcum Dracum præfecerat; ipfa cum reliquo Nobilium, militumque exercitu, maximo & fortiffimo littora circumquaq; tuebatur. Deuidta clafse Hispanica, vndique pecuniam cogit, clafsem fuam restaurat, & in futurum annum Regi Hispano bellum inferre meditat.

Regina Angliæ Hispano Regi bellum mouetur.

Rex Galliarum clafsis Hispanicę metu liberatus, propositum fuum accelerandum effe putauit. Litteras ad omnes Ordines Catholicos fcripferat, quibus miro verborum fucio fingularem fuum erga Religionē Catholicam zelum, & erga Catholicos omnes amorem prædicabat: quæcunque bella pro Religionē gelferat, quid ab adolefcētia egerit, quid paffus fuerit, quæ pericula adierit, vt Religionem hanc fartam tectam conferuaret, longo ordine commemorabat. Clementiam fuam in tumultuantes Parifienfes fpeciofis verbis exaggerat; Regni fui ataxian, plurimosque in eo abufus fe cum dolo-

Regis Galliarum ad Confederatos fcripfit.

dolore animi videre dicit; culpā huius mali in eos, qui violatā pacis auctores fuerāt, reijcit: costollere & afflicto Regni corpori mederi, rem arduam, & supra vires suas esse affirmat. plurimorum consilio hic opus esse. Diu multumque se cum suis deliberasse, nec aliud medium inuenire, quā vt Ordines Regni conuocentur: vt communibus consilijs Regni status reformetur. Comitibus igitur Blesis decimo quinto Augusti a se indicta esse; ea intentione, vt quicquid in ijs ad Dei gloriam, Regni conseruationem, & subditorum vtilitatem statueretur, perpetuis tēporibus ratum habeatur. Se ante alios omnes id approbaturum, re ipsa effecturum, & vt per omne Regnum obseruetur, seueris edictis imperaturum. Petere igitur se, vt Principes & Ordines omnes, qui ad huiusmodi comitia venire consueuerūt, quique nil aliud, quā obseruationem Catholicae Religionis, pacemque & tranquillitatem populi desiderant; omnes denique fideles subditi, quibuscunque modis enitātur, vt Comitibus hęc pacificè habeātur, & nisi cum proposito fructu dirimantur. Tandē se Espernonij & fratris eius Domini de Vallette causam, & de illis delatas ad se querelas, examinaturum, facturumque quod ius, quod ratio, quod æquitas dictat, pollicetur.

Ut

Anno
1588.

Comitiarum
Blesensium
indictio.

Anno
1588.

Vt autē specimen quoddā paternę suę erga
populum beneuolētis exhiberet, partē exa-
ctiōnū quib; subditi grauabātur, illis remit-
tit; varia edicta, aliaq; grauamina reuocat.

Hjs, similibusq; pollicitationibus &
blanditijs animos Principum inescavit, e-
oque inflexit, vt omni dissidentia remota,
omni sublata mali suspicione, habito inter
se consilio, Regis petitioni parendū esse sta-
tuerint. Priusquam tamen ad Comitia pro-
ficiscerentur, in commune consuluerunt,
quid potissimum in conuentu ad conserua-
tionem Religionis, Regniq; reformatio-
nem esset proponendum. Placuerunt tandē
conditiones, quas hic ordine (breuiter ta-
men & summatim) enumerabimus: 1. Vt
Catholica, Apostolica, Romana Religio,
quę nunc est, etiam in posterum pro vnico
& solo fundamento Christianissimi huius
Regni, & populi nunc Regno subiecti aut
futuris temporibus subiiciēdi, agnoscatur.
2. Vt Concilium Tridentinum cum omni-
bus suis decretis & canonibus recipiatur, tā
in his, quę ad reformationem morum, quā
quę ad dogmata spectant, obseruetur, saluis
tamen Gallicanarum Ecclesiarum iuribus,
idq; consentiente summo Pontifice. 3. Om-
nia edicta, constitutiones, sententię, iura
& consuetudines secundum regulam fidei,
decre-

*Consilium
Confederato-
rum de re-
bus in Comi-
tijs Regi pro-
ponendis.*

decretorumque prædictarum Ecclesiarum componantur. Quæ cum ijs non conueniant, sint irrita. 4. Nullus ad successionem Regni & diadematis admittatur, nisi verus sit, & sincerus Catholicæ Religionis filius: qui ex iugi eiusdem Religionis exercitio, & timore Dei talis iudicabitur. 5. Nullus Regij sanguinis Princeps cuiuscunque stemmatis aut profapie, si hæreseos lepra infectus sit, aut hæreticis faueat, eosque sectetur, diadematis Regni sit capax: nec illius iurisdictione, vel emolumentis uti possit: allegat, & prætendat quidquid velit, præsertim cum Rex Christianissimi regni ex gratia Dei potius, quam ex natura talis sit, & appelletur. 6. Si quando rex (quod Deus auertat) in hæresin inciderit, hæresin foueat, aut in regno exerceri permittat, subditi cõfestim omni fide, sacramento, obsequio & obedientia, quibus eierant obstricti, liberi & soluti renuntientur. 7. Neque regnum hoc, neque illius rex, vlla conuenta, pacta, fœdera, amicitias cum inimicis & hostibus Christi Iesu Seruatoris nostri, eiusque sponsæ matris nostræ sanctæ Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ Ecclesiæ feriant, neque cum ijs clandestina consilia consocient. 8. Galliarum rex nunquam se à terminis, clausulis, oneribus, conditionibus, & transactionibus, in

Anno
1588.

iura-

Anno
1588.

52. MERCVRII GALLOBELGICI
iuramento, cū vngeretur, & rex pronun-
ciaretur, præstito comprehēsis auertat, nec
quicquam ijs contrarium moliat. 9. Rex
suprema sua auctoritate non vtatur, prius-
quam inunctus & consecratus fuerit secun-
dum formam & consuetudinem patrum
suorum: cū gratia Dei, quæ cum vnctio-
ne & consecratione concurrat, plus iuris,
quàm natura & parentum progenies illi ad
Christianissimum hoc diadema obtinendū
& conseruandum conferat. Interea Regni
administratio penes illos sit, quibus ea ex iu-
re & consuetudine debetur. 10. Auctoritas
hec & Maiestas Regia tā libera, vaga & legi-
bus soluta nō sit, vt (si exorbitet) terminis iu-
ris & equitatis, quæ basis est & fundamentū
regni, concludi & circumscribi non possit.
11. Regnum ipsum, bona hæreditaria, domi-
nia, & prouentus, nullo pacto distrahi, ven-
di, aut alienari poterint. 12. Cū eadem bo-
norum istorum sit ratio, quæ dotis, & rex
quasi sponsus eam possideat, rationi con-
sentaneum esse, vt hinc necessaria petat, su-
mat vnde viuat, & regni quoque, tanquam
sponsæ suæ utilitatem procurare non desi-
nat. 13. Nullius Gubernatoris, Vicarij gene-
ralis, aut Iudicis officium in posterum ven-
datur: sed post electionem, qui consecutus
fuerit, ijs conditionibus munere suo funge-
tur,

tur, quas Ordines inter se probauerint. 14. Anno
 In singulis prouincijs quotannis Ordinum 1588.
 conuentus habebitur, vbi in obseruatione
 constitutionum, & placitorum generali-
 um Regni ordinum inquiratur. Quod si
 ea negligenter obseruari comprehensum
 fuerit, ijsdem ordinibus significabitur. 15.
 Ducatum, Comitatum & Marchionatu-
 tum non ita pridem institutorum & his
 titulis nobilitatorum, propter incommo-
 da ex ijs emergentia (quæ legati in comi-
 tijs commemorare & demonstrare pote-
 runt) numerus diminuatur. 16. Neque
 bellum decernetur, neque pax per vniuer-
 sum Regnum conficietur, nisi cum con-
 sensu omnium Ordinum: neque hunc in
 vsum populo tributum imperabitur, nisi
 ex eorundem Ordinum consilio. 17. Om-
 nis Simonia, ignorantia & concubinitus
 inter Ecclesiasticos, remedijs in Concilio
 Tridentino propositis, tollantur, & Eccle-
 siastici confestim ad suas residentias capef-
 sendas euocentur. 18. Episcoporum & Præ-
 latorum electio instituatur, & fiat, secun-
 dum præscriptum primi articuli ordinum
 Aurelianensium. 19. Seminaria ad instru-
 ctionem iuuentutis vbiq; erigantur iuxta for-
 mæ ab Ordinibus, in vltimo conuëtu Blæ- *Art. 24.*
 sensi præscriptam. 20. Donationes, officio-
 rum

Anno
1588.

34 MERCVRII GALLOBELGICI
rum maiorum collationes, vel eorundem
nouæ institutiones à Rege factæ, nisi pri-
us ab Ordinibus approbentur, sint irritæ.
21. Quicumque sudore & sanguine paupe-
rum seipfos locupletarunt, aut alijs illicitis,
iniussisque modis emerferunt, coram
ipsis Ordinibus, vel ab Ordinibus consti-
tutis suarum functionum reddant ratio-
nem. 22. In singulis curijs iudicialibus,
Senatus peculiaris ab Ordinibus coopta-
bitur, ad quem populi querelæ, & trans-
gressiones constitutionum Regni, & Or-
dinum deferentur, à quo singulorum cau-
sæ cognoscentur, & decidentur. 23. Ut
singuli Ordines posthac habeant Syndi-
cum, qui aulam sequetur, ad quem omni-
um aliorum Syndicorum inferiorum lit-
teræ, monita, nuntiationes & instructio-
nes mittantur: ut in Senatu regio decerna-
tur, quid cuique ciuitati aut Prouinciæ,
ad sui status conseruationem, expediat aut
necessarium sit. 24. Rex omni cura in-
cumbet, ut ære alieno exeat, dignitatis
sua statum honestè, & ut regem decet, tu-
eatur: omnia incommoda & abusus tol-
lantur: debita & onera, in quæ Regnū per
dissolutam administrationem, incondi-
tamque œconomiam incidit, dissoluan-
tur: hæreticorum, & eorum qui in præ-
ceden-

cedentibus edictis damnantur, opes & facultates in ærarium Regis inferantur: vt inde & debita Regni soluantur, & exercitus alatur. Hęc tanquã ad salutem Reipublicę, Religionisq; Catholicę conseruationẽ, atq; ipsius Regis honorẽ vtilia & necessaria, quę in Comitij præponeretur & discuterentur Confœderati putauerunt: reliquã Spiritui sancto, Regi & reliquis Ordinibus relinquenda existimauerunt.

Dictus Comitiorum dies aderat, pauci verò ex confœderatis comparuerunt: eò quòd Regiæ Maiestati parum confiderent. quapropter Comitia in decimum quintum Septembris dilata sunt. Interea quisque se ad iter comparat, Rex, Regina, cum vniuerso comitatu Aulico Blasas dicta die proficiscuntur. Vt autem Rex securior esset, quodq; animo coquebat propositum commodius exequeretur, firmũ secum adducit præfidiũ. Cardinalis Guifmus, Inuillæus Ducis Guifij filius, alijque Confœderati nihil sibi mali, vel ob fœdus initum, vel ob libellum supplicem nuper in Espernonium oblatum, metuentes Rex enim, vt antea dictum est, publico suo mandato omnium horũ obliuionem promiserat) statò quoque die, cum suo equitatu comparèt. Eorum verò consilium

*Ad Comitia
Blasas quę
veniant.*

Anno
1588.

erat, non vi, sed suffragiorum pluralitate in Comitijs vincere: ideoque operam dabant, non vt multas armatorum copias, sed quã plurimos sui fœderis socios adducât. Mompenferius quoque, Dominus de Conty, & Soiffonius ad Comiticia venerunt: sed Dominus de Conty, eò quod equitibus Germanorum sese aliquamdiu in castris Nauarræi associârat, multis erat suspectus. Quamobrem nonnulli suadebant, à Pontifice veniam delicti peteret, Regique se reconciliaret. At ille intimorum suorum consilia secutus, id agere pertinaciter recusauit. Comiti Soiffonio iam antea à Pontifice Romano, quòd partes hæreticorum secutus erat, remissum fuit: ea conditione, à Legato Pontificis absolutionem peteret: Erant nonnulli qui Legatum hũc Comitijs interesse iniquo ferebant animo, vtque remoueretur apud Regem instare voluerunt: sed cùm id ab alijs dissuaderetur (fortè vt omnia simulatè magis fierent, nec insidiarum suspicio cuiquam suboleret) nulla deinceps huius rei facta est mentio.

*Dux Guisus
non venit ad
Comitia.*

Aderant nunc Ordinum proceres penè omnes: solus Henricus Dux Guisus non aderat: is enim etsi Regi apud Carnutes Lutetia profugo, præsentè Regina matre, mul-

multisque Principibus alijs, esset reconciliatus; omniumque rerum præcedentium *Ann. 1588.*
ἐπισημα. Rex promulgari iusserat; Regi tamen tanquam amico suo reconciliato, non confidebat.

Postridie Calendarum Octobris Rex *Octob. 2.*
 Blæsis solennem supplicationem, multa *Solemnis sup-
 plicatio.*
 cum magnificentia, instituit. Conueniunt clerus & Principes vtriusque sexus in æde sancti Saluatoris, quæ est in magno atrio castri. Plateæ omnigenis floribus erant strætæ, parietes aulæis, peristromatibus, & diuersis picturis erant exornati; varijs in locis erecta altaria; nihil omis- sum, quod ad tantam pertineret solennitatem. Ordo autem in processione seruabatur hic: Clerus oppidanus cum omnibus ornamentis, chimelijs, & Sanctorum reliquijs præcedebat: post hunc trium Ordinū Prouinciarum Gallicarum Legati, urbium primò, deinde nobilitatis, tertio loco Ecclesiasticorum: illos Archiepiscopi & Episcopi sequebantur. Post hos umbella pretiosissimo tecta peristromate, à quatuor Equitibus ordinis Sancti Spiritûs ferebatur. Sub umbella Archiepiscopus Aquensis, quæ vrbs est in Prouincia, Sacrosanctum Christi Corpus gerebat. Subsequebatur Rex comitatus Reginis, Principibus, & Nobilibus

Anno
1588.

8 MERCVRII GALLOBELGICI
bilibus aulicis: hos populus; ciues peregrini (quorum ingens erat multitudo) permixti.

Hoc ordine à dicto S. Saluatoris templo, ad templum S. Mariæ Adiutricis, quod est iuxta fluuium, in suburbio Viennensi, procedebant. Quò cum venissent, solenne sacrum Archiepiscopus Auaricensis celebravit, Aulercorum (vulgo Eureux) Episcopo concionem habente. Nono Octobris, quæ dies erat Dominicus, Rex, Regina, Proceres Regni, & Ordinum Legati omnes, præmissa confessione, quam auricularem vocant, in Franciscanorum monasterio sacrosancta & tremenda corporis & sanguinis Christi mysteria perceperunt, obnixè Deum orantes, vt cor vnum, & mentem vnã largiatur omnibus in conuentu congregatis: felix, faustumque det Comitij auspiciũ, & finem oratum, quo Reipub. Gallicanæ Religionique, vel tandem, diu desiderata pax restituetur.

Rex quæ Ordinibus proponere decreverat, in Dominicũ proximum differenda putauit. Interea noui Magistratus creabantur, & officia varia in varios distributa sunt. Ecclesiastico Ordini datus est præses Episcopus Bourgeois; Cardinales enim Bourbonij nondũ aduenerant. Nobilitati consti-

tuti

F. v. s. m.
Octob. 9.

tuti sunt Præfides Comes Brisaccus & Ma- Anno
ingdus: tertio denique Ordini Mercatorū 1588.
Parisiensium Præpositus designatus est.

Decimo sexto deinde Octobris, in pleno *Octob. 16.*
Ordinū cōfessu, causam huius tam celebris
cōuentūs disertis verbis, in hanc fere senten-
tiam, exposuit. Initio diuinum Numen in- *Oratio Regis*
uocat, à quo omnis sancta & bona operatio *in Comitijs*
proficiscitur: orans, vt sibi Spiritūs sancti *habita.*
gratia in hoc celebri actu assillat, atq; diri-
gat. Idem quoque Numen orat, vt sit testis,
quòd opus hoc non alio sine, quàm vt statū
suum Regniq; sui restauret, & in omnibus
membris reformet. Hanc primam semper si-
bi fuisse cogitationem, hoc summū delide-
rium. Quod vt consequatur, rogat omnes
Ordines, vt communibus votis huius deli-
derij sui constantiam & augmentum à Deo
contendāt. Optare se, ait, omnes priuos &
particulares quorundā: effectus ita positos,
vt nemo quicquā præter sūmi Dei & Prin-
cipis sui honorem appetat: atq; ita se oēs cō-
ponāt, vt prillinq; cōditionis suę maiestatis
splendor restituatur. Ad hoc oēs iureiurādo
deuinctos: Animū suū maximopere affligi,
ob priuas & publicas subditorum suo-
rum calamitates, Deum testatur. atate &
experientia se doctiorem factum, vt iam
magis Regni sui desolationem comprehen-
dat,

Anno
1588.

40 MERCVRII GALLOBELGICI
dat. ideoque magis magisque dolere: præ-
sertim cum videat Regnum suum tum
ob propria sua, tum ob subditorum flagi-
tia, non ad aliud, quam ad diuinam vindi-
ctam referuari. Sibi iccirco nihil magis cu-
ræ esse, quam vt corrupti hominum mores,
impia consuetudines, & abusus castigentur,
tollantur, ijsque remedia quærantur:
Se nulla non consilia captasse, omnes vi-
as modosque meditatam, quibus hoc com-
modè fieri posset: inueniri autem faciliè
potuisse, si ceteri Principes huc eam ope-
ram eaque consilia contulissent, quæ tu (in-
quit) vxor mea contulisti.

Deinde multis verbis digreditur in lau-
des Reginae Matris suæ; cuius ea in se, in to-
tum Regnum extare merita dicit, vt nõ mi-
nus totius Regni, quam Regis mater meri-
tò debeat appellari. se enim plus ab ea sola,
quam ab omnibus alijs, tam in propagan-
da Catholica Religione, quam in salute re-
gni restauranda conseruandaque ope & cõ-
silio adiutum esse. Dum itaque perpetua &
constans voluntas sua sit, nobilem Monar-
chiam illam reformare; existimasse tandem
se, ait, non sufficere consilia, remediaque
specialia paucorum, sed opus esse con-
uentu Ordinum omnium totius Regni: vt
aliquid solidi statuatur. His propositis ne
horam

horã quidem differendam, sed statim in in- Anno
 stituto progrediendum: veritũ enim se, ne 1588.
 deessent, qui Comitia hæc vel differẽda, vel
 non indicenda persuasissent Videre igitur
 Ordines, quomodo erga Regnum affectus
 esset, vt qui nihil præter conseruationem
 honoris tum Dei, tum subditorum quære-
 ret. Ostendit porrò generalem Ordinum
 conuẽtum præsentissimum remedium esse
 ad morbos Reipub. constitutionum Regni
 negligenti obseruatione contractos, medi-
 candos; authoritatemq; Principis legitimi
 stabilieudã, potius, quã euertendam con-
 tra quorundam malorum hominum perni-
 ciosam opinionem, & persuasionẽ. Bonam
 enim legem bene reformatã & obseruatam,
 sceptrum in manu Regis firmare, & coronã
 in capite illius, contra malorum machina-
 tiones, corroborare. Posse itaque Ordines
 ex Regis sui constantia, quæ sola tot conati-
 bus eorum, qui tam sanctum opus impedire
 cupiebant, obstiterat, animi sui sinceritatem
 facile cognoscere. Ad hæc innocentia suam
 ostẽdit, à nullo se meritò traduci posse, qua-
 si præter rationem vnquam suam authorita-
 tem quæsiuerit. Se enim legitimum in hoc
 Regno Regem esse, à Deo datum, & solum,
 de quo id affirmari verè possit: ita vt maior
 authoritas & honor in hac Monarchia à se
 expeti non possit.

Anno
1588.

42 MERCVRII GALLOBELGICI
Obsecrat itaque optimos subiectos suos, ut
iusto suo proposito faueant; illud enim non
esse aliud, quam ut gloria Dei promouea-
tur, sancta Catholica Apostolica Romana
Religio propagetur: hæreses toto Regno
extirpentur, ordo bonus in omnibus rebus
constituatur. inops populus, & miserè op-
pressus adiuumento & solatio subleuetur;
authoritas Regis iniuste violata restituatur.
Demonstrat inter omnes Rerum publicarum
species nullam esse laudabiliorem
Monarchia: fateri hoc illos debere, vel si so-
lummodò beneficia & commoda intuean-
tur, huic Regno sub suis decessoribus col-
lata: laudandum quoque Deum, qui ipsis
Regem dederat, Regij sanguinis, ad quem
non solum hæreditate peruenerat Reg-
num, sed & zelus gloriam Dei amplifican-
di, & subditos omnes defendendi: id enim
se tam factis quam dictis deinceps com-
probaturum. Quod autem turbatis his
temporibus tot mala in Prouincias suas ir-
repterant, id non tam sibi imputari vult, li-
cet se non omnino excusandum fateatur)
quam negligentia, & fortè alijs delictis eor-
um, qui tunc circa eum fuerunt: quibus
tamen malis & abusibus occurrere se velle
videbant. Nunc verò se eam habiturum
rationem, & tam diligenter obseruaturum
eos,

eos, qui deinceps sibi ministraturi sint, pro- Anno
 mittit, vt conscientia sua sit secura, honor 1588.
 suus augeatur, status restauretur: ita vt om-
 nibus bonis satisfaciat, & illi errorem suum
 confiteantur, apud quos in suspicionem
 venerat, & alienum à se animum habe-
 bant. Commemorat & beneficia Catho-
 licis exhibita, pericula quæ pro Catholi-
 ca Romana Religione accesserat, magnos
 exercitus, quos aluerat, vt hæreses oppri-
 meret: neminem inueniri hæresibus offen-
 siorem se: qui vitam suam toties, vt hære-
 ticos debellaret, periclitatus sit, & adhuc,
 quàm diu viuat, periclitari cupiat. Testa-
 ri hoc tot hæreticorum consumpta & dis-
 sipata pro sectæ suæ defensione patrimo-
 nia; tot exhausta æraria; tot animi ab obe-
 dientia Regis alienati; qui eius authorita-
 tem, dignitatem, & imperium aspernantur.
 Testari hoc vnionem omnium suorum Ca-
 tholicorum subditorum, nuper à se publi-
 co edicto confirmatam. Hanc animi sui pro-
 pteritudinem se iam dudum testatam facere
 voluisse, nisi per quosdam dissentientes Ca-
 tholicos fuisset impeditus, quo minus in Pi-
 sones exercitū ducere potuerit. Displicere
 sibi quàm maximè iuramenta, & abusū diui-
 ni nominis, eiusq; Sacramentorū & vulnerū:
 Simoniam quoq; venditionē officiorū Ec-
 clesia

Anno
1588.

44 MERCVRII GALIOBELGICI
clesiasticorum pluralitatē beneficiorū: hos
abusustolli, vti ipse an. 85. inceperat, præce-
pit. Secularium officiorū, beneficiorū, hono-
rum, ordinum & dignitatum collationem
sibi referuat: vtpote à quo promanārant.
Mandat, vt qui dignitatibus aliquibus do-
nati sunt, strenuè suum faciant officium, ne
& Regis & propriam conscientiam onerēt.
Iurat se in posterum non tā prodigum fore,
ne Respub. sub alieno ære tandem succum-
bat. Imperat Ordinibus, vt promoueant v-
biq; artium & scientiarum disciplinam, vt
iuuentus bene instituat, immoderatas
& intolerabiles exactiones, indictiones, &
tributa, quibus populus grauatur, minuāt,
& de ijs quod æquū est, remittant, vt nego-
ciatio terra, mariq; reflorescat. Renouēt an-
tiquas constitutiones, maximè ad dignitatē
& authoritatem Regis pertinentes: vt re-
uerentia Principi & Magistratui debita red-
datur. Timore illo iusto, quo metuunt sub-
diti, ne aliquando (si ipse absque filio mo-
riatur) in successoris heretici manus incidāt,
affirmat, se non minus, quàm illos cruciari.
Jurare se coram Deo, & suam testari salutē,
sibi nihil vnquam magis cordi fuisse, quàm
vt subditos ex hoc timore colligeret. Hanc
ob causam edictum vnionis cōscripsisse, vt
significaret, sibi nihil esse detestabili^o heresi.

Vt

Anno
1588.

Vt autem maior huic rei accedat fides, sibi consultum videri, vt hanc vnam legem perpetuam ceteris huius Regni legibus addât, eamque feria tertia proxima in hoc eodem loco, & in hoc celebri confessu iuramento solenni confirmet, vt nullus posthac sit, qui causam ignorantiae prætendat. Hæc omnia vt à se sanctè seruentur curaturum, tantum Ordines aduigilarent, ne sua, aut suorū vel culpa, vel negligentia violentur. Hortatur eos præterea, vt secundum edictum vniuersionis omnibus scæderibus, pactis, conventionibus, clandestinis consilijs, sine consensu vel approbatione sua factis, nuncium remittant: hæc enim omnia pugnare cum lege diuina, cum suo iuramento Regi dato; & in bene ordinata Republica, vt crimè læsæ Maiestatis puniri, se libenter ignoscere, quidquid in Suam Maiestatem hæctenus peccatum est: sed affirmare seridò, vt læsæ Maiestatis reos se multaturum omnes, qui admoniti ab his scæderibus non abstineant. Hanc antiquam legem, vt Ordines renouent, cupit: & vt id fiat, eorum consilium, opemque implorat.

Porrò ad gloriam & honorem Regni Gallici venit, quo omnibus olim Regnis solet prælucere: eum nunc penè extinctum esse: vt ab interitu denuò reuocetur, se omnifstudio

Anno
1588.

46 MERCVRII GALLOBELGICI
studio incumbere: vt idem faciant subditi,
orat; vt vires Gallorum ipsis salutē sint, &
non exitio. Dolere sibi quod Regiam suam
dignitatem tueri, aliaque onera Regni sine
pecunia sustinere non possit: sed malum
hoc esse necessarium. Bellum præterea sine
pecunia geri non posse. Cùm enim insignē
expeditionem ad hæreses eradicandas sum-
pserimus, magno opus esse thesauro si feli-
citer conficietur. alioquin magis obesse bel-
lum inceptum, quàm prodesse. Promitte-
re quidem se nullis opibus & facultatibus
parfurum: & sperare Ordines eodem zelo
omnia, quæ poterunt, ad cultum Dei & bo-
num commune Regni promouendum, in
medium collaturos. Oportere igitur Ordines
suarum Financiarum (vt vocant) sta-
tum considerantes, idem dicere, quod Sena-
tus Romanus olim cuidam dixit Impera-
tori, qui tributa, & vectigalia volebat abro-
gare. cui Senatus ait, Hæc esse nervos & mus-
culos, quib^{us} corpus colligatur: q̄ si tollâtur,
corporis cõpaginē solui necessariò debere.

Optare nihilominus se, eũ esse rerum sua-
rũ statum, vt posset omnia vectigalia, tribu-
ta, aliaq; subsidia populo suo remittere. Nõ
enim se aliud in vitæ suæ modo quærere, q̄
honorē Dei, & salutem subditorũ. Quantũ i-
gitur ad Financiarũ suarum ordinem, vt po-
pulus

pulus subleuetur, sperat Ordines multitudi-
 nis officiariorum & aliarum rerum particu-
 larium rationem habituros; esse enim eos qua-
 si cardines, quib. & ipse Rex, & cōmunis pa-
 triæ status innititur. Quantum ad debita,
 quæ nō ipsius tantū, sed & totius Regni sūt,
 eorum rationem ad Ordines pertinere: ad
 hoc enim & fidem publicam & hominū pru-
 dentiā obligare; vt cognoscant quanta sint,
 modumq. & viam soluendi inueniant. Re-
 gē esse tabulā pictā, aut speculum, in quo
 subditi se formare, & vitam discunt compo-
 nere. Promittit igitur se operā daturum, vt
 & ipse sic viuat, & familiæ suæ talē viuendī
 modum præscribat, quo totum Regnum ab
 ipso iustitiæ & pietatis petat exēplum. Vt au-
 tē testatū faciat, se acturum omnia, quæ à se
 possint desiderari, hūc celebrē indictum esse
 conuentum crastino die in Ecclesia habenden-
 dū, in quo quicquid statuetur, velle se haud
 aliter, q̄ vt lex inuiolabilis & fundamētalis,
 seruetur. Si quis violauerit, cum infamix no-
 tam, aut crimen lese Maiestatis incursum.
 Juraturū se promittit per S. Dei Euāgelia, q̄
 & ipse ea obseruabit, nec quocunq; modo,
 quacunq; causa, seu prætextu vnq̄ violabit.
 Missurum quoque eadem decreta per om-
 nes Regni prouincias, vt ab omnib. simili-
 ter Ecclesiasticis secularibus iureiurando
 confir-

Anno
1588.

48 MERCVRII GALLOBELGICI
confirmentur, & illorum præuaricatores,
tanquam læsæ Maiestatis rei puniantur. His
adde, quod si necessarium sit, subiicit se to-
tum legibus nulla habita ratione, quod ipse
auctor legum sit: qua in re seipsum magis ob-
ligat & deuincit, quàm aliquis prædecesso-
rum suorum vnquam deuinctus fuit. In
nulla enim re generositatem boni Principis
magis elucescere, quàm si ipse cogitationes,
actionesq; suas omnes secundum leges mo-
deretur Sufficere namq; sibi, vt dicere pos-
sit, quod Rex ille cuidam sibi obijcienti, Eū;
dignitatem Regiã maiori seruituti successo-
ribus fecisse obnoxiam, quàm ipse à maiori-
bus accepisset, respondit; se magis durabi-
lem & securam relicturum.

Tandē orationi finem impositurus Rex
ait; se hactenus in ea vsū imperio & autho-
ritate sua; nunc ad exhortationes & preces
velle descendere. Obtestatur itaque illos
per reuerentiam, quam debebant Deo; per
nomen verorum Francorum; per cineres &
memoriam tot Regum suorū decessorum,
qui tam laudabiliter hoc Regnum admini-
strarāt; per amorem quem patrię debebāt;
per commoda quæ ea percepit ex eorum fi-
delitate; per vxores, per soboles, per fami-
lias, fortunasque eorum domesticas; vt se
Regi iungant, & vnanimis cum Rege totius
Reipub.

Reipublicæ negotio constituendo incum- Anno
 bant: vt abusus omnes, omnisque ataxia tol- 1588.
 lantur, & Regni status ad meliorem formã
 redigatur: omnes contrarias opiniones ab-
 ijctant, suo exemplo nil nisi salutem com-
 munem desiderent: alieni denique sint ab
 omni ambitione; se bonos exhibeant sub-
 diti, haud aliter, quàm ille se bonum Re-
 gem. Cumque multas imprecatus esset di-
 ras omnibus, qui contrarium aliquando fa-
 cerent, tandem eosdem in die extremi lu-
 dicij (in quo, ait, intentiones, affectus-
 que omnium reuelabuntur, larumque om-
 nis doli, artificij & simulationis detrahen-
 tur) vocat, vt compareant ante tribunal i-
 stud, mercedemque inobedientiæ recipiãt.
 Se interim sperare, omnes & singulos bo-
 ni subditi officium præstituros: in eo &
 Deo & Regi rem gratam, sibi verò laudabi-
 lem & vtilem facturos.

*Vinum hæc
 corde non fi-
 cto dixisset.*

Cùm Rex perorasset, vnus ex proceri-
 bus, quem magnum sigilli magistrum vo-
 cant, orationem Regis excepit, & sicubi ob-
 scurior esset, explanauit, mentemque & be-
 neuolentiam Regis latius declarauit. Quo
 facto rex iterum breui oratione summam
 Edicti vnionis reperit; ostēdit quanto cum
 zelo, etiam à teneris vnguibus, Catholicã,
 Romanam Ecclesiam amauerit, coluerit, de

18. Offic.

Anno
1588.

§o MERCVRII GAILOBELGICI
fenderit, eius inimicos hereticos persecutus
fuerit: hoc enim officium suum fuisse, hoc
maiorum suorum studium, hoc suum postula
re iuramentum Sæpè se id armis tētasse, sed
parū profecisse. Ideo se Edictum perpetuū
vniōnis in Iulio confecisse, & velle nunc vt
idē Edictū sit lex sempiterna, inuolabilis &
fundamentalis: quod idem Edictum consi
lio Reginæ matris, Cardinaliū, Principum,
& trium Ordinum legatorum mandat sigil
lo Cancellariæ muniri, ab omnibus iureiu
rando approbari, & in omnibus prouincijs
proclamari Quæ Regis oratio breuibus re
petita est ab eo qui Regi erat à secretis de
inde ab eodem lectū est ipsum vniōnis Edi
ctū. Quo lecto Episcopus Bourgensis, iussu
Regis docta oratione profecutus est vim iu
ramenti: Regē, exemplo Regū Israelitarum,
velle Edictū hoc iuramento cōprobari: ca
uerent omnes ne iuramentū suum violarēt.
docet quibus & quot modis iuramentū vio
letur, & quib⁹ supplicijs violatū à Deo ple
ctatur Inde de duplici Ecclesia, visibili & in
uisibili cū aliquandiu differuisset, hortatur
omnes, vt sub potenti manu Dei, Regisq; au
thoritate se humiliēt, atq; exactè ponderēt
singula, de quibus sacramētum dicturi sint.
Regem primū Edicti sui decreta iureiu
rando confirmaturum, ceteros subsequutu

Anno
1588.

ros. Infit Rex: Domini mei, intellexistis opinor, quid Edicto meo contineatur: nec ignoratis qua sit reuerentia & dignitas iuramenti. iuramentum à vobis postulo: video enim desideria vestra, à meo non discrepare. Sed antequam vos onerem, quod postulo, ecce prior faciam. Iuro itaque coram Deo, ex integra sanag, mea conscientia, me huius Edicti mei decreta obseruaturum, quandiu Deus vitali hac aura frui mihi concesserit. Volo & iubeo Edictum illud ratum sit, & seruetur in Regno meo, vt lex fundamentalis. In testimonium verò perpetuum consensus vniuersalis omnium Ordinum Regni, vos quoque in Edicti mei vnionis decreta conceptis verbis iurabitis; Ecclesiastici quidem manibus pectori admotis, Seculares manibus ad calum eleuatis. Hactenus Rex: paruerunt omnes; dictoq; iuramento, omnes gratulabundi, elataque voce exclamauerunt; *Vive le Roy, Viuat Rex, Viuat Rex.*

Mandato Regis iuramentum hoc nomine Regis, Cardinalium Borbonij, Guisij, Vendomij, Ducis Monpenseriij, Gondij, Lenoncourtij, Soissonij, Nemourij, Niuersij & aliorum Principum; Legatorum quoque triū Ordinū Regni, à Secretario exceptū & descriptum est. Omnib; ritè peractis Rex, reginē, Principes & Legati è loco confessus in ædē S. Saluatoris insigni comitatu procedunt, vbi canticum Diui Ambrosij & Augustini celebri symphonia decantatum

52 MERCVRII GALLOBELGICI
est. Atque hæc Comitiorum Blæsenſiũ sunt
initia, multò quàm finis lætiora.

Anno

1688.

Montes ad
Zomam ob-
ſeſi.

Dum hæc in Gallijs geruntur, Parmenſis
in Belgio amiſſa claſſe Hiſpanica, ne nihil a-
gere videretur, Montes ad Zomam multis,
& quidem præcipuè Mondragonio, diſ-
ſuadentibus obſidere, & expugnare ſtatuit,
præmiſitq; copias Marchionis de Burgavv,
non ita pridem in Comitatu Tirolenſi col-
lectas cum Manſeltio ſeniore, Duce Paſta-
rana, & Principe de Aſcoli. Menſe Septem-
bri ipſe ex Flandria Antuerpiam venit, man-
dauitq; Marchioni Renthio oppidum To-
lenſe, infra montes ad Zomam occupare.
Decimo nono eiufdem menſis die machi-
næ bellicæ ad urbem attractæ ſunt, & vigeſi-
mo tertio vrbs obſeſa.

17. Septemb.

Menſe Decembri anno præcedenti Mar-
tinus Schenkus in ſigniſtratagemate oppi-
dum Bonnense in Diœceſi Colonienſi cepe-
rat, & ſpoliârat, firmo præſidio, rebusq;e
ad deſenſionem neceſſarijs munierat, &
propugnaculum ex oppoſito vrbis in terra
Montenſi excitârat. Multas quotidie ex-
cuſſiones in vicinas circumquaque prouin-
cias, qui in præſidio erant faciebant; præ-
dasq;e & ſpolia quàm plurima conueſta-
bant. Dux Cliuentis perſuaſit Archie-
piſcopo menſium aliquot inducias cum
Schen-

Schenkio pacisceretur; Non abhorrebat ab Anno
 his inducijs Schenkus. Sed Archiepiscopus 1588.
 mutata sententia Parmensem inuocauit, o-
 pemque ab illo petijt. qui mense Martio
 Carolum Principem Chimæum, Arschota-
 ni Ducis filium, cum insigni peditum, equi-
 tumque exercitu Tuitium præmisit. Hunc
 paulò post Maximilianus Comes Arenber-
 gicus, Carolus Mansfeltius, Gubernator
 Frisiæ Verdugius, eius Vicarius Ioannes
 Baptista Taxius secuti sunt. Hi coniunctis
 viribus oppidum obsederunt, & aliquoties
 oppugnarunt. Schenkus ad Casimirum pri-
 mò, deinde in Germaniam, vbi frequens e-
 rat Principum conuentus, proficiscitur. Ad
 colloquium admissus docet, quomodo op-
 pidum Bonnenfè iussu Truchsesij (cuius se
 in rebus bellicis Vicarium dicebat) astu oc-
 cupauerat. Idem oppidum nunc ab Hispa-
 nis arctè obsideri, se solù id semper defende-
 re non posse; metuendum ne tandem Hispa-
 ni eo cum maximo Germanorum detrimẽ-
 to iterù potiantur. Quod si aliquando fiat,
 cogitandum esse Principib. quæ mala & in-
 cõmoda subsequenter. Nõ enim hic belli fi-
 nẽ facturos Hispanos, sed vltiores in Ger-
 mania progressus meditaturos: imò in Ger-
 mania meditulliu arma illaturos. Nunc exi-
 guis viribus, paruoq; sumptu illos posse re-
 tarda-

*Bona obsida-
tur.*

*Schenkus o-
pem petit à
Princip. Ger-
manis.*

Anno
1588.

*Germã. Prin
cipum ref.
ponſio.*

54 MERCVRII GALIOBELGICI
tardari; nunc ferrum in igni eſſe; premendã
(quod aiunt) occaſionẽ. Se urbem illorũ of-
ferre auſpicio, & imperio fenestrã à se pate-
factã, per quam Germaniã limites ab omni
Hispanorũ tyrannide queãt defendere. His,
alijsq̃ue dictis schenkus Germanorum ani-
mos incitare, & ad subsidia sibi mittenda in-
flectere voluit. Respõdent Principes, se præ-
cedentium bellorũ exemplis deterreri; in re-
centi eſſe memoria sua in Galliã & Belgium
missa auxilia, & quã parum ijs profecerint.
Præterea serò nunc postquam Elector Par-
mensẽ iam inuocauerit, & vrbs obsessa sit,
quæri subsidia. Non se oblitos, quæ auxilia
Rex Galliarũ fratri Aléconio, in Belgio mi-
litãti; quæq̃; Regina eius mater Antonio in
Insulis Terceſis defendendis, & quæ submi-
serit eidẽ Antonio Regina Anglię ad amissa
recuperanda: his omnibus nihil actum eſſe.
Minimè igitur Germanis Principibus con-
sultum videri, potentissimum regem, mem-
brũ & amicũ Imperij denuo irritare, & p-
pter Truxesium offendere. Accepto hoc re-
sponſo Schenkus paulo post in Angliã nau-
gat. Interea obſidionẽ vrgët Regij: sed cele-
berrimus Tribunus Ioannes Taxius, dum
hinc inde infirmiora vrbs perlustrat, sphe-
rã traijcitur, & vrbs tota ætate à Schenkia-
nis contumaciter, fortiterq̃; defenditur. Po-
stremò

stremò tamen, cùm Ducē suum Schenkium Anno
 opinione diutius abesse, seseq; ad propulsan
 dos hostes impares esse intelligerent. Otto, *Bonna dedi-*
 Baro Potelitus & Christophor^o VVolff pre^{ur.}
 fidiariorū præfecti, incolumitatē corporū &
 bonorum pacti, 19. Sept. Carolo, Duci Chi
 mæo, urbē dederē coacti sūt: qui milites oēs
 cum vexillis cōplicitis armis, & quæ gestare
 possent bonis incolumes dimittēs, Berkā &
 VVachtendunkam vsq; deduxit. Sub idē
 ferè tēpus Vltiochij in Anglia Robert Dud
 lēus, Comes Lycestrię, aureę periscelidis, &
 S. Michaelis eques auratus, vir ætate grauis,
 deposita Gubernatoris & Capitanei genera
 lis persona, cùm pridē ex Hollandia Ordini
 bus ob proditiōē quam moliri dicebatur,
 exosus, rediisset, nō sine veneni suspiciōe,
 vehementi vomitu morti succubuit; de cu
 ius morte eteostichon hoc circumfertur;

*Garter II so CIVs, præ CeLLens Marte Robert Vs,
 Ang LICVs è VIVIs fV nere Carplt Iter.*

Marchio de Renthī cùm in territoriū Tho
 lēse venisset, omnia quæ ad oppidū expug
 nandū pertinerēt expediuit. Sed insulani ag
 geres confestim perrūpentes, totā insulā flu
 ſibus cooperuerūt, consiliūq; Parmensis
 retardarūt. Qui in præsijs Mōtibus ad Zo
 mā erant, hoc stratagemate intellecto, maio
 res sūperūt animo, & se mutuò ad obsidio

D †

nem,

26. Septem.

*Marchio de
 Renthī Tolē
 sibus bellum
 parat.*

Anno
1588,

20 Octob.
Praesidia An-
glorum.

36 MERCVRII GALLOBELGICI
nem, quantumuis grauem, sustinendam ex-
acuuerunt; conseruata namque insula To-
lensi, vrbi ex Hollandia, Zelandiaque subsi-
dia, & quaecunq; erant necessaria, nau-
gijs commodè submitti poterant. Parmen-
sis difficilem videns obsidionem, astu ac
proditione rem tentauit. Inuentus est apud
hostes Scotus quidam, nomine Balfortius,
qui munitissimum propugnaculum inter
urbem & mare situm (sine quo vrbs dif-
ficile occupari potest) Parmensi tradere in-
se recepit. dictus est dies 20. Octobris. In-
tempesta itaque nocte Balfortius ipse Re-
gios per deuia ad propugnaculum ducit.
Cumque nonnulli intromissi essent, Bal-
fortius proditor contra pacta signum dat:
excluduntur alij, & qui in munitione e-
rant intromissi, partim trucidantur, par-
tim capiuntur, & graui postea lytro redem-
pti sunt. reliqui se deceptos aduertentes
ad Parmensem reuersi sunt. Hæc indoles,
hæc Anglorum & Scotorum fides est In hac
expeditione desideratus est frater Sabau-
diæ Ducis nothus, & quidam Regis His-
paniarum Secretarij filius: Parmensis hac
spe depulsus, cum se ab instante hyeme
vrgeri & continuis pluuijs in obsidione vi-
deret impediri, exercitum ab vrbe abdu-
xit, & in hyberna dimisit.

Rure-

Ruremundenses, quiq̄ue in ea Gelriæ Anno
 parte sunt incolæ apud Parmensem de into 1588.
 leranda prædonum, qui in oppido VVach- *VVachtendâ*
 tendoncano erant, tyrannide conquerebã- *ka obsidetur*
 tur quã vt ab eorum ceruicibus depelleret *& capitur.*
 Mansfeltium Comitem seniore cum le-
 Etissimo exercitu VVachtendunkam misit.
 Mansfeltius cùm castra ante oppidum me-
 tatus esset, eaq̄ue munijset, deditioem per
 facialem suum postulauit. Oppidani verò
 & præfidiarij responderunt; se urbem in fi-
 de Ordinum Belgicorum custodire, & tue-
 ri decreuisse. Quamobrem Mansfeltius coa-
 ctus est duos eminentissimos colles, seu tur-
 res ex congestis cespitibus, cumulataq̄ue
 terra excitare, atque ex ijs oppidum bellicis
 machinis eum in modum verberare, vt ne-
 mini tutus aut in plateis, aut in ædibus es-
 set locus; ignem quoque volatilem, & sphæ-
 rulas ardentes in oppidum immisit. Tandê
 corona inuasit, leuibusq̄ue cõflictibus præ-
 fidiarios fatigauit. Ingens erat mulierum &
 puerorum eiulatus, qui præter ipsum peri-
 culum præfidiariorũ animos consternauit.
 Non iam amplius de vrbe defendenda cogi-
 tabant, neque vllum subsidium à suis expe-
 ctabant. Miserunt itaque in castra, qui dedi-
 tionem certis conditionibus offerrent. Co-
 mes, etsi facilè oppidum vi expugnare po-
 D s tuisset,

Anno
1588.

19. Decemb.

tuisset, ne tamen innoxium sanguinem profundere, maiores expensas non faceret, suis parceret, oppidum non deformaret, & quia hyems asperissima, exercitum debilitaret, illud in fidem suam recepit ijs conditionibus, ut gregarij milites, gladio tantummodo accincti, albam in manu bacillum habentes, oppido exirent: ij qui nuper ex Bonnenfi praesidio venerant, & cum ijs aliqui praefecti detinerentur, donec Parmentis, quid de ijs fieri velit, respondeat.

*Quid in Comitibus Blasi
sub. actum.*

Interea dum haec in Belgio fiunt, in Gallia conuentus Blasiensis continuatur Regis autem animus nocte dieque intentus erat, quomodo se a Guisio vindicaret Metuebat id ipsum Guisus: quapropter ad Comitiam non venit Displicebat id Regi, qui qua ratione Guisium ad se pelliceat meditabatur. Tandem inuento consilio, ut se ab omni suspitione liberaret, nouum creat Senatū, siue Concilium: legit duodecim Principes, eosque ex ijs potissimum, quibus erat offensior. Cardinalem scilicet Borbonium, Cardinalem Guisum, Ducem Guisium, Ducem Nemourium, Ducem del Boeff, Archiepiscopum Lugdunensem, Alphonsum a Corsa Comitē Termesum, Dynastam Bellegardium, & Dominum de Ogniac; & duos alios; quorum posterioribus quatuor potissimum

simum confidebat. In horum, aliorumq; cō-
fessu, Rex longa, disertaq; oratione profe-
quitur: Se satis iam edoctū Regem Nauarræ
um à Pont. Rom. excommunicatū, et tanquā
hæreticū Regni incapacem, cum suis cōpli-
cibus, sine intermissione bello, cæde & san-
guine coronam ambire, & vt vi extorqueat
moliri. Deum sibi Regiam prolem, Regni
successorē & hæredem negasse, exiguamq;
prolis spem superesse. se igitur barbarum &
bellorū pertesum, & posthac quietem ac o-
tiū sequi, imperioq; nunciū remittere decre-
uisse. Paternē se igitur suos admonere, vt in
eam cogitationē incumbant, quis suo loco
substitui debeat, cui totius imperij admini-
stratio, se consentiente, credatur: qui Nauar-
ræ & hæreticos oēs bello persequatur,
donec ad internecionē deleat, vt Regno &
Religioni pax & tranquillitas restituatur.
Hęc tam seriō, tantaq; cum grauitate propo-
suit, vt nulla simulationis aut doli suspicio
subesse videretur.

Anno
1588.

*Nota simulæ
tionē Regis.*

*Responsio Cō-
federatorū.*

Non displicuit hoc Regis propositū Cō-
federatis, qui hunc in modum Regi res-
ponderunt. Suam Maiestatem adhuc sospi-
tem, vegetā, & per se potentē esse ad Regnū
administrandū: quam vt Deus quā diutif-
simē seruet incolumē se nocte dieq; depre-
cari: alterius cōsilio vel auxilio opus nō esse.
Nihilō-

Anno
1588.

62 MERCVRII GALLOBELGICI
Nihilominus cùm Regis animus tranquil-
latis & otij, quàm belli, Regniq̃ue admini-
strationis sit amantior, se nec velle, nec pos-
se Regi in ijs, quæ ad voluntatis suæ satisfac-
tionem, Regniq̃ue vtilitatem pertinent, su-
um consilium denegare. Orare tamè se Re-
gem, vt ipse nominet, quem tanto oneri pa-
rem, tãtoq̃ue munere dignum iudicauerit,
quiq̃ue post obitum eius in Regno posset
succedere. Rex multos Principes ordine
in medium producit, quos imperio dignos
existimat: inter omnes verò se ad hoc nego-
tium, præter Guisium, magis idoneum sci-
re neminem asserit: eum nullum recusare la-
borem, Regnoq̃ue velle quàm optimè: eius
patris, auiq̃; fidelitatis in Regno extare mul-
ta testimonia, plurimaq̃ue eorum in recenti
adhuc esse memoria beneficia, sperare igitur
se, Guisium neque à maioribus suis, ne-
que à seipso degeneraturum. Ordines cùm
Regis consilium audiuiſſent, mentemq̃ue
cum verbis neutiquam discrepare arbitra-
rentur, certatim omnes approbârunt: ad
Guisium scribunt, eum, vt quàm citissimè
ad Comitiam veniat, hortantur. paret illorù
consilio Guisius, et citatis equis ad Regem
properat, quantumuis alij monerent, non
esse, quod nimium Regi fidat. Perbenigne à
Rege exceptus est, summæ Regni dignita-
tes ei

*Dux Guisius
ad Comitiam
vocatus, &
venit.*

res ei decernuntur, imò Regni administra- Anno
tio omnis, & tantùm non regium nomen 1588.
tribuitur. At non diuturna fuit illi hæc fe-
licitas: in hoc enim rex curas, cogitationes-
que suas conferebat, vt quocunque modo
posset, Guisium trucidaret.

Vigefimo tertio Decembris, biduo ante 23. Decemb.
Natalem Domini, qui dies Dagoberto, san-
ctissimo Galliarum Regi sacer erat, Henri-
cus Valesius Concilium cogit: Eleemosy-
narium seu Confessarium vocat, cui signifi-
cat, se pro sua consuetudine velle peccata
sua confiteri, & sacrosanctam Synaxin (erat
enim dies Veneris, quo die hæc facere con-
sueuerat) percipere. Vt autem commodius
hoc facere posset, sibi decretum ait, ad cel-
lam Anachoreticam, quæ dimidiò milliari
Blesis aberat, (ô sacrilegam simulationem)
secedere; vt liberiùs Deo, rebusque diuinis
vacare posset. Deinde quatuor è Concilio
in interius cubiculum suum vocat, Alpho-
sum scilicet à Corfa, Comitem Termesium,
Bellegardium, & Dominum de Ogniaco,
qui consilij Regis erant conscij, & Guisiani
infensi. His proluxa oratione exponit in-
iurias, sibi à Guisio illatas, machinationes
itidem & insidias, quas suæ Maiestati medi-
tabatur; impatientem eius dominandi cu-
piditatem; per Guisium stare, quò minus in
Regno

Anno
1588.

64 MERCVRII GALLOBELGICI
Regno posset, quod velit. eū omnium suo-
rum consiliorum, dictorum, factorumq; e-
uerforem. Se itaque Guisium vt perduel-
lem Regno inutilem, & sibi noxiū è medio
tollere decreuisse. Noluisse tamen se præci-
pitanter, & temerè quicquam agere: sed pri-
us horum quatuor (vt quos ceteris fidelio-
res expertus erat) consilium audire, & ex eo
rem exequi. Rogat itaq; Alphonsum quid
hic faciendum esse censeat. Respondit Al-
phonfus, Minori cum periculo, Regiæque
dignitatis, & decoris iactura fore, si Gui-
sium, eiusque complices non statim occi-
dat, sed in munitissimam aliquam regni
arcem captiuos abducat, atque in carcerem
detrudat: deinde in iudicium arcessat, litem
ijs intendat, ex vinculis causam dicere co-
gat, vt secundum pronuntiatā iudicis sen-
tentiam in illos animaduertatur. Assentitur
Alphonso Ogniacus. Termesius verò &
Bellegartius exulcerato Regis animo gra-
tificari volentes, alterius erant opinio-
nis: erant enim Guisio quàm maximè in-
fensi. quod cū Regem non lateret, eo-
rum sententias non rogauit, sed suam mox
subijcit, Videri nimirum sibi nihil magis
expedire, quàm omni abrupta mora, si-
ne vlla litis intentione, sine vllō iudicio
Guisium euocare, & per adhibitos sicarios

tru-

Anno
1588.

frucidare. Periculosã enim eius fore capti-
 uitatẽ, quod si aut vi, aut astu, aut largitioni-
 bus è vinculis elabatur, magnũ incẽdium
 expectãdum, graue bellum, imò Regni rui-
 nam esse pertimescẽdam. Præterea nullum
 inueniri posse in Regno iudicẽ, qui aut ve-
 lit, aut rei capitalis damnare Guiliũ audeat.
 Sibi itaq; deliberatum esse eum inauditum
 interficere. Prædictos deinde Principes in
 Conciliũ remittit, & qui illi à secretis erat,
 Brulartiũ (alij Bernardum vocant ad Gui-
 sium ablegat, cum mandato; Habere Re-
 gem ardua quædam, & arcana cum illo cõ-
 ferenda, priusquam ad Sacramenta Con-
 fessionis & Communionis accederet. Veni-
 ret itaque ad cubiculum, vbi Rex eum præ-
 stolabatur. Parietes cubiculi pretiosissimis
 circumquaque testis erant aulæis, & sub illis
 octo licarij, ad hoc scelus perpetrandum, à
 Rege constituti latitabant. Guisius cùm cu-
 biculũ ingrederetur, Regem nõ inuenit (is
 enim in aliud interius secesserat) & horrore
 perfus⁹ insidias suspicari cœpit. leuatis vna
 parte aulæis mox vnum ex latronibus vi-
 det, quem collo apprehensum humi pro-
 sternit. Actutum alij septem strictis gla-
 dijs & pugionibus prosiliunt, Guisium-
 que hostiliter inuadunt. Vnus eorum su-
 ram illius percutit, graueque vulnus
 infligit.

*Guisius à Re-
ge vocatur.*

*Guisius tru-
cidatur.*

Anno
1588.

66 MERCVRII GALLOBELGICI
infligit: alijs pugionem in collum adigit:
quidam gladium illius tenet, ne posset strin-
gere. tandem accurrit, qui à tergo illi lethale
vulnus impegit: alij alia addiderunt. De-
fessus itaque vulneribusque consumptus
magnanimus Princeps cōcidit, altaque vo-
ce opē & misericordiam implorat. Ludoi-
cus Cardinalis Guilius voce periclitantis
cognita, fratri suppētijs laturus accurrit:
sed ab armatis depellitur, ne ad fratrem per-
uenire posset. Bellegartius per posticum in
cubiculum admissus, hortatur Guilium se-
minecem, vt à Deo & Rege delictorū suo-
rum veniam petat. Dux, etsi vulneribus ac-
ceptis exanimatus, & iam iam moriens, bis
elata voce, Miserere mei Deus, inclamauit:
deinde obticuit, Regis gratiam aspernatus;
immissaque in os manu, nomen regis sibi e-
xosum significauit.

Guilhel. Ros-
sini de illis
Reip. Christi.
in Reg. un-
pios ambori-
sore.

Dum hæc fiunt, Rex progreditur, & ro-
gat: Essetne mortuus an adhuc spiraret: re-
sponsum est, Eum adhuc se mouere. Mandat
Rex vt iteratis vulneribus mortem illi ac-
celerent. Hoc modo, ait quidam, flos ille, &
imperij Gallicani columen, Dux Guilius
Francisci Guisij, & Annæ Ferrariensis filius,
Antonij Guisij & Rhenatæ Borboniæ ne-
pos, in ipso Regis cubiculo, iubente & in-
spectante Rege, à nefandis sicarijs, contra

tot promissorum, sacramentorum, iuramentorum obligationes & vincula, in Comitibus publicis, contra ius gentium, contra publicam fidem, in oculis omnium Franciæ Ordinum, & cum intoleranda singulorum, verè Francorum iniuria, interfectus est: de cuius morte distichon hoc, annum continens, circumfertur:

GVISIVS à GALLI ConfossVS MILITE, In atros

ConVerso CIneres Corpore VastVS obIt.

Mortuo Duce confestim eius Secretarius apprehenditur, omniaque eius scripta, omnes litteræ & instrumenta rapiuntur, et ad Regem perferuntur. Secretarius exiguam quãdam scedulam penes se habebat, cui paulò ante inscripserat, *Monsieur de Guise est mort, pour certain*: hoc est, Dominus Guisus verè mortuus est. hanc cum carcerem esset abductus, filo alligatam, è fenestra in plateam publicam, ubi multitudo hominum conuenerat, proiecit. qua lecta, & statim (vt quidam arbitrantur ad Manium Ducem, tunc Lugduni agentem perlata, rumor de morte Guisij per totum Regnum increbuit. Sed (et) Nobilis quidam Rossierius, inuenta oportunitate è mœnibus sese præcipitat, & citatis equis tertio post die per oportuna (antequam Regis legati aduenissent) Lugdunum inauditi sceleris nuncius peruenit. Eadem hora capti

E

sunt

*Secretarius
Guisij captus.*

Anno
1538,

68 MERCVRII GALLOBELGICI
sunt Cardinalis Guisus, vnà cum Carolo
Borbonio Cardinali Petro Lugdunensium
Archiepiscopo, Duce Nemourio, Elbuesio
Ducis Guisij patruelis, & Inuilleo Guisij fi-
lio, magnanimo Principe, qui arma expedi-
ens, quantūuis iuuenis, se tueri conabatur.
Qui omnes regali prandio excepti, cū ci-
bum capere noluisent, ad locum, vbi exan-
gue cadauer Guisij iacebat, abducti sunt.
Hic totum diem, totamque noctem quere-
lis, lachrymis, & ad Deum precibus trāsege-
runt. Sed & cœlum adeo triste fuit, vt etiam
ipsa elementa lugere, & tam nefandum sce-
lus, quale in Ducē erat perpetrātū, detestari
viderentur.

*Factum ty-
rannicum.*

Postquam Cardinalis Guisus ductus es-
set in conclaue, vbi cadauer fratris humi in
circumfuso sanguine quasi natabat, accessit
ad eum rex, interrogans; Agnosceretne cor-
pus hoc, cuius esset? Respondit Cardinalis;
se agnouisse, & merito: esse enim amatissimi
sui fratris ac Domini, cui in vno, eodemque
seculo adesse iam iam exoptabat. Certum,
inquit Rex, habeto, quod te voti compe-
& quidem breni efficiam. Postridie, nona
circiter hora antemeridiana, Cardinalis ius-
su Regis denuo ad idem conclaue ducitur,
vt simili, quo frater, modo trucidaretur.
Ceterum, qui Ducem interfecerant, manus
confe-

consecrato sanguine contam inare noluerunt. Erant inter præfidiarios Regios 45. circiter scelestissimi homines, quos *Coupe iarets*, à crurifragio denominant: ijs pollicetur Rex mille ducentos coronatos, si Cardinalem interficiant. Hi certatim in Cardinalem irruunt, eumque crebris bipennis, multis inflictis vulneribus, truculentissimè confodiunt. Inter tot vulnera Cardinalis illustrissimus, Rhemensis Archiepiscopus, primus Franciæ Par. & Apostolicæ sedis communionæ, & sacerdotalis sacramenti mysterio, & Archiepiscopalis dignitatis prærogatiua ter sacratus, & Regis Franciæ pater spiritualis, à quo, tanquam Christi Vicario delatum sibi Regni diadema accipit, ipsa natiuitatis Christi Vigilia, absque vlla iuris vel iustitiæ specie, barbare à latronibus Regijs interfectus, piè & constanter in Domino obdormiuit.

Anno
1588.

*Cardinalis
Guissus occi-
ditur.*

Nec his Rex animum suum expleuit: sed mandauit Inuellæum filium Ducis eodem quoque latrocinij modo interficerent. At qui tam innoxium sanguinem fundere, puerumque innocentem occidere vellet, inuentus est nemo. Sole iam ad occasum vergente, cum amborū cadauera humi abiecta in oratorio iacerēt, præcepit Rex Cardinalē

*Rex Inuellæum
puerum
interfici iu-
bet.*

Anno
1588.

70 MERCVRII GALLOBELGICI
in aliud vicinum cubiculum transferri, ibi-
que honesto loco collocari, & viridi panno
tegi donec quid de eo fieri vellet, constitue-
ret. Ducis verò cadauer, absq; vlllo honore,
vti ceciderat, vna manu in os inserta, altera
pugioni admota, neglectum est. Eodem
tempore amandati sunt in alias Regni pro-
uincias percussores, qui Ducem Mænum,
Mercurium, Aumalium, Dominumque Ca-
strensem, hoc est, fortissimos & penè solos
Ecclesiæ defensores paribus insidijs è me-
dio tollerent. Feria deinde quarta post
Christi Natalitia mandato Regis vtrum-
que corpus in maiorem aulam illatum, ro-
goque ingenti, ex viua calce & sulphure
constructo, impositum, exustumque est:
cineres verò è fenestra in præterfluentem
Ligerim proiecti.

*Cadauera
Guistorū cō-
burantur.*

Peruulgata Guistorum, Ducis & Car-
dinalis morte, Ducissa Nemuria mater,
& relicta Guisij vidua Blæsas profectæ, iu-
niorem Ducem Inuillæum, & cadauera du-
orum fratrum sibi restitui supplices orâ-
runt. Sed cùm preces suas irritas esse cog-
nouissent, mater in Regem ipsum inuehi-
tur, eum perfidiæ inculcat, omnium iura-
mentorum, promissionum, pactorumque
admonet, quæ tam turpiter violasset. Ma-
riti, filijque sui plurima in Regnum, in
Reges

*Ducisse Ne-
mourie cum
Rege exposu-
latis.*

Reges ipsos beneficia commemorat, sine qui Anno
 bus iam dudum diadema ad hostes esse 1588.

translatum. Iram igitur & vindictam Dei
 pro tanta ingratitude, tamque barbaro
 latrocinio Regi denunciat, vt se, filiosque
 suos è medio tollat perfusa lachrymis exo-
 rat. Rex ad hæc excanduit, eamque com-
 prehendi, in carcerem compingi, & non
 minus sollicitè, quàm reliquos Principes
 custodiri mandauit: cui, cumque abdu-
 ceretur, Domina (inquit) bono sis ani-
 mo, filio tuo Guisio idem vitæ finis obti-
 git, qui quondam Iulio Casari: nam & ille
 in Senatûs Romani confessu interfectus est.

*Sarcasmus
 Regis.*

Coniunx verò Guisij cùm suas preces
 à Rege repelli videret, oculis manibusque
 in cælum sublatis, copiosis indulgens la-
 chrymis, lamentabili voce rerum humana-
 rum incertitudinem instabilitatemque con-
 queritur: nusquam stabile quid inueniri,
 præterquam apud Deum: quem vt iustissi-
 mum iudicem spero, inquit, non permissu-
 rum, vt moriar (etsi nihil mihi iucundius
 quàm mori, & diu ætissimi mariti mei con-
 sortio frui, nisi vindictam videro. tam im-
 manis latrocinij in Dominum & coniugem
 meum perpetrati: cui simile exemplar nun-
 quàm auditum est. Negari non potest, coniugem
 meum, post Deum, eum solum & vnicum

*Lamentatio
 Coniugis Guisij.*

E ; fuisse,

Anno
1588.

72 MERCVRII GALLOBELGICI
fuisse, qui virtute & armis suis obstitit, quo
minus Gallia præda exteris nationibus & he
reticis data est. Ecquis tam duro & intracta
bili corde, vt non moueatur, cum audit, toti
us Galliæ columen, & propugnatorem tam
scædè trucidatū, idq; ex consilio & manda
to Regis, cuius auctoritatem ipse penè solus
conseruauit? Quis non ingemiscet, cum au
dit Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ Religio
nis defensorē, tā miserè iugulatū? Hæcine,
ô Rex, corona laurea, quæ debetur ijs, qui
periculum fortunarū & capitis sui pro salu
te regis negligunt? Hæcine triumphus, qui
meritò decerni debuit ei, qui Galliam non
tantum ab alijs genis defendit, sed & quoscū
que hostes patriæ ad interuersionem toties
deleuit? Deinde ad maritum conuersa; O q̄
felix, faustaq; fuisset, ait, mi Domine, si post
preces ad Deū fufas, in hostē irruens cæsus
fuisset: multò mihi tolerabilior fuisset mors
illa: neq; animum meū tantoperè sauciaffet:
sed & omnem æmulationem eorum, qui ho
norē hunc tibi inuidebant, sustulisset. Hem
quàm immanis & barbara hæc est æmula
tio, inuidere illi, qui se toties in periculum
capitis, vitæque discrimen pro Regis sui
incolumitate intulit? qui populo tam erat
charus, qui fortunas omnes suas pro salute
Regni oppignorauit, qui ab omnibus bo
nis

nis colebatur, qui nullo non tempore Ca- Anno
 tholicam Romanam Religionem defen- 1588.]
 dit? Quod si maritus meus authoritatem
 Regis tibi vsurpasset; quod si existimatio e-
 iustanta apud populum fuisset, vt ea Re-
 gio nomini contemptum adferre potue-
 erit, forsitan inuidiæ causa data fuisset. Sed
 nihil vnquam absque Regis consilio, vel ta-
 cito consensu fecit: imò tantum illi in Rego
 fiducia fuit (atq; vtinam non fuisset) vt in-
 ermis ad armatum venire non sit veritus, ab
 eoque præmij loco trucidatus sit. O quan-
 ta impietas est hæc; cum, qui vitam Regis
 toties defendit, eiusdem Regis mandato vi-
 ta priuari? eum, qui coronam Regis cum
 vitæ, omniumque fortunarum discrimine
 in capite Regis conseruauit, tanquam co-
 ronæ affectatorẽ falsis criminibus insimu-
 lari, & Regi hoc tam pertinaciter persuade-
 ri, vt sine iustitiæ aut iuris specie, sine vl-
 la causæ cognitione, tantus Princeps, tam
 crudeliter occidatur? O summam iniuri-
 am, & mortuo ius redditur, & furiosi cau-
 sa discutitur; marito autem meo ius dene-
 gatum est, qui tamen (vt Deo teste potest
 comprobari) omne suum studium, omne
 consilium, curas, cogitationes, & labores
 suos non aliò intendit, quàm ad ædifica-
 tionem Ecclesiæ, conseruationem Regni,

Anno
1588.

94 MERCVRII GALLOBELGICI
tem, securitatemque Regis Quid dico Re-
gis? an ille Rex nominandus, qui eum,
in quo omnis sua felicitas & salus consistit,
inauditum iubet interfici? Iustissime sce-
lerum vindex Deus, ad te confugio, tuum
est iussè iudicare: ne patiare iniquissimas
ab hostibus excogitatas calumnias sempiternam cõiugis mei gloriam obscurare, nec
inultum maneat scelus, in illum perpetra-
tum. Deinde amicos & cognatos alloqui-
tur. Et vos consanguinei mei, inquit, & ami-
ci, gloriam & splendorem tanti Impera-
toris, & tam inuicti militis tam citò extin-
gui quis oculis, animisque aspicietis? Vul-
tisne vt ego semper quasi deserta tandè sine
vlla spe vindictę moriar? Vultisne vt tanti
sceleris vltio, donec adolescāt hi mei liberi,
adhuc rationis impotes, differatur? O filio-
li, filiolaręq; meę, quàm felices essetis, si in hęc
lucem progressi, confestim vitam cū morte
cõmutassetis? O Rex, arbitraris occisos, qui
adhuc vitunt? panem è paruulorū manibus
rapuisti, memoriam Principis laudatissimi
æterna obliuione sepelire voluisti: voti cõ-
pos aliquo modo factus es, vltionem verò
diuinam non effugies, neque impunè feres
tam barbarum facinus, quod inimici dete-
flantur, & amici deplorant. O Rex quis tibi
in posterum credet? quis fiduciam suā in te
collo-

collocabit? cui tua fides non erit suspecta? Anno
 putasne amicos tuos ob factum hoc tuum te *1588.*
 laudare, præsertim cum iam ijs manifestum
 sit, aliud os tuum loqui, & aliud mentē co-
 gitare? Ad me quod attinet, ô Rex, non ego
 te Regem meum posthac dicam: sed eo mi-
 hi loco eris, quo ijs, quos iustum Dei manet
 iudicium, vt qui viduas & orphanos tueri
 debebas, me viduam, & liberos meos or-
 phanos, sublato è vivis dilectissimo cōiuge
 meo, reddidisti. In hoc planctu & lamenta-
 tione mæstissimæ Duci partus dolor obo-
 ritur, & loco duorum fratrum cæcorum, a-
 lios duos Guisios fratres enixa est.

*Uxor Guisij
 duos alios
 Guisios parit*

Parisienses vtrumque Guisium crudeli
 mortis genere sublato edocti, extemplo
 Regias ædes diripiunt, insignia lacerant,
 conculcantque; effigies discerpunt. statuas
 euertunt, è Senatu Regio qui suspecti e-
 rant cædis carceribus includunt. Guisium
 Gallix liberatorem, Parisiensium seruato-
 rem Catholicæ Religionis vindicem appel-
 lant Regi ne verbo quidem sua dignitas ter-
 natur. Neq; enim iam amplius Rex è appellā-
 dum clamitant; sed perfidū, carnificē atheu-
 tyrannum, & quidem talē tyrannum, vt à
 mundo condito nullæ nationes, nullæ ciui-
 tates aut Respub. similem pertulerint. Prop-
 ter sacrilegam hypocritam Iulianum Aposta-
 tam,

*Parisiensium
 in Regem
 diuina.*

Anno
1588.

*Vrbes à Re-
ge deficiunt.*

27. Decem.

*Niortium oc-
cupat Nauar-
rens.*

tam, propter sanguinariam crudelitatem Caium Caligulam; propter spurcissimas libidines Varium Heliogabalum; propter sacrilegum Dei contemptum Dionysium Siculum nominandum asserunt. Publicis etiam scriptis Henricum Valefium vocant, olim Regem. Picardi quoque, vti Parisienses, à rege deficiunt. Lutetiam Menius confestim aduolat, Aumalius Picardiæ vrbes Ambianû & Abbatis villâ occupat. Aumalij frater, quem Equitem Aumaliû vocant, Blæsis arte quadam elapsus, Aurelianû peruenit. Hi fœderis tunc duces erant. Vrbes, oppida, quæ in fide manebant opere muniebant, dubia præsidio firmabât, plebem discretis rationibus partibus suis deuinciebant.

Dum hæc Blæsis & in Picardia geruntur, Rex Nauarræus non otiaitur, sed exercitu in Pictones traducto, Niortium, primarium illius prouinciæ oppidum, commodissimo loco situm, rebus ad bellum, victumque necessarijs instructissimum, occupauit. Eo capto, alia quædam deditioem fecerunt. Paulò post Nauarræus in grauissimam pleuriti-
dè incidit: ea Calvinianis seruatoré & propugnatorem suû pænè rapuit. Ceterum paucos post dies desperatibus de eius salute omnibus, clementissimo Deo pœnitentiæ, resipiscentiæq; tēpusei prorogante, conualuit.

Rex

Rex cùm cunctanter ageret, tanquam Anno
 morte duorum fratrum res esset confecta, 1588.

ratus fortè, Regij nominis reuerentiam ad
 cetera sufficere, varios quotidie animorum
 motus in Gallia vidit concitari. Quare o-
 peræ pretium se facturum existimauit, si
 subditos per litteras officij admoneret, occi-
 sorumque Guisiorum rationem redderet.

Scribit itaque proceribus Regni, scribit ci- *Scriptum Re-*
 uitatibus & oppidis, mortem Guisiorum iu- *gis, quo se ite-*
 sto Dei iudicio, quod suis clandestinis ma- *rum purgato-*
 chinationibus in seipsi prouocârant, ad-
 scribens.

Deinde protestatur, se in proposito suo
 hæreticos, omnesque Ecclesiæ hostes perse-
 quèdi, funditusque extirpandi, non Guisio-
 rum, non cuiuscunque alterius monitis per-
 seuerasse; sed sponte sua, proprioque zelo
 se semper ad hoc propèsum fuisse, nihil sibi
 vnquam antiquius fuisse, & etiamnum esse,
 quàm honorem Dei promouere, & Ca-
 tholicam, Apostolicam, Romanam Re-
 ligionem in suo Regno stabilire: in ea per-
 manere, & ad vltimum vsque spiritum per-
 seuerare. Porrò quemadmodum antea pro-
 miserat, se plebem, quæ nimis exactioni-
 bus premebatur subleuaturum; ita & nunc
 ipsum denuò polliceri. Se iam Ordini-
 bus absentibus nunciasse, ad comitia ve-
 nirent,

Anno
1, 88.

98 MERCVRII GALLOBELGICI
nirant, eaque liberis suffragijs peragerent,
mediaproponerent, quibus ad institutum
commodè perueniatur; vt regis salus, Dei-
que imprimis gloria facta tecta cōseruetur.
Interim se prorsus velle, vt inter subditos
suos omne dissidium, omnis diffidētia, om-
nia fœdera, pacta, cōuentus, clandestina cō-
filia & occultæ machinationes cessēt: ita vt
in posterum post Deum, nō alium Regem,
quàm se, ab omnipotente subditis datum
agnoscant. Quòd si fecerint, se illos vi-
cissim non vt subditos, sed vt proprios
filios habiturum pollicetur. Deinde ad mor-
tem Guisiorum veniens, mirari se dicit,
à multis hoc factum suum, vt iniquum, re-
prehendi, cū omnibus constet, Guisios be-
neficio suo, patrumque suorum, ad summos
honores & dignitates euectos: vbi grati esse
debuerunt, paulatim sub pretextu Catholi-
cæ Religionis populum in suas partes vbi-
que pertrahere, sibi que deuincire, à Rege
verò suo auertere studuisse, tãquam si Rex
in Religione vacillaret. Eò rem deuenisse,
vt veriti non fuerint, clandestina fœdera in-
ire, & seditiones in suam personam concita-
re; id quod tumultus Parisijs, & alijs in locis
ortus abundè satis testatur. Hæc omnia, vt
ad regiam, à qua aberrauerant, viam reduco-
rentur se dissimulasse, & postea palam remi-
sisse.

fisse. Ducem nihilominus Guisium iuramentum sui immemorem, debitam sibi obedientiam non præstitisse, omniumque precedentium beneficiorum oblitum esse. Tandem eò iudiciæ prouectum, vt personæ regiæ infidias struere non erubuerit, ita vt salus Regis saluo Guisio salua & secura esse non potuerit. Iure igitur se in illum animaduertisse. Mandare itaque se subditis suis, ne Regis auctoritas potestas que tam vilis sit apud illos, vt eam contemnere audeant: sed potius eam quibuscunque modis poterunt, defendant, colant, reuerentur, iuxta præscriptum iuramenti, quo Regi deuincti sunt. Quod si qui secus facere, Regis que auctoritate abuti non vereantur, eos extemplo, vt alijs exemplum statuatur, grauissimè puniendos esse denunciat.

Haftenus Rex. quæ purgatio etsi apud amicos regis, atque adeo hereticos ipsos iustissima, optimisque fulta rationibus censebatur, à prudentioribus tamè, qui nullis ducebantur affectibus, vt ficta & commentitia explodebatur. Non enim ignorabant Guisiorum, aliorumque Confœderatorum institutum nunquam aliud fuisse, quàm vt Regem in officio, à quo exorbitare toties non obscuris argumentis videbatur, continerent. Id cum Rex ægerrimè ferret, rationem tandem

Anno
1588.

*Criminatio-
nes Regiorū
in Guisios.*

tandem inijsse quomodo se ab obseruatori-
bus illis expediret, vt iam non secundum le-
ge & sacramenta in vnctione dicta, sed pro
libidine imperaret. Scriptum Regis amici
varijs alijs in Guisios congestis criminatio-
nibus corroborabant. Eorū scilicet consilia
nō aliō spectasse, quā vt Principū Regijsā
guinis non modō authoritatem labefacta-
rent, sed vitam etiam in periculum voca-
rent: Regnum Proceribus, nobilitate & ciui-
bus bonis dispoliarent; Regis augustam Ma-
iestatem infringerent, & illum obedientiæ
zelum, quo fuerat hactenus plebs in illum
Nobilitasque Gallica extinguerent, & his
artibus comparata sibi, suisque authoritate,
viam ad Regnum inuadendum sibi facerēt.
Sacrum fœdus, quod Ligam vocant, non
zelo Religionis, sed regnandi cupidita-
te percussum: testari hoc quosdam, qui ei-
dem fœderi postquam subscripserant, &
iam inter ipsos Regni officia essent distri-
buita postea defecerunt. Non alio fine
multas à Guisianis, easque primarias reg-
ni ciuitates occupatas, in quibus Rex nul-
lam authoritatem, nullum ius habet, Gu-
bernatoribus à Guisijs constitutis omnia
pro sua libidine disponentibus. Per alias
ciuitates, que Guisiorum non parent impe-
tio, ipsos dissensiones seminare, populum
aduer-

aduersus Regios ministros armare, impedire, quò minus iustitia posset administrari.

Anno
1588.

Et ne quid ad summum scelus deesset, Guisium tum Lutetia, tum Blesis regis vitæ infidiatum esse. Hæc aliaque similia per Galliam incertis authoribus spargebantur, vt tam immani & barbaro sceleri aliqua iustitiæ species prætenderetur. Confederati interim rebus suis non defunt, Regis minas contemnunt vrbes, arces, & oppida in fidem suam recipiunt, pecuniam vndique cogunt, exercitum conscribunt, omnia, quæ ad bellum erant necessaria, comparant. Quod cum Rex videret, ne fortè subditis suis, exterisue hæreret hac in re scrupulus, Manium, Aumalium, eiusque fratrem Equitem publico scripto dignitatibus atque honoribus omnibus priuat. Infidos, rebelles, & Maiestatis conuictos declarat; eos, eorumque posteros, qui que illi sint, qui aut consilio, aut opera, aut realiqua illis opem ferrent, eodem loco habet. Ab his, illisque se graues pœnas petiturum profiteretur. Idem in vrbes Lutetiam, Ambianum, Aureliam, similesque alias constituit.

Confederatorum in apparando bello diligentia.

Rex Confederatos aliquot hostes declarat.

Atque hic est finis illius anni supra millesimum, quingentesimū octuagesimi octauis; quæ non solū nos ipsi mirabilē, variabilē, formida-

Anno
1588.

32 MERCURII GALLOBELGICI
mirabilem aduertimus, sensimus, cognouimus: sed etiam maiores nostri verè talem futurum prædixerunt. Hic est ille annus de quo Ioannes Regiomontanus, Mathematicus summus, aliquanto antequàm Romæ anno à partu Virginis 1475. ætatis suæ 42. in viuis esse desijt, prognosticum seu vaticinium in hanc ferè sententiam edidit.

*Post mille expletos à partu Virginis annos,
Et post quingentos rursus ab axe datos,
Ottuagesimus octauus mirabilis annus
Ingruet, & secum tristia fata trahet.
Si non hoc anno totus malè concidet orbis,
Si non in nihilum terra, fretumq; ruet;
Cuncta tamen mundi sursum ibunt, atq; deorsum
Imperia, & lucus vndiq; grandis erit.*

Eadem Ioannes Stofflerus, insignis Astrologus; & nostro seculo generosissimus Heros Henricus Rantzouius, in suo de annis climactericis & imperiorum periodis libello vaticinatus est. Quorum vaticinia quàm veros euentus sortita sunt, ipsi hoc anno vidimus. Nam etsi pauca, quæ admiratione digna, & eorum vaticinijs congruentia sunt, à nobis, qui Gallica tantùm & Belgica promittimus, in hoc libello recenseantur; in omnibus tamen Regnis & Imperijs maximas rerum mutationes, imò totius orbis
paro-

Anno
1588.

paroxismos conspeximus. An non insolens, inauditumque in vno Poloniae Regno inter finis procellis & bellis miserè excarnificato, quatuor vno eodemque tempore Reges hoc anno habuerit? Rem inauditam narro, attamen veram. Sigismundum Suecum, Maximilianum Austriacum, Henricum Valesium Gallum, profugum Regio Poloniae titulo ad vltimum vsque agona vtentem, & Stephanum Bathoræum, tum temporis inhumatum. Sequitur Suecia, quæ similiter dicto tempore tumultuum incendijs flagrat, arces aliquot bello pridem captas amittit; Moscus, mente licet paululum remotus, amissa recuperat. Daniam Rege Frederico II. demortuo, relictoque; vndecenni filio interreges quatuor gubernant. Scotiae Regina à propria consanguinea, mulier à muliere, contra datam hospitalitatis fidem damnatur, & supremo supplicio afficitur. Anglia fugata classe Hispanica mirabilem victoriam obtinet. Hispanus classem præpotentem amittit, & varijs à Draco modis infestatur. Persa moritur. Turca infeliciter in Vngaria cum Christianis pugnat. Vngari crebris eiusdem incurSIONIBUS molestantur. Maximilianus Austriacus à Polonis captus custodiæ traditur. Italia à Ban-
nitis plurimum vexatur. Germania veteri

Anno
1588.

*Portenta,
que hoc an-
no visa &
audita sunt.*

lethargo sopita, nunc hanc, nunc illam Religionis faciem exosculatur, atque (vt compendio dicam) ab ortu solis, vsque ad occasum, nullus ferme remansit locus, in quo non miratu dignum aliquid hoc anno contigerit. Omitto portenta hoc anno visa, quæ plerunque præcedunt, cum in signis aliqua calamitas impendet.

Prætereo ciuem illam in oppidulo Holfatia Apenradio, quæ quinque dierum interstitio geminos, mense huius anni Februario, peperit: quinque Soles in Dithmarsia eodem mense visos; Xiphiam, seu piscem gladiû varijs litteris & signis, puta crucibus, gladijs, vexillis, ligone, pugionibus, equorû capitibus, & nauigijs insignitum, Gryphisvaldia, celebri Pomerania vrbe vigesimo secundo Maij captum: Solem Vinariaz vigesimo sexto mensis Iunij aere sereno repente obscuratum, totoque eod die cum gladij stricti figura in ore conspectum. Rupem Culmerbergensem, prope Salsfelt, prodigiosè sese aperientem, disruptam. Panes secundarios à quodam tenacissimo Euclione, cuius genus, nomen, & auaritia nobilis reticetur, propè Rodopolin furno immisos, palaque rursus extractos sanguinem miraculosè lachryman-
tes, & paulatim in cineres resolutos. Om-
nia,

nia, inquam, hæc prudens prætereo: vna Anno
 illa Regni Gallicani metamorphosis, quam 1588.
 ab inferis excita Erynnis hoc anno peperit,
 me facile in summam admirationem rapit.
 Quis enim non obstupescet, cum audit Re-
 gnum illud, quo in toto terrarum orbe ne-
 que maius est, neque nobilius, neque o-
 pulentius: quod iam annos mille ducentos
 tanta cum gloria stetit, floruitque, tam bre-
 ui & exiguo temporis momento, tam fera-
 libus tumultibus, tam tragicis turbis con-
 cussum, & in tot contrarias factiones diuul-
 sum? leges & iura ab ipso Rege violari?
 nobilitatem occidi? Religionem Catholi-
 cam, quæ in nullo Regno solet esse purior
 & sanctior, pro cuius amplificatione & Clo-
 douæus ille, & filius Childebertus, & Mar-
 tellus, & Pipinus, & Carolus Magnus & Lu-
 doicus Pius, & philippus Augustus, & Lu-
 doicus Sanctus, alijque tot in Oriente con-
 tra Turcas, in Meridie contra Arabes, in
 Septentrione contra Hussitas, & Norman-
 nos, & domi suæ in Gallia contra Albin-
 genes bella sanctissimè, fortissimeque ges-
 serunt, ab eo Rege, qui in adolescentia sua
 nullos labores suscipere, nulla adire pericu-
 la recusauit; pro qua toties pugnavit, toties vi-
 cit, suam Regni que sui salutem neglexit, qui
 vsque eo religionem Catholicam simulabat,

Anno
1588.

36 MERCVRII GALLOBELGICI
vt monastico nonnunquam indutus habi-
tu, nunc vitam Anachoreticam duceret,
nunc templa aliaque loca religiosa cum au-
la sua, summa cum animi deuotione (vt pu-
tabatur) uisitabat; ieiunijs, vigilijsque se
macerabat, & vitam propè monasticam in
summa rerum administratione profiteba-
tur: ab eo inquam Rege, qui Christianissi-
mus, Primogenitus, propugnator & defen-
sor Ecclesiæ Catholicæ, Romanæ uoluit ap-
pellari, eandem Religionem seditiosissimis
hæreticis prostitui? Quis hæc audiens non
admirabitur? non obstupescet? At minuit
fortassis admirationem, quod hæc diu ante
quàm fieret prædicta fuerunt. Erat enim nunc
ca. reipublicæ Gallicanæ facies, quam Se-
quanus ille Petrus Turrellus, Mathemati-
cus & Astrologus eminentissimus (qui & Frã-
cisco primo captiuitatem Papiensem vati-
cinatus erat) ante annos plus minus cen-
tum his uersibus præfagijt.

*Astrologus vates hac nuncio mœsta, Nepotes,
Corpore qui grandis Rex tertius ordine fratrum
Pradidas edet cades, lanio ipse suorum.
Quas propter surget ciuili Francia bello,
Pro dolor, & Procerum præceps cadet ista duello.
Non erit vna fides, non lex, non vnicus & Rex:
Multi sed Reges, leges, & Relligiones.
Seruiet haud minimis in partes scissa ruinis,*

O Deus,

O Deus, à varijs saue lacerata. Tribunis.

Sic ruet infelix, per Reges Francia, ciues.

Antea qua felix per Reges Francia diues.

Anno.

1589.

Sed sequens nos vocat annus, ad quem prædictorum vaticiniorum effectus etiam sese extendunt. Cùm in eo fructus perniciosissimæ huius anni sementis simus conspiciuri.

LIBER SECVNDVS.

INitium huius anni auspiciaturo, primùm mihi occurrit mors Catharinæ Medicæ & Laurëtij III. Medices, Ducis Urbini, ac Magdalenæ Bononiæ, Auerniæque Comitissæ filię. Hæc postquam ad decrepitam penè ætatem peruenisset, Galliamque multis, ijsque funestis toto imperij sui tempore seditionibus commouisset, varijsque cladibus affecisset, postquam tres filios suos diademate insignitos vidisset, totum Franciæ Regnum cõsilijs suis rexisset, & nunc à Guisij & Catholicis, nunc à Nauarræo & hæreticis clãstetisset, mulier vafra, & ad fundendum sanguinem nata, sexto tandem huius anni die, Epiphaniæ profesto, naturæ debitum reddidit. Huic ab Astrologiæ peritis prædictum refert Guicciardinus, natam esse ad destruendum illius Principatum, ad quem cõnubio perueniret. quod ipsum & Paul. Iouius Clem. VII. Pont.

Mors Catharinae Medicæ & Regiæ Galliarum mater.

Anno
1589.
Monita ma-
tris morien-
tis ad filium.

Maximum, eiusdem Catharinæ auuncu-
lum, Imperatori Carolo V. retulisse te-
statur. Ferunt autem hæretici eam cùm in
extremis esset, regem filium ad se vocasse,
ei statum Regni exposuisse. dixisse, dubium
non esse, quin ira Dei in regnum Franciæ
vehementer esset commota. Hanc irâ popu-
lum & Principes sibi ipsis concitasse, & ad-
huc quotidie cõcitare. eò quòd bellù quàm
pacem mallent; nec sanis, quietisque Nauar-
ræi, aliarumque Regij sanguinis Principum
cõsilijs acquieuerint, sed Guisios, sub præ-
textu Religionis Catholicæ, Romanæ promo-
uendæ, Calvinianæq; extirpandæ Regi in-
fidias struentes, Regnumque affectantes se-
querentur, & promotos cuperent. Sperare
tamen se eosdẽ Principes, omnesq; subditos
ad sanio rem mentem redituros, præsertim
cùm non propria perfidia, sed interfectorù
Guisiorum persuasionibus à rege defecis-
sent. Interim se iam ingrauescente morbo
penè oppressam, mortique vicinam hæc vl-
tima Regi monita relinquere: Primò, Re-
gem Nauarræum, omnesq; Principes Regij
sanguinis, verè Francos, & indigenas, cuius-
cunq; Religionis ij sint, accersat, & ad se at-
trahat; vt perpetuò cum rege sint, eumque
auxilijs & consilijs suis adiuuent: Eos enim
nunquam non fore fideles, qui tot bellis à

Rege,

Rege, propter Religionem laceſſiti, nun- Anno
quam à fide, qua Regi erant obſtricti, defe- 1589.
cerunt. Secundò, cum iam pridem in Ger-
mania, alijsq; locis compertum eſſet, inſeſti
na bella propter Religionem mota, compo-
ni non poſſe, niſi cuique ſua Religio libera
permittatur: Monere ſe Regem, vt idem fa-
ciat, quo pacem hoc modo, & tranquillita-
tem Regno reſtituat. Hoc ſi à primo pacis e-
dicto obſeruatum fuiſſet, fœlicioſiorem nunc
Reipublicæ ſtatum fore aſſerit. Quod ſi tan-
dem aliquando, mi fili, ait, hoſtibus tuis vi-
ctoriam extorqueas, pacem cole; Principes
tibi ſanguine propinquos, aliosq; ſubdi-
tos, qui tam dura hæctenus paſſi ſunt, tuere,
& omnem in Regno abuſum tolle. His di-
ctis Regi hæreticos, quos ſemper bello erat
perſecuta, commendaffe, & pacé, quam ip-
ſa nunquam viuens amauerat, moriens per-
ſuaſiſſe dicitur.

Rex defuncta matre relictis Blæſis, ad
Turonum metropolim profectus eſt, eam-
que urbem ſupremi Senatus ſede honora-
uit, Lutetia, vt indigna, omnibus honoris
titulis, & priuilegijs ſpoliata. Legatus Ponti-
ficius, qui rebus his præſens aderat, poſt-
quam vidiffet Guiſios fratres in liberis co-
mitijs trucidatos, Cardinalem Borbonium,
Archiepiſcopum Lugdunenſem, Epifco-

*Rex in Turonum
proficiſcitur.*

Anno
1589.

Leg. ius Põ-
uicis Regē
de iēti sui ad
monet.

Parifenses
consulunt
Theologos.

pum Ambianensem, aliosque magni nomi-
nis Principes tam perfidē captos, Regem
per litteras ad pœnitentiā facti admonuit,
& ne simile quid in futurum perpetret, se-
riò hortatur: nisi caueat, fore vt Pontifex
eum anathematis fulmine feriat Respondet
Rex; se Pontificis fulmen ne flocci quidē fa-
cere, neq; se credere. Suam sanctitatem quic-
quam huiusmodi in se ausuram: cū Pon-
tifex in Francia nullum se excommunican-
di ius habeat; præsertim cū ea quæ ipse in
Guifios statuisset, Politica sint, non Ecclesia
stica; & necessitas ista postulauerit. Parifi-
enses imperij Regis sui Henrici pertæsi li-
bellum supplicem suo Gubernatori offe-
runt, orantque vt in confessu Theologo-
rum & Iuris consultorum hæ duæ quæstio-
nes ventilentur, & decidantur: Primò, an
subditi & incolæ Regni Gallici ob impium
& immane Regis latrocinium & quæ in per-
niciem regni, Religionisque molitur, fide
Regi debita & sacramento illi dato soluti
sint, nec ne? Secundò, an iisdem subditis se-
cura conscientia contra Regem bellum
mouere, scœdera inire, tributum imperare,
& pecuniam cogere, ad Religionem Catho-
licam, Regnique salutem defendendam
liceat? Congregatum est itaque collegium
Sorbonicum, alijque Doctores numero

70. omni diligentia, ingenijque acumi- Anno
 ne quæstiones has discutientes ponderan- 1589.
 tesque: tandem post multas in vtramque *Theologorū*
 partem disputationes, compertum est; cau- *Parisiensium*
 sam Regis iniquam esse; hanc sententiam sa- *de Regis sa-*
 cræ Scripturæ, iuri positiuo, ciuili & eccle- *cto sententia*
 siastico esse consentaneam. Conclusum i- *7. Ianuarij.*
 taque est, populum sacramento esse solu-
 tum, & licere contra Regem suum pecuni-
 as colligere, confœderationes inire, arma
 ferre, pugnare. Vt autem hæc maiore cum
 autoritate fiant, petunt à Legato, vt aliquē
 ex suis ad Romanum Pōtificem mittat, qui
 huius conclusionis approbationem impe-
 tret, vt tutiori cum conscientia ad Catholi-
 cam, Romanam Religionem, quæ non pa-
 rum morte Guisij erat labefactata, tuendā,
 & heresin omnem radicitus extirpandam,
 hæc exequantur.

Postquam omnia quæ Blæsis, & passim
 per totum Regnum acta erant certis nun- *Pontificis et*
 cijs Romam essent perlata, magna fuit Pon- *Cardinaliū*
 tificis, omniumque Cardinalium conster- *confœderatio*
 natio. Pontifex purpuratorum omnium Se-
 natum cogit, & in eorum confessu summū
 animi sui mœrorem, ob barbarum, inaudi-
 tum, detestandum & impium scelus in Gal-
 lia, ab ipso Rege, in Guisios fratres, præci-
 pue autem in Cardinalem perpetratum:
 F 5 quem,

Anno

1589.

Oratio Pontificis ad Cardinales.

quem, inquit, non obstante quod Dei Sacerdos, quod Cardinalis, quod Archiepiscopus, quod Gallorum Regum vnctor esset, indicta causa, absq; vlla iuris aut iustitiæ forma, perfidè trucidauit, atq; profanis armis, sine consilio, authoritate, cõsensu, & suo & sedis Romane, cuius ille membrũ erat, necauit: haud aliter, q̃ si nec Põtifex, nec Romana sedes, nec vlla iurisdictio Ecclesiastica in terris esset. Diuinis legibus cautũ esse, nemini licere quẽquã occidere. Ab hac lege neminẽ ne Regẽ quidẽ ipsum exẽptũ esse: nisi fortẽ Princeps aut Magistratus legitimus, iuxta præscriptum legum & constitutionum, præ uia iudicum sententia, quempiam è medio tollat: hoc enim homicidium non esse: sed iustum suppliciũ. At Cardinalis hic ait, absque vllõ iudicio, absq; vlla causæ cognitione, non auditus, aut damnatus, sine nostro consensu interfectus est: haud aliter, quàm si laicus fuisset. nulla eius, in qua cõstitutus erat, Ecclesiasticę dignitatis habita ratione. Nequẽ probari potest eum quicquã dicto vel factõ in perniciem vel Regis vel Regni machinatum esse. Rex enim non multos ante dies & per litteras, & per Legatũ suum Gũdium, nobis eundem Cardinalem maximo perẽ commendauit, petijtq; vt illi Auenionensem legationẽ, cui Cardinalis Borbonius

bonus non ita pridem renunciauerat, de Anno
mandarem. Negare id Gundius non po- 1589.
teft, qui nobis & litteras regis tradidit, &
pro ipfo Cardinale apud nos interceffit. In-
terea Cardinalis nihil in Regem peccare p
tuit. Sed esto; vel verbo, vel facto in Regem
peccauerit: an non debuerit Rex ab homici-
dio tali abstinuisse, & eum ad nos miffisse, cū
non ignoret, quā grauiter in transgresso-
res animaduertamus? an non captiuum de-
tinere potuerit, & delictum eius nobis per-
scribere, responsumque à nobis expectare?
An non in Gallijs praesens sit Legatus Apo-
stolicus Mauracenus, quem Rex consulere
potuiffet, quid in re tam graui faciendū es-
set? si fugā metuiffet, in vincula conijcere,
aut custodiē liberiori tradere potuiffet. Im-
mortales ago gratias summo illi & omni-
potenti Deo, mihiq; gratulor, quod Regis pe-
titioni à nobis satisfactum est; & praedictus
Cardinalis Legatus Gallicus per nos est re-
nunciatus, atque id cū aliqua iniuria Sena-
tūs & collegij Cardinalium, in quo tot re-
uerendi, eruditi & rerum agendarum peri-
tissimi senes inueniuntur; qui nunquam à latere
nostro discedunt: ideoque ad hanc dignita-
tem maiori cum merito promoueri potu-
iffent. Rex tamen huius aliorumque benefi-
ciorū immemor, eundē Cardinalē seculari
manu,

Anno
1589.

94 MERCVRII GALLOBELGICI
manu, & profanis armis, nulla à Sede Apo-
stolica petita authoritate, trucidari ius-
sit. Obtinuit deinde Pontifex, & cum maxi-
mi doloris animi sui significationem edidif-
set, orationem profecutus est, dicens; Gau-
deo interim, & Deo gratias ago, quod tan-
tum facinus in nostrum Pontificatum inci-
dit: indubitata namque spes mihi affulget,
eundem Deum, qui mihi ab incunabulis
propitius adfuit, consilium, opemque datur-
um, vt tam nefando facinori maturè obui-
am eatur. Iterum tacuit, et paulò post ora-
re pergit: Profectò, inquit, tam ingens mœ-
stitia animum nostrum incessit, vt vix fari
lubeat. Heri ad nos venit Legatus regis, ad-
ducto secum Oratore Gundio, & obnixè
nobis supplicarunt, vt regem à delicto per-
petrato absoluamus. Id ipsum tam seria pro-
testatione, tamque feruenti prece à nobis
contenderunt, vt dicerent, se non surrectu-
ros, aut à pedibus nostris recessuros, nisi pri-
us veniam & absolutionem hanc à nobis im-
petrassent, ita vt vi quodammodo, armatisque;
precibus eam à nobis pene extorserint. Quibus
respondimus; Eos vt Legatos pro rege suo
absolutionem petere, regem autè ipsum in su-
is, ad nos ante biduū missis literis eam nõ pe-
tuisse: imò ne mentionem quidem vllam perpe-
trati sui delicti fecisse. Verisimile itaque non
esse,

Anno
1589.

esse, cum aut facti pœnitere, aut nos veniã orare. Interrupit orationem nostram Legatus, & ait, se personam esse publicam, & in hoc casu Regem suum referre, qui negotiũ hoc sibi per epistolam demãdauerat: fidem igitur sibi habendam esse. Cui nos; Verum quidem esse, quòd Regem suum referret; sed in rebus Politicis, non vt Regis peccatũ confiteatur, & pro eo pœnitentiam agat: oris enim confessionem partem esse pœnitentiæ; longè aliam rem esse politica tractare, quàm alterius peccata confiteri. Ad Deum igitur & nos recurrendum, à Deo & nobis remissionem petendam, & deinde pœnitentiã agendam: id autem ab ipsa Regis persona, proprioque illius ore fieri debere. Cũ hoc responso legatos & Oratores Regios à nobis dimisimus.

Post hæc Pontifex varia variorum Regũ & Principum produxit exempla, qui multo leuioribus delictis obnoxij, seipfos humiliare, absolutionemque & pœnitentiam flagitare non erubuerant. Primò, Henrici eius nominis Anglorũ Regis primi: hunc cùm cædis D. Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi insimularetur (quamuis ille iussu Regis occisus non esset, sed à quibusdam, qui se Regi, cui cum Archiepiscopo ob immunitates Ecclesię lis intercesserat, hoc factò gratifica-

Anno
1589.

98 MERCVRII GALLOBELGICI
tificaturos arbitrabantur, & quamuis abunde fatis se de crimine hoc purgasset) à Sede Apostolica absolutionem petijisse; crimen suum confessum esse, & iniunctam sibi pœnitentiam peregisse, eò quòd innocentissima Archiepiscopi mors ex similtate duntaxat, quæ inter ytrumque exorta erat, originem traxerat Thomam tamen Cardinalem non fuisse, sed simplicem Archiepiscopum. Deinde exemplum adfert Theodosij, qui non vnus Regni, vt Henricus Valefius, rex, sed totius mundi fuit Imperator: cui Gallia, Hispania, Germania, vtraque Pannonia, Dalmatia, Græcia; quid multis? Oriens & Occidens parebant, hunc tamen Theodosium post cædem in Thessalonicenses perpetrata, pœnituisse; Diuo Ambrosio scelus suum confessum esse, & publicè iniunctam satisfactio- nem reddidisse, antequam ad augustissima Christi mysteria redire potuit. Ambrosi- um tamen non Pontificem, sed Episcopum tantummodo fuisse. Hac sua humilitate & obedientia pium Imperatorem hoc consecutum, vt de eo dictum sit;

Claudianus.

*O nummum dilecte Deo, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti.*

Vt & filios & nepotes post se reliquerit, qui quomodo & ille, Augusti & Imperatores fuerunt. Testari hoc enim Theodoretum, ali-
osq;

osq; historiographos fide dignos. Quod si, inquit Pontifex tantus Monarcha obedierit simplici Episcopo, eius cōsilio paruerit, & publicè pœnitentiam egerit: iaceo quod in Orientem rediēs, nusquā nō D. Ambros. laudauerit, in tota vita coluerit, amauerit: an non alios minores Principes summo Romanę & Apostolicę sedis Pontifici obedire oporteat? Deinceps Pōtifex in quosdā Cardinales inuehitur, qui factum Regis excusabant, & dissimulandum suadebant: Mirari se, ait, insanam eorum vecordiam, mirari cęcitatem, quod non videant, si hoc Regis facinus inultum maneat, totum Ecclesiasticum ordinem periclitari. Senunquam Cardinalitiam dignitatem ambijsse, nunquam Regibus aut Principibus, vt pro ipso intercederent supplicem fuisse; neque etiam dignitatē hanc se magnifacere; proinde non esse, quod sibi metuat, sed sollicitū esse pro cōfratribus, qui si vita, opibus, honoribus spoliari vltro velint, id per ipsos stare: nihil enim certius esse, quàm ipsos, si scelus in Cardinalē Guilium perpetratum non vindicetur, fortunis, dignitatibus, capite & vita periclitaturos. Hanc ob causam, ait, operam dabimus, vt iustitia administretur, & iure in factum hoc inquiratur, omniaq; fiat, quę Deo grata esse & accepta didicimus.

Quod

Anno
1589.

98 MERCURII GALLOBELGICI
Quòd si quis dixerit, Dissimulandum esse;
multa enim ex huiusmodi animaduersione
posse promanare incommoda Huic res-
pondemus; Non hic metuendum esse; nihil
factum iri, quàm quod ius & iustitia dicti-
tant Deum ipsum esse iustitiam, & ius, iusti-
tiamque colere: iustum esse, & iustitiam di-
ligere: solum peccatum metuendum esse;
non autem iustitiæ administrationem vel
executionem. Tandem cum denuò parum-
per obticuisset, orationi his verbis finem
imponit. Multa adhuc dicenda sunt, sed
pungit nos iustus animi dolor, nec plura lo-
qui permittit, quocirca quæ restant in aliū
diem reijcimus. Cardinales aliquot nomi-
nabimus, quibus negotium hoc demanda-
bitur. Interim Deum Opt. Ter Maximum
supplices rogemus, vt tutelam Ecclesiæ suæ
suscipiat, eam custodiat, & ab omni aduer-
sitate defendat.

*Rex Catho-
licos Ordines
denuò ad Co-
mitta nona
vocat.*

Februarij 1.

Rex postquam intelligeret multas, easque
primarias Regni vrbes à se deficere; publicis
eas mandatis & edictis ad fidem reducere,
sibi que deuincire conabatur. Guisios mul-
tis, ijsque nefarijs criminibus onerabat; ius-
tè à se interfectos demonstrabat; Catho-
licæ, Apostolicæ, Romanæ Religionis defen-
sionem, hæreticorum persecutionem, & pri-
uilegiorum, immunitatumque omnium in-
uio-

violatam conseruationem pollicebatur, eos
 que ad se, vt calendis Martij compareat, Anno
 euocabat: sed in saxis (quod aiunt) semina- 1589.
 bat. Et si enim Chrestologus ille blandis ac
 mollibus verbis gratiam Catholicorum oc-
 cupare, & in partes suas illos pertrahere stu-
 duerit, in ostio formosus lethale mulsum
 propinans, nihil tamen effecit. Neque e-
 nim ignorabat Catholici, feliciter hunc sa-
 pere, qui alieno sapit periculo. Ne tamẽ ue-
 gẽ omninõ contẽnere viderentur, illi per lit-
 teras in hanc sententiam responderunt.

Se litteras & publica mandata Regis Hé-
 rici Valefij, mense Februariõ data, accepif-
 se: quibus testatur, se natura & indole sua
 semper ad beneuolentiam & mansuetudi-
 nem propensum esse; nihil sibi prius esse,
 quàm humaniter, benignè & clementer su-
 os tractare. Peterẽ igitur, vt Lutetia, Aure-
 lia, Andegauum, (vulgo Angiers) Abbatis
 villa, & qui harum quatuor vrbium partes
 sequuntur (vt sunt Tolosa, Rotomagũ Lug-
 dunum, Digion, Massilia, Troia, Augustori-
 tũ (vulgo poiçtiers) Rhemi, Carnutu, Man-
 tia, Melodunũ, Samuriũ, Gyenna Nannetes
 &, vt compendio dicam, potior vrbium &
 oppidorum Gallix numerus, cum Norman-
 dia, Picardia, Champania, Britannia & Pro-
 uincia) legatos suos, vnã cũ præfectis, & qui

*Plautus in
Mercatore.*

*Scriptum or-
dinum Cõse-
deratorũ ad
Regem ama-
ralentum.*

*verba vrbium
1589*

Anno
1589.

100 MERCVRII GALLOBELGICI
officijs funguntur palatinis, ipsis Calendis
Martij ad se mittant. Post maturam delibe-
rationem decretū esse, Regi in hunc modū
respondere. Tempus illud nimis esse angu-
stū & breue, negotium verò ad quod vocan-
tur, graue & arduū. Rogare itaq; se Regem,
vt pro innata sua beneuolentia, hæc quæ
sequuntur in optimā partem interpretetur.
Primò infinitam sociorum esse multitu-
dinem, ita vt vix locus queat inueniri, qui,
si conueniendū esset, eos capere posset: imò
vix audere se numerū præfectorum, & eorū
qui publicis funguntur officijs, in vna vrbe
Parisiensi cōmorantiū exprimere. Maiesta-
tis enim animū terreret: sed & graue fore, tā
tā hominū multitudinē secundū cuiusq; di-
gnitatē per ædes & hospitia incolarū distri-
buere. Præterea præfectos & Officiarios pe-
nè oēs esse coniuges; vxores & soboles habe-
re; has domi relinquere nec equū esse, nec cō-
sultum: præsertim in ijs vrbibus & oppidis,
quibus sua Maiestas, pro sua clemētia, ferrū
& ignē, incolis verò vastitatē, direptionē bo-
norū, cruciatus, tormenta omnia, mortem
deniq; nō ita pridē denunciauerat. Adhæc
perpendendū esse Regi, pecunia in itinere o-
pus fore: multa esse necessaria, priusquam
se cum vxoribus & liberis ad iter tam insue-
tum comparent, vt se Regi loco sistant inco-
gnito,

gnito, & peregrino, vbi supellex, aliaque Anno
1589.
 necessaria essent coemenda. In benignis &
 perhumanis suis litteris Regem quidem ip-
 sos admonuisse, non essent solliciti, neq; de-
 tractarent aedes suas relinquere. Regi se iun-
 gere, & eum sequi: quæcunq; enim essent ne-
 cessaria, ea ipsos in pagis & villis apud agri-
 colas inuenturos. Sed quia iam dudum om-
 nes fortunas & opes suas pro salute Regis aut
 amiserant, aut absumpserant; neque ea quæ
 illis à Rege debebatur impetrare potuerint,
 nullo modo se induci posse aiunt. vt credât
 sibi pro Regis liberalitate nunc omnia fore
 lautiora & opulētiora quàm fuerunt antea.
 Verisimile quoque esse Regem, Ordines &
 Præfectos Galliarum Narbonensis, Vasconum
 item, Rupellensium & Pictonum, aliorū-
 que locorum, qui ab hæreticis habitan-
 tur, euocasse. Ex eo grauem simultatem, dif-
 cordiã, funestumque tumultum posse pul-
 lulare. Cùm enim illi alterius, quàm Ca-
 tholicæ sint Religionis, metuendū, ne dum
 pessimè inter ipsos conueniat, ad arma
 tandem perueniatur: dumque se mutuis
 vulneribus cædunt & iugulant, Regem
 pro sua bonitate magnos thesauros colle-
 cturum, qui in scrinijs illius repositi, ma-
 gnum essent eius dulcedini & humanita-
 ti emolumentum allaturi. Quinetiam si

Anno
1589.

102 MERCVRII GALLOBELGICI
relictis suis Regem sequantur, omnibus se
morborum generibus fore obnoxios; & si
in aliquem inciderint, omni solatio desti-
tutos, cum magno coniugum & liberorum
luctu se miserè vitâ cum morte commuta-
turos. Miram enim, aiunt, se in Rege constâ-
tiam semper expertos esse, vt cui ludus io-
cusque est, si quis ex fidelissimis eius mini-
stris pereat, eiusq; obliuiscitur statim, vbi
ex oculis sublatus est. Quod si quis ex mini-
stris aut amicis in calamitatem incidat, non
esse Regi curæ, nulla illum moueri sym-
pathia. Multis se illud exemplis docere
posse, nisi vereâtur, sibi obiectum iri, quod
præcepta administrandi Regna, populof-
que gubernandi tradere præsumerent. Quæ
admodum enim liberalem eius bonitatem,
amicumque vultum exhibuerat Principi-
bus, & summæ authoritatis Heroib. quos ex
agnata sibi benignitate partim occidit, par-
tim in carceres compegit: ita nunc illum
occultam amicitiam, benevolentiamque
gerere erga hos, quibus clam pessima quæ-
que machinatur. Hanc simulatam eius dul-
cedinem, prudentissimos & fortissimos
huius Regni Principes expertos esse. Pau-
cos itaque reperiri, qui blandis eius lit-
teris fidentes, ad illum venturi sunt. Vt
vt est, esse quàm plurimos, quibus bonitas

Anno
1589.

hæc Regis suspecta est : qui conqueruntur Regis dulcedinem sibi prorsus amarâ accidisse, nec scire se, cui Rex dulcis fuerit, nisi paucis, qui in comitatu illius sunt : soli Deo cognitum esse, an hoc diuturnum futurum sit. Ceterum his non obstantibus, se pro amore suo, quo Regem cõplectuntur, eum admonere voluisse, eius quidem in simulando & dissimulando artificium esse magnum : in hoc enim supremum illum gradum conscendisse, esse tamen multos, qui eandem artem ab illo didicerunt, similiaque per omnia faciunt : simulant multa in Regijs consilijs sibi probari, quæ tamen sibi minimè placent. Hos ubi à Rege discesserint in eius perniciem mala quæque disseminare ; fore breui, ut (nisi Rex aduigilet, & in secreto suo conclavi argutum, vasfrumque pro more suo consilium comminiscatur) doli, fraudes & astutiæ illius breuem, dubiamque finem sint habituræ. Quin etiam eò rem progressam esse, ut maior pars eorum, quos Rex ministros & officarios suos vocat, tales haberi nõ velint : sed dicât se ministros esse Regni & Coronæ Gallicæ, non autè Regis, suasque administrationes & habitationes in præcipuis vrbibus esse, in quibus codicilli, tabulæ publicæ, instrumenta, Principum di-

Anno
1589.

104 MERCVRII GALLOBELGICI
plomata, aliaque priuilegiorum, consti-
tutionum, & prouentuum Regni docu-
menta seruantur; non in pagis aut villis, v-
bi hæc distrahi, rapi, vel amitti poterunt.
Itaque in sua potestate situm non esse, ne-
que prorsus se velle permittere, vt tantus
thesaurus à debito loco, in quo conserua-
tur, ad alium minus idoneum & inconueni-
entē transportetur. Neque sibi persuaderi
posse, rationi consentaneū esse, vt vrbes op-
timis ciuibus, iudicibus & præfectis suis spo-
lientur; parentes, fratres, & cognati edu-
cti, vel euocati per pagos distribuantur, v-
bi prædonum libidini obijceretur, vbi ne-
minem haberent, qui eos ab iniuria tue-
retur.

Cū hætenus perpetuo quasi sarcas-
mo, & amaris verbis Regem incessiuissent,
(putabant enim Regem dolo agere, vt eos
ad noua Comitata pelliceret, atque vt Gui-
ssios tractaret; itaque quo artificio ille uteba-
tur eodem vti voluerunt & hi meminerant
enim illius Horatiane vulpecula ad leonē
responsi,

— *quia me vestigia terrent,*

Omnia te aduersum spectantia, nulla retro sum.)

tandem non multò modestius scriptū suū
his verbis concludunt.

Maie-

Maieſtas itaq; tua (ſi velit) nos excuſatos ANNO
 habeat, ſi ad ſtatum locum non venerimus. 1580.
 Non enim omnes qui inter nos verſantur,
 ſtolidi ſunt & inſipiētes: ſed habemus viros
 conſultiſſimos & expertiſſimos; qui verentur,
 ne fortè benignitas tua illos exteris
 nationibus (quarum auxilio tua Clemen-
 tia ſe cum ruina & excidio totius regni
 defendere conatur) prodat. Sed & iam pri-
 dem edoſti ſumus, decretum tibi eſſe, vt
 ditioribus Regniciuibus & incolis hoc mo-
 do ad inſtitutum tuum abutaris. Quin te
 vel inuitum negotij à te ſuſcepti neceſſi-
 tas tandem eò impellet, vt & noſtris, & alio-
 rum, partes tuas ſequentium, & te in vrbes
 ſuas recipientium, ſcrinijs exhauſtis, &
 crumenis deficientibus, tandem querimo-
 niarum detur occaſio, quod eorum conſi-
 lia non ſunt ſecuti, quos tu perduelles, per-
 fidus & regi ſuo immorigeros ſoles ap-
 pellare; eò quod tyrannidi reſtiterunt: quã
 continuare te tandem tua coget liberali-
 tas. Veriſſimum namque eſt, & perrarò hæc
 alea fallit, Principem aliquem ſi Fiſci ſui
 rationem non habeat, veſtigalia, portoria,
 alioſq; prouentus regni dilapidet, ſua, aut
 Eccleſiaſtica bona védat, ac alienet, populú
 inuſitatis & intolerabilibus indiſtionibus
 atque tributis opprimat, Officia denique

Anno
1589.

& iuris administrandi munia auro venalia proponat; Principem inquam hunc tandem urbium & Prouinciarum prædonem fieri; pauperibus & miseris subditis, si quid inter ferrum & ignem seruauerint, id ipsum vi rapere, ut habeat unde uiuat. Præter hæc omnia nos vel maximè mouet, sollicitosque reddit metus tui successoris. Veremur enim successorem Regni posse constitui, in afflictio hoc Reipublic. statu, qui ignorans quomodo Regni salutem procurare debeat, cogatur ultimis his tuis vestigijs, ad perniciem & huius florentissimi quondam imperij ruinam, insistere: nisi Deus primo quoque tempore clementissimam manum suam supponat, quod omnino necessarium esse vel nobis tacentibus res ipsa clamat. Sed & nos (quantūuis plurimis exulcerato hoc tēpore inuoluamur malis: quæ in silentio cum patientia lubēter sustinemus) firmissimè speramus, diuinam opem præ foribus esse, quæ nos tandem ex omnibus his calamitatibus eruet, pristinquæ saluti & felicitati restituet. Tandem post omnia orabant Deum, ut Regem propediem hinc in cælum abducat, & subditos à tali Principe liberet.

Acceptis his litteris Rex, cum præter opinionem animos suorum à se alienatos, neq;
iam

lam simulationes suas diutius locum habere intelligeret, ex simia leo factus est: exuto Capucinatorū cucullo, arma induit, & quos blanditijs in officio retinere non potuit, armis ad fidē sibi debitā cogēdos arbitrat⁹ est. Omnes Chiliarchas, Tribunos militum, Equitum Magistros & belli Præfectos conuocat: cum ijs cōsiliū agit, vnde & quomodo bellū esset incipiēdum. Pecuniam vndiq; cogit, exercitū rellaurat, delectū militū habet. Tormenta bellica, & quæ ad ea pertinent iubet preparari. Quid multis: Horrendi belli fit apparatus: sed fama, quā ipsa res erat terribilior. Initiū belli ab Aurelianensibus sumptū est. Hi cū armis leuiter tentarēt, armis regijs sua arma primi opposuerūt. Arcē Rex tenebat exiguā, exiguo præsidio munitam. Hanc illi excindere parant; machinas admouent, munimenta prosternūt. Miles postquam ruinas aliquot dies fortiter defendisset, cū & numero impar esset, & loci iniquitate premeretur, ommissa defensione, ad tutiora se recepit. Aurelianenses iam liberi exemplo & fortuna sua alijs suarum partium vrbibus animos addiderunt, alias sibi adiunxerunt.

Anno

1589.

Rex simulatione depastata bello agere pergit.

Aurelianenses frustra à Rege obsidentur.

Parisienses Catholici & confœderati cū ¶ *Marij*,
Henrici Valesij imperio renunciaissent, aliū
sibi Principem, cui parerent, eligendum statu-

Anno
1589.

168 MERCVRII GALLOBELGICI
tuerunt In frequenti itaque conuentu, post
quam omnia tam præsentia, quàm futura
incommoda demonstrassent, communibus
tandem suffragijs Ducem Mæniū Parem
Franciæ Proregem, Regniq; Gallici defen-
sorem (donec Ordines totius Regni convo-
cati, aliud statuerent) renunciârūt. Ordines
autem primo quoq; tempore mandato Par-
lamenti per generalem Procuratorem con-
uocandos, indictiones & tributa ad bellum
gerendum necessaria imperanda, & exerci-
tum conscribendum decreuerūt. Vt autem
omnia tam ciuilia, quàm militaria legitimè,
& maiori cum authoritate administraren-
tur, consultum rati sunt Ducis Mænij no-
men omnibus placitis, edictis, & constitu-
tionibus præfigere. duo quoque sigilla con-
ficere, quorum vno maiore, generale Conci-
lium; altero minore, Parlamentum utere-
tur: inscriptio autem vna eademque esset,
Scel du Royaume de France. hoc est; Sigillū reg-
ni Francici. Mænius Prorex electus, & ad
Regni administrationem vocatus, vt Catho-
licorum precibus & votis satisfaceret, Lu-
tetiam venit. Cum omni honore & bene-
uolentiæ significatione acceptus, sacramen-
tum dicere in hanc fere sententiam iussus
est. Catholicam Apostolicam Romanam
Religionem obseruaret, ac defenderet; con-
tra

*Sigilla noua
considerato-
rum.*

tra omnes & singulos, cuiuscunque status & Anno
 conditionis essent, qui eã impugnarent, Dignitatem & auctoritatem Regiã tueretur; 1539.
 iustitiã administrationem restitueret, promoueretq;: Priuilegia tam Ecclesiasticorũ, quã Nobilium fecta conseruaret: omni diligentia curaret, vt constitutiones, legesq; Regni, & obedientia Magistratibus debita, obseruarentur; à subditis omnem iniuriam & oppressionem propulsaret; omnẽ curã, omnemq; diligentiam suã eò dirigeret.

Rex interim nouis turbis noua remedia querere, & crescẽtib; Confederatorum virib; auxilia sibi circumspicere. Malum præsens, præsens remedium requirebat. Germanica, Heluetica, Anglica, Scotica auxilia certa sperabat: sed ea longinqua, eoq; tarda. Vnus Rex Nauarræus ad manum.

Hic in concilio Regis grauiter certatũ: dum quidã accersendum Regem Nauarrẽũ alij omnia prius experiunda ferendaq; contendunt. Rex ipse dubius animi hoc etiã angebatur, q; Regem Nauarrẽũ præcedentiũ bellorum memorem futurum verchatur.

Sed qui erãt à Rege Nauarræ alieni, Religioniq; Catholicæ addicti, Hæreticũ, quem tot annos rex ipse armis persequut⁹ esset, aduocare neq; honestũ neque tutũ dicebãt.

Regi famẽ imprimis rationem habendam: Regi autẽ Christianissimo, conscientia ante

Anno
1589.

110 MERCURII GALLOBELGICI
omnia esse debere. Conscientiam pollui, as-
cito in societatem hæretico, sententia sum-
mi Pontificis excommunicato: famam mi-
nui, si ad eum recurreret, qui tamdiu pro
hoste fuisset. sed, quid Pontificè, quid His-
panum, quid cæteros Catholicos Reges,
principesq; dicturos? Quid subditos ipsos,
qui odio potissimum hæreseos, ad arma con-
uolarint? Pontifici eodem loco Regem futu-
rum, quo esset Nauarræus, & absque dubio
cōfœderatorum opera, excommunicatū i-
ri. Regem Hispaniæ, qui Catholicus, & sit &
haberi velit, cum iam de Religione Catholi-
ca palàm agatur, arma pro ea palàm sum-
pturum Subditorum animos, tanquam rege
in partes Hæreticorum transeunte, in rebel-
lione confirmatum iri: & Papæ etiam aucto-
ritatem accessuram, qui eos sit liberos, & Sa-
cramento solutos pronunciaturus.

Qui verò accersendum nauarræum sua-
debant, Regi gratiorib. argumentis niti, ip-
sa in primis necessitate, contra quam, vt ve-
teres loquebantur, ne Dij quidem irent Re-
gibus famam ex fortuna constare, & hoc re-
rum statu primam salutis curâ esse debere.
Nauarræum non tanquam hostem, (qui ipse
reuera hostis nunquam fuerit) arcessitum
iri: sed tanquam Regem, cui Regum aliorû
salus, etiam in exemplum & cautionem, cu-
ræ ef-

ra esse debeat: Tanquam proximum Regi, Anno
 proximum Regno: tanquam Princeps reg- 1589.
 ni membrum, tãquam subditum aduocari.
 Regem Regis auxilium implorare, nec no-
 uum esse, nec indecens, non magis quàm fra-
 trem fratris Regum omnium maximè in-
 teresse, inuiolatos Reges sanctosque haberi.
 Quem autem Regem, quem Principem,
 quem etiam priuatum, non propinquorum
 suorum & affinium operã indigere? Sed sub-
 ditorum manus viresq; regibus si quis sub-
 trahat, idem eadem opera Regium nomen
 iusque auferat.

Conscientiam hęc intempestiuè & præ-
 ter rem inculcari. Olim Imperatores, Chri-
 stianorum militum manu, bella non vna fe-
 cisse, confecisse. Et nuper Carolum V. Impe-
 rat. Mauricij Saxonix Ducis, & Alberti Brã
 deburgici armis feliciter vsum. Et hodie
 non nisi virtute Germanorum & Hunga-
 rorum, qui Põtificis doctrinam abiurarint,
 Turcã propulsari, Imperium defendi. His-
 panum ipsum, qui tam Catholicus & esse &
 haberi velit, Germani, maximè Euangelicì
 militis robore, Lusitaniam occupasse.

Illos ipsos, cū quibus hodie res sit, Anno
 1585. cū primùm arma in Regem cape-
 rent. Germanum militem in Principum E-
 uangelicorum terris conscriptum, inter auxi-
 lia

112 MERCVRII GALLOBELGICI
lia habuisse: hunc suo more, ab Euangelico doctore, palam verbum Dei in exercitu audire, & Sacramenta Ecclesiastica sumere solitum.

Anno
1589.

*quàm prudē
ter didicere
& discunt
adhu.*

Reges Franciscum I. & Henricum II. huius auu, patremq; cum Imperij Euangelicis Principibus foedus inijsse, eosdem auxilijs, pecunia, milite. ad tuendam Imperij Religionisq; libertatem iuuisse. Huc ipsum regem, citra vllius reprehensionem hactenus cum ijsdem illis principibus amicitiam coluisse: cum Regina Angliæ etiam arctum foedus habuisse: atq; illorum amicitia, huius foederis hodie vel maximum fructum expectare.

Sed qui accersiri Regem Nauarræ prohibeant, eosdem, ijsdē rationibus auxilia Germanica, Anglica, Scotica, Heluetica dissuafuros. Hoc, quid aliud sit, quàm Regem, Regnumque hostibus prodere?

Nugas esse, quòd hic Regem Nauarræ tanquam Hæreticum differant. Esse litem sub Iudice, neq; hodie cum Rege de Religione certari: Regnum eius, vitam eius peti.

Quòd excommunicatum iri dicant, magis maiores nugas esse. Nullum Põtifici Romano vnquã ius in Galliæ Regnum, eiusq; Principes fuisse nec esse. Et olim Galliæ reges, Pontificum istas sententias pro nihilo habuisse: & recenti memoria excommunicatam Regi-

nam

nam Nauarræ Iohannam, huius de quo agatur, matrem apud Carolum IX. Regem, locum suum, Regis & Regij senatus auctoritate tenuisse. Liberum à Pontificum libidine Galliæ Regnũ vt olim fuerit, ita porrò conseruandum Itaque nec Pontificem valde ex timefcendum, etiam si in Regem ipsum fulmen suum iaculetur.

Sed nec Hispanum, etiam si palàm arma in regem capiat: nec subditos ipsos, quorum ià furor eò processerit, vt vltra non possit. Pontificem mouere nihil posse, quod motum iam non sit. Hispanum iam dudum clàm id agere, quod palàm acturum illi minitentur. Apertum hostem facilius, quàm occultum & dissimulantem caueri.

Aduersus subditos, auxilium quæri, quod in Rege nauarræ, vt proximum, ita promptissimum & certissimum sit. Namque eo animo Regem Nauarræ, in regem Regnumque esse, vt deleta offensarum, si quæ sint, memoria ad hoc extinguedum incendium, etiam vltro aduolaturus sit.

Quare ita censebant: Quoniã Rex à coniuratis valde premeretur, Regem Nauarræ proximum regno principem, dum externa auxilia conficiuntur, quamprimum quibusuis conditionibus inuitandum atq; accersendum.

His,

Anno

1589.

*Nauarram
castra mo-
net.*

His, similibusque argumentis nitebantur, qui in aula Regi Nauarræo fauebant, qui Guisij, ceterisque confœderatis clam insidiabantur: quibus Religio Catholica erat exosa. Horum sententia apud Regem vindictę cupidum, & sibi metuentem valuit. Dum hæc in Regis Concilio agitatur, Nauarraus, quem hæc diu latere non poterant, ne sibi, suæque causæ deesset, Ligerim versus contendit, vt Regi propior opponere sese Confœderatorum viribus posset. Oppida, vrbesque, quas ipsa itineris ratio obiecerat, partim subito eius aduentu territæ, partim quia nõ satis erant munitæ, deditioem fecerunt. Inter eas Landunum, insula Bochar di, Castelloraltum, Mirebellũ, Viuonna & Blancum Castelloralti, vt statum rerum specularetur, & de Regis voluntate aliquid intelligeret, militemque suum recrearet, aliquot dies substitit.

*Landunum
& alia que-
dam oppida
se Nauarræo
dedunt*

*Geertrudo-
montani tu-
muliuantur.*

In Belgio præsidiarij qui in Montib. S. Geertrudis Ordinibus militabant, ob multis mensibus non solum stipendium tumultuabantur; in naues Hollandorum, Zelandorumque grassabantur, bona & mercatorum mercimonia diripiebant. Ordines per legatos suos tumultum sedare cupiebant; conditiones proponebantur, aliquot mensium offerebantur stipendia. Placari non

X *vide supra* pote

Anno
1589.

tur, & inde redeunt, impediuntur in posterum ab hac navigatione, in qua singulis annis deportantur in Hispaniam gemmæ aromata, aurum & argentum, multis milionibus estimata, quibus rebus, ut etiâ magna pecuniæ summa prædictus Rex ditatus est, habetque commoditatem molestandi quosuis alios Principes Christianos, quam si continuaverit, seipsum indies validiorem efficiet, talemque, qui non facile debilitari queat. Deinde dictus vester Legatus nostræ amplitudini supplicavit, ut ineunte vere mittam Imperialem nostram classem, cum sit certum Regem Hispaniæ ei non facile restitutum, eò quòd à vestra classe ingentem iam cladem acceperit, & cum tibi soli vix resistere possit, futurum, ut, si à compluribus partibus inuadatur, necessariò succumbat, cum omnium principum Christianorum emolumento, & etiam nostræ sublimis aulæ. Adhæc cum præfatus Dominus Antonius, ut antea dictum est, vi sit pulsus & priuatus Regno suo, ut nos nostrorū antecessorum felicitis memoriæ exemplo, quorū Deus sepulchra illuminet, qui recursum habuerunt ad ipsorum sublimem aulam, ut & nos opem nostram & auxiliū subministremus, fuit nostræ aulæ excelsæ. In summa hæc & alia permulta, quæ dictus Legatus vester pro

29. Aug.

Anno
1589.

124 MERCVRII GALLOBELGICI
lixè narravit, Regio nostro throne, omnia
intelleximus, & alta mente tenemus.

Nos itaque, cum tot abhinc annis bellum
gerimus in Persia, animo ac intentione oc-
cupandi, & prorsus vindicandi regnum illi
us hæretici maledicti Persiani, eaque adiun-
gendi nostris antiquis Dominijs, qua in re
permagni Dei gratiam & auxilium Sanctis-
simi nostri Prophetæ iam paulatim in pro-
pinquo est, vt satisfiat nostro desiderio.
Quo tempore, omnibus, quæ à nobis desi-
derasti & postulasti, prouisio debita assign-
abitur. Proinde si purè & syncerè fœdus
amicitiæ continuaueris cū nostra sublimi
aula, securius refugium, securiorem bene-
uolentiæ portum reperies nullum. Sic de-
mum omnia bella cum Hispanis ex voto
prosperè succedēt, sub vmbra felicitis nostri
throne Cumq; Rex Hispaniæ dolo ac frau-
de occupauerit, quicquid possidet, indu-
biè isti fraudulentis impostores, Deo dante,
citò de medio tollentur.

Te interim adhortamur, ne tempus atq;
occasionem amittas, quin te perpetuò vi-
gilantem præbeas, & iuxta nostras conuen-
tiones, fauorabilè exhibeas amicis nostris,
& hostibus nostris infestam, nostræque hęc
excelsæ curiæ significes omnia bella noua,
quæ intelliges de dicto Rege Hispaniæ in
fauorem

favorem nostrum & vestrum.

Anno

1529.

Porrò Legatus vester, postquam omni studio & diligentia suæ legationis munus expediuisset, postquam suo hic loco reliquisset Edoardum Bardonem, pro suo Commissario & Agente, nunc cum licentia nostra discedit versus Regnum vestrum, qui ob fidele seruitium, quod hic præstitit, meretur abs te æstimari, honorari, & præ alijs exaltari: & postquam consecutus fuerit omnes illos honores, & præeminencias, quas promeritus est, sine mora cum vestris literis ille, aut alius præcipuus quisque Legatus destinatur ad nostram excelsam curiam ad continuandum hoc legationis officium. Hoc te certiore fieri volumus per nobilissimum nostrum signum seu sigillum, cui integram fidem præstabis. Datum decimo quinto Benedicti Rhamarum.

Gallia hoc rerum statu in tres partes scissata fuit: Vna erat eorum, qui veram & sinceram religionem Catholicam inuiolatam, quæque secundum legem Salicam & veteres Regni constitutiones nullum Regem nisi Catholicum agnoscere volebant; Confœderati dicuntur, & horum caput erat Mænius. Altera eorum, qui res novas quærebant, qui veram Religionem cæde & sanguine

per-

Anno
1589.

126 MERCVRII GALLOBELGICI
persequabantur, qui altaria Dei eueriebāt,
templa, monumenta sanctorū Franciæ Re-
gū spoliata ferro & flamma exscindebant,
qui nullum alium Regem quàm hæreticū
quærebant; hos Hugonottas vocant, & eo-
rū Dux est Nauarræus. Tertia deniq; pars il-
lorū est, qui Religionē suāq; deq; habent, à
legitimo Rege toti pendēt, quicumq; tandē
ille sit, futurusve sit Catholic⁹ an hæretic⁹:
Politici hi & Regij vocātur, Regemq; supre-
mū principē agnoscunt. Senlisium oppidū
10. circiter miliaribus Lutetia distans par-
tes Confœderatorum sequebatur. Politici
huc miserunt legatos, qui animos ciuium
tentarent, eisq; rationibus persuaderent,
vt renunciato fœdere ad Regem reuertan-
tur. Hi contra officium & iuramentum ci-
ues fecisse docent; allegant noui veterisque
testamenti scripturas, addunt & Philoso-
phorum sententias, quæ testantur subdi-
tum à Principe suo legitimo deficere non
posse. Quod si malus sit, orandum esse sub-
ditis Deum, vt mentem illi det saniorē: Re-
gem Galliæ esse Catholicum, eadē Gui-
norum non esse defectionis causam suffici-
entem: habuisse Regem suas cur id fecerit
rationes. Quid multis? ad saniora vt rede-
ant hortantur consilia; Deum enim legiti-
mos Magistratus tueri, non passurum vt re-
belles

belles subditi contra illum præualeant; apud Regem adhuc locum esse misericordiæ: Imperio itaque Regis se denuò submitterent, & alijs ciuitatibus bonum exemplum præberent. His similibusque verbis persuasi oppidani se Regi dederunt, & Thoræum Merliniumque Montmorantij fratrem cum centum nobilibus, & quadringentis circiter peditibus Regijs in urbem receperunt.

Anno
1589.

Mompenserijs circa idem tēpus Alenconio profectus est, vt Faloziam Argētoniū, aliaque nonnulla Confœderatorum oppida expugnaret. In itinere Touchetum cum exiguo peditum numero intercipit, & duabus cum machinis pergens Faloziam obsedit & oppugnauit: sed cum illi præter opinionem fortissimè se defenderent, obsidio in multos dies est protracta. Interea Comes Brisnacus, Couetius, Escaffonius & Tubeffius multis equitum & peditum collectis copijs eas iuxta Argentonium in tres pagos distribuerunt, vt Mompēserium ex improviso adoriantur, aut cædant, aut saltem obsidionem cogant soluere. Mompenserijs tantum Confœderatorum metuens exercitum, suos conuocauit, & quid faciendum, hostine obuiam eundum, aut eum in castris expectandum interrogauit. Placuit omnibus

April. 25.

bus

Anno
1589.

125 MERCVRII GALLOBELGICI
bus obsidione relicta hostem in suis stationibus quærent, & clam inuaderent. Primum igitur pagum (vulgo Pierrefite) adorsu sunt. Qui in eo erant, initio fortiter pugnarunt, sed tandem maioribus auditis tormentis statim trepidarunt, inde fugientes multi trucidati, multi capti sunt. Eodem modo & qui in alijs duobus pagis erant excepti sunt, & Beaulieurius captus est. In hac pugna, vt ipsi Politici gloriantur, cæsa sunt Confœderatorum tria millia, capti mille duceti, & inter eos multi Nobiles. Brisacicus cum Equitibus celerè & inopinatū Politicorū aduentū intelligentes, Argentoniū se citatis equis receperunt.

29. Aprilis.

Maxima erat ob hanc victoriam vbiq; apud Regios lætitia, sed quæ in limine erat clades, eā mox in luctum cōuertit. Mænius enim Lutetia discedens postquā cum exercitu suo Vendomiū venisset, per exploratores didicit, quomodo Cādalius, Comes Brienni, Alborunius alijq; Politici nō procul ab Amboisio cū 17. signis peditū, & cohortibus aliquot Nobilium equitū castrametaretur, locumq; biduo aut triduo absq; multis tormentis bellicis posse occupari. Quam occasionē minimè sibi negligendā Mænius intempesta nocte cum 800. lectissimis equitibus, peditibus verò 2000. & duobus machinis bellicis ad hostē summa cum celeritate

tate cōtendit eoq; ad egiť vt certis conditio
 nib. cū eo pacifcerentur. Brienius Principi Anno
 cuidā à Regijs capto libertatem impetraret. 1589.
 Quod nec ipse, nec Nobilitas, gregarij q; , q
 cū illo erant, toto anno cōtra sanctū fœdus
 militarēt. Quare multi ad Mæniū defecerūt.
 Parta hac victoria Mænius eā prosequitur;
 Politicos vbicunque potest bello lacescit,
 nunc victor, nunc victus. Regi multum fa-
 cessit negotij, ita vt Rex de fœdere cum Na-
 uarreo feriendo cogitare cœperit. Sciebat
 enim Nauarrem nihil fore gratius, & si nū-
 quam antea sciuisset, quod multis non po-
 test persuaderi, certē ex eo scire potuit, quod
 cum exercitu quotidie magis magisque ap-
 propinquabat Castelloralto litteris ad Re-
 gem regijsq; missis sua hostiumq; consi-
 lia dilucidē explicabat, Regiosq; multis
 blanditijs ad pacē inuitabat. Multi hęc om-
 nia simulatē fieri (vt sunt hominum iudicia
 varia, arbitrabantur. Alij nullam simulati-
 onem hic subesse affirmant.

Vt ut est, legatis Castelloraltū ad Nauar-
 rem missis de inducijs primū inter Reges
 actum est, resq; ita transacta. Induciæ
 inter partes essent annuæ: Hugonottæ pa-
 triæ bonisq; restituerentur: libera vbi-
 que conscientia viuerent. Religionem nisi
 ijs locis, quæ tum à Rege Nauarreo tene-
 bantur,

Anno
1589.

bantur, publicè ne exercerent. Regi Nauar-
ręus armis suis auspicijsque adesset, Saumu-
rium oppidum ad Ligerim cum imminen-
te arce haberet, idq; sibi ad traijciendas, & si
opus esset recipiendas copias firmaret. Inte-
rim de certis æternæ pacis rationibus inter
Reges tractaretur.

Rex non ignorans pactum hoc & hanc
cum Nauarræo initam amicitiam quã plu-
rimos homines, imò & Principes externos
offensuram, vt qui cum publico hæretico &
in hæresi sua perseuerante, qui tot iã annos
Catholicã Ecclesiam afflixerat, tot prouin-
cias desolauerat, propter quẽ, vt in ordinẽ
redigeretur, tot tantiq; thesauri erant ab-
sumpti, tot exhausta æraria, qui infinita al-
taria profanauerat, templa euerterat, sacra-
menta Dei proculcarat, tot Sanctorum re-
liquias exusserat, cineresque in aquas spar-
ferat; cum hoc inquam Regem Christianis-
simum ab infantia hæreticorum persecuto-
rẽ fortissimũ fœdus inijsse, & impijs eius ar-
mis in interitum Religionis vti decreuisse:
hæc non ignorans Rex, statim publico pro-
grammate in hunc modum factum illud
excusat.

Aprilis 26.

Quod si probatio cuiusque rei à tecmi-
rijs & signis externis (interna enim soli no-
ta sunt Deo) sumi debeat, neminem de zelo
suo,

redes july

Anno
1589.

poterant præfidiarij, & totum sibi debitum solui postulabant: quod nisi fieret, urbem se Regi reddituros minabantur. Comes Mauritius Principis Orangi ex Saxonica filius, confœderatarum regionum Gubernator, ipsique Ordines non obscuris argumentis intelligentes, quò res tenderet, cùm erarium esset exhaustum, & modum tumultuantem militem pacandi non haberent, armis coerendum decreuerunt. Visum est urbem terra mariq; obsidere: fit apparatus; classis infruitur. Interim milites quotidie maiores turbas excitant.

Non ignorabat hæc Parmésis, qui Marchioné VVarenbonium, militem fortissimū, & principē (si quis alius) singulari virtute præditum, cum expedita militū legione in Gelriā quasi Gubernatorē, præmilit. Is 20. Martij Bruxella discedens, paulo post in Gelriā venit. Triduo post Parmési tristis adfertur ex Italia nuncius, patrum scilicet eius, Cardinalis Farnesium, Principem grandæuū, virtute, consilio & opibus pollentem, gratū bonis, grauē improbis; qui plurimas cum laude obierat legationes, ex hac vita sublatum. Parmensis, licet mœstus, vt officium suum faceret, regisque sui negotia promoueret, ex omnibus vicinis oppidis & urbibus, Mechlinia, Diestemio, Lira, alijsque plu-

20. Martij.
VVarenbonium
in Gelriam
ablegatur.

23. Martij.
Mortitur Car-
dinalis Far-
nesius.

Anno
1589.

24 Martij.

Hollandi Mō
ses S. Geer-
trudis obfi-
dent.

ribus præsidia euocat, exercitumq; cogit, vť bellum prosequatur. Metuebāt hostes, & qđ Princeps meditaretur ignorabāt: quidā Ostendæ, quidā Montiuū ad Zomā obsidionē, alij aliud suspicabātur. Ordines interim munitiōes aliquot in territorio Groeningēsi intercipiūt. At Parmensis, postquam Verdugio 14. peditū signa misisset, ea breui recepit. Initio Aprilis Comes Nassouius Mauricius tumultuantes in Mōribus S. Gertrudis milites, vt in eos exēplum statueret, ne & alij præsidarij simile quid tentarent, urbem vndiq; obsidione cinxit, & certis cōditionibus milites ad deditiōē iinuitauit. At cū illi pertinaciter in proposito permanerēt, multa tormenta bellica diuersis in locis disponuntur, quibus muros acerrimē cōcusserunt. Qui in vrbe erant, fortiter se defenderunt. Biduo tanta cum contentione continuis tonitruis, cū mœnia verberalsēt, latissimas ruinas strauerunt, & se ad oppugnationē parauerunt. Oppidani abiecta sese defendēdi spe. de deditiōe agere cœperunt. Mittunt in castra Concionatorē cum alio Tribuno, qui cum Mauricio paciscātur. At postq̄ conditiones, quæ offerebantur, duriores viderentur, in urbē reuersi sunt. Spe tamen sanioris deliberationis oppugnatio est intermissa, & in sequētē diē dilata. Sed noctis beneficio, & incre-

incredibili labore, qui in vrbe erant, ruinas
 omni materiarum genere restaurarunt. Inte
 rim excreuerunt aquæ, vt iâ nullus esset ma-
 chinarum bellicarû vsus. Sed & facile anim-
 aduertebat Mauricius, oppugnatione fieri
 non posse, sine summa suorû strage & detri-
 mēto. Desperata igitur obsidiōe à maiori vi
 se abstinuit. Dordracēses vicini, quorû vel
 maximè intererat, hâc urbē in obediētia Or-
 dinû retineri, cū Geertrudomōtani amicis
 conditionibus agere, sed frustra, cœperunt.

Parmensis interea, qui sibi ex hac tragœ-
 dia commodi aliquid sperabat, Bredam ve-
 nit, deinde Montes Geertrudis profectus,
 ante urbem, in loco ubi Hollandi castra sua
 iam ante fixerant, substitit, animosq; præsi-
 diariorû oblata ingenti pecuniæ vi, ad dedi-
 tionem sollicitauit. Vtrinq; itaque muneribus
 tentabantur. Sed quia Rex plus dare po-
 tuit, quàm subditi, vicit maior pecuniæ
 summa: tum etiam quia præfidiarij regi po-
 tius, quàm Ordinibus, quos nunc bis offen-
 derant, fidebant, cum Parmensi deditio-
 nem certis conditionibus ciuibus & militibus non
 iniquis pacti sunt. Holladi & Zeladi urbem
 munitissimam, & commodissimo loco si-
 tam sibi ereptam audientes, indignati, om-
 nes præfidiarios istos proscripserunt, & tan-
 quam homines sceleratos & proditores, v-

*Parmensis
 Montes Geer-
 trudis recupē-
 rat.
 6. Aprilis.*

Anno
1589.

118 MERCVRII GALLOBELGICI
bicunque & quodocunq; inuenientur, sus-
pendio necâdos proclamârunt. Quare mul-
ti dicto regi sacramento fortissimè sæpe cū
hoste dimicarūt; Regiq; fidelè operâ prestî-
terūt: multi quoq; capti & in furcâ acti sunt.

*Conditiones,
quibus ciues
Geertrudo-
montani in
potestatem
Regis redie-
runt.*

Lubet autem hoc loco conditiones, qui-
bus tam ciues, quàm milites in potestaté Re-
gis transferunt, obiter recensere. 1. Rex ci-
uibus ignoscit omnia, quæ durante hoc ciui-
lis belli tēpore quoquomodo in Regē crimi-
na perpetrarant, quocunq; illa nomine pos-
sent appellari, perpetua sepeliētur obliuio-
ne, non aliter quàm si acta nunquam essent.
interdicit omnibus Iudicibus, & qui in offi-
cijs sunt, ne ciuiū personas aut bona lædant,
nihil ab illis siue de iure, siue defacto exi-
gāt. 2. Omnibus ciuibus & incolis à die hu-
ius pacti restituit plenam omnium bono-
rum suorum mobilium & immobilium, v-
bicunque ea sita sunt, & sub Sux Maiestatis
Imperio reperiuntur, possessionē. 3. Nullus
magistratus, aut qui in administratione fue-
runt, in ius vocari poterit, ratione resolutio-
nū, placitorum, subsignationum, iudiciorū,
sententiarum, actorum, & obligationum à
se factorum & pronunciatorum. Omnes si-
militer Præfecti ærarij & Quæstores, si quā
pecuniā in vsū belli recepissēt, ab omni mo-
lestia erūt iiberi, nec illius pecuniz in eos in-
qui-

quirentur: nisi eandem pecuniam in vsus Anno
 proprios conuertissent. 4. Vt autem Prin- 1589.
 ceptis ipsa demonstret, sibi decretum non
 esse urbem hanc ciuibus spoliare & de-
 solare, permittit eis vt in ciuitate & dibuf-
 que suis biennio integro mancant, sine vl-
 la inquisitione in illos facienda, hac condi-
 tione, vt politicè & sine scandalo viuant.
 Biennio transacto si qui aliò migrare vo-
 luerint, id eis conceditur, omniaq; bona sua
 mobilia, omnes item merces secum auferât,
 quod vt cõmodius facere possint, naues ex
 Hollandia vel Zelandia sibi procurarent.
 Immobilia verò bona venderent, oppigno-
 rant, vel absentes alijs administranda, qui
 in locis neutræ parti addictis habitât, trade-
 rent. Eadem quoq; libertas data fuit ciuibus
 absentibus, si modò semestri post hanc con-
 uentioné tempore redirent. 5. Omnibus pri-
 uilegijs & immunitatibus, quæ ante hosti-
 um habuerant, deinceps quoq; fruere-
 tur, nisi examinata Regis authoritati & com-
 muni patriæ saluti contraria deprehende-
 rentur. 6. Omnibus in prouincias & loca
 nondum regi reconciliata proficisci, vt ne-
 gotia istic expediant sua permissum est, ea
 tamen lege, vt post sex menses reuertantur,
 & ad loca Regis imperio subiecta, aut quæ
 neutri parent parti, prout voluerint, se trãs-
 ferant.

Anno
1589.

ferant. 7. Quia durante hoc bello ære alieno grauari erant, nec essent soluendo, annuit Parmensis vt biennio nemo illos in ius vocaret, aut quoquo modo ratione debitorum vexare posset. Atq; his conditionibus ciues ad obedientiam sui Regis redierunt, & in gratiam recepti sunt.

*Conditiones
praefidario-
rum Geertu
debergenfium.*

Militibus verò concedetur. 1. eadē quæ ciuibus omnium delictorū, scelerum, deprædationum & iniuriarum obliuio. 2. quia multi inter illos erāt, qui imperio Archiep. Colon. Epif. Leod & Ducis Cluensis & Iuliacensis, aliorumq; Principum erant subiecti, easq; prouincias continuis excursionibus & depopulationib. scedè vastarant, promisit Parmensis, se apud hos Principes intercessurum, vt & ab his *dispensia. p.* & remissionē obtineant. 3. Si qui regi militare velint, his liberale stipendium promittit, & in fidem suā recipit, & omnia bona, quæ belli tempore sibi erant erepta, & fisco subsignata reddat. 4. Qui diutius militiam sequi nollent, hi illasi quò vellent abirent, neq; minus quàm alij bonorum suorum possessione fruerebuntur. Præterea si qui in vrbe aliquamdiu morari vellent, id ipsis sex mensibus liceret. 5. Porrò quia spontè & ex bona in Regem voluntate obsequium suum offerret, præter decem mensium stipendia, quæ illis debebantur,

eur, & oblata erát, Princeps pro Regia magnificencia, & in illos beneuolétia, adhuc alia Anno
 quinque mensium stipendia pollicetur vt 1589.
 vrbē exeant & sibi eam tradant. 6. Transfugis, qui relictis suis signis ad hostem defece-
 rant, delictū hoc ignoscit, propterea quod
 ciues pro illis intercederét. 7. Omnes capti-
 ui, de quorū lytro iam conuentū erat, post
 solutum illud dimitterentur, exceptis mili-
 tibus & hominibus Ecclesiasticis, hi absque
 vllō lytro libertati restituerentur. 8. Domi-
 nus Ioannes V Vinkeluede & Carolus Hon-
 ning cum familijs sarcinis & impedimen-
 tis quò vellent abirent, vt que id sine om-
 ni periculo fieret publica fides illis scribe-
 retur.

Elizabetha Angliæ Regina tum vt o-
 pem ferret Antonio Lusitanæ notho, qui
 sibi Regnum Portugalliæ iure deberi vendi-
 tabat, & Gallos primū, deinde Anglos
 inuocabat, tum etiam vt se de Hispanis
 vindicaret, eorumque vires frangeret, no-
 uam hoc tempore classem instruebat, qua
 æstate proxima Regem oppugnaret: Hispani-
 am totā quasi iam amissa classe desolatam
 & inermē spe deuorans, an verò suis an alio-
 rum etiam Principum sumptibus, incertum
 est. Nā & fœdus illam cum Turcarū Impera-

Anno
1589.

*Exemplar
litterarum
Sultani ad
Reginam An-
glie datarū.*

122 MERCVRII GALLOBELGICI
tore pepigisse tunc constans apud multos
fama erat. Augebant suspiciōē hanc litterę
Imperatoris Othomannici ad Reginaę lega-
tionem responforiæ, quę tunc Latino Ger-
manicoque idiomate Ingolstadij excusę ty-
pis circumferebantur in hunc modum.

Honorata à Domino legis Christianę
Matrona, culmen castitatis, inter castissi-
mas fęminas populorum, qui seruiunt Iesu
ornata splendore dominationis ac regiminis,
Regnorum Domina, magnitudine & laude
maxima, in Nazarena natione reputata, Ely-
zabetha Anglię Regina, cui felicē & prof-
perum finem exoptamus.

Ex literis nostris sublimibus & Imperiali-
b^o ad te datis intelliges, quę admodum Ora-
tor vester, residens in excelsa mea, & subli-
mi aula præsentauerit throno magnitu-
dinis meę scriptum quoddam, in quo not-
certiores fecit, quę admodum à quatuor iis
præterlapsis annis, bellum intuleris Hispani-
arum Regi, ad minuendas & frangendas
vires eius, quibus minas intētat omnibus al-
ijs Principibus Christianis, statuitque se fa-
cere eorū, ac præterea totius mundi Monar-
chā: item quę admodum D. Antonio, legiti-
mē creato Regi Portugallię, idē rex Hispani-
ę per vim abstulerit regnū. & quod inten-
tio vestra sit, vt naues, quę in Indiā proficif-
cuntur,

W. de Augusti
 Anno
 1589. X

suo, quo est erga Catholicam Romanâ Religionem debere dubitare. Argumenta enim quàm plurima in promptu esse. omnibus qui labores, pericula & incommoda, quæ in tuenda Dei Ecclesia & Religione iam à puero vsq; huc sustinuerat, vt eam ab hæreticorû furoribus tueretur perpendût. In hoc tã sancto proposito se nõ tam impeditû ab ijs, qui nouam sectantur Religionem, quàm à quibusdam alijs, qui sub prætextu zeli, quæ se erga Catholicam Religionem habere simulabant, populum à suo principe alienarant. Quem in finem clandestinum pactum inter se fecerant, sub fuce quasi non aliud quærent, quàm vt maiori pro Religionis securitate Principes alterius Religionis, si Rex sine prole discederet, Regno excluderët cû reuera nihil quàm Regnû & diadema ipsi affectarët. Quod vt cõmodius facerent, eos plerosq; subditos in partes suas protraxisse, quibus Regē omniaq; eius dicta & facta suspecta reddiderant. At quia moræ pertesi nimium properabât, arma publica in Regem sumpsisse, idq; ad perniciem fidelium subditorum, & magnam hostium Ecclesiæ utilitatem. Initia quidem huius belli fuisse noxia, sed maiora in progressu fuisse metuenda: ciuile bellum cruentissimum, extremâ Regni vastitatē, authoritatis suæ cõtemptum,

I

cuius

Anno
1589.

132 MERCVRII GALLOBELGICI
cuius etiam vitæ insidiabantur diadematis
tâ florentis dilacerationē & quod præcipu-
um est Cathol. Rom. Ecclesiæ maximū de-
trimentū. per bella nāq; intestina bonos mo-
res corrumpi & animos omni charitatis affe-
ctu vacuos, ad omnē pronos esse impietate.

Vt autem his omnibus malis prudenter
occurreret, in hoc se totum fuisse, vt Catho-
licos suos subditos omnes summo cum ani-
morum consensu, ad sui obedientiam redu-
ceret. Ceterum nihil se proficere potuisse. imo
ad maiora audenda hac sua lenitate irrita-
tos fuisse: Officiarios regios cuiuscunque
conditionis, ordinis, generis & ætatis eos oc-
cidisse in carceres detrusisse, etiā viros Ec-
clesiasticos Sigillum regis violasse, insignia
erassisse: Magistratus pro suo arbitrio elegis-
se, ærarium expilasse. Quid multis? omnia
hostilia in Regem suum exercuisse. In hoc
scelere non sociorum tantum, sed & exte-
riorum hæreticorum, quorum se hostes ia-
ctitant opera vsos fuisse: vt coniunctis vi-
ribus fideles subditos Catholicos oppugna-
rent. dum interim hæreticis suam relinquāt
libertatem, oportunitatemque dilatandi
sua pomœria, armaque vltèrius proferendi
prebeant. Quo factū, vt dum Rex bellum ad-
uersus hos perduelles molitur, Nauarr. rex
Niortiu, San-mexantium, Castelloraltum,
Mire-

Mirebellium, Lãdonium, Insulam Bochar- Anno
 di, Argẽtonium & Blancũ occuparit. Dum 1589:
 itaq; ab vna parte furori rebellium vi & ar-
 mis relinqui non possit, quo minus fideles, sub-
 diti ab ijs diuexentur; ab altera verò parte
 Rex Nauarræus obuia quęq; perdat, subdi-
 ti quotidie opem à Rege contra huiusmodi
 mala petũt, vt vel tandem ab hoste liberentur.
 Quinetiam multi harum calamitatum
 pericũ ad Nauarræum deficiunt.

In hoc tã ancipiti rerũ statu Regno cõsti-
 tuto, Principes sãginis Regij Cõsiliar. & Reg-
 ni Officiarios cõsuluisse, quid tã dubio tem-
 pore faciendũ esset. Non aliã inuentã viã, q̃
 vt cũ Rege Nauarrẽo inducias pacisceretur
 quò populo aliquid securitatis tempusq; re-
 spirandi daretur. Eas nunc in annũ pactas ef-
 se. Initium huius anni fore tertio Maij; his
 inducijs comprehẽdi omnes suos subditos
 & quicunq; suo parent imperio, etiam A-
 uenionem & Venissensem Comitatum, ad
 Sanctissimum Pontif. Rom. pertinentes. his
 conditionib. Regi Nauarrẽo durãtib; his
 inducijs nõ licebit bello aliquid, vel in Reg-
 no, vel extra illud tẽtare, nisi cũ expresso Re-
 gis mandato. cauebit q; buseũq; modis possit
 ne q; Regnũ ab hostib. detrimentũ accipiat,
 Nihil in Cat. Rom. religione mutabit, aut
 ab aliquo mutari permittet; omni studio

Anno
1589.

114 MERCVRII GALLOBELGICI
curabit, vt subditi omnes tam Ecclesiastici
quàm Seculares ab omni iniuria defendan-
tur. Quod si Nauarræus aliquas vrbes, op-
pida, arces vi aut dolo occupauerit ea statim
Regi tradet. | Qui Nauarræi partes sequun-
tur, his omnia bona fortunæq; hæctenus fi-
sco Regio subsignata restituentur, vti & his,
qui Regem secuti sunt, tã Ecclesiasticis quã
secularibus, ea quæ à Nauarræo & suis occu-
pata fuerunt. Tandem Rex seuerè mandat,
huiusmodi inducias seruari, & si qui viola-
uerint hos grauiter puniri, scripto tradi, &
omnibus in locis diuulgari. Deinde prote-
statur Rex, se ad has inducias inuitum cogi,
vt se, suumq; statũ aduersus rebellium vim
& iniurias tueatur, eas tamẽ vtilis fore Ca-
tholicę Religioni, cùm prohibituræ sint, ne
Nauarræus bello progrediatur, pluresq; vr-
bes suo imperio subijcere, populumque
miserè hæctenus afflictum diuexare pergat.
protestatur & coram Deo, & corã vniuerso
mundo, se calamitatum, de solationũ, rapi-
narũ, & cædium, quę ex instanti bello essent
deriuatura, nõ se, sed rebelles & conspiran-
tes inter se Principes authores esse. Tandem
(quod iam toties fecerat) denuo repetit, Se
vsq; ad vltimum spiritũ in Catholica & Ro-
mana Religione perseverare decreuisse: hu-
ius fidei constantiam & perseverantiam à
Deo

Deo supplicem quotidie flagitare.

Anno

Huius programmatis Rex varia ectypa 1589.
confici mandauit, per omne regnum misit,
& in vrbe Turonensi primùm; deinde in alijs
similiter, quæ Regis imperio parebant,
publicè populo præleguntur.

Eodem tempore Catharina Caroli Lotha 29. Aprilis.
ringij Ducis filia Ferdinando Magno Duce
Hetruriæ siue Florentiæ nupturaprope Flo
rentiam in castrum quoddam die vigesimo
nono Aprilis venit, & postridie à Domino
Cesare, Ducis cognato, diademate redimita
15. Episcopis multisq; principib. & nobilib.
vtriusque sexus ad portam, quæ Prata dicitur,
comitata, Florentiã venit, vbi insigni cû
triũpho à spõso accepta in Ecclesiã deducta
& magna Heturi & Ducissa renunciata est.

In Polonia Regis sigismundi & Impera
toris Rodolphi ac reliquæ domus Austria
cæ legati de Maximiliano Archiduce Au
stria, Rege Polonia nuper in ordinum con
trouersia electo, & à Sigismundo Sueco An
tirege capto, ex custodia liberando post va
rias variarum rerum difficultates & disputa
tiones Beutinæ habitas, tolerabilibus v
trique parti cõditionibus, hoc modo tan
dem negotium confecere: Vt Maximilia
nus sine lytro liber discedat: Offensiones
Christianæ tranquillitati condonet, Liblo

*Hæc ex Lin
derbergio.*

Anno
1589.

niam restituat: Titulo Regio Poloniæ renū-
ciet: Ad fines Silesiæ deductus securitatem
seu Iuratoriam cautionem de non vindican-
do præstet: Damna mutuò compensentur:
Fœdera inter Poloniæ, Vngariæ, Bohemiæ
regna, & totam domū Austriacam renouen-
tur: rex Poloniæ maioris honoris gratia
ad Sac. Cæs. Maiest: præteritarum offensio-
nium *ἀμνηστία*, & transactionis confir-
mationem petitem, legatos mittat: Sacra
Cæsarea Maiest. iuxta formulam concep-
tam præsentibus Legatis Polonicis, sicut vi-
ce versa rex Poloniæ præsentibus Legatis
Cæsari iureiurando pacē & fœdus confirmet.

His ita peractis mense iunio, Archidux
Maximilianus, à Rege Sigismundo primum
honorificè salutatus, ad constitutum in Si-
lesia finibus locum à Polonis comitatus ve-
nit, qui ab Hungaris nondum ex pacto ius-
iurandum dedisse certiores redditi eun-
dem à via in custodiam reducunt, ex qua ta-
men non multo interposito tempore, cau-
tione de Vngarorum consensu secuturo fa-
cta, dimissus, & ad designatum iuramento
præstando locum deductus est. Vbi cum
esset per ventum, sereniss. Archidux Maxi-
milianus, (qui non modò nomine Maxi-
milianum Imperatorem patrem refert, sed
etiam facie omnino repræsentat; Qui 12.

Octo-

Octobris die, quo pater Anno 1576. o- Ann^o
 bijt, eodem die Anno 1558. in lucem est 1589.
 editus: Qui vt pater in Polonię Regem, sic &
 ille est electus: Qui vt pater Polonię Regnũ,
 sic & ille nõ est adeptus. Qui vt pater titulo
 Regio & regno, sic & ille renunciare no-
 luit: Summa, qui animo, virtute, mori-
 bus, natura & cunctis in rebus patri est
 ipsissima proles) causę bonitate, & equi-
 tum Cæsarianorum cohorte, Polonica fir-
 miori fretus, ob iustas & graues, quas caus-
 fabatur rationes, superiorem transactio-
 nem, se inscio vt plurimum consutam, ra-
 tificare, ac eulogium de non vindicanda
 iniuria præstare præcisè negat, & Polonis
 nihil tale expectantibus relictis, recta Pra-
 gam ad Imperatorem fratrem, multa pro-
 cerum manu dimidio ab vrbe miliari ob-
 uiam venientem, 21. Sept. contendit.

Rhemis in Champania sub idem tempus
 puella erat forma & ætate integra quę ibidẽ
 ciui cuidam ancillabatur. Hęc apud Ma-
 gistratum quod partum suffocasset falso ac-
 cusata est, filia siquidem herilis infantem (vt
 stuprũ occultaret) perimerat & famulæ dor-
 miẽti supposuerat: Magistratus puellã in son-
 tem cõprehendit & quęstionibus durissimis
 subiicit: Illa tormentorũ acerbitate victa fa-
 ctum fatetur, extra tormenta verò palam

Anno
1589.

138 MERCURII GALLOBELGICI
negat, & cruciatibus victam se fateri afferit.
Magistratus verò hoc fœmineæ adscribens
inconstantia, capitis in illam fert sententiã,
& suspendio damnat. Illa commendans se
Deo & B. Virgini Marię obnixè rogat, vt im-
meritò damnatæ suscipiant patrocini-
um. Ad mortem parata suspenditur: suspen-
sa toto triduo viua & incolumis in patibulo
hæret, donec viatores illac transeuntes re in-
dicijs quibusdã intellecta miraculum hoc
ad Magistratum deferunt. Senatus cum po-
pulo accurrit; rem vt nunciatum erat ve-
ram comperiunt, laqueum præscindunt,
& viua valentemque puellam in urbem
reducunt. Herum cum coniuge & filia com-
prehendunt, qui miraculo victi scelus suum
fatentur, & innocentiam puellæ produnt.
post confessionem omnes viui combusti
sunt.

Romanus Pontifex Sixtus V. postquam
intellexisset Galliarum Regem Henricum
in proposito suo perseuerare, Regniq; & Re-
ligionis statum quotidie deteriorem fa-
cere, & nunc tandem cum Nauarræo à Sede
Apostolica excommunicato fœdus inijsse,
armaque & copias suas armis & copijs illius
coniunxisse: vt iunctis viribus Catholicam
Religionem, Catholicosque persequatur,
opprimat, & extinguat; quinto die Maij in
Senatu

5. Maij.

Anno
1589.

senatu Cardinalium res Gallicas iterū proposuit, ac ventilauit. In initio potestatem à Christo Petro eiusque successoribus sedi datam commemorat. Deinde se ad onus hoc à Deo vocatum, ut hanc potestatem exerceat, Ecclesie, omniumque eius filiorum curam gerat, peccatores ad pœnitentiam hortetur; pœnitentes absoluat, in peccatis perseuerantes gladio spiritali, ut putrida membra abscindat. Deplorabat turpe factum Henrici Galliarum Regis, quanto perẽ illum semper amauerit, quàm piè ac blandè illum ad pœnitentiam inuitauerit, recenset. Tantum tamen abesse, ut illum facti pœniteat, quòd Cardinalem quoque Borbonium & Archiepiscopum Lugdunensem adhuc captiuos detineat. Possè quidem se in Regem, rigore iuris animaduertere, sed pro paterno suo affectu & honore Regio hæctenus id facere noluisse. In quintum vsque mensem se eius pœnitentiam expectasse; Nunc diutius expectare nec posse nec velle, tum propter ipsius Regis salutem, tum etiam ne desit suo officio, ut cui concredita est Ecclesia, Ecclesiasticorumque & totius gregis Christiani defensio. Quam si negligat redditurum se aliquando Omnipotenti rationem. Non ferendum esse, Cardinalem Borbonium & Archiepiscopum Lugdunensem in Ecclesie

140 MERCVRII GALLOBELGICI
Anno
1589.
Romanæ ludibrium diutius captiuos deti-
neri. Se igitur de consilio confratrum Car-
dinalium decreuisse, Regem per omnia sa-
cra rogare, & ex autoritate sua monere, i-
mo etiam eidem mandare, vt eosdem cardin-
alē & Archiepiscopum infra decem post
mandatum hoc acceptum dies sine vlla ex-
cusatiōe, aut prætextu, liberos dimittat, suis-
que dignitatibus restituat: vtq; propria ma-
nu & sigille, aut alio instrumēto publico in-
fra 30. dies subsequentes Romanæ Sedi signi-
ficet id ipsum effectū esse. Quod si Rex obe-
dire noluerit, se Regem excommunicare, à
corpore Christi, vt membrum affectum &
putridum resecare. Præcipere se quoq; om-
nibus Christi fidelibus, vt à consortio illius
se abstineāt, & ipsum quasi ab Ecclesia dāna-
tum fugiant. Præterea Pontifex regē eiusq;
complices & mortis Guisij, captiuitatisq; a-
liorum Ecclesiasticorum authores, fauto-
res, & impulsores citat, vt sexaginta dierum
spatio Romam veniāt. Rex aut ipse, aut per
legatum suum, alij in propria persona, ibi-
que causam & rationem reddant, cur ob-
cæsum Cardinalem & captos alios supplicia
in Canonibus constituta non mereantur: de-
clarent in super, cur subditi sacramēto, quo
Regi obstringuntur non sint soluti. Quòd
si non veniant, aut si venerint & causam suf-
ficien-

Anno
1589.

ficientem reddere non potuerint, contra illos procedendum esse secundum antiqua iura, Canones, & Cōstitutiones. Regemq; secundum præscriptum illorum dānandum, fiduciariorum eius clientes omnesque subditos sacramento soluendos. Neminem posse eum ab hoc excommunicationis maioris anathemate absolueri; siue is Sacerdos sit, siue Laicus, cuiuscunque ordinis aut dignitatis, nisi Pontifex ipse: ne quidē in agone mortis, nisi fortē manifesta veræ pœnitentiæ signa ediderit. Nullas indulgentias, nulla Iubilæa illi in hoc statu profutura. Quia verò periculo plena res erat, hoc mādatum ad ipsum regem deferre. Romæ consuetis locis publicè affixum est, & exemplaria nonnulla in Gallias missa, vt vicinis circa Regem locis omnibus legenda exponerentur.

Mānius interim non quiescebat. Audē- 29. Aprilis.
dum verò aliquid ratus antequam Nauar-
ræi vires cum Regijs coniungerentur Lute- 6. Maii.
tia cum expeditis excedit rectaque Regem
petit quem destitutum à suis & forte etiam
proditum se occupaturum sperabat Vindo-
rinum & in eo plerosq; è iudicio aulico (ma-
gnum iudiciū vulgo dicunt) capit Postri-
die profunda nocte, cum 2. tantū mill. Tu-
ronensiu vrbe abesset, intellexit Regis copias
in suburbio, & circa pontem castrametari
numero

Anno
1589.

numero circiter 3000. inter quos plurimi Nobiles, & exercitatisissimi erant belli Duces. Visum est Mænio cum illis manum conferere, & suburbium occupare: hoc enim modo futurum, vt non tantum milites suos, sed & existimationem amittât. Quod si sibi bene succederet, fieri posse putauit, vt simul & urbem occuparet. mittit qui suburbia lustrent, indicentque qua parte inuadendū esset. Qui reuersi cū nunciaret difficilem esse aditum, Mænius primò cum hoste aliquem diu velitatur, inde duo tormenta bellica in illos iaculatur, & sub fumo submittit lectissimorum militum copiam, qui sine vlla trepidatione in hostē feruntur: vt iā cominus cum hoste pugnaret, pedem pede premerent, & manum manui iungeret. Pugnatum est acriter à prima hora pomeridiana, vsque ad septimam vespertinam: neutra pars cedere volebat. Tandem victoria ad Mænium inclinante, Regij in urbem fugiunt, & confœderatis victoribus victi suburbia relinquunt, qui pontē quoq; occupârunt. Dicuntur in hac pugna desiderati ex Regijs plus quā 50. Centuriones & præfecti, inter quos numeratur Grillonius, Rubenprerius, Jarzaius Chiliarchæ; D. Bôneuallius Vicari⁹ Aumôtij. Aliorū gregariorū militū, qui aut cæsi sūt, aut capti, ingens fuit

Victoria Mænij.

Quidā 12000. numerant.

gēs fuit numerus. Ex Mænianis duo Centu Anno
 riones & quinquaginta pedites occubuisse 1589.
 & totidē circiter capti ferūtur. Trepidabat
 Rex, qui in vrbe erat, et iā iam elabendi oc-
 casionē quærebat. Sed de Nauarr. aduentu
 certior factus, animum resumpfit, & in vrbe
 mansit.

Mænum enim copias eduxisse continuò
 fama volat. Nauarręus itaque oblata sibi
 rei gerendæ occasionem haud prætermitten-
 dam ratus (sciebat enim Regem periclitari)
 cum paucis equos conscendit ad Mænum
 properat. Cùm verò ad Ambosiũ venisset,
 certior fit Mænum præsentem esse: & regē
 rebus suis diffidentē cursores diuersos hinc
 inde ad se accersendum dimisisse Mutato i-
 gitur itineris consilio, duobus à Turonum
 metropoli miliaribus ad Ligerim castra lo-
 cat, postquam amplius viginti quatuor ho-
 ras armis onustus equitasset, Regem de ad-
 uentu suo facit certiozem. Si progredi ex-
 tra urbem velit, venturum se ad colloquiũ.
 Rex hoc nuncio lætus Marefchallum Au-
 montium ad eum mittit, qui referret Regē
 cum comitatu aulico Plessēi esse: petere vt
 & ipse eò, amne traiecto veniat. Est autem
 Plessēum arx Regia ad portas vrbis. Hic Na-
 uarręus cum Aumontio & Nobilitate sua
 relictis instructis ad Ligerim copijs Plessē-
 um

Anno
1589.

144 MERCVRII GALLOBELGICI
um cōtendit. Solent Reges Proceresque in
Gallia arcibus adiūctas habere sylvas amœ-
nas varijs deambulationum spacijs distin-
ctas: has muris cingunt ijsq; nobilium fera-
rum greges clausos tenent. Huiusmodi ne-
mus Plessæo adiacet in quo deambulans Na-
uarræi aduentum Rex expectabat & com-
plexum cupide expectabat Cōuenerat. Pro-
cerum, nobilium, plebisq; multitudo, quã
rei insperatæ fama exciuerat tantaq; aderat
turba vt postquam Nauarræus aduenisset
dextras iungere & mutuo se complecti Re-
ges diu prohiberetur. Tandē in mutuos ef-
fusi complexus admirandum sed omnibus
Catholicis deplorandum præbuere specta-
culū. Admirabantur pleriq; Nauarræi hanc
confidentiam Cum enim nihil Caluinianis
soleat esse peculiarius magisque proprium
quam diffidētia: multi ex hac intrepida Na-
uarræi securitate clandestinam ante annos
inter Reges fuisse amicitiam suspicabantur.

His peractis Rex duas legationes in An-
gliam, aliam in Germaniam misit, opem v-
bique aduersus Confœderatos implorans.
Nauarræus copias suas tria millia sclopeta-
rios & octingenti equites cum copijs regijs
coniūxit. Heluetios quoque stipendiarios
suos Rex euocauit, omniaque ad iustū bel-
lum necessaria præparauit.

Dixi-

Diximus paulo ante de classe Anglicana, Anno
 quam Regina instinctu Norreysij & Draci 1589.
 adornabat. Ad hanc classem instruendam
 Ordines Hollandiæ cum suis quingentos e-
 quites miserunt. Septuaginta quoque naues
 Holladiæ, quæ negotiationis causa Angli-
 am præternauigabant à Regina detentæ, &
 classi sunt adiunctæ. Preparatis omnib. Or-
 ta est quæstio An expediret magis in Hispa-
 niam, aut Lusitaniam, aut Indias trajicere?
 Aderat tû forte Antonius Portugaliæ No-
 thus, cum duobus filijs. Hic docet nobilita-
 tem plebemque omnem Lusitanicam se Re-
 gem reducem repetere; sibi Lusitanos om-
 nes pecunia, armis comeatu opem laturus,
 nihilque ipsis defuturum pollicetur. sese ni-
 hil aliud ab illis petere, quàm vt in patrium
 solum, ipsum tantummodo exponant. De-
 cretum itaq; est in Lusitaniã velificandum. *Sunt qui vi-*
 Exercitu, qui quatuordecim Legionib. con- *ginti tria mil-*
 stabat instructo, Douerum Noreysius, Dra- *lia peditum,*
 cus, & Antonius cum præcipua Nobilitate *equitumque*
 Angliæ contendebant, & spe omnia Regna *numerae.*
 Regis Hispaniarum deuorabant. Plymnu-
 tham 28. Martij appulerunt. Hic cum aduer-
 sis ventis coacti plus quàm integrum mensẽ hæsi-
 ssent, ventus tandẽ foelicior spirare cepit.
 Cõsules igitur sũma cũ festinatione pœna
 capitisclassico omnib. edixerunt, naues cõscẽ-
 derent

Anno

1589.

*Alij 227. na
nes numerās*

derent, easque è portu educerent. Velis itaque passis, flante Africo vigesimo octauo Aprilis in altum prouehuntur. Classis autè constabat sex nauibus Regijs, viginti bellicis, & centum quadraginta onerarijs bene instructis. Post alterum diem, sub noctem ex alto Axantā conspexerunt: inde postridie flante Choro, relicta Axanta, Hispaniam versus rectà contenderunt, & sequente die flante Vulturno eodemque procelloso Coronim versus impelluntur. Postridie Calendarum Maij ex alto Ortingallę promontorium, in Galicia conspexerunt, & non ultra duodecim millia passuum aberant à terra. Statim consilio habito ibi totam noctem laxis velis hæere decreuerunt. Prima luce Coronim perrexerunt, vétò admodum remisso, & post meridiem in portus parte Orientali in anchoris steterunt, vbi Hispani plurimos ictus, ab oppido & arce suis tormentis bellicise iaculati sunt. Ad octo millia militum in terrā exposita sunt. Oppidi præsidarij, lecta militum manu, leuibus prælijs hostem excepere. Noreysius, festinandum ratus ad oppidum occupandum animum adiecit. Coronis in duo oppida diuisa, suis quoque distinctum est mœnibus; alterum in decliui montis, quod superius vocabatur, vndique mœnibus cinctum; alterum in
pla-

*Coronis oppu
gnatur.*

plano situm, quod mare vtrinque, quasi peninsula
 ninsulam alluebat, ex vnica parte superiori Anno
 ori continens, vnis mœnibus munitum, inferiori 1589.
 ferius dicitur. Oppidum igitur inferius cū
 tribus locis diu oppugnatū esset, fortiterq; a
 præfidiarijs defensum, tandem in potestate
 Anglorum non sine cæde & sanguine perue- 8. Maij.
 nit 8. deinde Maij ad superius quoq; oppi-
 dum expugnandum se præparât; loca oportu-
 na ponēdis, tormentis lustrauerunt. aggre-
 res, munimenta q; pro ijsdem defendendis
 fieri curauerunt. Mœnia verberant, cunicu-
 los agunt, nihil non experiuntur; Sed fru-
 stra, dum præfidiariorum opera & diligen-
 tia ruinæ mox restaurantur, & ignis cuni-
 culo subditus cis murum erumpit, nullo op-
 pidanis incommodo. Defatigati Angli, & 15. Maij.
 de vrbe potiunda desperantes, conuasatis
 omnibus naues repetunt, & turpiter, mul-
 tis nobilibus & egregijs viris, inter quos
 Sydenhamus, Spencerus, Godvvinus, de-
 sideratis; Coopero & Iacobo Haylso vulne-
 ratis ab vrbe recedunt. Cū Comite ta-
 men Dandrada non infeliciter ad pagum,
 qui Borghos appellatur, pugnasse quidam
 afferunt, vbi 700 Hispani cæsi perhiben-
 tur, qua in pugna ex Anglis Edouardus Nor-
 reylus lethaliter vulneratus, & Cooperus
 cū Hiberno quodā Nobili, præter reliquos,
 occisus est.

Anno

1589.

17. Martij.

Angli post pugnam hanc tormenta, omniaque impedimenta, faucios præsertim & ægrotos (quorum non exiguus erat numerus) ad naues comportant: omnes naues conscendunt, postquam oppidum inferius Coronis totum & funditus concremarunt. Dú exercitus anchoris nititur, Cõsules conuentu Tribunorú habito, quam in partem deinceps tenderent, deliberandum statuunt. Varijs sententijs certatum est: alij Biscariam, alij Lusitaniam petendam contendunt. Tandem de Lusitania tentanda decretum, sublatisque anchoris vela ventis dantur.

Parmensis ad fontes Spadanos proficiscitur.

Post infortunium classis Hispanicę, post infelicẽ Montis ad Zomã obsessionem, æmulatio quædam orta dicitur in Regis Hispaniarum aula, quibusdam Parmensem quasi minus diligentem traducentibus Parmensis igitur vt causam suam ageret, Richardotium in Hispanias ad Regem mittit. Et quia aduersa ipse esset valetudine, Petro Ernesto Gubernationẽ prouinciarum Belgicarú ad tempus committit: ipse medicorum consilio ad Spadanæ aquas, quæ medicæ sunt, 8. Maij Bruxellis proficiscitur, & à Serenissimo Principe Electore, Eburonum Episcopo, Ernesto Bauaro in arce Frácimontana, Spadanis fontibus proxima, honorificètissimè ex-

Anno
1589.

mè exceptus est, atque ibi quasi priuatus vsque ad Richardotij reditum ex Hispanijs vixit, omnisque militia, haud secus quam si inducię fuissent, cessauit. Siluanectũ (vulgo Senlisium) oppidum nuper Regi proditum supra cõmemorauimus. Parisienses & Picardi nequaquã è re sua fore considerãtes, si ea ciuitas diu in potestate hostium relinquere tur, propter incõmoda quæ ex illo sibi possent inferri, cõmunicato consilio Ducẽ Aumaliũ & Balignium rogarunt, vt Senlisium obliderent; antequã hostis subsidia mittere posset, caperent, munirentq;. Vt aut̃ maiori violentia oppidum inuaderent, oppidanosque magis terrerent, 14. maxima tormenta bellica ipsis miserunt. Collecto igitur 4000. peditum & 1500. equitum exercitu urbem obsederunt. Cumque crebris tormentorum ictibus latam ruinam strauissent, mox oppugnare cœperunt. Qui in oppido erant, fortiter restiterunt, & hostes summa contentione à muris propulsarunt. Fit ad secundam expugnationem apparatus. Præsidiarij, dubij an secũdò hostiũ vim possent sustinere, colloquiũ cũ hoste postulãt, & certis conditionib. deditiõnẽ offerunt. Dũ hæc fiunt, quidam è præcipua Nobilitate Picardiæ, qui Regias partes sequebantur, numero circiter sexcenti equites, quo-

Senlis obsidetur.

Anno
1589.

150 MERCVRII GALLOBELGICI
rum ductores Dux Longeuillius, Comes
Chaumius, Dominus Lanous cum insigni
equitum, peditumque manu adueniunt
Lanous statim mittit exploratores, qui ca-
stra hostium lustrent. Aduentum horum
Principum cum intellexisset Aumalius,
statim suos in ordinem redigit, & hostis ad-
uentum in armis expectat. Regij attractis tri-
bus maioribus tormentis Aumalij castra ce-
perunt oppugnare; Aumalius & Balignius
exercitum in duas partes diuiserunt. Lanous
suos in vnam partem primò ducit, eamque
cedit fugatque. Deinde alteram adorsus si-
mili felicitate strauit, ita vt trucidato omni
penè peditatu Aumalius & Balignius pau-
cis equis comitati, a missis tormētis bellicis,
omnibusq; impedimētis vix salui elapsi ad
Sandonyliū peruenerint. Vix quarta pars
Confœderatorū euasit: ceteri aut capti, aut
occisi. Lanous eos insequitur, & parū aberat,
quin Balignium ab equo suo lesum compre-
hendisset.

*Elades cōfœ-
deratorum.*

22. Maij.

Rebus in Turonum, Andium, Pictonum-
que ciuitatibus compositis, Rex Nauarræū
longius à se dimittere haud tutum sibi, suis-
que rebus arbitratus, cum eo Lutetiam ver-
sus agmen ducit. Iter illis sere ad Baugencia
cum, quod oppidum septem milliaribus
Gallicis infra Aureliam in fide Regis per-
manferat. Inde

Anno
1589.

Inde copijs præter Aureliam ductis, Gergolium, super Aurelianum miliaribus quatuor, obsidere visum: Eo occupato flumē in potestate futurum, & pressos Aurelianēses, saniora fortasse consilia capturos. Admota igitur tormenta: disiecta munimenta, oppidanus & præfidiarius miles, desperatis auxilijs, Regis se arbitrio dediderunt.

Territa vicina oppida, Gianum (quidam Genacū Cæsaris arbitrantur) Caritas, aliaque hæc hactenus nec in Cōfœderatis, nec extra Cōfœderatos fuerunt, misere, qui deditio nē facerent, & ciuiū voluntates facultatesque offerrent: Pecuniæ ijs imperatæ, & annonæ.

Gergolio, præsidio munito, in Belsiā, (seu Beotiam maus) perrectum. Hic primū Regi Nauarreo (ducebat is primam aciem) Pluuiarium (Pluuiers vulgo dicitur in fertilissima Belsiæ parte situm) obuium fuit. Spem ciues milesque de deditioe primū faceret: Ita tempus extrahere, dum auxilia à Mænio veniunt. Dum de conditionibus agitur, Ecce nūcius, appropinquare missum à Mænio militem. Sic rupto colloquio, illi se in oppidum festinantes, recepere: Nauarreus hostē insequitur & assequitur. Sed illorum expectatio frustra fuit: at non militis Nauarrae diligentia. Nā oppidum illo impetu captū & direptū est, Huius rei fama, oppida aliquot vicina ad deditioē traxit. K s Et

Anno
1589.

Et hoc ferè tempore Castillionæus cum paucis Carnutum versus excurrens in Saueusam, ignarus ignoratusque incidit. Ducebat Saueusa Confœderatæ nobilitatis florem ad trecentos & amplius equites. Non prius penè vtrinque hostes adesse cognitum, quàm ad manus ventum est: Magna virtute vtrinque pugnatum. Sed Confœderatorum ea pertinacia fuit, vt ne victi quidem abstinerent: quotcunque conuenerant, etiam quinque, sex septemue, agmè fecerunt, & in Regios incurrerunt, tanquam mori, quàm viuere præoptarent. Ita omnes aut cæsi, aut capti sunt; nullus verò inultus qui non vnum aut plures secum abripuit. Tanta illorum erat erga Religionem & patriâ amor, tanta constantia.

Regius exercitus, capto Pluuiario, compluribus oppidis receptis, Belsia peruagata Stampas venit, Lutetia miliaribus xiiii. Ad deditioem inuitati, ferociter respondent. Igitur oppugnatio cœpta. Postquam impares se vident, quamuis ipsis præsidarius miles adesset, colloquium petunt: nec duces negant.

Sed teneri miles, qui & ipsa pugna & spe prædæ incaluerat, non potuit, quin per ruinas, quas tormenta fecerant, intraret, urbem que diriperet.

Hinc

Hinc circa Lutetiam arces multæ: oppi- Anno
da quædã, alia vi, alia deditioe in potesta- 1589.
tem Regis venerunt. Pontisarenfes (Pontoi-
se, oppidum ad Isaram, quo fluuio in Sequa-
nam, inde Lutetiam pleraque ad victum vi-
tamque necessaria deuehuntur) firmo præsi-
dio, quo tenebantur, & vicinia Mænij freti
(namque septem exiguis miliaribus Lute-
tia diiuncti sunt) parere noluerunt. Probra
etiam non dicenda, non cogitanda in Re-
gẽ iecere: & si dedere se velint, quod pign⁹
toties fractæ fidei daturus esset? Dixisse Re-
gem aiunt, cum relatum hoc ad eum esset:
si de fide sua dubitarent: sponforem se Re-
gem nauarræum daturum.

Dũ hæc in Gallia aguntur, Marchio VVa-
renboni* in Belgio Princeps omni laude ma-
ior, proprijs penè expensis (Gelrorũ, qui mi-
serè ex castri istius prædonibus vexabantur,
misertus) Blienbekam tam arcta obsidione
pressit, totiesque, & tam violenter oppug-
nauit, vt tandem qui in ea erant, certis se
conditionibus dedere compulsi sint. Arcem
hanc munitissimam Martinus Schenkus,
cognato suo Hoenio excluso, astu occupa-
rat. Sed cum Ordines Belgici eum defende-
re nollent, ab illis ad Regias partes defe-
cit: præmiatores in hac arce alebat, itinera
reddebat infesta, & omnia circumquaque

*Blienbeka à
VVarëbonia
expugnatur.*

24. Maij.

154 MERCVRII GALLOBELGICI
depopulabatur, donec ob negatum Nouio
magenſium Gubernationem iterum à Re-
ge bis perfidus ad Ordines transfugit. Tunc
quos antea vt amicos coluerat vt hoſtes ma-
ximos ex arce illa perſecutus eſt. Quare
neceſſe erat, ſi Gelrorum res ſaluæ eſſent,
arcem hanc expugnari. Memorabile eſt in
oppugnatione inuentam eſſe mulierem no-
bilem, caſam; quæ multos annos miles Ordi-
num caſtra ſecuta erat, inter prædones ſem-
per fuerat præcipua, in pugna fortis & fe-
rox, nec nunquam, ne à commilitonibus in-
timis agnita, niſi cum à Regijs interfecta ve-
ſtibus exueretur.

S. Iunij.
Legatio PAR-
menſis in Da-
niam.

Paulo poſt Princeps Parmenſis ma-
gnificam legationem in Daniam miſit, quã
ob erunt Ferdinandus Lopes, arcis & ter-
ritorij Karpenſis, Gubernator, Meroda Co-
mes Montenſis, Domini Peterſomij filius,
& Georgius VVeſtendorpius Regiæ Ma-
ieſtatis in Friſia Conſiliarius, & ærarij Tri-
bunus.

Dum in itinere Bremam veniunt, petunt
Magiſtratû, ne à partibus inimicorû, ſed po-
tius Regis Hiſpaniarum, tanquã vicini prin-
cipis ſtet. Magiſtratus ſe excuſans partem ſe
nullam eligere poſſe proſitetur: neutri i-
nimum ſed vtrique amicum ſe oſtendere
velle. Proſecti deinde Legati ad Comitia
Danica

Danica, quæ iunior Rex Coppenhage 14. Anno
Iulij indixerat, honorificentissimè in Da- 1589.
nia excepti sunt. Quæ autem legationis cau-
sa fuerit, occultum est.

De exiguo classis Anglicanæ fructu dix- *Anglica ex-*
imus antea. Decretum erat in Lusitaniã na- *peditione in Lu-*
uigare, Expanlis igitur velis vicelimo quin *sitania.*
to Maij ad Penicham arcem peruenerunt,
quam summis viribus oppugnatam præsi-
diarij Antonio dediderunt. Consilium rur-
sus ineunt, quid deinceps faciendum com-
modissimè videretur. Tandem omniũ suf-
fragijs & sententijs in eo conuenit, vt Nor-
rey sius cum exercitu Vlyssiponem pergat,
quæ ad quadraginta octo millia passuum à
Penicha abest. Dracus cū classe, bellico ap-
paratu, re frumentaria. & impedimentis eò
versus veniat, & apud Cascalim confideat,
vt exploraret, an ibi aliqui essent, qui ab An-
tonij partibus starent: vt ad omnem euen-
tum exercitui subsidio esset, vt comeatum,
omniaque auxilia ab Vlyssipone præclude-
deret. Datis dextris Norrey sius exercitum,
Dracus classem instruit. Norrey sius castra
mouet, & cum Antonio, Emanuele filio, &
Comite Effexiæ in vico Lorygna nomine
confedit. inde in alium pagum *Torres Vedra*
perrexit. Hic quinquaginta equites His-
panos, quos obuios habebant, Angli in fu-

Anno
1589.

Iunij 3.

gamconiiciunt. Post Ancharam & Fanum
Sebastiani profecti. Initio Iunij litteræ à
Draco ad Norreyfium perferuntur quibus
significat, se cū classe venisse, & mille quin-
gentos milites in terram exposuisse: cui ille
vicissim rescribit, monetque diligenter, ex-
cubias agat, militem in armis habeat; hostē
enim cum exercitu in suburbijs Vlyssipo-
nis considerare. Ea nocte Lusitani in Dra-
ci & Vmptoni legiones impetum faciunt,
paucis vtrinque desideratis pugna direm-
pta est. Norreyfius Alueladam iter insti-
tuit. Mittit in omnem oram, qui hostem
quærant: sed nullum inueniunt. Pruden-
ter enim Lusitani oppida & arces suas cu-
stodiebant. videbant namque se palantem
hanc colonum fere & lixarum turbam, si-
ne cæde & sanguine facile posse vincere,
nec opus esse fortissimos, nobilissimos-
que viros propter exoticam hanc gentem
inedia, morbisque varijs pene extinctam,
quæ magis ex desperatione, quàm virtu-
te pugnandi occasionem quærebat, pericli-
tari.

Angli nihilominus Vlyssiponem rectā
contenderunt, & in suburbijs, quæ *Bona vi-
sta* vocantur, per stationes diuisi sunt. Iux-
ta meridiem equites aliquot selecti oppi-
do exiliunt & in stationem Brettii Tribu-
ni ir-

ni irruunt, aliquot vigilum interficiuntur. Anno
 Accurrunt Angli, pugnatur vtrinque, ca- 1589.
 dunt vtrinque; Oppidani in urbem reuer-
 tuntur: insequitur eos Comes Essexia. Hic
 Brettus cominus hasta pugnans ictus est
 à sclopetario, & Carrus Centurio occubu-
 it. Norreyfius vbi se ab Antonio delusum
 vidit, tormentisq; & puluere egere cœpit,
 hostium copias de die in diem cogi, & au-
 geri, suas agritudine & æstu minui, Lu-
 sitanos perpaucos, eosdemque inermes ad
 Antonium venire, cùm nulla subsidia spe-
 raret, cum exercitu post meridiem ad Cas-
 calim tendere statuit. Antonius spe sua fru-
 stratus, semper aliquid noui sperans, postu-
 lat eam noctem maneat. Norreyfius habito
 consilio ex omnium cōsensu postulatis An-
 tonij annuit. Nox illa nihil noui peperit, ex-
 ercitus mane ex *Bona vista* eduxit, castraq;
 mouit, & postridie ad Cascalim posuit. *Iunij 2.*
 Paulo post exercitum lustrant, censusque
 militum habetur: ex sanis erant peditum
 circiter quatuor millia, & quadraginta e-
 quites. Cum his Comitem de Fontibus
 Petrum Guzmanum, militum Lusitaniæ
 ductorem, eiusque exercitū aggredi statue-
 rant. At is videns hostē abitū moliri, cū suis
 Vlyssiponē redierat. Arx erat prope Casca-
 lim, hanc Angli deditione capiunt. Deinde
 Han-

Anno
1589.

10. Iunij.

*Angli in An-
glicam reuer-
suntur.*

Hansaticarum vrbiũ naues, annonã & mercibus onustas, ex militibus pirate facti (quid enim iuris est Anglis in vrbes Hansaticas) quinimo viginti insuper Britannicas intercipiunt, & in eas militem residuũ, numero exiguum, ægrotum, & fame propemodum eneectum imponunt. Postridie eius diei omnium consensu ad naues acclamatum est, sin- gulis singulæ designatę; annona distribuitur. Decimo quarto deinde Calendis Iulij arce Cascali puluere nitrato penitus euer- sa, flante Borea mari sese committentes, tã- dem mense Iulio cum lacera classe & vix 4000. qui residui erant militibus occupa- tis, incēsisque quatuor arcibus, quas tot No- bilium & fortium virorum sanguine qua- druplo emerant, nulla alia re laudabili con- fecta in Anglicam reuertuntur. Hęc est il- la celebris expeditio, quã insignis ille Buc- cinator O. H. forte Onager Hammonius, ex genere siluestrium illorum Asinorum, iuxta Hammonem Lybiæ suo libello tam magnificè decantauit. ex quo libello hęc, quæ narrauimus, compendiò desumpsim⁹. Quod si tanta sit hęc victoria, cur eam An- gli non prosequuntur? cur Draco, cur Nor- reysio honores & triumphus non decernun- tur? Cur vnã cum expeditione hac etiam nomen eorum euauit?

In Gal-

In Gallia Iacobus Clemens, natus in pago Anno
 cui nomen Sorbonna, qui quatuor circiter 1589.
 millibus passuum à Sétio, vulgo Sés, abelt, *Iacobus Cle-*
 & in Dominicanorum familia educatus, *mens interfe-*
 eiusdemque post ordinis monachus factus, *Etor Regis*
 cùm vidisset tyránidem, quam Rex in Gui, *quomodo cõ-*
 fios exercuerat & perpenderet quantum *silia sua cap-*
 Religionis Catholicæ intererat, Guisios vi *tauerit.*
 uere: morte enim illorum eam plurimum
 labefactatam existimans, quotidie Deum
 obnixè rogabat, suam in Gallijs custodiret
 Ecclesiam, ne instar Anglicanæ à sincera fi-
 de deficiat. Quin & tantoperè illi salus Ca-
 tholicæ Religionis cordi erat, vt præter as-
 siduas preces crebrò ieiunaret, peregrinati-
 ones religionis ergo susciperet, in processio-
 nibus nudis pedibus, linea tantum veste in-
 dutus incederet, imo media hyeme, & in Ia-
 nuario proximè elapso visus est lineo tan-
 tum vestimento tectus, nudis pedibus ob-
 ambulare. In vigilijs, ieiunijs & orationibus
 assiduus, solius fidei Catholicæ cõseruatio-
 nem optabat & quantum potuit procura-
 bat. In hac deuotione cõstitutus quendam
 Angelum ad eũ venisse fama est, & dixisse; *vide libellũ*
 Frater Iacobe surge & præpara te, vt coronã *Parisij im-*
 Martyrij consequaris. Tu, tu Catholicam *pressũ apud*
 Religionem in Francia contra omnes per- *Theodoricũ*
 secutores defendes, atque adeo Regem ipsũ, *Milles*
 qui

Anno
1589.

qui eandē Religionem perdere conatur, interficies. Hac visione & his dictis Jacobus obstupefactus doctos Theologos consuluit, quid sibi in hac re faciendum esset. Hi diligenter repōderata aiunt, non omni spiritui credendum: posse fieri, vt spiritus hic fuerit bonus; posse quoq; vt sit malus. Prohibitū lege homicidium; exempla tamen in sacris litteris inueniri, vt Phinees, Iudæ Machabæi, & Iudithæ, qui ob homicidia laudantur, eò quod ad diuinum cultum ab impijs vindicandum pertinebant. Cū itaque res tam dubia sit, certi se nihil statuere posse dicunt; sed eum ad propriam mittunt conscientiam, suadentq; vt eius habeat rationem, diligenterq; discutiatur zelum, quo feratur, & obseruet inspirationes, quas deinceps Deus immitteret, nec in negotio præceps nimium festinaret. Paruit eorum consilij aliquamdiu Iacobus. Interea sæpe fratribus suis dicebat; Henricum Valesium nullius manu, quàm sua, interiturum: se illum interfectorum. Quod dictum illius alij monachi vt stolidum explodebant, eumq; delirare existimabant.

Postea cū bellum incrudesceret, & Confœderati aliquoties de Politicis & Regijs triumpharent, de hoc suo zelo Iacobus

ali-

aliquantulum remisit, sperans fore, vt sine Anno
 sua ope Regis conatibus obsisterent, Regé 1589.
 que in ordinem redigerent. Ceterum cla-
 de Siluanectensi, seu Senlisiana, pristinus il-
 le zelus exarsit, maximè cum diuulgatum
 est, Nauarræum Regi reconciliatum, & fœ-
 dus inter vtrumque pactum. Obseruabat di-
 ligenter an Rex Pontifici pareret, captiuos
 dimitteret, pœnitentiam ageret. Tempus
 à Pontifice constitutum iam erat elapsum,
 mandata, minasque Pontificis rex asperna-
 batur. Augebant hæc omnia Iacobi institu-
 tum, ita vt palam diceret; Se velle Catholi-
 cæ Ecclesiæ opitulari, Regem à nemine. quã
 à se occidendum. quod nisi fiat, Religio-
 nem in Gallia periclitari. Pergit in ince-
 ptis & consuetis orationibus, vigilijs &
 ieiunijs: orat Deum vt ipsum confortet,
 ipsi occasionem tribuat, vt quod decre-
 uerit perficiat. Proposuit, & cogitatio-
 nibus suis profundissimè impressit, exem-
 plum illud, quod in libris Iudicum legi-
 tur, de Aod & Eglon. Hic enim cum Moa-
 bitarum Rex esset & tyrannus populū Israël
 miseris modis affligebat. Accessit ad eum *Iudic. 3.*
 Aod, habensque sub sago in dextro femore
 gladium ancipitè, ait; Domine Rex, verbū
 Domini habeo ad te. Cūq; surrexisset Egló,
 extendit sinistram manum, & tulit sicam
 de se

Anno

1589.

*rex p. h. &
g. h. c. l. p.*

30. Julij.

de femore, infixitque eam in ventrem illius
tā validè, vt capulus ferrū sequeretur in vul
nere. Ex illo exēplo sic philosophabatur. Ia
cobus Eglon erat, permissiōe diuina: Rex
Israël, vt Henricus Valesius, rex Gallia
Eglon significabat vitulum (*ein Kalb*) Et Hé
ricus nūc factus est Calvinista. Suscitauit, ait
textus, Israëlitis saluatorem, qui Eglō inter
ficeret, suscitauit & me, Catholicis, qui Hen
ricum interficiam. Hac armatus cogitatio
ne Iacobus, cultrum ancipitem acutissimū
sibi fieri iubet, atque tricesimo Iulij Luteti
am venit. Erat is dies Dominicus. Cūm ce
lebrasset, confratribus suis valedicens, ait;
Fratres mei Aureliam proficiscor, omninō
tamen mihi persuadeo, me facies, vestras
non visurum denuō. Orate igitur pro
me, vt mihi iter hoc fœlix faustumque sit.
Valete. Non Aureliā, sed rectā ad pontem S.
Claudij seu Clodouēi vbi Rex in obsidione
adhuc hærebat, profectus est: habebat enim
litteras publicę fidei à Comite Brienneo, q̄
Lutetiæ captiuus detinebatur. In castra ve
niens ductus est ad Procuratorem genera
lem, *Queste* nominatum, cui dixit; Se habere
varias litteras, inter alias etiam Harlai præ
sidis Parlamenti, ad Regem deferendas, alia
que arcana quædam, quæ literis credi non
poterāt, q̄ scire tamen Regis vel maximè in
tere-

tererat dicenda. Erat autem Harleus hic Re
 gi & fidelis & amicus, ideoq; Lutetię capti
 u⁹ Procurator hęc ad Regē defert. Rex pro
 curatori mandat, vt ea nocte Monachum in
 suo hospitio excipiat, & humaniter habeat
 vsq; in posterum diem. Postridie Rex Iaco
 bum ad se vocat, in cōclauē remotis omni
 bus alijs ducit. Hic Iacobus profert varias
 litteras, quas Rex cū auidē legisset interro
 gat, habeatne plures? habere se plures ait &
 fingēs se eas querere cultrum promit, & ca
 pulo tenus in ventrē Regis adigit, adactūq;
 in vulnere reliquit. Rex vulnus sentiens cul
 trum confestim dilatādo vulnus eduxit, &
 Iacobum circa guttur grauissimē vulnera
 uit, vīm q; sibi inferri clamauit. Accurrunt
 domestici, atq; inter alios Nobilis quidā Ba
 stideus, qui & ante 7. menses cum alijs 44.
 Guiliū interfecisse dicitur. Hic educō gla
 dio Iacobo lethale vulnus infixit accurrit
 alius, & bipennē aliud superaddit. Moriens
 tandem Iacobus Deo summas egit gratias,
 quōd tam mite & facile genus mortis sibi
 conciuisset: se multo atrocius & grauius ex
 pectasse. Mortuum fenestrā eijciūt, & haud
 multo post carnifici quatuor equis dirum
 pendum, ac igni comburendū committunt.

Anno
1589.

1. August.

Rex Gallia
à Monacho
interficitur.

Iacobi ele
mentis morā.

Rex accepto vulnere initio quidem ni
 hil periculi subesse ratus est: sese militi spe

L

etan-

Anno
1589.

Etandum præbuit, bene sperare iubet; vul-
 nus non esse lethale, & sanari intra paucos
 dies posse. Interim Regi Nauarræo parerét.
 His dictis animus, qui Regis præsentis peri-
 culo abierat, cunctis redit. Circa vesperem
 verò vulnus cepit intumescere, & dolor au-
 geri. Vocati medici cùm vulnus inspexisset
 desperarunt. Quod cùm Regi dicerent, ini-
 tio is credere noluit. Sed cùm in horas ma-
 gis magisque læguesceret, Rex Nauarræus,
 alij Principes, proceresq; accersuntur. Rex
 illos ad constantiam hortatur. Arma ne po-
 nant nisi purgato latronibus Regno petit:
 Vltionē sceleris & ipsis, & Regib. Principi-
 busq; omnib. quorū maximè interlit Reges
 Principesq; sacrosanctos esse, cōmendat, eā
 persequi illis & decorū, & in exēplū vtile fo-
 re. His dictis cū agona extremū spe citius ap-
 propinquare animaduerneret, Henric. Na-
 uarr. successorē designat, Franciēq; Regē ac
 hæredem salutat, ei oēs Galli vt pareant, eū
 obseruent, colant, ament præcipit. Miratur
 hic quidam, & cū B. Nazianzeno Constanti-
 um Iulianū Apostatā, sibi successorē desi-
 gnantē increpante exclamat: *Quid tibi accidit*
Cōstanti (Henrice diu quidē reb cōtra here-
 ticos gestis florentissime) *quod nā hoc consiliū*
suscepisti? qui in adolescētia Gallię prouincias
per gyrum repurgabas, tyrannosq; intestinos Con-
deum,

VWilhelmus
 Rossem.
 Nazianzenus
 Orat. 1 in Iu-
 lianum.

deum, Colignium armis tibi subijciebat: ad quæ Anno
 legationes & supplicationes vnde cunque, ex Italia, 1589.
 ex Polonia, ex vltima Sarmatia Traciaque
 confluebant; cui primo tuo ad Regnũ Gallica
 num accessu Galliarũ populi ciuitatesq; omnes,
 nõ Catholicę tantũ, sed ipse quoque Hugõ-
 notice partim iam dicto audientes erant, partim
 iam iam futura erant, vt in eodem timore essent om-
 nes ij, quorum expugnatio in spe posita erat, ac si iam
 domiti, & in potestatem tuam redacti essent: cùm
 in hoc esses felicissimo rerum gerendarum
 cursu, quis Dæmonum ad hanc deliberationem ti-
 bi irrepfit, vt repentino quodam impetu, &
 nimis obstupēda mutatione parta simul, ac
 sperata decora euerteres vniuersa? Quomodo
 magnã illam hereditatem, Christianos intelligo, illud
 patris tui decus atq; ornamentum, nec patris tan-
 tummodo & aui, sed omnium abauorum &
 maiorum tuorum, qui vel à Capeto, vel à
 Carolo Magno, vel etiam à magno Clodo-
 uęo in Gallia ad hanc tuam ætatem regna-
 uerunt, quomodo gentem illam Catholicorum toto
 passim orbe lucentem, regale sacerdotium, multo la-
 bore, multisq; sudoribus veterũ Gallię Regũ au-
 ctũ, & pro cuius amplificatione, Clodouęus
 ille, filius eius Childebertus, Martellus, Pi-
 pinus & alij quàm plurimi Reges, tot bella
 fortissimè sanctissimeq; gesserũt, tã breui &
 exiguo tẽporũ puncto huic pesti & furie, Navarregõ

Anno Caluiniano tradidisti? Hæcille sed ad hi-
1589. storiam redeo.

Rex Galliarū. Cum Rex finem sibi instare videret, Capu-
mori nr. cinum monachum, qui ei à confessioni-
bus erat, vocari iussit. sed antequam is veni-
ret mētis & loquelę impos, paulò post duo-
de quadragesimo anno nondum exacto, spi-
ritum emisit. Atque hæc catastrophę est Hæ-
rici Valelij, Galliarum in ordinem Regis
sexagesimi secundi, qui ex sacro baptisterio
susceptus, primùm nominatus est Alexan-
der Eduardus: postea verò Henricus. Quę
biothanatū futurū plurimis ab hinc annis
Gabriel de Maruilia sequētib; versiculis
prædixit.

Semel Polo-
nie, iterum
Gallie.

Cum Rex Henricus regnabit in ordine natus,
Hic Rex bis factus, tam re quatu nomine gratus,
Lilia vir fortis, proprijs, auellet ab hortis.
Rex cadet, & vulgus, militia Francica, clerus,
Ense, fame & flamma, luctuq; sitiq; peribunt.

2. August.
Nauarræus
à suis Rex
Galliarum
proclamatur

Postridie à Regis Henrici morte, Henricus
Nauarræus in ipso tumultu Rex Franciæ
proclamatus, præsentibus in castris Princi-
pibus solenni iuramento se Cathol. Roman.
Religionē in ijs, quib. nūc est Franciæ locis
saluā conseruaturum; nihil in ea inpouatu-
rum, legitimi generalis Concilij decretis &
cognitioni staturū. Coronę officarijs, pro-
cerib.

cerib. & reliquis statibus priuilegia sua con Anno
firmaturum adfirmavit Econtrario Gallie 1589.
Pares Principes, Nobilesque præsentis Na- *Nauarræ*
uarræ, tanquam Henrico eius nominis *iuramentum*
III. Franciæ ac Nauarræ Regi suo ac Do- *præstatum.*
mino fidem & obedientiam iurant, omnē-
que opem & humillimum obsequium vi-
tæ ac fortunarum ad cædem Henrici Va-
leslij Regis sui vindicandam, & rebelles ex-
terminandos, sponte offerunt.

Bercka oppidū Diœcesis Coloniensis, in *Schenckius*
sinistra Rheni ripa situm, adhuc à Nuena- *Berckensibus*
rio & Ordinibus occupabatur. Parmensis *comeatū sub*
iam annos aliquot laxa obsidione preme- *uebit.*
bat. Deficiebat nunc oppidanis comeatus,
& res ad deditiōem spectabat: Schenckius
intellecta Berckenfium necessitate, contra
ctis aliquot copijs, summa vsus celeritate,
omnis generis comeatum aduerso flumine
vno ab oppido milliari comportauit. In-
de terrestri itinere astu, summoque silen-
tio in oppidum intulit: Dum his occupa-
tur Schenckius, Parmensis lectissimas ali-
quot peditum, equitumque copias in Frisiā
misit, vt Verdugio contra Nassouium opi-
tularentur. Hæ iter per VVestphaliā &
Comitatum Lippiensem faciunt. Postquam
Schenckio suboluit has copias in Frisiā pro-
fecturas, subito exercitum suum, vocatis vn

Anno
1589.

7. Augusti.

Schenckius
Nouiomagū
occupare ten
149.

de quaque è vicinis locis militibus, auxit, & in ericeto Lippiésli Regios assecutus, ex improviso adoritur, cedit, fugatq; & omnem thesaurum, quem ad solutionem militum in territorio Groeningensi merentium adferebant, interceptit. Vtranque hanc expeditionem vna septimana perfecit. Confectim reuersus secundo Rheno descendit, & in propugnaculum suum ad caput VVahalil extructum, cui nomen Brilla, venit, iterumq; auctis copijs, ijsque nauibus impositis cum myoparonibus quinque maioribus minoribusq; nauigijs circiter viginti quinque in tempesta nocte soluit, & secundo flumine iuxta pagum Oyensem, in quo Nouiomagenes habebant præsidia, nauigauit. Qui in præsidijs Oyensibus erant, explosis aliquot tormentis, oppidanis signum dabant, sed quia vasa picea non accendebatur, vt conuentū erat, signū hoc negligebatur.

Ventus erat admodum lenis, fluuius altior quàm vt naues contis, & naues ipsæ minus idoneæ, quàm vt remis possent impelli. Tardius igitur quàm Schenckius volebat classis prouehabatur, & iam diei crepusculum erat in proximo. Tandem, ciuibus nihil horum præscijs, circa medium tertie nocturnæ, ponto, formam habens liburnicæ, militibus ita in vnū constipatis, vt quid ve-

here-

classis Schē
ckiana in con
spectum No
uio magensi
1499 venit.

heretur partim iniuria nebulæ, partim noctis caligine videri commodè non posset, ad orientale vrbs propugnaculum appellitur, taciteque ripam sub ipsam urbem legit. Vigiles strepitum remorum audientes, Et vos inquit, vnde venistis, & qui estis? Acclamant illi; Amici sumus: & hoc dicto summis viribus remis incubunt. Nostri vicissim, vt in terram descendant, vltius ne progrediantur. Illi nihili mandatū hoc faciunt, & tanto alacrius remos impellunt. Vigiles contra, eos, qui in vicinis stationibus erant admonent, ad labentem nauim obseruet, simul & arma expediant. Dū tam celeri cursu pergit hæc liburnica, ecce rarefcentibus tenebris apparuerunt vela maiorum nauium; sed ob venti lenitatē tardius descendentiā. Hic statim in vrbe tumultuatur: emittuntur in meditullium ciuitatis, qui hostē adesse vociferentur: stationarij maiori tormento signū dant: excubitor in turri S. Stephani tuba canit, trepidi ciues è lectis desiliūt: seminudi arma corripit, & Vvahalim versus procurrunt. Hæc dum fiunt, qui in liburnica erant, non procul à porta, cui à Maio nomen est, in terrā exponuntur: illos cū actuaria nauī subsequitur Schēxius: qui iuncti vltius procurrētes, pars duobus arietibus portam quandam exiguam

*Schenkianū
urbem oppugnānt.*

Anno
1589.

170 MERCVRII GALLOBELGICI
S. Antonij, quæ Mulencomia vulgo dicitur, eratque opposito pariete obstructa, cōcutere: pars cancellos ferreos, è quibus ex e-
dibus ciuium (nullus enim hic inter VVal-
halim & ciuium ædes murus est) in ipsum
præterlabentem fluuium patet respectus,
euellere, immanibusque tudibus commi-
nuere cœperunt. Vtrisque res initio succes-
sit, euulsis aliquot clatris, & disturbatis fe-
nestris, aditum in urbem sibi patefecerunt:
vnamque domum occuparunt. Interea
maiores naues appelluntur. In scaphas ho-
stes desiliunt, Schenckius, spe totam urbem
deuorans, in perforatam domū suos ducit:
exhortatur timidos, orat detrectantes, casti-
gat ignauos, laudat strenuos: nulli aut sexui
aut ætati parcant iubet, & amplissimorum
spoliorum præmio omnes ad fortissimè pu-
gnandum inuitat. Nondum ciues coierant,
nondum in ordinem erant redacti: nõdum
mandata Consulum, qui omnibus locis ade-
rant, suorum animos erigentes, & vires ar-
maque subministrantes, acceperant. Clasi-
cū in nauibus canitur: balistarij vtrinque; sum-
ma contentione remagunt, pilæ prægran-
des ex vrbe in naues, & ex nauibus in vr-
bē iaciuntur. celū boatu rumpitur, terra tre-
mit, & fum⁹ cōspectū vrbis & classis dirimit
laceratur naues hostiles, cōuelluntur & per-
foran-

forantur multorum ciuium ædes: sed ob in-
 terpositū vallum, oppidani minus commo-
 dè in hostes qui in terram descēderant, ma-
 iora tormenta intorquere potuerunt. ini-
 quissimo namque ciuibus loco, sibi verò
 commodissimo hostis pugnabat. Conue-
 niunt tandem ciues vnà cum præfidiarijs
 Belgis, & Gallis, qui tunc in vrbe numero
 pauci erant. exhortantesque sese mutuò ad
 occupatam domum accurrunt: quò cum
 venissent, repererunt hostes iam in vicinū
 forum eruptionem parare, & duos ex illis in
 plateisprehendunt: quorum vnum vul-
 neratum capiunt, alterum occidunt; sed in
 ipsam domum irruere tergiuersabantur, ig-
 norantes quid hostis intus machinaretur.
 Tandem centurionum exhortationibus, ex-
 emplisque moti ciues & præfidiarij in do-
 mum irrumpunt: dant, accipiuntque vicif-
 sim vulnera, atque eminus diu, dubioque e-
 uentu pugnatur. Erat enim domus valde
 angusta, & multa habebat receptacula: ita
 vt oppidanis consultum non esset, denso ag-
 mine irruere. Tandem duæ machinæ belli-
 cæ, qualium in pugnis campestribus ferè v-
 fus est, attrahuntur; vnaque domui opposi-
 ta disploditur; globusque per obuia quæq;
 penetrans, magnum hostibus terrorem in-
 cussit. instant oppidani, cedūt hostes: atrox

*Ciues conue-
 niunt, & vr-
 bē gnantiter
 defendunt.*

Anno
 1589.

Anno
1589.

fit pugna: sed ciuium res meliori loco cœperunt esse. Nec minus pugnatur ex vicinis fenestris: lapides certatim in confertissimos hostium cuneos effunduntur, contis & scutibus Schenkiani muris depelluntur: Horribilis initio vtrinque clamor, ouantium similis: sed mox apud hostes lamentabilior. Cæsim punctimque feritur, & de summa rerum prælio decertatur: nec segnius inter classarios & nostros balistarios maioribus tormentis res agitur.

Portâ Hessiam equites & pedites Schenkiani adorantur.

Dum hæc à Schenkio ad VVahalim geruntur, pedites paulo infra urbem è nauibus expositi, equitibus mixti, portam Hessiam adoriuntur. Sed & stupendæ longitudinis ponto, peditibus refertus, impetu fluminis vltius prouectus, sub turrim s. Huberti, frustra qui vehabantur laborantibus, fertur. Oppidani, qui in turri & adiecto propugnaculo erant, tantum lapidum imbrem mœnibus deuoluunt, vt iam remorū nullus amplius esset vsus, pōdere lapidum nauis penè deprimeretur; & qui in ea erant, omnes, paucis elapsis, aut saxis obruti sunt, aut aquis absorpti.

Adhuc ad portam Hessiam fulminabant hostes; auctæ enim erant eorum vires quorundam accessione, qui paulo infra urbem, in Iudæorum, seu vsurariorum (vt fama est)

est) quondam habitationem erant expositi. Hi iam cataracta portæ superauerāt, & iam portarum seras conuellebant; ciues de super lapidibus atque omni genere telorum portam fortiter defendebant: donec hostes vno semianimi relicto, tandem pedem retraherent, & portam desererent. Obequitabant interim equites instar luporum circumueantium ouile, & lustrantium, si qua irumpendi patefiat rimula.

*Porta Hef-
siam deserunt
hostes.*

Non reticenda est hic mulierum fortitudo, quæ viris haud ignauiores & tympana pulsabant, & lapides, telaque viris administrabant: nec non & machinas bellicas attrahebant, omni que deposito muliebri timore, & ipsæ in præsentissima pericula ruebant, & maritorum animos ad sui, suorumque defensionem exhortabantur.

*Mulierum No-
uomagensium
in vrbe de-
fendenda for-
titudo.*

Nullus erat in vrbe hominum sexus, nulla ætas, nullus ordo aut hominum conditio, qui non proposita sibi aut morte, aut læta pro patria victoria, extremo animi feruore ac diligentia & muros tuebatur, & hostes propulsabat. Iamque lux clara aderat, credebant animi nostrorum, hostium decredebant; ædibus enim antea occupatis erant eiectioni, & nudi in ripa stantes vndeque oppidanorum telis erant expositi: fremebat Schenkius, vrgebat suos & certam

*Schenkianum
vrbe iterum
eiciuntur.*

illis

Anno
1589.

*Schenkius
cum suis a
quis absorbe
tur.*

*Ex ciuibus
qui deside
rati.*

*Hostium cla
des quanta.*

illis victoriam promittebat: illi instar despo
rantium cedere, Imperatoris sui temerita
tem accusare, dicere, se iam quartò ad No
uomagensium Ianienam adductos. Nostri
hostem cedere conspicati, multò fortius ac
vehementius instant; donec effusa tandem
fuga in cymbas tanto, & tam incondito im
petu vnà cum Schenkio ruunt, vt oneris im
pares quatuor aut quinque cymbæ depressæ
sint: cæteræ multis desideratis euaserunt.

Mox receptui canitur, leguntur anchoræ:
& quartam post horam naues omnes lacere
secundo anni defluunt, dimidioq; ab vr
be miliari, non procul ab Oosterholt in an
choris iterum constiterunt. Ciues pugnan
do defessi, sed victoria læti, sibi mutuò gra
tulantur, & vulneratos, cæsosque suos in
quirunt. Inuentus est vnus V Vilhelmus
Loënius, vir plebeius, grandæuus, & inte
ger; alius item non ciuis, sed ex vicino pa
go inquilinus; vnus itidem miles præsidia
rius: duo vel tres (sed non letaliter) sauciati.
hostes extra teli iactum suos quoque recen
sentes, initio antesignanum suum Schenkium
desiderarunt; ex ducibus qui plures deside
rati sint, liquidò nobis nondū cōstat: ex gre
garijs militib. 500. aut 600. aiūt interijsse.
& sanè plures trucidati fuissēt, si apertis por
tis oppidani eos insequi potuissent. vnus et
iam

iam ex aquis à Nouiomagenſibus extra- Anno
ctus, captus eſt.

1589.

Portis deinde apertis, ciues collectis om- *Spolia hoſti-*
nibus ſcaphis pars harpagonibus, quibus ſi- *b^o detracta.*
tulæ ex puteis extrahuntur, pars retibus,
quo loco pugnatum erat, non piſces, ſed ho-
mines piſcatum eunt: extracta eſt exiguo
tempore maxima cadauerum multitudo,
quæ detractis exuijs iterum in profluen-
tem proiecta ſunt: tympana quoque, galeæ,
enſes, throces ferrei, ſclopi, ſimiliaque arma
quàm plurima.

Schenkium

Tandem circa ſextam horam matutinam, *ex aquis at-*
quinque nauæ exigua ſcapha veſti, harpa- *trahitur.*
gonem eijciunt: Dumq; attrahant, ſentiunt
pondus; attollentesq; ſplendidam conſpi-
ciunt armaturam & veſtes pretioſas: prædã
opimam clamitant. Accedunt propius alij,
qui faciem eius inſpicientes, Schenkium ef-
ſe clamitant. Cadauere itaque in littore ex-
poſito accurrunt multi; Schenkium agnoſ-
cunt; & in urbem deferunt. Dicitur non poteſt
quanta in vrbe fuit lætitia: eum enim in po-
teſtate ſua, & quidem mortuum habebant,
qui dicere ſolebat; ſe Nouiomagenſium ho-
ſtem in vtero matris creatum eſſe. Circa me-
ridiem capti in conflictu duo in publicum
producti, ſuſpendio necati ſunt. Cadauer
aut Schenkij, poſtulante hoc populo tumultu-
tuan-

Anno
1589.

tuante, tam indigna ab illo perpeſſo, ſecuri
(erat enim Eques auratus Anglicus) capite
deiecto, in quatuor partes diſſectum eſt.
Caput haſtæ præpilatæ infixum, portæ S.
Antonij, vbi ea nocte facinus perpetrarat,
impoſitum eſt; cetera membra per turres, a-
liasq; portas diſtributa ſunt. Atq; hic eſt exi-
tus ille celeberrimi iſtius prædonis Schékij.

Defuncto Schenkio præſidiarij, qui in pro-
pugnaculo illius Brilla erant, ceperunt tu-
multuari multorum menſium ſtipendia po-
ſtulantes. Venit ad eos Adolphus, Comes
Nuenarius, & poſt multa colloquia ſic inter
illos cõuenit, vt quinq; ſeptimanis in fide p-
maneant, interea omnibus ſatiſfactum iri.

Comes Mâſ-
feltius ali-
quot caſtra
capit.

15. Auguſt.

24. Auguſt.

Nauarræus
ad Ordines
Galliæ ſcri-
bit.

Sub idem ferè tẽpus Carolus Comes Mâſ-
feltius cum ſelecta militũ manu in inſulam
inter Moſam & V Vahalim ſitã, vulgo Bõme-
lervvert dictam traicit, & caſtrum Heel mu-
nitum, oportunoq; loco ſitũ obſidet. oppug-
nat, & expugnat. Inde Brakeliũ deditione re-
cuperat, & Koſſemiũ ab Ordin. relictũ capit.

Interea Nauarræus, vt ſibi ſtabilem Regni
Gallici poſſeſſionẽ faciat, nihil intermittit.
Cumq; non omnia armis cõmodè fieri poſ-
ſe videt, litteris & promiſſionibus rem ten-
tandam eſſe arbitratus eſt. Ad omnes itaque
Ordines ciuitatesq; Regni litteras miſit, qui-
bus initio ſignificat; ſe quotidie Deũ Opt.

Ter

Ter Max. rogare, vt gratiã suã ipsi largia- Anno
 tur: qua sultus vitã suã sic instituat, vt in- 1589.
 ter Reges probatos, non inter re. p. bos habea-
 tur. Optasse quidẽ se aliam conditionem, a-
 liudq; exercitium, quo patriæ nimis afflictae
 gratificari, & benevolentia sibi demereri (ni-
 hil enim sibi antiquius esse, quã omni stu-
 dio incumbere, vt inconditum Regni statu
 in meliorem formam redigat) potuisset. Sed
 Deo aliter visum esse, atque ad Regni fasti-
 gium se vocasse. Inuitum se quidem illam
 dignitatem tot molestijs plenam acceptare;
 sperare tamen Deum gratiam daturum, vt
 sub onere non succumbat. Deum sibi scep-
 trum in manu dedisse; additurum eundem
 animum & robur, vt quæ sui muneris sunt,
 ad salutem Reip. exequatur. Se nihil aliud
 toto vitæ suæ curriculo quæsiuisse & optas-
 se. Sed quia hæc res dependeret ab ope &
 consilio Principum Regij sanguinis, Proce-
 rum Regni, Nobilium & præfectorum pro-
 uinciarum, qui ipsi sacramento erant deuin-
 cti, & ad quos, non minus quã ad se, cura
 Regni suãq; authoritas pertinebat, necessa-
 rium sibi videri, omnes hos ad generalẽ con-
 uentum euocare, consilia eorum audire, &
 certi aliquid ad conseruationem Regni, cor-
 porisq; tam morbidi sanitatẽ statuere. Om-
 nes itaq; Ordines prid. Cal. Nouemb. in Tu-
 ronensiu metropoli conuenirẽt. Nauar-

Anno

1539.

*Nauarræus
bellum profè
quitur.*

20. August.

Nauarræus his litteris in omnes prouincias missis, & in oppidis quibus potitus erat præsidijs relictis, in tres partes copias suas distribuit. Robur exercitus Lógeuillio Duci attribuit, vt in Picardia, & circa Parisios bellum administret. Cùm altera parte Aumontium in Campaniam, ad excipiendum hostem, & retinendum in fide ciuitates ablegat. Tertiam secum Diepam, quæ maxime oportunitatis ex aduerso Angliæ in Normannia vrbs est, abducit, In itinere Rotomagum veniens urbem quidem non oppugnavit, sed molas aliquot iniecto igne exulsi pecoraque abegit. Oppidani eruptione facta in Nauarræos irruunt, eosque occisis circiter 300 à mœnibus repellunt. Mœnius cū intellexisset hostem Rotomagenses infestare, cum octodecim millibus peditum, & tribus millibus equitum Rotomagum contendit: sed in itinere nunciatur Nauarræum istinc Diepam exercitum abduxisse. Gornachum itaque Mœnius suas copias ducit. Oppidum hoc à Nauarræo stabat, aduenientque hosti fortiter restitit. Captum tandem à Mœnio, & spoliatum est, trucidatis omnibus, qui in armis inueniebantur.

Vrbs Turonensis frustra tentatur.

Dominus de Chartres eodem tempore Confœderatorum nomine, cum turmis aliquot equitum, peditumque urbem Turonensem

ænsem tentauit, sperans se Inuillæm, Guisij Ducis filium, aliosq; captiuos posse hoc modo liberare. At qui in vrbe erant ciues & præfidiarij erumpentes, illum ab vrbe propulsarunt.

In Italia, & potissimum in Marca Taruina tanta hoc tempore cælestium aquarum vis decidit, quanta retroactis nostra memoria annis nunquam. Venetijs (quæ octo, teste Neandro, in circuitu miliaria Italica, insulas viginti quinque, parochias sexaginta duas, monasteria quadraginta vnum, pontesque publicos quadringentos comprehendit, quæ quotannis è solo vectigali vicies centena ducatorum millia capit, quæ super pelos & paludes in medijs aquis exstructa vrbs est, sine muris & portis potentissima, ac multis nominibus per orbem vniuersum celeberrima) in tantum mare Adriaticum succreuit, in tantum vrbis canales continuo cataclysmo exuberarunt, vt non modò omnia mercaturam facientium promercalia, sed etiam urbem totam vndis obrutum iri iurares. Huiusce tam diutinx & crebræ eluisionis culpam in Chymicum quendam Emanuelem Grauum, ac si magicis incantationibus eam excitasset, plebs Veneta coniecere, qui ad id tempus Venetijs commorans, multis verisimilibus circū-

M

stantijs,

*Aquarum in
undatio.**Venetiarum
lamm.*

Anno
1589.

stantijs, se certò post varias variorum impostorum imposturas, metallis imperfectis suã perfectionem redditurum, plumbumq; & Mercurium in aurum siue solem, vt ipsi loquuntur, conuersurũ amplif. Senatui, cuius opem implorabat, pollicebatur.

Augustę Treuirorum, Osnaburgi, in Sueuia, Dania, &c. magn' Magorũ numerus tam plebeiorũ, quàm Sacerdotum LL. Doctorũ, Consulũ, & eorum qui exiltimationis & opum nota clari exstitere, Vulcano instar noui holocausti oblati sunt. Quos inter fuit *H. F.* vir prædiues & celebris I. V. Doctor *Hattenus*, Electoris & Archiepiscopi Treuerensis Consiliarius, qui post sex mensium custodiam, Maij 16. publicè in rogam missus & combustus est. Nec non peruersissimus quidam præstigiator, de quo in oppidulo Bopper tria millia passuum, Colonia distante sub comite V Varnero à Rifferscheid supplicium sumptum est. Qui præterquam quòd insolitis aera sudum fulminibus cedere, tonitru, grandinem, & tempestates insperatò excitare, homines detrimento in graui afficere, fruges excantare, segetem aliò transferre, maribus virile robur adimere, etiã se ex homine in lupum, cingulo, quod remunerationis loco, abiurata Christo si-

fto fide, à Dæmone acceperat, cinct⁹, toties. Anno
 quoties voluit cōuertere potuit. In qua sua 1589.
 metamorphosi seu *λυκανθηρωπία* tredecim
 homines laniauuit & deuorauit. Circa hoc *colloquium*
 ferè tempus Iacobus Comes limitanius Ba- *instituit ta-*
 denſis, poſtquã de Lutheri doctrina, quam *colium Baden-*
 hæctenus profitebatur, dubitari cœpit, do- *ſis.*
 ctos viros vtriuſq; Religionis, Proteſtantiũ *20 Auguſt.*
 & Catholicorũ conuocauit, & colloquium,
 præſente Comite Mompelgartenſi, & nobi-
 lib alijs, inſtituit. Præſes Catholicorũ erat
 Piſtorius, ex Lutherano Catholicus factus;
 Proteſtantiũ Smidelinus. Quid ex tali col-
 loquio ſecutũ ſit, ſuo loco dicemus. Galli
 Confœderati circa idem tẽpus legatum Ro- *Legatio Com-*
 mam miſerunt, Dominum Commendatorẽ *ſœderatorũ*
ad Pontiſ-
cem.
 de Diu. Qui cũ 13. Sept. Romam veniſſet, à
 Pontifice petijt, Gallos omnes qui in caſtris
 Nauarræi erant, ſub excõmunicationis pœ-
 na reuocaret, ijsq; arma deponere manda-
 ret; Cardinalem Lutetiã mitteret, qui Con-
 fœderatis à conſilijs eſſet, authoritateq; ſua
 nouam noui Regis electionẽ promoueret.
 E contrariõ Nauarræus, vt ſuas res ſtabili- *Legatio Na-*
 ret, Legatũ Venetias ablegauit, qui antiqua *uarræi ad*
 fœdera inter Gallos & Venetos renouaret. *Venetos.*
 Legatus hic non aliter, quàm legitimorum
 Regum ſolent, à Venetis exceptus eſt.

Sabaudix Dux, vt agrum dominicum à

Anno

1589.

Sabaudie

Dux obsidet

Geneuam.

lolio repurgaret, exercitum conscribit, & Geneuam obsidet. Sed Geneuenses omnes amicos & confœderatos suos inuocantes, tam fortiter restiterunt, vt parum abfuerit, quin omni prouincia Fosingana exueretur. Castrum namque S. Catharinæ ad fines lacu Lenani, & aliud Buringū occuparunt, totâq; prouinciâ Fosinganam ferro, flâmaque perdidērunt. Inde Bonuillam contendentes, quidquid obuium fuit infestarunt Dux Augustam Taurinorum se cōferre, urbem munire, comeatū vndequaq; comportatum in illâ inferre, & vicina loca exurere coact' est. Bernates in hac expeditione fidelē Geneuē- sibus operam præstiterunt. Sed & Geneuenses ipsi erumpentes, omnia propugnacula, quæ ad Soriam erant, Italis, Hispanisq; circiter sexcētis trucidatis euerterunt. Bonuillenses Bernatibus supplices occurrēbant, & clauēs oppidi tradebant. Inde Bernates Cāberiam profecti, iactabant se loco isto expugnato Augustam Taurinorum quoque tentare velle. sed peropportunè accidit Duci simulas & discordia inter Geneuenses & Bernates orta. Hi namq; sub prætextu subdij illis ferendi, occasionem quærere videbantur, ditionem Geneuensem suo imperio subijcere Quod cū Geneuensibus subouisset, Bernatibus restiterunt; dicentes; sō sub

Inter Gene-
uenses &
Bernates si-
mulas.

sub tutela Regis Nauarræ, & nunc Galliz, Anno
manere velle Bernates hoc respõso accepto, 1589.
Geneuenses deserũt, & cũ Sabaudis inducias
paciscuntur Sabaudus confestim instructo
exercitu omnia loca sibi adempta recupera
uit, & Geneuam rursus obsedit.

Balignius Cameracensium Gubernator
multos dubio metu in suspensio relinque
bat; vt sciri non potuerit, quam partem,
Nauarræ, an verò Confœderatorum se
queretur. Confœderati à Rege Hispania
rum opem & auxilium flagitabant, oppi
daque Guisium & peronam illi in remune
rationem offerebant. Rex Cameracum po
stulabat. Sed cùm Balignio hæc conditio
non placeret, Parmensis Marchionem Ren- 16. Septem:
thium & Motræum cum exercitu Came
racum misit; fortè vt eminùs urbem obsi
derent; & ne comeatus inferretur, prohi
berent. Paulo post quidam Gallici iugi per
tæsi, Rhentium inuocare, & urbem Regi
Hispaniarum reddere conati sunt. Sed de
tecta prodicione capti & necati sunt.

Dum hæc fiunt, Carolus Mansfeltius Voorn obsidit
cum lectissimis aliquot copijs Mosam traj- 1589.
cit, & in insula Bommeleni propugnacu
lum, Die Voorn, obsidet, & triduo frustra
oppugnat. Initio Octobris Nouiomagum
mittit qui imperent, panem & cereuisiã co
quit

111 MERCVRII GALLOBELGICI

Anno

1589.

5. Octobr.

qui : Berkam enim obsidere decreuerat. Cumque Octob. die quinto Grauiam proficisceretur, quidam ex hostibus in silua delitescentes Comiti infidiabantur, & scopetis aliquot ictus in eum eiacularantur. Comes confestim siluam cingi, triginta quos inuenerat pedites trucidari, reliquos captiuos abduci iussit. Dum Mansfeltius se ad expugnationem Berckensium parat, Comes Nuenarius copias aliquot colligit, vt oppidum contra hostem tueatur. Sed cum Arenaci, [seu Arnhemij] in armamentario, qui sibi necessaria fore sciebat, pręparat; ecce ignis in puluerem tormentarium cadens, partem ædium incendit, Comitemque Nuenarium lethaliter ambussit: ita vt paucos post dies moreretur.

Mors Comi-
tis Nuenarij

Mænius Die-
pam obsidet.

In Gallia cum Nauarræus Diepam venisset, Mænius cum omni suo exercitu urbem hanc obsedit, & sub ipsis mœnibus tormenta bellica disposuit. sæpe in urbem pilas misit, sæpe vicissim pilis ipse ex urbe salutatus est. Nauarræi erumpentes aliquoties in castra Mænij impetum faciunt, & à Mænianis repelluntur. Fluius urbem interluit, per quem oppidanis necessaria aduehuntur. Fluius hoc ponte strato Mænius hanc commoditatem ciuibus impedire cœpit. Quod vt minori suorum incom-
modo

modo faceret, collem vicinum è regione ar- Anno
 cis Arkenfis munitæ, & quæ à Nauarreis cu- 1589.
 stodiebatur occupauit. Ingens hic orta est
 pugna, dum neuter cedere voluerit. Nauar-
 ræus equitibus, Mœnius peditibus præua-
 lebat; & nunc huc, nunc illuc victoria in-
 clinabat. Vicere tandem Nauarrei, eò quòd
 Nemourij equites, turbatis ordinibus fuge-
 rent. Mœnius hac clade accepta, cùm intel-
 lexisset Ducem Longeuillium & Lanoum
 cum suis copijs aduentare, vt Nauarræo sub
 sidio essent, obsidionem soluit, & milites re-
 ducens in hyberna distribuit.

Per eos dies Cosacci more suo latroci-
 nia exercentes, naues quasdam Turcicas *Cosaccin*
 deprædantur, Koslauium, vnius à Kassa *Turcas.*
 diei itinere oppidum maritimum subita
 impressione opprimunt. Tabernas pluri-
 mas diuersis ijsque pretiosissimis mercibus
 Turcicis refertas partim inflammant, par-
 tim diripiunt, & prædæ vi maxima asporta-
 ta ad lustra sua retrocedunt. Quibus iniu-
 rijs Tartari & Turcæ irritati vicissim mag-
 no agmine in Podoliam & vicinas Polo-
 niæ Prouincias irruunt, homines misellos
 numero innumero prosterunt, obuia om-
 nia incendijs corrumpunt, totum ferè di-
 strictum ad vastitatè redigunt, rapinis deua-
 stant, & multa millia captiuorù abducunt,

Anno
1589.

*Simulæ in
Polonia.*

quorum tamen maximam partem Poloni, hostem insigni strage designata fugientem, persequentes, mascula sua virtute ex vnguis eius iterum eripiunt. Dum hæc aguntur, Reualix cum patre Ioanne Suecorum Rege, Reipubl. causa, Rex Sigismundus refidet, qui ea re subitis auribus accepta, haud longè post, patre, filium in Sueciam secum abducturo, inuito, ad Polonos reditum eius fermè desperantes iter suum conuertit, & Legatos Constantinopolin pacem renouatum mittit. Turca pacem expetitam Polonis non abnegat, sed & hæreditariam fore pollicetur, si vel catholica religione auerruncata Mahometicam idolomaniam amplecti, vel annum tributum vectigales pendere parati sint. Quod vtrumque illis facere non fuit integrum, qui extremam belli aleam emissis diffidationum seu renunciationum literis hostiliter sibi denunciatam subire, quàm libera sua colla seruitutis iugo submittere malunt, minimè nescij tyrannum Persicis bellis satis superque districtum teneri. Sed hic paroxysmus, per totam Europam supra modum eleuatus, citò euanuit, constituta inter Turcam & Polonum per Angliæ Reginæ Legatum firma pace, vt ex literis à Turca ad Polonum & Anglâ missis manifestò liquet.

In Contentu ab Equestri Poloniæ reg- Anno
 ni tribu in ciuitate Colo celebrato de Duce 1589.
 belli potissimum in ordinem redigendo a-
 ctum est, Vt idem posthac Legatos peregri-
 nos non audiat: Absque consensu Regis cū
 hoste non agat: Cohortes temporarias non
 alat: inscio Rege militem non conscribat:
 Insignia victoriæ tanquam regalia monu-
 mēta Regi, partā victoriā, tradat. Redituū
 rationem in Comitijs reddat: Cū sit limi-
 tum custos, in finibus interregni subsistat:
 Neque ipse se, aut submissas personas in po-
 sterum in actum electionis ingerat: Voca-
 tus equestri ritu triginta ad summum homi-
 nibus stipatus veniat: Interregni tempore
 in potestate senatus sit: Votis & suffragijs
 Regis & procerum, tam ipse, quàm Cancel-
 larius eligatur. Actum est itidem de libera
 Regis abeundi vel manendi potestate, de
 minuendis tributis, de modo legitimæ ele-
 ctionis Regum, de legibus & iudicijs bene
 constituendis, & nonnullis alijs imperij gra-
 uaminibus; quod tempus palam faciet.

Nauarraus paulo post totum exercitū
 in Parisienses duxit, suburbia quædam oc-
 cupauit, spoliauitque, & multos secum cap-
 tiuos abduxit. Terruit hæc res Parisienses;
 at Commendator Mordonius Lutetiam à
 Parmensi cum ingenti Thesauro, & pro-
 missio-

*Nauarraus
 suburbia Pa-
 risiensiū spa-
 liat.*

26. Nouemb.

192 MERCVRII GALLOBELGICI
missionibus Regem Hispaniarum, omnem
opem illis laturum, venit. Cuius aduentus
ciues denuò consolabatur.

Anno
1589.

*Germani à
Lotharingo
ceduntur.*

Germani equites & pedites, quos Nauar
ræus expectabat, inter Basileam & Argen
toratum Rhenum traiecerant, vt rectà ad
Nauarræum tenderent, & vires suas viri
bus illius iungerent. At Lotharingæ Dux
cum expedita manu illis obuiam processit,
atque inter Peenfeldiam & Markolsheimi
um eos affecutus strauit, fugauitque, & ne
in Galliam venire possent, iter præclufit.
paucis exceptis, qui iuxta Basileam iter in
stituerant. Dux, vt victoriam prosequer
etur, in Burgundiam cum exercitu pergit.
Quo in itinere quendam Nuncium Apostal
licum obuium habuit, qui illi equos ali
quot generosissimos obtulit, quos Pontif
ex Duci miserat, petens, vt Catholicam
Ecclesiam propugnare non desinat.

*Burdegalen.
gubernatorẽ
sua eieciunt.*

Burdegalenses postquam intellexissent,
Cardinalem Ioieusium, Nuntium Roma
missum Lugdunũ aduenisse, sperabant Cõ
fœderatis omnia felicius successura. Prosi
lientes igitur ad arma, Gubernatorem suũ,
qui à Nauarræo stabat, eieciunt. Dux quo
que Aumalius aliquot oppidula capit. Nec
otiatur Nauarræus; sed Ianuillium oppi
dum, cuius præfidiarij multa incommoda
illius

illius exercitui inferebant, obsedit sed dis- Anno
 politis machinis maioribus oppidani se de 1589.
 diderunt. Præsidium in arce relinquens, Vé-
 domium contendit; ciues ad obedientiam
 & fidem per internuncios hortatur. At illi *Védomium*
 inter Confœderatos se esse, nec posse eum *expugnatus*
 hoste pacisci, responderunt. Indignatus
 Rex Chastodunum se confert; summa ce-
 leritate urbé & castrum obsedit, oppugna-
 uit, & expugnauit. Quod cū vicina oppida
 viderēt, vt Lauerdinium, Mōtoyriū, Mons
 Richardotij, & castrum in Ligeri situm, Tu-
 ronibus summoperè noxium, vtrò se Na-
 uarræo dederunt.

His expeditis, Nauarræus in Turones *Nauarræus*
 profectus, in metropoli vigesimo primo *à Turonen-
 sibus expi-
 tur.*
 Nouembris, sub vesperem magnificentis-
 simè à Cardinale Vendomio primùm; de-
 inde à Parlamento, alijsque Regni Princi-
 pibus exceptus est: Paulo post ad illum ve-
 nerunt Heluetiorū Legati, qui in mandatis
 habebant, dicerent Regi, se à morte Hérici
 III. sacramento veteri solutos esse: nescire *Legatio Hel-
 uetica & Ve-
 netæ ad Na-
 uarræum.*
 se quid nouus Rex de ipsis fieri velit. Si i-
 psorum opera Regi aut utilis aut neces-
 saria sit, cupere se in antiquo fœdere & ami-
 citia permanere, & non minus Nauarræo,
 quàm Valelio fideles esse. Eodem quoque
 tem-

Anno
1589.

*Monstrausia
obsidetur.*

22. Nouem.

2. Decemb.

tempore Legatus Venetus ad Nauarræum
ueniens, fœdus & amicitiam inter Gallos &
Venetos renouauit. Vigesimo quinto No-
uembris Turonibus relictis Nauarræus pri-
mariam in Monstrausia urbem obsedit. Pre-
miserat Dominum de Fergis, qui iam Regis
nomine deditioem postularat. Sed Bois-
dalphinus urbis Gubernator respondit; Se-
vnâ cum militibus suis in vrbe sepeliri mal-
le, quàm urbem dedere. His dictis emisit,
qui suburbia incenderent. Interea Mare-
scallus Bironius cum Chatillonio. totoque
exercitu aduenit, fossasque in suburbijs oc-
cupauit. Erant hæ profundæ, ita vt in ijs tu-
ti essent ab oppidanorum eiaculationibus.
Vigesimo deinde octauo die Nauarræus in
suburbia exercitum ducit. iubetque omnia
suburbia (vno S. Ioannis, quod ultra fluuiũ
Saile est excepto) occupari. Cõsuptis aliquot
diebus in castris muniendis, machinisq; col-
locandis, 2. die Decembris muros disturba-
re ceperunt. Deiectis aliquot turribus, qui
in vrbe erant trepidârunt, & se Nauarræo
obtulerunt. Comes Brisaacus cum duabus
legionibus in itinere erat, vt urbem obsidio-
ne liberaret; Sed cum tormentorum toni-
trua audiret, pedem retraxit. Oppidani cũ
diligentiam hostium viderent, iamque om-
nia ad oppugnationem essent preparata, cer-
tis

tis conditionibus urbem potestati hostium Anno
tradiderunt, non obstante, quod ducenti 1598.
in ea Nobiles, & o signa peditum in præ-
sidijs essent. Confestim supplex venit Lan- *Victoria No*
saccus, & Beamontium cum Tuteuoisia Na *uarræi.*
uarræo dedit. Sed & alia nonnulla oppida
in fidem Nauarræi venerunt.

Vndecimo Decembris Nauarræus La- *11. Decemb.*
uallium profectus est, vt Dombæsum, qui *Alenconius*
eius colloquium optabat, conueniret. Biro *deditur Na*
nium verò cum exercitu Alenconium mi- *uarræo.*
sit, vt illud occuparet. Inde Mœnium pro-
fectus, in eo quoque magnificè exceptus est,
urbemque & arcem prælidio muniuit. Biro
nius Alenconiũ tandem post quatuor dies
venit rex enim 24. Decemb. secutus, mox
suburbia cepit. & in urbem impressionem
fecit. Centurio, qui cum 400. pedibus in vr-
be erat, in arcem secessit, sperans se id tueri
posse contra vim hostium. Sed tantus erat
hostium ardor, vt rebus desperatis postri- *25. Decemb.*
die arx quoque dederetur. *Munim Põ-*
toys accu-
pat.

Mœnius eodem die Pontifarenfes, vul-
go Pontoyli, qui nuper in potestatem hosti-
um transierat, obsedit. Lanous vt Mœnium
castris exuat, & à mœnibus pellat, omnem
mouit lapidem. Mœnius prius arcem Boisi-
um oppugnat, quam post 500. ictus maiori-
bus tormentis factos occupauit. Inde ad Põ-
tifaram

Anno
1589.

Comes Bri-
saacus capi-
tur.

tisará confedit, & ruinam ducentorum pe-
dum stravit: mox bis impetū in urbē faciēs,
fortiter (sed desideratis multis egregijs mi-
litibus) oppugnauit. Buyus Gubernator
urbis cū se imparem cerneret, atque vim
sustinere non posset, certis conditionibus
urbem dedit, quas eò Mœnius libentius
acceptauit, quòd Comes Brisaacus à Nauar-
ræo in oppido Falaise arcta obsidione pre-
mebatur. Maturabat igitur deditioem, spe-
rans Comitem se posse liberare. At prius-
quam Mœnius aduentaret, oppidum cap-
tum, & Brisaacus Regi traditus erat. Atque
hæc sunt, quæ commemoratu digna hoc an-
no 1589. in Gallia, Belgio, alijsque Eu-
ropæ partibus contigerunt. Ad
annum sequentem

venio.

(. .)

LIBER

197
LIBER TERTIVS Anno
MERCVRII GALLOBELGI 1590.

ei, continens ea, quæ anno à partu

Virginis 1590. in Europa

gesta sunt.

NOuïomagum Gelrię metropolis à Re- 1. Ianuar.
gis Hispaniarum præsidio custodie- Nouïomagũ.
batur. Erant in vrbe tria signa peditum. In- siũ Rhena.
ter alios Snaterus vnus erat ex Centurioni-
bus. Est hic miles fortis & imperterritus, Vi-
carium habet tali Centurione dignum, mi-
litesque omnes Regi fideles, quibus nihil tã
curæ est, quàm cum hoste, vbicumque in-
uenerint, configere. Hi cum intellexif-
sent, Arnhemïenses bonam pecuniæ sum-
mam nauigio, aduerso Rheno, in propu-
gnaculum Schenkianum subuehere quin-
quaginta circiter pedites in insidias mise-
runt. Signum militum Ordines addide-
rant, qui pecuniam custodirent. Hi insidi-
arum nescij, in manus Nouïomagensium
inciderunt, qui tantam in illos impressio-
nem fecerunt, vt Arnhemïenses abiectis ar-
mis deditiõnem implorantes, fidei Nouïoma-
gensiuũ sese tradiderunt. Signifer trucidatus
est, vna

Anno
1590.

*Indicatio
1590
277*

198 MERCVRII GALLOBELGICI
est, vnà cum mesonautis quibusdam, qui in
naui erant. Nouiomagenfes cùm in ardore
pugnę fidem hosti promittere nollent, qui-
dam ex ijs in templum Elstense irruunt, pu-
tantes se illic fore tutos. Sed Nouiomagen-
fes cū fortiter instarent, hostes se dedere co-
acti sunt: ipsi autem parta victoria, pecuni-
am omnem, & septuaginta duos pedites ca-
ptiuos secum Nouiomagum abduxerunt.
Fuit hæc quidem læta initio noui anni stre-
na; sed non eodem successu hic annus ad fi-
nem decurrit.

*9. Ianuarij.
Ernestus Co-
lonie Ele-
ctor Iubileū
iubet procla-
mari.*

Ianuarij tertio Ernestus, Serenissimus
Dux Bauarię Colonienfis Elector Iubi-
læum, Sixti Quinti in Nouembri indul-
tum, & missum Colonie iubet proclama-
ri, serioque rogare vt omnes subditi gra-
tię summi Pontificis rationem habeant.
Dominica die post Epiphaniam in vrbe;
extra urbem Dominica sequenti concio-
natores, seu pastores populo hoc suum man-
datum significant, iubeantque post peccato-
rum suorum confessionem, & sacrosanctę
Eucharistię susceptionem, Iubilæi partici-
pes sese efficiant: orentque pro statu Eccle-
się catholicę, saluteque Reipublicę tam in
Gallia, Belgio, quàm in alijs locis vici-
nis.

Nauarræus ægerimè ferens Lotharin-
gię

gia Ducem Germanorum copias, sibi sub- Anno
 sidio venturas, fudisse, bona Episcopi Me- 1590.
 tensis Ducis filij fisco iussit sublighari. Idem *Nauarrei &*
 & de ijs statuit omnibus, qui sub titulo sa- *dium in Du-*
 cri foederis militabant. Quinetiam edicto *cem Lotha-*
 publico mandauit, Lotharingum bello *ringie.*
 incessere, & quocunque modo possent hãc *14. Ianuar.*
 iniuriam vindicare. Missi sunt itaque Cen-
 turiones duo, sub Espernonio merentes,
 Columbrietius, & Oliuerius, qui Lotha-
 ringiam infestarent. Hi cum fortè in ma-
 nus ducentorum equitum Sedunensium
 incidissent, eos penè omnes trucidarunt:
 Sed et Metenses, Langresij, & Cassij clam
 excurrentes, multis in locis Lotharingis
 damna non contemnenda intulerunt.

Bercka in ripa Rheni, iam multis annis *Bercka oc-*
 à Rege Hispaniarum obsessa, & fortiter ab *cupatur à*
 Ordinibus Belgicis ope & industria nunc *Regijs.*
 Schenkij, nunc Nuenarij defensa: utroque
 mortuo, extrema laborans comeatûs ino-
 pia, in potestatem Comitis Caroli Mans-
 feltij hoc mense deditioe peruenit. Mili-
 tibus cum Tribunis & Præfectis suis cum
 armis; impedimentis, & expansis signis
 exire permissum est. Ciuibus omnia con-
 donata; manere vel abire cuique fuit li-
 berum.

30. Ianuarij

Per eosdem dies Pontifex Sixtus quin-
 tus

200 MERCVRII GALLOBELGICI
tus multis Cardinalium conuentibus mul-
ta & Ecclesiæ & Reipublicæ Christianæ v-
tilia decreuit. Inter alia illud vel maxi-
mè laudandum, quod centena ducatorum
millia in ærarium quoddam intulit, non
alium in vsum, quàm pauperum, eorum
qui matrimonio iungendi, dotem non ha-
berent. Alia quoque aliquot centena mil-
lia restaurandis templis, alijsque ædificijs
assignauit.

*Victoria Na-
uarra.*

6. Februar.

Sexto deinde Februarij Nauarræo, cui
alea belli tunc felix erat, & benigna, rur-
sus alia quædam oppida, inter quæ Hauf-
er, Cillebecum & Cillebuesium se tradide-
runt: ita vt nunc omnis penè Normannia,
Rhotomago, paucisque aliquot oppidulis,
exceptis, eius parerent imperio. Quinetian-
Espernonius & frater eius Valletius, Momo-
rantius, Lanous qui Nauarræum sequeban-
tur, alijs in prouincijs multa oppidula vi &
deditioe ceperunt. adeo vt res Concede-
ratorum pene deploratæ viderentur & con-
clamatum esse putaretur. Plus tamen prodi-
tio interna, quàm vis externa hac in re po-
tuit: cum in singulis oppidis fuerint, qui Na-
uarræo, eiusque religioni fauerent, quorū
ope seditiones excitatæ, Catholici victi, ar-
cesque & oppida Nauarræo tradita sunt.
Exemplo est Lutetia, in qua multi Hugo
not.

Anno
1590.

nottarum religioni deuoti, omnem quæ
 rebant occasionem, vt hosti vrbs dedere-
 tur. Et hoc eodem mense, eiusdem farinae
 homines, circiter centum, Rothomagi id-
 ipsum tentarunt. Est autem Rhotoma-
 gum Normanniæ metropolis, vrbs popu-
 losa, emporium celebre, & opulentum, ca-
 stro munitum. Habebant hi centum ciues
 in castro, centum alios suæ factionis præfi-
 diarios Horum opera vigesimo primo Fe-
 bruarij primo diluculo castrum occupa-
 runt; Catholicos omnes, qui à Confæde-
 ratis stabant, trucidarunt; qui dubij erant,
 in suam societatem referuarunt; & passim;
Vuat Rex, quasi victores clamitarunt. *Vica-*
rius, quem nostri Locum tenenté vocant,
 audito tumultu, & arcem videns ab hoste
 occupatâ, è turri se funibus demisit, atque
 in urbem ad Magistratum, populûque ve-
 niens, eis, quo loco res esset, exposuit: & vt
 summa cum celeritate arcem denuò op-
 pugnent, hortatur. Paret Senatus, popu-
 lusque: concurritur ad arma, machinæ
 bellicæ octo attrahuntur, quibus muri vs-
 que in sequentem diem continuis tonitru-
 is verberantur. Postridie circa meridiem,
 cum latissima strata esset ruina, territi,
 qui in arce erant, certis conditionibus se,
 arcemque dederunt. Centurio vnus,

*Rhotomagæ
 se castrum
 proditur Hen-
 gonottis.
 21. Februarij*

202 MERCVRII GALLOBELGICI
& quinquaginta circiter ex ijs, qui è ciui-
bus arcem occupârant, capti sunt, & paulò
post extremo supplicio affecti: alij præsidia
rij alijgenę dimissi sunt.

Anno
1590.
23. Februa.

*Tumultus
Hispanorum
in Belgia.*

Hispani aliquot in Belgio Regi mili-
tantes, cùm multa ipsis stipendia deberen-
tur, nec vlla fieret solutio, tumultuari cœ-
perunt. Cessabant arma; Parmensis se vt
priuatum gerebat. Hispani itaque vt quo-
quo modo solutionem sibi ipsi procura-
rent, Centronum, in Flandria, urbem (Cor-
tracum vulgo) vi occupârunt, magnam-
que in ea petulantiam & audaciam exer-
cuerunt, donec datis vadibus, stipendia
promissa & numerata sunt. Dum hæc a-
guntur in Flandria, Groeningenses ab ho-
stibus vndique cincti, periclitabantur, &
opem quotidie à Parmensi implorabant.
sed (nescio quo fato) res Regiæ tunc pa-
rum sollicitè gerebantur. Interim V Vilhel-
mus comes Nassouius propugnacula quæ
circum urbem erant, vt Ime, Til, Sont,
& Camp in suam potestatem redigit, toti-
que territorio Groeningensi graue tributum
imperat. Tandem vrgente Verdugio Par-
mensis aliquot copias Hispanorum, aliorum
que peditum misit; quibus Verdugius cùm Co-
mite Therenbergio, & 2.2. signis peditum ad
Rhenum obuiam processit. Iter verò Groe-
ningam

*Groeningen
ses pericli-
tantur.*

Anno
1590.

ningam propter fœlices hostium progres-
sus non est acceleratum. Oldenzaliam de-
inde cum venissent, per Tventam Ami-
sium versus profecti sunt, vt tandem Groe-
ningam venirent. Dum Verdugius in iti-
nere est, Nassouij exercitus quingentis e-
quitibus, & aliquot copijs peditum, du-
ctore Obersteinio, augetur. Sed dum al-
ter alterius vires metuit, nihil præclari a-
ctum est, nisi quod territorium Groenin-
gense, cum vicinis prouincijs, & VVest-
phalia miseris modis spoliata, vastata, diue-
xataque sunt.

Comes Nassouius Mauritius Bredæ,
patriæ vrbi, insidiabatur. Profectus sub
finem Februarij cum Comite Holachio, &
exercitu Seuenbergam, Montes Geertru-
dis obsidere se velle simulat. Incesserat hic
rumor per omnia loca vicina, & iam iam
urbem fore obsidendam putabatur. Gu-
bernator vrbis Bredanæ eò profectus, om-
nia ad defensionem præparauit. Peropor-
tunè hoc accidit Nassouio, & absente Gu-
bernatore consilium suum maturandum
arbitratus est. Erat nauta quidam, qui ce-
spites (quibus nutriendis ignibus vtuntur)
ex more in arcem Bredanam aduehere sole-
bat. Cum hoc Nassouius conuenit: 70. le-
tissimos, milites quorum præfectus erat

*Comes Mau-
ritius insigni
stratagemate
Bredam
cepit.*

Anno
1590.

Martij 3.

Carolus de Harauguere, in aluo nauis absconderet, cespitesque superimponeret, atque Bredam velificaret. Sed quia ventus erat contrarius, biduo tardius Bredam venit, quàm sperabatur. Tertio itaque Martij sub vesperem in urbem appulsus, nauim per emissarium, seu cataraetum in arcem subuehit. Quia verò hyems erat aspera, cespitibusque in arce egerent, statim nauem ceperunt exonerare. Sed quia nox instabat, residuis cespitibus in naui relictis, discessum est. Quin & nauta se extinere defessum dicebat; fumerent tot cespites, quot ea nocte in excubijs, suisque stationibus egerent: reliquos postridie exportarent. Consilium enim nauæ erat, vt hoc modo baiulos domum remitteret, ne exonerata penitus naui, proditio detegeretur. Milites qui sub cespitibus latitabant, vbi gentium erant, ignorabant: Tunc Præfectus eis consilium stratagematis exposuit, & vt se viros præberent exhortatus est: esse namque eos in loco, vbi ante auroram insignem parere victoriam, prædamque opulentissimam sibi possent comparare. Profunda nocte, cum præsidiarij omnes, exceptis solitis excubijs, altum dormirent, milites naui egressi, facili negotio, paucisque desideratis omnes vigilum stationes

nes occuparunt: & postea totum castrum Anno
 in potestatem eorum venit. Extemplò da- 1590.
 to Nassouio & Holachio signo, quale inter
 ipsos conuenerat, subsidia venere. Holachi-
 us primò summa celeritate aduolat, eū Nas-
 souius secutus, & per posticum in arcem in-
 tromissus est. Eruptione deinde facta in vr-
 bem, Itali, qui in ea erant, improuisa arcis
 occupatione territi, & animo consternati,
 non expectata pugna, turpiter vrbe relicta
 fugerunt. Ciues certis conditionibus Nas-
 souio se dediderunt; quibus multa pecu-
 niaria ad solutionem militum imperata ^{1. Martij.}
 est.

Martij decimo Comes Mansfeltius Ca-
 rolus, cum lecta militum manu Antvver-
 pia profectus est, vt Ordinum copias, quæ
 in Oosterhol & vicinis locis confidebant,
 Campiniamque miserè depopulabatur, aut
 caderet, aut fugaret. Cùm Ordines aduen-
 tum Comitis intellexissent, diuisis dimis-
 sisque copijs, ad sua reuersi sunt. Comes fu-
 os in Seuenbergenses ducit, qui oppidum
 initio, mox etiam arcem dediderunt. Dein-
 de & propugnaculum vicinum aliquot die-
 bus oppugnauit: sed quia illud in littore
 excitatum, facile ab Hollandis, nouo mili-
 te & comatu defendi posset, relicta obsidio
 ne aliò exercitum deduxit.

*Mansfeltius
 Ordinū mi-
 lites fugat.*

Anno
1590.

Dictum est antea Parmensem Comendatorem Morreum, cum pecunia & milite Lutetiam misisse: qui etiam id in mandatis habebat, quod promitteret, Regem Hispaniarum plures copias missurum, omnibus modis & vijs Confœderatis auxiliaturum. Cùm itaque res Nauarræi quotidie nouis partis victorijs augerentur; celeritate opus esse arbitratus Mœnius, à Parmensi noua subsidia flagitauit. Parmensis nouas, easque paratas prælio manus, sub imperio Comitum Egmundani, in Galliam misit. Egmundanus magnis itineribus, summaque celeritate suos mouet. Mœnius re intellecta, Egmundano, ne quid detrimenti ab hostibus accipiat, occurrit, ut iunctis viribus tutiores essent. Nauarræus Druydarum oppidum (vulgo Dreux) in Nortmannia arcta obsidione premebat. Eam ut soluerent, suos vndeque euocat Mœnius, exercitumque cogit validissimum, quem nono Martij in Druydensem agrum ducit. Marecallus Aumontius, qui Iurij ad fluuium Houre castrametabatur, cum suis copijs, ad Nauarræum tendit, & se eius exercitui iungit. Castra ad præterfluentem Houre locarunt. Nocte fama ad Mœnium perlatum est, Regem machinas bellicas à Mœnibus retraxisse, & castra sua inter duo

*Subsidia sub
Egmundano
Parmensis
Mœnio sum-
mittit.*

*Nauarræus
Dreux obsi-
det.
9. Martij.*

Anno
1590.

inter duo flumina, oportuno admodum loco, quo vndique illi subsidia mitti possent, fixisse. Dominus itaque de Sautes cum parte exercitus Mœniani, ad Nauarræum contendit, belli aleam periclitaturus; an cum eo manum conferere, exercitumque illius carere posset. Cùm in conspectum Nauarræorum venisset, eos longè quidem à Druydarum muris castrametari, sed equites leuis armaturæ, in ripa Haudani fluminis dispersos, pontè deieisse deprehendit, & ad Mœnium in castra reuersus est. Mœnius illo die & nocte sequenti nihil tentauit. Postridie intellexit Nauarræum Nouaucouertiū cū suis contendisse. Dux itaque decimo tertio die per pagos Iurium & Garcinæum profectus, suos per pontem fluuiū traduxit. Hic nunciatur illi, Regis aliquot copias visas esse. Exploratum itaq; emissi sunt Rosnæus, Gessanius, Boisdalphinius. Interea Vicecomes Tauanneus ordines instrueret, exercitumque componeret, iuxta præscriptum à Duce Mœnio acceptum. Rosnæus citato equo à reliquis longius ferebatur, & quadringentos hostium equites, in tres turmas distributos, conspexit. Quamobrem suos stitit. Sed cùm videret Nauarræos se petere, & celeriter aduentare; item pedites quoque instructos subsequi, suos in pagum vicinum

N 5

abdu-

Anno
1590.

208 MERCVRII GALLOBELGICI
abducit; ipse ad Mœnium redit, nunciat-
que hostem in armis cum toto exercitu pu-
gnam expectare, & iam iam appropinqua-
re: locum prælio aptum esse, nullas esse fil-
uas, nulla flumina. Nauarræus, quia Mœ-
niani in duas partes diuili erant, pugnam
accelerabat, priusquam denuò coniu-
gerentur. Interea aduenit Mœnius, aciem-
que in duas alas ex sclopetarijs, intermix-
tis hastarijs composuit: equites in medio
inter duas alas constituit. Maiora tormen-
ta extra aciem in parte sinistra uehebantur.
Eadem ferè erat & Nauarræi exercitus for-
ma. Vterque hic exercitus ab hora secun-
da pomeridiana, vsque ad uesperum in acie
stabat: nullæ displodebantur machinæ, nul-
la fiebat uelitatio. Sub noctem omnes in sua
castra reuersi sunt. Vix vnus leuæ spatium
inter duo castra intererat. Postero die Rex
Nauarræus suos castris educit, rursus aciem
instruit, & in hostem fertur. Antequam ad
pugnam ventum est, & Rex à suis monere-
tur, ne vitam nimis temerè periclitaretur;
belli aleam esse dubiam; multum interesse,
ut diu uiuat incolymis; ipse vicissim eos om-
nes ad constantiam & fortitudinem horta-
tus est: ab hac pugna pendere salutem Rei-
publicæ Gallicæ & Religionis (ut uocant)
reformatæ. Se non metuere; primum in acie
fore,

14. Martij.

fore, pugnaturum pro lege & grege; vincere aut mori velle. Dū sic alloquitur suos Anne
1590.
Nauarræus, Mœnius suas quoque legiones instruit. Pagus erat in vicinijs, hunc Rex occupare nitebatur, vt suas res faceret meliores. Mœnius hoc impedire volens, ratus se nunc occasionem turbandi à latere ordines hostium nactum esse, Vicecomitem Tauanæum cum Hispanis, qui in dextra ala erant, in latus exercitus hostilis cum impetu immisit: sinistram quoque alam, in qua Germani & Burgundi erant, subsequi præcepit. Dux primus erat in acie, increpās ignauos, laudans fortes, & omnia, vt debito modo peragerentur, componens. Videns Rex se à Duce peti, sistit gradum, aciem vertit, & tormenta maiora omnia in hostem ei iaculatur. Vicecomes metuēs, ne qui in dextra Regis ala erant, interea pagum occuparent, in eos grandiores aliquot pilas mittit, & equites nonnullos in eos irruere præcepit. Fit pugne initium. Vicecomes cū Domino Bassompierio, & centum equitibus primus in hostem fertur: putans omnes alios subsequuturos, sed spe frustratus est. Nauarræus interea cum toto exercitu in Mœnianos impressionem facit; ad manus venit, collato pede præliatur. Fit atrox pugna; cadūt vtrinque multi. Equitatus Domini de

*Pugna ingls
inter Mœniū
& Nauarræum.*

Sau-

Anno
1590.

210 MERCVRII GALLOBELGICI
Sautes, Comitis Egmūdani, & album Mœ-
nij vexillum, fortè prætorium, fortiter pug-
narunt: sed tandem vnà cum Egmundano
cæsi fugatiq̃ue sunt. Peditatus quoque tru-
cidatus, captus, & in fugam actus. Ex pedita-
tu Gallico multi abiectis armis euaserunt.
Germani armis spoliati, in castra remissi sūt.
Desiderati sunt è Confœderatis Egmunda-
nus, Chastineraius, Darconaquius, Cauero-
nius, Böderfautius, Captus Boisdalphinius.
E Nauarræis iunior quidam princeps Con-
dæus cæsus dicitur. Sunt qui pugnam hanc
non tam grauem fuisse scribunt; sed statim
post cæsum Egmundanum Mœnium re-
ceptui cecinisse, & exercitum saluum abdu-
xisse, eum verò citatis equis Lutetiam profe-
ctum, cui vrbi maximè metuebat. Nec im-
meritò: rumore nunc enim increbuisse,
totum Mœnij exercitum deletum, ideoq̃; in
vrbe ciues tumultuatos esse: ita vt Mœniū
excluserint, urbemq̃ue Nauarræo dedere
voluerint. Postea tamen melius de pugne e-
uentu instructos, Mœnium receptum, & tu-
multum compositum esse. Hæc illi.

Nauarræus confestim litteras Duci Lon-
geuillæo misit, quibus prosperum pugne
successum nunciat, suis gratias agit, & vt om-
nes copias suas ad Sequanam, iuxta Pontifa-
renses ducat, præcipit. Ipse Melodunū pro-
fectus

fectus, oppidum capit, præsidio munit, & Anno
 comeatum inferri iubet Mox ad Druyda- 1590.
 rum oppidum reuersus, illud denuò obfide *Nauarræm*
 re decreuerat, sed qui in vrbe erant, eius ad- *Melodunum*
 uentu perterriti, cum clauibus Regi occur- *occupat.*
 runt: veniam præteritarum offensarum, &
 vt vrbs sine præsidio relinquatur, depre-
 cantes, Rex quia vltro venerant, vtrumque
 ipsis permisit, nisi quod Gubernatorem in
 vrbe cõstitueret. His peractis, statim Possijū *Druidæum*
 exercitum traduxit. Interea Druydarū ci- *incola Na-*
 ues Gubernatori, à Nauarræo ipsis dato, *narræo nego-*
 clauis vrbis denuò extorquent, ipsumque *tium faces-*
 vrbe eiiciunt. Fama ad Nauarræum perlata, *sunt.*
 exercitum actutum reduxit, & per tympa-
 nistam interrogat, an deditionẽ facere vel-
 lent. Responderunt oppidani se deditionem
 subire nolle, nec Regem ipsum Franciæ ag-
 noscere. Quamobrem Nauarræus sub ipsis
 mœnibus exercitum duxit, & bino impetu
 urbem oppugnauit. Ciues iterum conster-
 nati litteras ad Regem mittunt, vt ipsis no-
 uum delictum ignoscat, & à præsidio libe-
 ros habeat supplicat, se Regi, vt fideles de-
 cet subditos sacramentum dicturos. Pri-
 mæ petitioni Rex annuit: sed urbem præsi-
 dijs confirmare voluit. Tandem hoc Regi,
 licet inuiti, admiserunt; diemque dixerunt,
 quo Rex in urbem veniret, atque ipsi ei fi-
 dem

212 MERCVRII GALLOBELGICI
dem iurarent. Ante diem hūc fama allatum
est, Mœnium exercitum iterum collegisse,
eique supplementum dare, atque in itinere
esse, vt iplis subsidio veniat. Iterum à Nauar-
ræo deficiunt, & datam fidē violant. Nauar-
ræus tertio urbem obsidione cinxit, expug-
nauit, & omnes pene ciues ingenti cum fu-
rore trucidauit. Felix fuisset Nauarræus, si
eadem fortuna, quæ hoc anno fuit, sine vlla
mutatione ipsi perpetua mansisset.

*Legatio Re-
gis Hispania-
rum ad Pon-
tificem.*

Rex Hispaniarum sub idem tempus Ro-
mam ad Pontificem legationem misit: Cau-
sa legationis erat, quod Pontificem roga-
bat, vt pro paterna sua bonitate res Gal-
licas defendendas suscipiat. Necessarium e-
nim esse aiebat, vt Rex istic Catholicus e-
ligeretur. Quod nisi fiat, de Religione in
illo Regno actum esse, & fore, vt Christia-
nissimum hoc regnum breui ab Ecclesia
Catholica deficiat. Audita legatione hac
Pontifex conuentum 23. Cardinalium co-
git; negotium proponit, & ponderari, ex-
aminarique iubet. Disputatum est diu in
vtranque partem. Sed dissentientibus in-
ter se consilijs, & iudicijs Cardinalium,
res in aliud tempus dilata est. Erant inter
Cardinales, qui proponebant: cum Rex
Nauarræus primus (mortuo paulo ante in
carcere Cardinale Borbonio) Princeps sit
fan-

fanguinis Regij, Regnoque proximus; ten- Anno
 tandum esse, an nullo pacto ad Religionem 1590.
 Catholicam, in quam anno 1572. semel iu-
 rarat, reduci posset, & Rex Galliarum delig-
 naretur.

Anno præterito ex Hellefpoto Danico, *Historia de*
 cum classe bellico instrumento instructissi- *nuptijs Regis*
 ma, comitantibus regni Thalassiarum mag- *Scotie &*
 no Petro Munck, Stenone Brade & Breido- *Regine Da-*
 ne Ranzouio, Henrici Vicarij filio, Senato- *nic.*
 ribus, multisque alijs nobilibus, Anna,
 Friderici II. filia Connellablio seu Archi-
 marscalco Scotico, nomine Regis sui Ja-
 cobi VI. cui erat desponsata, Cronebur-
 gi summa solennitate ac regali pompa Au-
 gusti 20. iuncta, & solito, magnis procul
 absentibus dominis, more in communem
 lectum adlocata, Calendis Septembribus
 Scotiam versus, inauspicato admodum sol-
 uit. Præterquam enim quod continuis pro-
 cellis & dubijs ventorum flatibus in mari
 sex hebdomadas fuerit iactata, semel at-
 que iterum ad Scotiæ fermè promontoria
 delata, toties inde reiecta, etiam cum sum-
 mo vitæ discrimine, relicto fatiscenti, quo
 vehabatur, nauigio & ascenso alio, in Af-
 loensem Noruegiæ sinum rursus appulit.
 Quod vbi sponsus Rex iuuenis à suis acce-
 pit, ipse vitæ prodigus, omni remora, om-
 ni pe-

Anno
1596.

614 MERCVRII GALLOBELGICI
ni periculo postpositis, ex Scotia in Norue-
giam adductum sponsam contendit, quam
in arce Aggershusiana propter Asloam ven-
tis operam dantem inuenit, & matrimonia-
li copula suo à concionibus interueniente,
23. Nouembris eodem in loco sibi adiun-
git. Inde in Daniã à socru & Regni quatuor
viris inuitata terra proficiscitur, ibique
21. Ianuarij Croneburgum appellens hye-
mem maturius solito irrepentem exigit. Ad
eum vere nouo Vdalricus coniugis auus
maternus, princeps Megap traiecit, vt & Hé-
ricus Iulius Brūsuigijs, qui die paschatis cū
Iacobi Scotiæ Regis vxoris sorore Elisabe-
tha regali magnificentia Croneburgi præ-
sente affine Rege nuptias celebrabat. Qui-
bus finitis, classe reparata, feliciore alite,
vento secundo 20. Aprilis rursus oram sol-
uit, & Calendis Maijs in Scotiam cum noua
Regina, qua non multò post ibidem à pro-
ceribus regni coronata est, feliciter perue-
nit. Iacobo scotorum Rege abeunte etiam
Vdalricus Megapolitanus, & post eum Hen-
ricus Iulius Brunsuicensis se recipiunt: ille
in Megapolin, hic in ditionem suam Brunf-
uicensem, vbi tanto apparatu, tanta pompa,
tantis tormentorum tonitribus, hastiludijs,
tanta frequentia principum (quorum vni
mensæ aliquando assidentes vtriusq; sexus
nume-

numerati sunt vndequinquaginta) Regi- Anno
nam socrum nouam nuptam sibi adducen- 1590.
tem, in arce sua Lycaonia exceperat, vt vix
lingua exprimi queat, & satius sit superse-
dere ijs, quàm leuiter delibare.

Adhuc vtraque pars Balignium Picar-
diæ Governatorem obseruabat, dubij e-
rant omnes quo tandem inclinaret. Mœ-
nius ad eum iter instituit. Is intellecto Mœ-
nij aduentu, alios Governatores minores
vndique euocat, & insigni cum pōpa Mœ-
nio obuiam proficiscitur, eum honorificen-
tissimè excepit. Causa aduentus Ducis erat,
vt conuentu Ordinum habito, Parisiensi-
bus subueniatur. Cùm enim Nauarræus a-
gros circum Lutetiam quaquauerfum deso-
lasset, omnemq; in ijs annonam perdidisset,
metuebant ne tandem Parisiensibus comea-
tus deficeret. Visum igitur est quatuor cur-
rum millia frumento onerare, & addito
valido præsidio in urbem deducere, prius-
quam Rex propius ad urbem accederet.

Nauarræus octauo Maij cum exercitu ho-
minum armatorum quadraginta millium
Lutetiam venit, urbemque arctissimè ob-
fedit. Sequentibus duobus diebus omnes
arces, pagos & pontes, quæ in circuitu vr-
bis erant, occupauit. Tumultuari, & sedi-
tionem non exiguam excitare in vrbe fa-
ciōsi

Mœnius Ca-
meracum 78
nit.

5. Maij.

Nauarræus
Lutetiam ob-
fedit.
8. Maij.

Anno
1590.

ctiosi quidam cœperunt: sed prudentia, diligentiâque Ducis Nemourij, seditio compressa est. Nauarræus omnia itinera occupauit, in ijs oppugnacula fortissima excitauit, vt subsidia comeatumque vrbi intercluderet. In obsidione menses multos perseuerauit, nihil tamen præclari egit. Qui in vrbe erant, omnia potius perpeti, quàm vel vnguem latum à scedere, atq; à Religione Catholica recedere voluerunt.

Nalladi Nouiomagum iterum tentant.

In Belgio Hollandi, Zelandique & Confœderati reliqui, quotidie cõsilia captabât, quomodo urbem Nouiomagensem in suas partes pertraherent. Scriptis, seditionibus, promissis, id fieri non posse videbant. Insidijs, dolo & astu sæpe frustra tentatum erat, tamen Ordinum vel maximè intererat, urbem hanc in sua potestate esse: tum quia nulla vrbs commodior ad prædandum, variâque variorum Principum prouincias infestandas; tû maximè quia præterlabès fluius VVahalis, Isala, Rhenoque est profundior, quæ duo posteriora flumina æstate vix sunt nauigabilia: VVahalis nunquã non nauigabilis. Cùm itaq; felicitas Hollandiæ, Zelandiæq; fere à negociatione pendeat; negociatio autem sæpe propter Nouiomagum impediatur; omninò necessarium arbitrabantur, urbem hanc suam facere. Iterum

nouo

nouo stratagemate tentandam ré statuerūt. Anno
 si spe frustrarentur, ad apertam vim progrediendū. Maij itaque decimo, intempesta nocte, magna militum manus, Tilæ clam collecta, ad urbem venit: aliquot instrumenta secum adfert. Erant autem instrumenta hæc maioribus situlis, quibus hauritur ex puteis aqua, nō dissimilia: ligno crasso, ferreis vinculis compaginato. Vulgus *pater sen* vocat. Hæc puluere tormentario plena, portæ urbis, quæ à pago vicino, *die Hezelpoortz* appellatur, applicant, puluereque viam aliquot passibus sternunt, & ignile artificiosè factum pulueri imponunt, quod eminus cū fune trahebatur dissilientibus rotulis nonnullis, ignem euomebat. Omnia hæc à duodecima hora ad secundam comportarunt, & composuerunt, tanto cū silentio, vt vigiles nihil audire potuerint. Erāt domus quædam in ipsa quasi urbis fossa continuo muro coniunctæ. Sub hoc muro latitabant pedites, vt effracta porta, mox irrumperent, ad motisque scalis inter vtramque portam, muros conscenderent.

Omnibus paratis hora circiter tertia ignile trahitur; ignis excitatur, oritur ingens fulmen: sed ad instrumenta (Deo sic disponente) ignis non peruenit. Excubitores viso igne, statim nola dant signum, ad arma clamitant;

Anno
1590.

218 MERCURII GALLOBELGICI
mitant; hostem, hostem adesse vociferatur.
Euolant è lectis, & vndique concurrunt
nudi & seminudi ciues; mœnia complent,
& omne genus telorum in hostem mittunt,
Hostis vbi intellexit insidias detectas, &
ciues in armis esse, receptui canit, & re-
lictis omnibus in effusam fugam se con-
iicit. Paulo post cùm iam omnis hostis
abesset, instrumentum portæ applicatum
(nescitur quo modo) ignem concipit, &
portam, pendulasque aliquot trabes per-
rumpit, tanta vi, tantoque fragore, vt
cœlum dirumpi videretur. Territi ci-
ues inaudito illo fragore, nescientes quid
monstri hoc esset, fortiter instant, & por-
tam, murosque defendunt; donec illuces-
cente die apertis portis instrumenta inuen-
ta, & in curiam illata sunt. Magna erat ciuiũ
lætitia, Deoque passim ob conseruatam vr-
bem gratias agebant.

*Ordines Bel-
gici Nouio-
magensibus
apertã obsi-
dionem me-
ditantur.*

Sed postridie tristissima rursus fama vr-
bẽ cõsternauit; Ordines nimirum Belgicos
spe sua frustratos, cùm insidijs & astu non
possent Nouiomagum occupare, aperto
id bello, & iusta obsidione tentaturos. Eũ
in finem vndiq; militem euocari, validissi-
mum exercitum; cogi, triginta maiora tor-
menta nauibus imposita esse; naues VVa-
halim ingressas, & Tilam vsque subuectas
esse.

esse. Initio hæc fama à multis contempta Anno
 est: sed cum quotidie augeretur, & testibus 1590.
 oculatis confirmaretur, credita est, donec
 tandem decimo quinto Maij die Lunæ illu 15. Maij.
 cescente tympana hostium audita signaque
 & vexilla visa sunt. Octaua circiter hora ex-
 ercitus aduenit, ripam è regione vrbis, pa-
 gumq; Lentium impleuit. Præsidarij No-
 uiomagenses ex opposita ripa multas in ho-
 stes sphæras eiaculantur, & hostes rur-
 sum in illos. Hoc modo se mutuo aliquot
 horis salutârunt. Toto deinde die isto sepi-
 menta extruxerunt, gerras vimineas col-
 locarunt, terra iniecta oppleuerunt, tu-
 guriola sibi confecerunt. Nocte maiora
 tormenta aliquot è nauibus extracta dispo-
 suerunt; ita vt postridie tribus machinis
 urbem verberare cœperint. Quotidie nu-
 merus auctus, donec tredecim machinis
 diuersis locis collocatis, turres & propug-
 nacula, domosque ciuium conuulserint.
 Vigesimo Maij sub noctem primùm can- 20. Maij.
 dentes globos in urbem miserunt, totaque
 pene nocte id ipsum continuarunt, donec *Candentes*
 centum & duodeuiginti à ciuibus reperti *globi in vrbe*
 sint. Miserabile hoc erat spectaculum, præ- *iaciuntur.*
 fertim eo tempore, quo tantus erat æstus,
 & siccitas, vt vix aqua in puteis inuenire-
 tur.

Anno
1590.

Paucierant in vrbe milites, sed quadraginta Venlonensibus aucti, qui fortè fortuna ea nocte, cùm postridie hostis aduentaret, ciuem in vrbem deduxerant. Hos magistratus promisso stipendio detinuit, litterasque & legationes ad omnes vicinas ciuitates, & ad Mansfeltium, qui tunc in Campinia exercitum habebat, misit, opem, subsidia & apparatus bellicum sibi mitti flagitans. Venlonenses puluerem tormētarium, Buscoducenses & Grauienses militem mittunt. Ordines enim sese in Bataua continebant, neque in alteram ripam venire, & Nouiomagenses à subsidijs intercludere audebant. Sed ex opposita ripa nocte dieque in vrbem debacchabantur. Templum D. stephano sacrum præclari operis turrim habebat, ornamentum vrbis. In hanc dispositis aliquot tormentis, quatuor septimanis tanto globorum nymbo Angli insanierūt, vt vno sæpe die quadringentos & ultra globos eiaculati sint. Post quatuor millia iētuum (vt quidam numerarunt) superior turris pars, nullo hostium commodo, & incredibili sumptu corruit: vno tantùm vicinæ domus tecto, homine nullo læso. Deinde tectum vnus portæ, & duarum turrium aliarum, in quibus stationes habebāt milites, deiiciunt: domosq; ciuium, quæ
ex op-

Angli in turrim primarij templi insaniunt.

4. Iulij.

ex opposito flumini adiacent, lacerant, rui- Anno
nam verò nullam toto tempore sternunt. 1590.

Interea Mansfeltius cum exercitu venit, *Mansfeltius*
& ad Mosam in ericeto Moukensi castra lo- *Noviomagii*
cavit. ipse quotidie in urbem profectus, *venit.*

animum civibus addidit, comeatu, pulvere
& tormentis bellicis urbem muniuit, classia
rios è myoparonibus iuxta Berckam in an-
choris stantes euocavit: quotidie traiectum
in Batauiam, vt hostem abigat, pollicetur.
Hostis Regios cunctari videns, nocte V Va-
halim traiecit, & paulo infra urbem, opere
tumultuario ppugnaculū ædificare cœpit.

Oppidani hac re territi, statim ad Mans-
feltium mittunt, opem implorantes, vt ho-
stem abigat, & in Batauiam reijciat. Nam
ab ea parte omnis comeatus, & quidquid ne-
cessarium erat, in urbem inferri debebat.
Sed & ager suburbanus vberimus hoc pro-
pugnaculo ipsis præreptus fuisset, ita vt nec
ferere, nec metere, nec pascere pecora, nec
scœnum refecare potuissent. Mansfeltius in-
tellecta rei necessitate cū toto exercitu No-
uionmagum venit: sed hostis intellecto eius
aduentu, relicto opere in Batauiâ reuersus
est, urbemque sine intermissione nunc fri-
gidis, nunc ignitis globis infestavit. Cumq;
videret Mauritijs, ciues esse cœcordes, nullâ
oriri seditione, nec animos eorum deficere,
desolueda obsidione cogitavit. Ne tamen

Mauritius
propugnacu-
lum è regia-
ne urbis ex-
struis.

Anno
1590.

omninò nouiomagenses liberos relinqueret, validissimum ex opposito vrbis extrui iubet propugnaculum. Qui in vrbe erant, maioribus tormentis rem nocte dieque gnauiter agebant: innumeros toto hoc tempore strauerunt, operas eorum disturbarunt, & sese egregiè defenderunt: Gubernatorem namque præfidiariorum in vrbem miserat Mansfeltius Comitem Nicolaum de Ciesà Italum, cum turma equitum: is nullam diligentiam, nullum studium, nullum intermisit obsequium; impedire tamen non potuerūt, quo minus hostis propugnaculum perficeret.

Dum Mœnius Cameraci moram trahit, litteras ad Parmensem mittit, quibus significat, se quædam arcana habere, quæ litteris credere minimè consultū esset. Petere igitur quātocius ad se veniat, vt simul de ijs rebus colloquātur. Parmensis acceptis litteris statim se itineri accingit, & 22. Maij Condæū oppidum venit. Profectus est eodem & Mœnius, vbi aliquot diebus soli omnibus remotis arbitris, de magni momenti rebus collocuti sunt.

22. Maij.
Colloquium
Parmensis
& Mœnij.

Coloniæ Protestantes
liberum petunt
Religiōis ex-
ercitium.

Circa finem Maij Protestantium quidam Coloniæ Magistratui supplicem libellum obtulerunt; multis, sed non firmis argumentis Senatui persuadere se posse rati; æquum

quum omnino esse, vt ipsis publicum Religionis suæ permittatur exercitium: Magistratus verò, vt semper, prudentissimè, constantissimeque hanc illorum petitionem rececit.

Cùm autè aliquot annis tam Regis, quàm *Circuli* Ordinum milites continuis suis excursio- *VVestphaliæ* nibus vicinorum Principum prouincias, vt *querela de* Cluiam, Iuliacum, VVestphaliã, Comita- *peculantia* tum Bentheimensem, Diœcesin Colonien- *militum.* sem &c. occupationibus urbium, oppidorum, & arcium, hybernaculis, expeditionibus, latrocinij, deprædationibus, adulterijs, stupris & incendijs indignis modis agitassent, vexassent, expilassent, & depopulati essent; Circulus VVestphaliæ & inferiorum prouinciarum multum apud Principes Imperij de hac iniuria conquestus est. Quamobrem initio Iunij conuentus habitus est Colonia: sed nihil conclusum, nisi alios Imperij Principes, & præcipuè Electorem Moguntinensem, & Germaniæ Archicancellarium, rogandum, vt mense Augusto Comitia in Imperiali ciuitate Colonienfi, Francofurdienti, aut VVormatiensi edicatur.

Bonna iam toties ab hostibus capta & re- *Incendium* cepta, nouo per eosdem dies infortunio ma- *Bonnense.* gis deformatur. Templum enim in oppido *25. Iulij.* est an-

Anno
1590.

est antiquissimum. ab Helena quondam, in honorem Cassij, Florentij, aliorumq; Thebeorum Martyrum ædificatum, & plumbo rectum. Festo Iacobi, Hispaniarum Apostoli, hora pomeridiana sexta fulmine turris coccussa, ignem corripuit, & quidquid in illa combustibile fuit, deflagrauit. Plumbum liquefactum distillans prohibebat, ne pateret accessus. Quo factum, vt exusta turri, tēplum quoque magna parte exarserit. Hinc Enneattichon illud quidam composuit.

*Ædes qv a M Ce Lebr Is Bōna Constrv X It He Lena
Ia Cob I festo fV Lg Vre ta Ct ar Vit.*

*Colloquij Ba
denis existit*

Superius commemorauimus colloquiū Theologorum, Protestantium & Catholicorum, præsidibus Pistorio, & Smidelino, à Iacobo Comite limitaneo Badensi institutū, huius fructum circa hæc tempora vidimus. nam Smidelinus cū modum in disputando, antea propositum, nō seruaret, absurdè quædam proponeret, absurdus responderet; Dialecticos syllogismos quatuor terminos habentes singulis momentis proferret; Pistorius illi 12. Propositiones præscripsit, ad quascū respondere postulauit. si q̄ falsam putaret, illā scripturæ sententijs impugnaret. Smidelinus ad eas respondere nō potuit. Vnum hoc contendit; Hereticos ab Ecclesia non esse separandos probauit hoc parabola
Euange-

Euangelica, in agro Dominico bonū & ma-
lum semen seminari. Cui respondit ipse Co-
mes. Non legi in hoc contextu nomen Ec-
clesiæ. Secundum argumentum Smidelini
erat ex 1. Epistola ad Corinthios capit. 10.
desumptum; Oportet hæreses esse. Cùm Pi-
storius peteret ex hoc loco Syllogismum
conficeret, exandescens Smidelinus, sibi
nihil cum Syllogismis esse, ait, negotij, to-
tamque Dialecticam improbavit, & reiecit.
Comes eùm vidisset eius immodestiam, ait:
hac lege Tubingenses Theologos vocatos,
vt Dialecticè disputaretur. Quod si condi-
tionem, seu legem illam acceptare noluis-
sent, ad colloquium eos non vocasset, atque
ita eos dimisit. Quin & hoc ante colloquiū
Smidelino accidit, quod præsentem Princi-
pe hoc, alijsque Nobilibus dixit; Catholi-
cos docere; Hominem morte Christi non
posse saluari. Quod cùm à Nobili quodam
negaretur; inquit: Se id Tridentini Conci-
lij testimonio posse probare. Prolatum est
Tridentinum Concilium. Hic bonus Smi-
delinus omnes paginas voluit & reuoluit,
nihil quod suo proposito patrocigaretur,
inuenit. pudefactus librum clausit, & Domi-
no suo reddidit. Eodem tempore aliam ab-
surdam sententiam ex Magistro sententia-
rum citavit. Traditur liber, quod allegarat
non reperit.

*Smidelinus
his pudefactus
fuit.*

Obser-

Anno

1590.

*Marchio Baden-
sis fit Ca-
tholicus.*

Obferuârat hæc omnia Badensis, & dimissis cum honore protestantibus, Pistorio Patriq̃ue Bufæo, Societatis Iesu Theologo, Nouiomagenfi sese catechizandum tradidit, atque tandem, circa hoc tempus, iurata Religione Lutheranicâ, Catholicam professus est.

Parmensis etsi Legatis Nouiomagenfibus toto legationis tempore serijs verbis promiserat, se ipsum venturum, & ciues ab hoste liberaturum, postquam 9. Iulij è fontibus Spadanis Bruxellam venisset, in fine tamen Iulij etiam Mansfeltium cum exercitu reuocauit, & urbem mille periculis expositam, desolatam reliquit. Mille tamẽ modios frumenti, & centum circiter vasa pulueris tormentarij, ciuitate donauit. Causam cur Mansfeltius VVahalim nunquam traiecit, esse quidam asserunt, quia Parmensis interdixerat: sibi necessariò in Galliam proficiscendum cum valido exercitu, ideoq̃ue suos periclitari nolle asserens. Instabat nũc illud tempus, ideoq̃ue Mansfeltium vocauit. Hic diu antequam discederet vrbi ad defensionem necessaria reliquit, & munitissimum castrum, paulò infra urbem positũ, Doddendalium, consentiente Domino, occupauit; in eoq̃ue præsidium, sub imperio Boelij, fortissimi & fidelissimi Regi militis

Amstel-

*Mansfeltium
à Parmensi
reuocatur.*

Amstelredami honestis parentibus nati, reliquit: ipse Mosam traiecit. Secutus est eum Comes Nicolaus de Ciesā, & successit ei in urbis præfectura Nobilissimus vir, Dominus Galeinius, cum signo peditum. Hostis cum audiret abitum Mansfeltij, ut vires suas ostentaret, maiorem exercitus partem VValalim traduxit, & Regios se insequi ad Mosam usque simulavit. Indereuersus primo *1. August.* Augusti, attractis tormentis Doddendaliū oppugnat. Arx in solo paludoso sita est, ideoque munita. sed quia æstas hæc ardens & sicca fuerat, facile ad illam patebat accessus. Strata igitur latissima ruina, cum arx defendi non posset, & hostis non nisi suo arbitrio deditioem vellet acceptare, Boelius in ruinis stetit, & in pugna mori, quam viuus in hostium potestate venire, maluit. Domina arcis rogauit, ne vir tam pulcher & iuuenis, tam vitæ prodigus esset: arcem dederet, se pro illo intercessuram, nihil subesse periculi. Paruit Boelius, deditioem facit. Capitur confestim, ad Mauritium ducitur, nullus veniæ locus est, eò quod nimis *Doddendaet deditur.* fidelis fuerat Regi, cuius castra ab an. 1578. secutus fuerat, damnatur itaque, & ad supplicium raptus, vitam cum morte commutauit. Arce incensa Nassouius cum suis iterum in Batauiam redijt, & paulo post obli- *19. August.* dio-

Anno
1590.
19. August.

Verdugius
Emmenillium
occupat.

dione Nouiomagenſi ſoluta, in Hollandiã, relicto in propugnaculo præſidio validiſſimo reuerſus eſt. Verdugius paulo ante in Friſia Emmetillium munitiſſimum propugnaculum intercipit. Noua cataracta, vulgò Nienzyl obſidet. Sed cum Dominũ Roderigium cum nouo equitatu ad ſe miſſum in procinctu eſſe intellexiſſet, hoſtem autem in inſidijs eum expectare, relicta obſidione, ad hoſtes contendit: quos cum partim trucidaveſſet, partim fugaveſſet, Roderigio procedit obuiam, eumq; honorificè exceptum in Friſiam incolumem deduxit.

Parmenſis in
Galliam pro
ſubiicitur.

Parmenſis iam antea, primo Auguſti, Bruxellis magna cum celeritate Montes Hãnoniã profectus eſt. Inde Valencenam, Valencena in Picardiam, atque per Veromandos in Franciam equitatum, peditatumque octodecim circiter millium, animis omnes inuictos, armis & veſtitu regio more exornatos ſecum ducens, magnis itineribus contendit.

Conuentus, quẽ 6. Iunij Circulus V Veſtphalicus ab Electore Moguntino edici petierat (forte propterea quòd maior Principum Germaniã pars Smalcaldiã conuenerat, de Nauarræo, vt dicebatur, ſubſidijs mittendis in medium conſulens) in aliud oportunum magis tempus prorogatus

tus est. Nihilominus ob instantem necessi- Anno
 tatem Moguntinus, Palatinus, Iuliacensis 1590.
 & VVestphali, cum ceteris inferioris Rhe- Legatio
 ni Principibus, Legatos suos primò Bru- Principum
 xellas ad Parmensem, inde ad Ordines Bel- Germanorū
 gicos miserunt. Qui in Hollandiam venien- ad Parmen-
 tes 23. Augusti, ad colloquium admissi, sem & Ordi-
 quod in mandatis habebant, exposuerunt: nes.
 cuius hæc erat summa. Principes suos pro 23. Aug.
 veteri amicitia petere, vt vtraque pars, tam
 Rex, quàm Ordines reddant omnia oppi-
 da, arces & propugnacula, quæ in Rheni
 vtraque ripa, & in solo Imperij Romani
 subdito vel occupârant, vel ipsi extruxerât,
 Imperium enim subditosque quotidianis
 excursionibus illorum, qui in ijs sunt, dâ-
 na, cladesque intolerandas accipere. Quid
 Parmensis responderit, non inuenio. Eo-
 rum verò quæ Ordines responderunt, hæc
 summa est. Etsi durante hoc bello digna
 indignaque perpessi sint, sibi tamen pristi-
 nam illam indolè & innatam bonitatem re-
 māsisse: ita vt nihil sibi aut gratius aut an-
 tiquius esset, quàm cum vniuerso mundo,
 maximè cum vicinis Principibus amicitia-
 m colere; vt pacem, vnitatemque diu de-
 sideratam, vel tandem consequantur. Ideo
 molestum esse Ordinibus se malè audire, &
 infi-

Ordinum &
 Legatione:
 amara resp-
 sio.

Anno
1590.

210 MERCVRII GALLOBELGICI
in simulari, quasi ipsi sint ij, qui pacem, trā-
quillitatemque pristinam turbarunt: ideo
molestius esse, quod spargantur hæc ab ijs, à
quibus omne genus subsidij petere debe-
bant; & qui meritò singulari simpathia pro-
uinciarum Belgicarum miseriam & deua-
stationem deplorarent, in quibus tantum
incendium excitatum est, vt fieri non pos-
sit, quin scintillæ in vicinorum suorum Prin-
cipum & Dominorum prouincias profiliant.
Velle igitur flammam hanc extinguere in
alijs prouincijs, quam diu in meditullio e-
arum prouinciarum, quas natura ipsa con-
iunxit, quotidie magis accenditur, certè nil
aliud esse, quàm cū Dijs pugnare: nisi quis
posset exteriora membra sanare, corde in-
tus infecto & deficiente. Se neque occasio-
nes vllas dedisse, neque mandasse, neq; per-
misisse, quod vnquam vicinorum Princi-
pum regiones à suis infestaretur: contrari-
um enim & mandata publica, & de præuari-
catoribus sumpta testari supplicia. Fieri
quidem posse, vt nonnunquam in eo delin-
quatur, & Ordines non semper eã discipli-
nam seruent, quæ seruare debebat: tamen
id ipsum potissimum factum peruersis ho-
stium suorum machinationibus, tum etiam
quia in dissoluto militum grege, non sem-
per laudabilis ordo potest retineri. Non
hoc

hoc nouum esse, nec vlli quàm Ordinibus Anno
magis noxium.

1590.

Tolerabilius tamen esse leue malum, ex quo tempore spe boni subsequuturi perferre quàm maius malum expectare. Hoc est, quàm & hi & illi ad perpetuam ruinam tam Belgij, quàm vicinarum prouinciarum subiugum insatiabilium, sanguinem sitientium, & superborum Saracenicorum & Maranicorum Christianorù absolutæ Monarchiæ mittantur. Hic regem & Regios infinitis, ijsque maximis onerant flagitijs & criminibus: Quod sacra Biblia prohibuerint, Hæreticæ præuitatis Inquisitores introduxerint, iuramenta violauerint, exactionibus populū grauarint, priuilegia violarint, clerum & Ecclesiasticos sustulerint, Nobilitatem extinxerint. Horum omnium Germaniam ipsa quàm plurima vidisse exempla. Testari eadem atrocinita tot myriadam Indianorum, & Granatensium, monarchiam Neapolitanam & Mediolanensem, tyrannicam & iniustam inuasionem Lusitanæ, benignissimum, optimumque Principem, coronatum Regem Antonium, consanguineum suum illinc expellendo factam. Testari hæc execrandum propositum inuadendi Angliam & Hiberniam: vim, rapinas, & iniustas detentiones tot vrbium sub Imperio

Anno
1590.

pertinentium : clamdestina consilia de occupanda Scotia. Denique subsidia, quæ quotidie in Galliam mittuntur. Omnia hæc testari quid quærant per hanc Hispanicam Saraccenicam & Maranicam dominationem. Solam Franciam palam lamentari, & suum exitium lugere. Intentionem horum Coronam affectantium non esse, quia Rex iniustus modis ad diadema peruenit : sed quia Hispanorum huic Monarchiæ plurimum obesset, si Regnum hoc ad legitimos suos hæredes deuolueretur. Hanc ob causam licitum esse incolis Franciæ bellum gerere aduersus Regem suum, ut iuuent in suo instituto hos Saracenos. Non ut ipsi in libertate uiuant, fruantur his quæ Deus & natura dederit ; sed ut proprium Regem suum coërceant, & à Religione sua, in qua natus & educatus est, resilire, & diadema relinquere compellant. tantummodo ut ad hanc Saraccenicam dominandi rationem perueniant. Quod si aliquando fuerit crimen læsæ Maiestatis, & rebellionis, si subditi oblata certa pecuniæ summa Duci, Comiti, aut Domino suo supplicauerint, ut ipsis libertas conscientiæ & Religionis permittatur : Certè maius crimen esse Francos, quibus libertas hæc permittitur, incitari, ut manus violentas in
dia-

diadema Regis sui iniiciant, nisi ipsorum Anno
religionem velit profiteri. 1590:

Magna esse horum Saracenorum pri-
uilegia, quibus licet, quod ipsi in alijs vt
capitale damnant: vt quasi exleges ipsis
legibus, hoc est conscientia, corporibus
& fortunis miseræ plebæculæ pro libidi-
ne dominantur: hoc modo astu & dolo
commune vulgus decipientes, & ignoran-
tia populi abutentes, vt eis persuadeant
licere in Regem suum arma sumere, idque
non alio fine, quàm vt ipsi interim se Re-
gni Dominos constituent.

Non posse igitur culpari Belgas, vel vt
supra insimulari, eò quod tot tyrannicis
in Indos, Granatenses, nobiles & plebe-
ios harum prouinciarum exemplis territi,
agunt, quod vxoribus, pueris & subditis
secundum leges aduersus maritos, paren-
tes & Dominos agere licitum est. Rationi
quoque repugnare, si quis eos ob hoc tan-
quam perturbatores communis patriæ,
perfidios, iuramenti & promissionum im-
memores, & constitutionum Imperij trans-
gressores velit appellare. Ordines certò si-
bi persuadere, se iuramento & promissi-
onibus suis pro viribus satisfecisse: sperare
quoque se, in hoc proposito pgressuros, &

Anno
1590.

perseueraturos esse. Optare interim tanquam membra quodãmodo Imperij (quales olim agniti sunt, & adhuc agnosci meritò debebant) ab ipso Imperio subsidium & opẽ, aduersus vim & immanem oppressio-
nem suorum inimicorum & hostium.

Id se sæpissimè cū per libellos supplices, tū etiam per missos Legatõs magni nominis viros flagitasse: sed et etiamnum flagitare: vt secundum statuta Imperij omnes externi milites, vt Hispani, Marani, & alij terminis & limitibus Imperij eijciantur. Futurum enim hoc modo, vt Superior cum Inferiori Germania rursus ad pristinam cõcordiam & amicitiam postliminio reuertatur, & commercia vtrique restituantur. Quod si id impetrare non possint, rogare se saltem Electorem, aliosque Duces, Principes & Ordines, vt quidquid in hoc laborioso bello egerint, candidè interpretentur, vt tanto maiori cum fiducia & alacritate labores, molestias & sumptus, quæ in hoc bello ad defensionem patriæ suscepto occurrunt, perferant, & in perferendo perseuerent, ne prouinciæ Belgicæ per proprias suas commoditates (quæ non exiguæ sunt) in eam calamitatem deueniant, vt perpetuò sint sedes & media belli, ad interitū & ruinam omnium vicinorū, ad ædificationem

cationē verò illius Monarchiæ Saraceniçæ. Anno

Ordines extrema necessitate compulsos 1590.
 esse, arma sumere. Quidquid inde deriuatum est non aliò spectasse, quàm ad defensionem: vt sua tuerentur, & quod sibi vi, arte, & insidijs iniuste in prouincijs Belgicis ereptum erat, id ipsum recuperarent. Nunquam sibi decretum fuisse, sed neque adhuc esse, vicinorum suorum oppida, pagos, arces aut propugnacula intercipere. Ideoque se tam diu non expectasse, vt opus fuerit ipsos de horum restitutione admonere. Fuisse quidem nonnullos, qui sustinuerunt propugnaculum Schenckij, in insula Comitum (vulgo tsgrauen vveert) in solo vicini Principis exstructum: sed eis satis perspicuè demonstratum esse, locum illum ad Ducem Gelriæ pertinere. Præterea munitionem istam à Schenckio magnis Ordinū expensis excitatam; quæ post mortem illius, cum machinationibus hostium, tum etiam rebellione præsidiariorum, parum ab erat, quin in potestatem hostium venisset; nisi Ordines magna pecuniæ vicem à præsidarijs redemissent. Huc accedere, quod ædificata est, & adhuc eo in loco conseruatur, non vt ex ea quispiam detrimentum accipiat; sed propter necessitatem, vt per eam hostes arceantur, ne in prouincias suas

Anno
1590.

irruant. Hoc ipsum etiam in Constituti-
onibus Imperialibus approbati, nimirum
licere in tali casu sepimenta, & propug-
nacula etiam in alieno solo exstruere, ea-
que durante bello aut necessitate inuito
Domino detinere & defendere. Ad tol-
lendam tamen omnem dissidij occasio-
nem, quæ ex hoc propugnaculo posset o-
riri, Ordines Principibus denunciare, se
non velle nisi legitimis modis & vijs, æ-
quis etiam conditionibus (si quo modo
liceat) procedere: adeo ut ipsi Principes
fateantur, sibi satisfactum esse. Hostes su-
os Hispanos ubique, & diuersis locis Im-
perio subditis, ad Rhenum oppida & mu-
nitiones occupasse, & adhuc occupare, nõ
ut se defendant, sed ut pomœria sua pro-
ferant.

Tandem concludentes dicebant: Se
promptos & paratos esse, omnia quæ in
Imperiali solo occuparent, & hostibus su-
is extorquere adhuc possent, legitimo suo
Domino reddere: ut antiquum fœdus,
& pristina cum vicinis suis Germanis ami-
citia confirmari queat, & augeri. Qua in
re se eam beneuolentiæ & omnis obsequij
significationem exhibituros, ut Principes
re ipsa comperiant, ipsos nihil quàm ami-
citiã

citiam & mutuam confœderationem de-
 siderare: vicissim ab illis omne consilium
 & auxilium sperantes. Tandem orant Le-
 gatos hoc suum responsum Principibus ac
 Dominis suis fideliter referant. Hactenus
 Ordines: ex quo responso perspicuè satis
 liquet, quo animo Hollandi sint in Re-
 gem suum, & omnes eos qui Regis par-
 tes sequuntur. Præterea quæ spes pacis in-
 ter has duas partes conciliandæ, cordi-
 bus sic, animisque exacerbatis. Crederem
 equidem neque Turcam de Imperatore,
 neque Imperatorem de Turca huiusmo-
 di in solenni aliorum Principum legatio-
 ne dicturum esse. Sed ad historiam reuer-
 tamur.

Rex Nauarræus iam quintum penè mē-
 sem in obsidione Parisiensi trahebat. Om-
 nes vias & aditus Confœderatis intercepe-
 rat, ab omni comeatus spe illos interclu-
 serat, ex quo summa annonæ caritas fames-
 que Saguntina, & extrema in vrbe miseria
 increbuit. Equorum, asinorum, canum, fe-
 lium, & glirium carnibus cum pampinis
 vescabantur. Libræ butiri duobus coro-
 natis; ouum 12. sestertijs, modius frumen-
 ti 100. & ultra coronatis emebatur. Sūt qui
 scribūt plus quā 30000. vtriusq; sexus homi-
 nes fame extinctos esse. Narratur & alia lu-

*Saguntina
 fames Lati-
 na.*

Anno
1590.

*Horrenda
Historia.*

*Constantia
Parisienſiſ.*

genda historia. Ciuem quendam, cum non haberet quo ipse, quo vxor, quo liberi vescerentur, nec miseriam diutius videre, nec planctum & lamentationes sustinere posset, primùm vxorem & liberos; deinde seipsum laqueo suspendisse. Scripto prius causam pectori suo affixisse, non aliam id ob causam factum, quàm quod miseriam diutius perferre non potuisset. Rogare se igitur Deum, vt sibi delictum hoc ignoscat. Omnia tamen hæc perpeti ciues maluerūt, quàm Regi hæretico parere, & à Religione sua Catholica (quam etsi pro tempore, diu tamen sub Rege non Catholico saluâ esse non posse sciebant) declinarent. Multi cum sibi moriendum esse præsentiscerent, pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis perceptis, lecto incumbentes, hilari corde spiritum Deo reddiderunt.

*Parmensis
exercitum Pa-
risios monet.
29. August.*

Non ignorabant hæc Confœderati, ideoque sibi properandum rati, Parmensem, vt iter acceleraret, hortantur. Parmensis cum iam Latinum (vulgò Meaux) peruenerat, adiunxit illi se Mœnius. Hic omnes Chiliarchas, Tribunos & Præfectos militum conuocant; Se Lutetiam rectâ velle contendere dixit Parmensis; Deo itaq; se reconciliarêt. Ipse prior se salutari Synaxeos viatic.

tico muniri curat. Eius exemplum sequitur Anno
 oēs alij. Quibus peractis confestim equum 1590.
 conscendit, & Latino cum omnibus omnis
 generis machinis, quæ per pontes duos à
 Mœnio constructos, trahebantur, egressus
 est. Dimidio ab vrbe milliari inuenit totū
 exercitum suum ordine, quo præceperat,
 instructum: quē cū lustrasset, iubet vt in
 pagum proximum, *Fresne* dictum, tribus leu-
 cis Latino dislitum, hoc ordine procedant,
 inde ad oppidū *Laigny*. Nauarræi, qui in pa-
 go erant, equites octingenti, de aduentu Par-
 menis certiores facti, tribus ante horis sta-
 tionem suam deseruerant, & in tutiora se re-
 ceperant. Postridie, hoc est vltimo Augusti 31. Augusti.
 vterq; Dux cum toto militari concilio con-
 uenit, diu multumq; inter se deliberavit, an
 consultum esset cū hoste de summa rei de-
 certare. nō placuit. summo mane instructis
 aciebus, relicto pago *Fresne*, rectā Lutetiam
 pergunt, & dimidio ab vrbe parisiensi con-
 stiterunt. Hic intellectum est Nauarræum
 obsidionem soluisse, & exercitum ad op-
 pidum *Laigny* abduxisse. Habito conuentu
 Parmensis Nauarræum insecutus est. Alij
 (quod verisimilius est) scribunt, Parmen-
 sem *Fresnesio Laigniacum* prius profectū,
 ibique consedisse. quo intellecto Nauarræū
 copias aliquot suas suburbij Parisiensibus

Anno

1590

*Laigny ob-
ditur à Par-
mensi.**9. Septemb.*

eduxisse, & ad Parmensem vt Laigniacum
tueretur, profectum esse. Dux Mœnius
primum agmen ducebat, oppidiq̄ue dedi-
tionem eo die postulauerat. Sed quia Nauar-
ræus urbem octo signorum præsidio munie-
rat, dedere se noluerūt: eò minus, quia Rex
cum toto exercitu in procinctu erat, speran-
tes quod suos non desereret. Mœnius ita-
que in mola iuxta flumen sita, quam op-
pidani antea occupauerant, maximum tor-
mentum erigi præcepit: quo sexies eo die
in urbem ei acutus est: sol enim ad occa-
sum declinabat. Postridie sine intermis-
sione è mola urbem tormento eodem con-
cusserunt. Oppidani conspicientes hosti
per pontem aditum in urbem patere, ad
colloquium venerunt: trium mensium sti-
pendia, & vt expansis signis egrederentur,
postularunt. Sed conditiones istæ negatæ
sunt. Circa meridiem nonnulli equites ex
Nauarræis sese ostentârunt: sed & pedita-
tus illius vix quarta leuæ vnus parte à ca-
stris Parmensis conspectus est. Parmensis suos
confestim quoque instruxit, & hosti per fe-
cialem nunciauit, se cum illo configere pa-
ratum esse. Sunt qui hæc inuertunt, dicen-
tes Nauarræum Parmensi pugnam obtulisse:
Parmensem respondisse; Se mandato Re-
gis sui in Franciam venisse, & negotium si-
bi de-

bi demandatum se ope diuina effecturum: Anno
 Interim eum in castris suis se continuisse. 1599.
 Paulo post Nauarræus suos reduxit. Parmensis partem exercitus reduxit, partem in loco, vbi hostem expectabat, in armis reliquit. Interea Mœnius adhuc quatuor ingentes machinas, quibus muros conuelleret, ad oppidum attraxit. Sed captiuus quidam ad Ducem perductus, confessus est, Nauarræo statutum esse, Mœnium in oppugnatione occupatum, à tergo adoriri. Coactus itaque est Dux, machinas ab vrbe in castra retrahere. Parmensis suos exploratum mittit, vbi hostis esset, quid moliretur. Qui reuersi nunciarunt hostem trium horarum itinere retrocessisse. Sed nonnullos è Nauarræis inuenerunt, qui se in dumetis & arbutis occultarunt: cum quibus à decima hora, vsque ad secundam pomeridianam velitarunt. Habebant Nauarræi minora quædam tormenta, quibus nonnullos è Parmensis peditibus strauerunt, ipsi vicissim quosdam è suis desiderarunt. neutra pars præualuit. Cû omnes isti exploratores in castra reuersi essent, confestim clamor & tumultus exoritur; ad classicum canitur, omnes arma corripiunt, & se ad pugnam præparant: increbuit enim rumor,
 Nauaræ

Anno
1590.

Nauarræum cum vniuerso exercitu in acie stare, & hostem ad pugnam expectare. Præmilit Nauarræus ducentos circiter equites, qui liberius ad castra penè Ducis excurrerant, vt hostem elicerent, sed Confœderati insidias suspicantes, in suis se castris continebant. Erat enim in propinquo silua, in qua (vt postea cõpertum est) Nauarræus machinas aliquot bellicas collocari iusserat, quas in hostem nudum, & nihil minus cogitantem, exonerasset, magnamque stragem in eos edidisset. Nauarræus loco maximè oportuno castra sua locauerat, vbi à Parmensi difficile cædi, ille Parmensem facilè cedere potuisset. In colles enim & tumulos assurgebat, fruteta & siluas ab vno latere, ab altero paludem habebat: ita vt nec equis esset accessus, & prospectus facilè impediretur. Tertio Septembris Duci nunciatur, hostem præsidiũ in oppido nouis submissis militibus auxisse: neque Mœniũ id impedire potuisse. Paulo post fama sparsa, Nauarræum denuo mutato consilio Lutetiã agmen ducere; sed falsò; cùm toto triduo in hoc loco manserit, quotidie cum Parmensi velitans, nunquam tamen ad iustum prælium peruertum est. Postridie cœptum est propugnaculum & sepimentum, quod castra cingebat, & ab hostis assultu defendebat. Sole ad occasum

3. Septemb.

sum vergente perfectum est. Confestim con Anno
tinuis machinarum fulminibus, magnæque 1590.
molis globis mœnia verberâtur. Nauarræus *Parisiensem*
cùm videret Parmensi cuncta bene succede *urbem dese-*
re, nec se illum posse impedire, consultum *rit Nauar-*
ipsi visum, reliquam exercitus partem, quã *ram.*
in propugnaculis ante Lutetiã reliquerat,
euocare, & milites suos æstu & fame lâguen-
tes, in oppida & loca vicina distribuere, vt
nonnihil refocillentur, & comeatum hosti
præcludant. Huc etiam mouebat Parmen-
sem defectus pecuniæ, quæ in tam longa ob-
sidione iam erat assumpta: metuebat enim, si
ad manum ventum fuisset, ne mercenarius
& externus miles pugnam detrectasset.

*Comeatus
Lutetiam in-
fertur.*

Parmensis cùm intellexisset obsidione Lu-
tetiam liberatam, ita vt comeatus ciuibus
commodè posset subuehi, intermissa tâdiu
obsidione Ligniacensi, immensam vim om-
nis generis comeatus in urbem Parisiensem
intulit: ita vt q̄ pridē 29. coronatis emeba-
tur, nunc emeretur duobus. Dicit nō potest
quanta fuerit in vrbe lætitia. Parmensis de-
inde ad oppugnationem Laigniacensem re-
uertitur. Tanta vi, tantoque impetu ad op-
pidum fulminauit, stratisque ruinis tanta
contentione illud oppugnauit, vt inspectã
te pene Nauarræo expugnauerit, inuaserit,
omne præsidium trucidauerit. Inuenta est

*Laigniacum
oppugnatur,
& expug-
natur.*

hic

Anno
1590.

hic magna frumenti, carnis, vini, alteriusq;
annonæ copia. nam præter id quod Rex im-
portari iusserat, etiam eodem tempore fue-
rat templi vrbs dedicatio.

13. Septemb.
Pons Charen-
ton Parmen-
si deditur: itē
Pons Claudij

Dux victoriam hanc prosequitur, exer-
citurum ad Pontem Charentonij, tribus ab
vrbe Parisiensi milliaribus ad flumen situm,
transportat. Ciues nouo Laigniacensium
exemplo territi, inito consilio, se vtrò po-
testati Confœderatorum tradiderunt. In-
de ad Pontem Sancti Claudij seu Clodouæi
cum exercitu veniens, ciues deditorem of-
ferentes obuios habuit. quibus in fidem re-
ceptis, à Parisiensibus magnificè inuitatur,
vt in vrbem, quam cum auxilio Dei ipse
conseruârat, veniat.

Nauarræi exercitum pessima lues inuase-
rat, quæ nisi copias suas diuisisset, omnes pe-
nè absumpsisset. Distribuit igitur, vt dixi-
mus, per prouincias & oppida. Sandiony-
sium, vt periculosissimo loco situm, Lauer-
dinio committit, validissimo præsidio & an-
nona munit. Reliquum exercitum per
oppida Melodunum, Corbylium, Senli-
sium, aliaque partitus est. In prouincias vi-
cinas principes misit, Condæum in Turo-
nes & Andium; Ducem Mompenserium in
Normanniam, Ducem Longeuillæum in
Picar-

Picardiam; Ducem Niuersium in Champaniam; Mareſcallum Aumontium in Burgundiam. Ipſe cum parte exercitus Bello-uacum profectus eſt. Multi etiam ex Nobilitate ob Lutetiam relictam irati, Regem ſuum deſeruerunt. & quo inclinabat victoria, hanc partem ſecuti ſunt.

Parmenſis (vt diximus) multis precibus à Pariſienſibus inuitatus eſt, ipſe vt in urbem veniat. Eorum itaque petitioni ſatis facere volens, cum lectiſſima Principum & Nobilium manu eò profectus eſt. Poſtquã vrbi appropinquaret, Dux Mœnius, Parlamentum, Magiſtratus, Nobiles & Optimates vrbi illi obuiam effuſi, incredibili lætitia, honore, pompa & triumpho in publica proceſſione exceperunt, & in urbem atq; Eccleſiam introduxerunt; feſtiuo iubilo hymnum Ambroſij & Auguſtini canentes, Deoque, qui ipſis talem liberatorem miſerat, immortales gratias agentes.

Petro Erneſto, Comiti Manſeltio, abſente Parmenſi gubernatio prouinciarum Belgicarum erat concedita, Mauritius Nafſouius interea non otiabatur; ſed collecto exercitu omnes penè arces & propugnacula ad Moſam & Rhenum exſtructa, facili

*Parmenſis
Lutetiam in
greditur.*

*Multa arces
& propugna-
cula in Bel-
gio à Mauri-
tio capta
menſe Octo-
bri.*

nego.

Anno
1590.

negotio occupavit. Primò munitissimam arcem Heelensem, & Hemertium in insula Bommelensi. Inde propugnaculum de Graue iuxta VVesaliam Cliviæ paucis diebus deditioe cepit. Luttekenhouium quoque in Diœcesi Colonienſi occupat, sed opera & diligentia Groesbekij breui rursus amissit. Exercitum deinceps in Brabantiam traduxit, & munitionem *Ter Heiden* iuxta Bredam & Rosendalium recuperavit, soloque adæquavit. Steenberga porro oppidulum deditioe in ipsius potestatem venit. Præſidij Montium ad Zomam, & qui in vrbe Bredana erant, postquam prædabundi totam Campiniam essent depopulati, tandem admotis scalis urbem quoque Thenensem in suam potestatem redegerunt. Sed quia urbem magnam, & parum munitam contra vim Regiam defendere non potuissent, spoliatam deseruerunt. Tã oportuna fuit Mauritio Parmensis & exercitus Regij absentia.

Thenæ occupatur & spoliatur.

Corbeilium & Parmensis capiuntur.

In Gallia econtrariò Parmensis nova victoria nobilitatur. Corbeilium enim oppidum, arte, natura & præſidio munitum, in quo Parisiëſibus loco situm, eorum rogatu obsedit, & post trium septimanarum obsidionem, non sine cæde tamen & sanguine suorum, expugnauit. Interea Parmensi no-

uæ co-

uæ copix nouusq̄ue comeatus summittuntur, ne in tam felici rerum gerendarum progressu retardetur.

Anno
1590.

Dum hæc in Normannia & Picardia geruntur, Carolus Emanuel Sabaudix Dux, non minori cum felicitate res gerit in Delphinatu & Prouincia. Miserat paulo ante Rex Hispaniarum Duci genero suo aliquot Hispanorum millia, quos antea in Galliam Narbonensem cum classe mittere decreuerat. Sabaudus itaque cùm in oppido Mortiomnia quæ ad bellum erant necessaria præparauerat, 8. Nouembris illinc Freium venit, ibique ad vndecimum vsque diem commoratus, de bello instituendo consiliũ captauit, machinasque bellicas, & quæ ad eas pertinent, comportari iussit. Vndecimo huius mensis cum exercitu Draguignam, vrbem quidem amœnam, sed ab Hugonottis multis locis dirutam & vastatam, profectus, honorificè ab oppidanis exceptus est. In portis ciuitatis arcus triumphales affabre facti visebantur, quibus insignia Ducis erant intertexta. In horum vno descriptum erat, *De fructu matris tuæ ponam super sedem tuam.* ad matrem Ducis Francam. Henrici II. Regis sororem allusio. In altero; *Non est alius qui pugnet pro nobis.* Tanta erat in vrbe lætitia, vt etiam pueri in plateis stentorea voce clamarent;

Felices Sabaudix Ducis in Prouincia & Delphinatu successus.

8. Nouemb.

Draguigna excipitur.

248 MERCVRII GALLOBELGICI
rent; *Viue Viue la Messe: Viue son Alteſſe, & ſoit
Chaffé la Valette: hoc eſt, Viuat, Viuat Miſſa;
Viuat ſua Coſtitudo; & eiſciatur Valettus;*
qui frater erat Eſpernonij, & incolis Calui-
nianum iugum impoſuerat. Poſtquã Dux
tam ſolenni pompa exceptus eſſet, decretum
eſt, vt ad **A**quas Sextias agmen ducens in i-
tinere oppidum Lorgæum, munitum, & ab
hoſtibus occupatum, expugnaretur. Ducto
itaque ad urbem exercitu, qui in oppido e-
rant præſidiarij elapſi, fuga ſibi ſalutem
quæſiuerunt, & oppidum ciuibus relique-
runt. Conſul extemplo claues deſert ad Sa-
baudum, & vt oppidum in fidem clementer
recipiat, deprecatur.

Lorgæe dedi-
tur.

12. Nouemb.

14. Nouem.

Decimo quarto Nouembris Dux ad A-
quas Sextias iter inſtituit. Quò cum veniſ-
ſet, multi Marchiones, Comites, Barones,
Domini, & Nobiles, qui in vrbe erant, n a-
gnificentiffimo, ſplendidiffimoque habitu
ornati illi obuiam procedunt. Hos ſubſe-
cutum eſt Parlamentum, & hi qui à ratio-
nibus ſunt. Omnes hi perpolitæ orationi-
bus, magnæque beneuolentiæ ſignificatio-
nibus Ducifelicem aduentum gratulaban-
tur. Cùm ad portam veniſſet Dux, con-
ſpexit arcum triumphalem, quo pulchrior,
pretioſior, maioriſque cum artificio factus
viſus non eſt vnquam. Sed & umbella pre-
tio-

Sabaudus a
pud Aquas
Sextias hono-
rificè excipi-
tur.

tiouissima adfertur, sub qua urbem ingrederetur. At ille nequaquam se isto honore dignum asserens, umbellam pernegauit. Inriterunt illi; diu, multumque hic disceptatur, vicit sententia Ducis, qui sub dio urbem ingressus est. Sed & omnes Principes, Nobiles & Optimates, qui illi occurrentes honoris ergo ex equis descenderant, in equos iterum ascendere præcepit. Magnus erat populi concursus, qui Ducis genua, veluti Seruatoris sui, contingere gestiebant. Cùm templo appropinquasset, occurrit illi clerus; & Episcopus eum docta oratione ex cepit. Inde in Palatium Regio more deductus est. Postridie omnes Principes, Nobiles, & qui Palatinis funguntur officijs, Ducem denuò salutarunt, eiusque manus ex osculati sunt. Tertio die Dux in solio constitutus est, ei que totius Prouinciæ administratio tradita. Advocatus Regius insigni oratione nomine Ordinum Ducem accepit, ei que congratulatus est, orans ne Dux supplices eorum preces contemnat; sed totius Prouinciæ tutelam suscipiat.

Per eisdem quoque dies Consules urbis *Massilienses* Massiliensis cum alijs quinquaginta ex *ad huc veniunt.* Optimatibus nomine totius Reipublicæ ad Ducem venerunt, ei que supplicarunt, Massiliam venire non dedignetur. Senatum

Anno
1590.

tum enim populūque eius aduentum maximopere desiderare. omnes substantias, opes, sanguinem & vitam pro salute Ducis offerre. Quibus respondet Dux; Seid facturum, mox ubi expeditionem, quæ illi mandata erat, absoluisset. Vigesimo quinto eiusdem mensis Arlesij quoque expectabantur, vitam & opes omnes pro salute Ducis offerentes. Postea Dux in expeditionem contra hæreticos & veræ Catholicæ Religionis hostes profectus est, fortunateque cum illis ubique dimicauit.

25. Nouemb.

Lans Sabaudi.

Neq; mirabitur tam felicem huius principis fortunam, cui eius indoles, eiusque virtutes exploratæ sunt. Ferunt enim Principem esse prudentem in consilijs, expeditum in rebus agendis; nunc vi, nunc clementia, prout necessitas postulet, quod deliberatū est, celeri opere perficiens. Amatur simul & timetur à Principibus, tum suis, tum vicinis: singularem præterea dotem à Deo accepit, vt desolatos quosque & oppressos non verbis tantum, sed re ipsa quoque consoletur. Has ob causas multorum oculi in illum coniecti sunt.

Venlonenses
militem suū
præfidiarium
eijciunt.

Venlonenses cum à præfidiarijs suis plus quàm tyrannicè affligerentur, eiusque iustæ querelæ non audirentur, quomodo se ipsos liberare possent, tandem consiliū inierunt.

Habe-

Habebant in vrbe Italos, habebant & Ger- Anno
 manos. Germani paulo modestiores erant. 1590.
 Horum igitur opem implorant, orantque
 vt sibi in eijciendis Italis, quorum petulan-
 tiam diutius ferre non poterant, auxili-
 entur: aut si id facere illis neque fas, neque lici-
 tum esset, à neutra parte starent: sed ab ar-
 mis se abstinerent. Cùm id quodammodo
 impetrassent, Italos vrbe eijciunt. Quibus
 eiectis, furore populi (vt fere solet) nõ quies-
 cente, etiam in Germanos irruunt, eosq; vr-
 be pellunt. Aberat Benthemius, vrbis Gu-
 bernator: qui in colligendâ peditum legio-
 ne, cùm hæc fierent, occupabatur. Amissa i-
 gitur vrbis huius administratione, in indig-
 nationem etiam Regis incidit: & paulò post
 legio quoque dilapsa est. Ita ex altissimo lo-
 co in humilem recidit. Venlonenses statim
 vt causæ suæ æquitatem monstrarent, litte-
 ras ad Governatorem Mansfeltium, Sena-
 tumque Regium miserunt: quibus promit-
 tebât, se in Catholica Religione, & fide Re-
 gis permanere velle, à neutra vnquam rece-
 dere. Quod autem regium militem eiecif-
 sent, non hoc eo animo factum esse, quòd re-
 bus nouis studere cupiant, sed quòd se vx-
 oresque & liberos suos ab immani & barba-
 ra eorum crudelitate, quotidianisque iniu-
 rijs tandem semel expedire coacti sunt. Ro-

Anno
1590.

gare igitur se Suam Excellentiam, hoc factum non iniquè ferat, præsertim cùm Regi ex eo nil detrimenti sit accessurum.

Propugnaculum propè Hoy expugnatur.

Interea propugnaculū iuxta Hoy, quod centurio Groppendonck cum centum pedibus, nomine Regis tuebatur, ab octingentis, qui Ordinibus militabant, obsidebatur. Antequam oppugnaretur, deditioem postularunt, quam si qui in eo erant negarent, fore, vt vi capto, nemini parceretur. Illi habita matura deliberatione, cùm scirent stationem suam non admodum munitam esse, numero se exiguo, subsidia non expectare, ideoque impares hostium viribus esse, deditioem se his conditionibus facturos offerunt; vt cum omni armatura expansis signis, & omnibus sarcinis suis dimittantur. Hollandi, quia sciebant magnas opes ex vicinis pagis hic depositas esse, conditiones illas accipere noluerunt. Candidos itaque bacillos armorum loco in manibus habentes dimissi sunt. Duinkerkam quoque Hollandi tētārent, sed detectis insidijs repulsi sunt.

Duinkerka frustra ab Hollandis obsidetur.

Adhuc Mauritianī in Batavia Nouiomagum obsidebant Propugnaculum quotidie magis magisque muniabant. & urbem ferro atque igne infestare non desinebant. Aestus (vt iam sæpe dictum est) & siccitas hoc toto

tem-

tempore fuerat incredibilis. Rhen⁹ erat va- Anno
 dosus, & vix scaphis potuit nauigari. Otia- 1590.
 bantur mercatores, cessabat negotiatio:
 merces, vt pisces, casei, butirum, & similia,
 quæ ex Hollandia in Germaniam impor-
 tantur, in nauibus putrescebant. Vnum e-
 rat huic malo remedium, Nouiomagenses
 eò inflectere, vt liberam per V Vahalim per-
 mittant nauigationem. Initio hoc Nouio-
 magensibus placuit, ea conditione, vt ho-
 stis propugnaculum deserat. Abnuuit ille, ab-
 nuerunt & hi nauigationem. Qui verò in
 vrbe ex nauigatione quæstum faciebant, il-
 lam ceteris feruentius vrgebant. Alij, quo-
 rum non intererat, nauigaretur ne fluuius,
 an non, illorum propositum improbabant,
 dicentes; si nauigatio sit libera, hostem, hoc
 est nautas Hollandicos, quotidie in vrbem
 admissum iri, vt vectigalia, aliaque tributa
 soluant, eos in vrbe inuenturos, quibuscum
 clandestina foueant cõsilia. Per eos hostem
 semper dictorum, factorum & consiliorum
 Nouiomagensium fore conscium. vicit ta-
 men hæc, sed non sanior, sententia. Ex illo
 namque tempore nihil in vrbe gerebatur,
 quod non statim ad hostem vicinum perla-
 tum est.

*Nouiomagen-
 ses Hollan-
 dis hostibus
 liberam per-
 miserunt nau-
 gationem.*

In Gallia, postquam Parmensis Lutetiam
 obsidiõe liberasset, comeatuq; iuuisset, mul-

Anno
1590.

ta oppida vicina occupasset, omniaque fecisset, quæ tam exiguo temporis spatio fieri potuerunt: iamque tempus instaret, quo in Belgium erat reuertendum; de præsijs in urbibus relinquendis actum est. Qui Naurræo fauebant, spargebant passim in vulgus; Parmensem non venisse, ut Catholicis Confederatis opem & auxilium ferat, Parisienses, aliaque oppida ab hostium iniuria liberet; sed ut Regi Hispaniarum Regnum prodat, eumque tandem Regem constituat. Parmensem si quod oppidum aut vi, aut ditione capiat, incolas cogere, ut Regi Hispaniarum, tanquam protectori Gallicæ coronæ iuramentum præstent. Hispanos in occupandis urbibus & oppidis nullum inter hæreticos & Catholicos discrimen habere. Tã hos, quàm illos iugulare, spoliare, constuprare. Exemplo esse Mœnij sororem, cui licet Virgo esset Deo consecrata, & Abbatissa, parcitum non est Non igitur nimiùm Hispanis esse indulgendum: cauendum ne illorum authoritas nimum crescat, ne sub titulo Defensoris, paulatim regis nomẽ subrepat, & tandem Hispani Regnum ipsum inuadant, suisque ditionibus adiiciant. His, similibusque calumnijs, quibus vulgi, imò Principũ aures obtundebant, Hispanorum nomen tam exosum reddiderunt, ut etiam
Catho-

Catholici flagitauerint, non Hispanicis, sed Anno
Gallicis præfidijs vrbes munirentur. Cor- 1590.
dationes etsi cognoscerent, quò restende-
bat, populo tamen aliquid, & nomini Fran-
cico condonandum putauerunt. Euocatis
itaque ex vrribus omnibus qui Regi Hispa-
niarum parebant, soli Franci relictæ sunt.
Parmensis iter instituit versus Luxemburgũ.
Sed regressus mox iuxta Espenonium Mer-
nam traijciens, Chaloniã ex improviso penè
intercepisset. Ciues verò qui confestim in
armis erant, Ducis exercitum à mœnibus
repellunt, & qui in vrbe erant equites, occi-
diffe dicuntur. Tam multa, tam incerta, tam
diuersa & aduersa de Francia scribuntur, &
feruntur, quæ hoc tempore accidissent, vt de
ijs tacere quàm lectori dubia vel falsa obtru-
dere malim. Hoc vnum tamen, quasi parer-
gon, & extra locum addam, quod quidam
scribunt, Parisienses in summa necessitate
constitutos tunc cùm à Nauarræo obside-
bantur saepe conuenisse, & (inuitis Duce *questio Pa-*
Nemourio, Equite Aumalio, Duce Mompè *risiensium.*
ferio, & alijs) consilia captasse, quid in tali
rerum necessitate agendum esset. Consulue-
runt initio Panigerolam, deinde Terium &
Bellarminum patres societatis Iesu; An ex-
communicari debeant, qui in extrema ne-
cessitate constituti, vrbem Magistratui vel

Anno
1590.
*Legatus Pa-
risiensium
ad Sancer-
reum tempo-
re obsidionis.*

Principi non Catholico tradiderint? Cùm responsum esset, Non debere excommunicari, Cardinalem Gondium, & Archiepiscopum Lugdunensem in castra ad Regem miserunt. In conspectum illius adducti, inquit Cardinalis: Optimos ciues Parisienses, qui nihil magis, quàm pacem optabant, se ad suam Maiestatem misisse; ei supplicatum, vt sua Maiestas illis opem in hac illorum miseria & calamitate, ferat, eoq̄ue consilium & studium omne conuertat, vt vniuersalis Galliarum pax restituatur: ipsis autem permittatur, idem à Mœnio petere: se infra quatrimum ad Regem reuersuros pollicentur. Rogant, etsi Parisienses deliquissent, sua Maiestas tamen iræ habenas nimium ne laxet, ne fortè illis in furorem & desperationem actis, maiora ipsi oriantur incommoda; quomodo quondam Regi Galliarum, & Comiti Flandriæ è Gandauenfium rebellione oborta sunt. Neque debere suam Maiestatem tantoperè indignari, eò quòd Parisienses pro fide sua Catholica tam pertinaciter pugnaverint, cùm & antea Sancerrenses id ipsum ad extremum vsque spiritum fecerint.

Rex audiebat legatos cum attentione. Deinde consulto Senatu suo hoc modo respondit;

pondit; Ex mandatis, sermonibusque vestris intellexi, vos ad Regē Nauarręum misisse, vt pacem impetretis. Quod si ego tantummodo Rex Nauarręus sim, meum non est Lutetię, vel Gallię pacem conciliare. Vt vt est, hoc ignorare vos nolo, me subditorum meorum interitum non affectare. digitum autem vnum præscindere velle, si cum hoste pugnãdi mihi daretur copia: duas autē si vniuersali pace partes inter se possent coalescere Quod autē vos flagitatis, nunc fieri non potest. Lutetiam meam amo & diligo, magnaque eius apud me est authoritas. maxima natu filia mea est, ideoque & illam zelatus sum. Maiori illam benevolentia prosequi volo, quã postulat. Sed & hoc volo, vt incolę beneficium agnoscant, & vt se obedientiam debere fateantur mihi, non Duci Mœnio, non Regi Hispaniarum. Porro quod petijstis vrbs deditio- nem vsque in Comitia Regni differri, id ciuibus non expedit, cum tot millia fame & inedia moriantur.

Optarem ego vt vera mater apud Salomonem, filiam meam non discindi. Ligistarum verò seu Coniuratorum alia est intentio, institutum aliud. Etiam si illa in mille disrumpatur & dilaceretur partes, nõ est illis curę: tantummodo vt partem quisque
ynam

Anno
1590.

258 MERCVRII GALLOBELGICI
vnam rapiat. Tuæ verò Domine Cardina-
lis oues sunt; Deus eorum sanguiné de mani-
bus tuis repetet. Et heus tu Domine Archie-
piscope, non ego profundus sum Theolo-
gus; id autem scio, Deo displicere, quod in
tantam calamitatem miserum populum ad-
ducis. Idque non alio fine facis, quàm vt Re-
gi Hispaniarum placeas. Quapropter & pe-
des aliquando tui tibi calefient. Hispano-
francisci estis, si verum fateri velitis. Purga-
bat se Lugdunensis, & se Hispanum esse ne-
gabat. Respondit Rex; Tibi nunc ego hoc
credam? Sed vtinam id re ipsa comprobaret.
Possem tamen proferre litteras, quibus Rex
Hispaniarum mandat; Sua bene custodia-
tur Lutetia: quæ si amittatur, id sibi magno
fore detrimento.

Post hæc Cardinalis orationem suam pro-
fectus est, ostendens quare expediat com-
munem pacem promoueri. .i. ait, nisi huius-
modi pax cõponatur, metuendũ fore, ne Me-
nius cū Hispano arctiori sedere iungatur, vt
cõiunctis virib. Gallos obruat. .i. nisi incolis
spespacis detur, aut ipsi potius de pace subse-
cutura securi reddãtur, fore, vt tandem furo-
re & infania parciti, maior quàm tertia pars
in castra Regis erumpat. Rex ad Nobiles
conuersus: Licet illud, inquit, quãdo lubet;
discent fortassis, & quidem suo malo, Nobili-
lita-

litati Francicæ Martem non in lingua, vel Anno
 pedibus, sed in pectore & manu esse. Addi- 1590.
 dit præterea; Miror, inquit, vnde hæc Pa-
 risiensibus audacia, vt se iudices atque arbi-
 tros inter me & hostem meum Hispanum
 offerant, haud aliter, quàm si Lutetia libera
 esset Respublica, instar Venetorum & alio-
 rum. Ad hæc Lugdunensis: Optatam, inquit,
 pacem toti Franciæ fore vtilem Cui respon-
 dit Rex; Age, per id tibi & v-
 niuerso mundo falsam imaginationem ve-
 stram demonstrare. Putatis enim nobis de-
 cretum esse seueriter, dureque vos habere &
 cogere. Ecce medium inueni; quamuis id
 cum his, qui mihi à cõsilijs sunt, non expen-
 di. Duo in Mœnio Duce considero: Vnum,
 quia vos hac obsidione putat se posse virtu-
 te & armis liberare. Alterum, quod arbitra-
 tur se posse vobis vniuersalem pacem procu-
 rare. Vultis igitur Lutetia octiduo libera sit
 ab exercitu, & respiret? agite condiciones
 offerte, fideiussores & obsides date; quod ni-
 si interea Mœnius non veniat, & obsidionẽ
 vi soluat, aut vniuersalem pacem cõstituat,
 mihi deditiõnem facietis? Interea dabitur
 vobis potestas ad Mœnium proficiscendi,
 & cum eo pro arbitrio vestro paciscendi.
 Plura vobis permittere, aut polliceri non
 possum. Sin autem expectare maluerint Pa-
 risien-

Anno
1590.

266 MERCVRII GALLOBELGICI
risienses, donec vnus tantum diei superstit
annona, vltimam illam cœnam cum iucun-
ditate sumant, per me licet. Id autem eos scî
re velim, postridie *Miseri* negatum iri, & so-
lum *Cordam* illis super futuram. Ad id enim
ratione officij mei, vt qui illorum sum Rex
& Iudex, impellor, vt supplicium sumam
de his, quorû culpa tot homines innoxij
perierunt. Hęc populo meo referetis.

Quantum ad exemplum Sancerrensi-
um, non habet hic locû: de illorum enim vita, o-
pibus & Religione agebatur: omnia enim
hęc illis adimere voluerunt. Ego ecôtrariò
meis Parisiënsibus dare volo, quod Médoza
Hispaniæ Legatus ipsis inuidet, & suffurari
conatur. Quoad causam Religionis, de ea te-
stentur, qui apud me sunt, & se meo impe-
rio subiecerunt, an eorum conscientias vel
in minimo cogere voluerim? Magna quo-
que differentia est inter Parisienses, & Gan-
dauenses. quâ enim illi magnanimi sint, vi-
dimus nuper cum eorum suburbia occupa-
uimus. A me, laus Deo, plus quàm 500. No-
biles stant, à me iustissima causa, & cui ma-
ximè confido, Deus ipse.

Archiepiscopus Lugdunensis inter alia
commemorauit, quid in negotio tractan-
dæ pacis inter regē Henricû & Ducem Gui-
sum anno à nato Christo 1585. egerit Cui
Nauar-

Anno
1590.

Nauarræus, illum istius pacis mentionem facere non debere: in ea enim se excommunicatum, & ad Regni successionem in idoneum esse renunciatum. Sed Deus, inquit, ad quem confugi, & quem appellavi, aliter iudicavit, aliamque sententiam pronunciauit. Sed & pax illa bellum fuit totius Franciæ, fons & origo mortis Henrici Regis. Ad hæc Lugdunensis; Rogatu Regis istius pacis tractatio suscepta est. Respondit, qui astabat, Nobilis quidam, id tantum non verum esse, ut contrarium possit facile demonstrari. Sub titulo namque hæretici, eum qui sanguine & cognitione Regem proximè attingebat, ista pace diademate spoliari. Deinde Rex ostendit Legatis litteras, non ita pridem à Mendoza Legato ad Regem Hispan. datas, in quibus conqueritur, Theologos in admittenda hac legatione nimis fuisse præproperos. Tandem Nauarræus equum conscendit, & relictis legatis in castra sese recepit. Hanc, quam recensuimus legationem apud duos tantum scriptores anonymos inuenio. Verane igitur sit, an ex composito ficta, cuique suum iudicium relinquo. Quemadmodum & illam Villorani, duorum Regum Secretarij, quem postea ter ad Nauarræum missum scribunt, ut eum ad equas condiciones pacis induceret. At Regem à nomine pacis abhoruisse.

Sub

Anno

1590.

*Parmēsis in
Belgium re-
uertitur.*

2. Decemb.

Sub finem igitur Nouembris, cū Rex Hispaniarum nouam classem in Galliam Narbonensem cum 7000. Hispanis paulo ante misisset, Parmēsis (vt diximus) suas copias inedia, laboribus & morbis afflictas, in Belgium reduxit: Exercitus frons secundo Decembris; ipse cum omni nobilitate eiusdem mensis quarto, relicto reliquo exercitu in confinibus Gallix, Bruxellam reuersus est.

*Sixtus V.
Pont. Rom.
moritur.*

Romæ Sixtus V. Pont. Max. qui Felix Pernetus antea dictus, in pago tenui Montalto, ciuitati Formianæ proximo, obscurioribus parentibus ortus, & meritis suis sacratiss. ad tātos honores erat euectus, ætatis suæ sexagesimo nono, Pontificatus verò quinto iam expleto, vitam simul cum dignitate, Augusti præteriti die vigesimo septimo deposuerat: miro sanè Pontificum fato, qui tot vt plurimum annos in gubernatione viuunt, quot numeros continet assumptum ab illis in electione nomen, vt teste Saurio, Alexander II. secundo, Clemens III. tertio, Victor IV. quarto, Pius V. quinto, Leo X. decimo, Gregorius XIII. decimo tertio, & hic Sixtus V. quinto regiminis sui anno finito mortuus est.

*Urbanus VII
eligitur &
moritur.*

Huic successerat Ioannes Baptista de Castanea Genuensis Cardinalis s. Marcelli, qui

Urba-

Vrbanus VII. nominari volens, in ordine Anno
 240. à Petro numerando, 15. Septemb. Pon- 1590.
 tifex factus est, & post vndecim dies ennea-
 tico suo octauo, id est 72. ætatis anno, ante-
 cessoris vestigia calcavit.

Eo mortuo, cùm Cardinales ad nouam e-
 lectionem in conclauì conuenissent, tot,
 tantasque inuenerunt difficultates, vt in-
 ter se conuenire non potuerint: dum di-
 uersi legati, diuersæque litteræ Principum
 mittuntur, quibus vnusquisque aliquem
 suæ nationis ad Pontificatum promotû cu-
 pit. Quidam Paleottum Bononiensem de-
 signarunt; alij Aldebrandinum promotum
 cupiebant: adeo vt negotium ad nouû schif-
 ma spectaret, sed clemēs ac benignus Deus,
 ne omninò Ecclesiæ suæ oblitus videretur,
 hoc malum auertit. Dilata igitur est electio
 in quintum diem Decembris; vacauitque
 sedes mensibus tribus, & diebus septem. De-
 cembris itaque die quinto, postquam Car- *5. Decemb.*
 dinales in cōclauì essent collecti, Nicolaum *Gregorius*
 Sfondradam Cardinalē Cremonensem Me- *XIIII. Pon-*
 diolani natum, iustis suffragijs elegerunt. *tifex eligi-*
 Annorum erat LV. complexionē debilis, *tur.*
 sed eam in victu & conuersatione obserua-
 bat moderationem, quod pleriq; sperabant
 eum longioris vitæ futurû fuisse. Nomen si-
 bisupsit Gregorij XIIII. Doctor erat Theo-
 R logiæ

Anno
1590.

7. Decemb.

*Oppida Gal-
lia à Parmē
si recuperata
illo absente
amittuntur.*

logiæ simul & Iuris Canonici. Natura ad liberalitatem pronus, in bonos benignus, in malos seuerus. Cùm eius electio promulgaretur, tota Roma gaudio perfusa est. Septimo eiusdem mensis coronatur.

Cùm Parmensis in Belgium reuersus esset, statim suo malo experti sunt Confœderati, quàm imprudenter fecissent, quod nullum Regis Hispaniarum militem in vr-bibus reseruassent. Cùm enim Galli Gal-lis tam ratione nationis, quàm etiam cog-nationis, quæ subinde inter illos est, fa-ueant; facilius inter illos, quàm inter ex-ternos amicitia semel violata restauratur. Oportunitatem hanc non esse contemnen-dam ratus est Nauarræus. suos, quos in op-pidis istis adhuc habebat, sollicitauit. In-uenit qui illi suam operam commodabant. Hoc modo omnia penè oppidula vno men-se amissa sunt, quæ Parmensis tanto tem-pore, tot sumptibus recuperarat. Corbei-lium illo adhuc præsentente tumultuario im-petu à Domino Chastillionæo expugna-tum est. Alia oppida ab alijs recuperata sūt.

*Hispani im-
mittuntur.*

In Brabantiam reuersus Parmensis, eum quoque statum non inuenit, quem spera-uerat. Nam post multas ab hostibus cap-tas munitiones, post amissas machinas bel-licas, post spoliatas vrbes, hoc etiam mali
acces-

accessit, quòd Hispani; qui in Campinia Annò
iuxta Herentals, & in vicinis locis hyber- 1590.
nabant, ob multorum mensium non soluta
stipendia, tumultuabantur.

Vicesimo quinto Decembris, qui dies 25. Decemb.
omnibus Christianis (qui verè Christiani Ordines
sunt) ob Natiuitatem Christi, quam tunc VVestphaliã
celebrat Ecclesia, sacer est & solennis, Co- depradatur.
mes Ebersteinus cū aliquot copijs in Vest-
phalam irruptionem facit. In vicinis Mo-
nasterio pagis Catholicos, qui eam noctem
orationibus & vigilijs traduxerant, & iam
se quàm splendide potuerunt ob festum ve-
stierant, ornârantque, spoliarunt; omnem
supellectilem Ecclesiasticam rapuerunt; sa-
cramenta pedibus conculcârunt; matronis &
virginibus pro sua libidine abusi sunt. Inde 27. Decemb.
Kopelium & Telgetium profecti, à ciuibus
intromittuntur: Sed eodem eos modo, quo
ceteros tractauerunt, multos etiam captiuos
secum Euerfvinkelium, & VVarendor-
phium abduxerunt. Postridie in Hoefvvin-
kel intolerandam exercuerunt petulãtiam,
præter omnia enim, quæ hæctenus dixi-
mus, ibidem etiam baptisterium scedè com-
macularunt, consecratas hostias in ora e-
quorum inferuerunt, multasque virgines
matronasque constuprârunt. Inde in Abba-
tiam Marienseltrium venientes, non tantùm

266 MERCVRII GALLOBELGICI
in Sacramēta & in imagines, sed & in mona-
chos ipsos turpiter debacchati sunt. Inde
in Paderbornensem Episcopatum irruunt:
obuia quęque diripiunt, fœminis subductis
vestibus, & supra caput colligatis abusi sūt:
multa que ibidem insolentia nomen suum
apud posteros nobilitarunt: etiam Guber-
natori Sparenbergio non pepercerunt. At-
que hic lit finis & libri & anni tertij.

Anno

1590.

Et in Pa-
derbornen-
sem Episco-
patum spa-
liant.

LIBER QVARTVS
MERCVRII GALLOBELGICI,
IN QVO EA NARRANTVR,
*quę in Gallia, Belgio, vicinisq; locis anno
à Virgineopartu 1591. ge-
sta sunt.*

CONTINUIS bellorum motibus Belgium
iam viginti quinque annis agitatum,
ad pacem & trāquillitatem suspirabat. Non
omnes tamen Belgæ (ijs enim, qui quæstum
in bello faciebant, vtrinque pacis nomen e-
rat exosum) pacem desiderabant. At homi-
nibus plebeis, Nobilibus & Ecclesiasticis,
qui nulli damno esse cupiebāt, qui proprio
vivere didicerant, nihil erat optatius, nihil
iucundius, quàm pacis mentio. Hos finis
anni

anni præcedentis consolabatur: huius verò Anno
 initium antiquis mœroribus inuoluit. 1591.

*Rodolphus
 Imperator
 pacem in Bel
 gio compone
 re nititur.*

Rodolphus enim huius nominis Impe-
 rator secundus, Princeps pacis amantiſſi-
 mus, qui Anno 1579. nullis pepercit ſump-
 tibus & laboribus, vt Belgicas prouincias
 ſuo Regi rebelles, & Regem illis inſenſum,
 poſitis odijs inter ſe cõciliaret, nec vnquam
 hanc curam depoſuit, nunc iterum idẽ ten-
 tandum putauit. Sub finẽ itaq; anni ſuperio-
 ris Legatos ſuos in Hollãdiam miſerat, qui
 Sux Maieſtatis mentem Ordinibus declara-
 rent, eosq; ad pacem & trãquillitatem, re-
 ſtitutionemq; omnium munitio-
 num in Imperio occupatarum hortarentur. Ordi-
 nes verò poſtquam audiſſent Legatos, mul-
 ta in reſtitutione munitio-
 num cauſantur: ſe
 eas ſuis hoſtibus, idq; expẽſis non exiguis
 ademiffe, illas ad deſenſionem ſuam eſſe; ho-
 ſtem quæ in Imperio tenet, relinquere non
 decreuiſſe, &c. Tandem tamen ſpem aliquã
 faciunt, ſe eas aut Imperio, aut legitimis Do-
 minis reſtituturos. Porrò ſe ex relatione eo-
 rum, quæ in conuentu Francfurti acta erãt,
 intellexiſſe aiunt, Cæſarem & Eccleſiaſti-
 cos Principes decreuiſſe, Ordines Hollandi-
 cos & Confœderatos denuò ſolicitare, vt
 conſilia ſua ad conciliandam pacem cõuer-

Anno
1591.

*Belgæ pacem
nolunt.*

uertant. Rogare se Cæsarem, ne inutilem hunc laborem suscipiat. Pacem se habere, aliam cum Hispano inire Reipublicæ non fore salutare. Neque se de pace agere saluo honore, saluaque conscientia posse, nisi fortè & vicinis & amicis omnibus esse velint fabula. Vulgus enim amabili pacis nomine posse decipi, vt exoptet id, cuius perniciosum exitum ignorat. Compertum iam satis esse præcedentibus de pace colloquijs, nunquam Hispanos sinceram pacem optauisse: sed omnes pacis eorum negotiationes dolo & insidijs plenas fuisse. Litteras quoque Regis Hispaniarum ad Legatum suum Guilielmum de Sancto Clemente, in aula Cæsaris nunc degentem missas & interceptas manifestè satis demonstrare, illum non veram, sed fictam; non perpetuam, sed citò violandam pacem aucupari. His potissimum argumentis freti Ordines, pacis oblationem exploserunt. Cæsar tamen non destitit, auctoritate quoque aliorum Principum negotium pacis vrgere. Quam ob causam Dominum Reitium, cui legationem hanc dederat, tamdiu in aula detinuit, vt tandem naturæ debitum ibidem persoluerit.

Diximus supra de inaudita & barbara
Comitis Ebersteinij & militum Ordinum
Bel-

Belgicorum in Monasterienses & Paderbornenses crudelitate, ne dicam tyrannide. Non hic quieuit iste furor, sed & in VVestphaliam eam, quæ Electori paret, eodem die primo Ianuarij Ebersteinus perumpens, magnis etiam cladibus hanc provinciam affecit. Est in ea VVestphaliæ parte oppidum, Gieseken ab incolis dictum, *Gieseken ab Ebersteinio occupatum* ob diuersas religiones turbarum quidem & simultatum plenum, sed frumenti, pecorumque diues. Magistratus huius oppidi de aduentu hostis certior factus, omni cura aduigilauit, ne quid Respublica detrimenti caperet. Ciues lustrauit, in certos manipulos distribuit, suas cuique manipulo stationes assignauit, portas, mœnia, turresque custodienda dedit. Quia verò oppidi amplitudo maior erat, quàm vt à solis ciuibus posset defendi, à Consiliarijs VVestphaliæ ducentorum aut trecentorum sclopetariorum præsidium flagitauit. Missi fuerunt quinquaginta, omnes penè tyrones. Ciues quoque congregatos ad fidelitatem, & vt fortiter pro vxoribus, pro liberis, pro aris & pro focis pugnent, hortatus est. Aduolat Ebersteinus Calendis Ianuarij, sub ipsa die, hora circiter octaua: lustrat civitatem, & sex aut septem diuersis locis obsi-

Anno
1591.

270 MERCVRII GALLOBELGICI
det. Ciuibus è turri datur signum, puluis
tormentarius, malleoli & plumbum inter
ciues distribuitur; omnia quæ ad defen-
sionem pertinent, præparantur. Inter hæc tu-
bicum accurrit, clamans, Magistrum equi-
tum Hartmannum Sclopierum adesse, habe-
re quod cum Consule conferat. Consul ut
ad mœnia venit Magister equitum ait, Co-
mitem Ebersteinium cum exercitu hic esse,
& oppidum sibi dedi velle: declararent ita-
que oppidani mœtem suam; quod si deditio-
nem facere non vellent, vi illum oppidum
expugnaturum, omnia direpturum, vna cæ-
de omnes perempturum. Oppidani re inter
se collata, cum numerosas hostium copias,
scalas & inusitata instrumenta bellica viderent,
vrbsque suæ qualitatem ponderarēt,
ut quæ mœnibus minimè validis cingere-
tur, fossas haberet vadosas, eoque tempore
gelu concretas; ciues esse paucos, eosque ut
plurimum colonos, bello inexpertos, datis
vtrinque obsidibus, miserunt ad Comitem,
qui honorarium illi offerrent; & ut innocen-
tibus parcat precarentur. At Comes se cum
tanto exercitu venisse ait; ut simplici hono-
rario sibi satisfieri non possit: dicerent pau-
cis, cuius essent sententiæ, oppidum dedere
vel tueri; militē diutius contineri nō posse.
Qui à Magistratu missi erāt, obnixè rogant,

vt lytro tolerabili contentus sit. Summam Anno
 oppidi miseriam, & in præcedentibus bellis 1591,
 acceptas clades commemorant. Comes ecô-
 trario vrget vt vrbs sibi, suisque pateat; ad-
 dita promissione, vnam tantum se noctem
 in ea diuersari velle, cras aliud querere. Hęc
 oppidanis referrent, responsumq; actutum
 remitterēt. Ciues cum intelligerent hostem
 à proposito abduci non posse, tandem in il-
 lo præfenti armorum terrore, ineuitabili
 necessitate, atque iustissimo metu, qui etiã
 in constantissimos viros cadere potuit, ad re-
 dimendum proprium, vxorum, atque libero-
 rum sanguinem, maioraque pericula euitan-
 da, cum tam horribili hoste, quo cum po-
 tentissimi Principes, & integræ prouinciæ
 pacisci debuerunt, optimo, quo potuerunt,
 modo conuenerunt. primò ne pactum hoc
 sit in præiudicium Principis Electoris, aut
 Capituli Metropolitanæ Ecclesię Coloniën-
 sis: Secundò ne hostis diutius quàm vna no-
 cte in oppido hæreat: Tertiò vt ciuibus vita
 & fortunæ saluæ maneant, & pro ijs lytrum
 tolerabile persoluant. Hac fide data Comes
 cum suis in urbem admittitur. Sed lignum
 (quod aiunt) tortum nunquam rectum. Ad-
 missi confestim in primarium templum ir-
 ruunt, obuia quæque diripiunt, altaria pro-
 phanant, artificiosè pictas tabulas, statuas,

Anno
1591.

272 MERCURII GALLOBELGICI
organa comminuunt: calices, hierothecas, &
aliaque ornamenta Ecclesiæ rapiunt, libros
rituales, diaria, instrumenta, litteras & sigilla
publica lacerant, & disrumpunt. Inde in
curia eodem furore debacchantur. Priuilegia,
documenta, quæque ad Reipub. salutem
spectabant, diplomata Principum frangunt
& dilacerant.

*Crudelitas
Gensiorū in
Geisken.*

Incredibilis est, & vix lingua proferri,
nedum calamo scribi (ait Senatus) potest,
plus quàm barbara crudelitas, quam Angli
& Germani ea nocte exercuerunt, tyrannis
in viros, & scæminas statuta, quàm turpiter
matronas honestas & virgines tractarunt.
Quosdam nudos flagellis & virgis cæciderunt;
quosdam feruenti aqua perfuderunt;
nonnullos è pedibus suspenderunt. hos manibus
post tergum reuinctis ad scalas, axes
& postes applicatos in altum eleuarunt, &
rursus multis inflictis plagis demiserunt, illos
vinculis ferreis implicatos fustibus contuderunt.
Sunt quos igni applicatos assârunt, & alij
qui feruentibus impositi fornacibus miseris
modis cruciati sunt. Tantorum cruciatuum
impatiens vnus sibi ipsi inter tormenta
mortem consciuit. quidam paulo post
mortui sunt, multi luxati & debilitati
pristinam valetudinem nunquam recuperant.
His tam inauditis tormentis ciuibus
into-

intolerabilia, & quæ soluere non potuerunt
 lytra extorserunt. Omnia enim mobilia, vt
 supellectilia, vaccas, equos, frumentum, au-
 rum & argentum factum & non factum iam
 antea surripuerant. Adhæc totis quatuor-
 decim diebus contra fidem datam in oppi-
 do manserunt: interea omnem annonam ab-
 sumpserunt.

ANNO
 1591.

In Reid, Marsberg, & VVerl immaniùs et-
 iam sæuierunt. Narrant enim incolæ, hostes
 quasdã mulieres, postquam violassent, in pu-
 teos præcipites dedisse, quasdam iugulasse,
 quasdam laqueis stramineis suspendisse. Vi-
 ros verub9 affixos, & igni applicatos torrue-
 runt. Scripta scribimus, & narrata narramus.
 Tanta erat istorum hominum insolentia, vt
 incolæ relictis oppidis & pagis sese passim in
 fugã coniecerint. Pactæ sunt itaque vt rece-
 dere Ebersteinius condiciones; Paderbon-
 nensis Episcopus ipsis daret xi. millia dalero-
 rum Imperialiũ; Colonienses VVestphali 8.
 millia, & Monasterienses honorarij loco,
 quò subditis parceretur, non pauca.

Parmensis cum quotidie intelligeret no-
 uas Regis Nauarræi victorias, metuebat
 ne fortè in Ducatum Luxenburgensem ex-
 ercitus ducat, & occupatis aliquot oppi-
 dulis, iter in Italiam, atque adeo Hispani-
 am intercipiat, Petrum Ernestum, Senio-
 rem

Comes Mās-
 felius in Lu-
 xenburgum
 redit.

4. Ianuarij.

274 MERCVRII GALLOBELGICI
rem Mansfeltium Comitem, istius Ducatus
Gubernatorem, Bruxellis dimisit, & in Lu-
xenburgum ablegauit.

Anno
1591.

Iubileum
Gregorij
XIII.

per idem tempus Gregorius XIII. Pon-
tifex Maximus Iubilæū indixit, cuius om-
nes verè pœnitentes & piè communicantes
fecit participes: quod deinde Ernestus Ele-
ctor Colonienſis ꝛ. Martij Colonia promul-
gauit. Dum verò in Stiria Cæſar patruo ſuo
Carolo, qui menſe Iulio anni præcedentis
obierat, parentatur, eiſque magnificentissi-
mas & ſpléndidiſſimas exequias celebrat, to-
ta Germania in armis eſt. Nauarræus enim,
vt victorias ſuas perſequeretur, atque vno
impetu Cõſcæderatos omnes proſterneret,
ſibi Regnum tranquillum & perpetuum ſta-
biliret, Vicecomitem Tureinæ ad Elifabe-
tham Angliæ miſerat pecuniæ cauſa, quam
eſt largita ducentorum (ſequor exemplar in
Hollandia impreſſum) millium Angelotto-
rum; Nobilitas centum, & totidem mercato-
res Londinenſes. Ingens hæc erat pecuniæ
ſumma, qua cum Vicecomes ad Batauos ve-
nit, & à Batauis ad Lantgrauium; poſt ad Sa-
xonix Ducem, vt Nauarræo ferantur ſuppe-
tia. Ob quam ſagitationem, & alia ſtatus re-
rum negotia Principes aliquot Germanix
conuenerunt.

Angla Na-
uarræo ſubſi-
dia miſſit.

Dum hæc in Germania & Belgio gerun-
tur,

tur, in Gallia Gratianopolis, quam Sabaudus imprudens trāsierat, per eos, qui alterius, quàm Catholicæ Religionis in vrbe erant, Nauarræo dedita est, cui & ciues 60000. coronatos numerarunt, vt in gratiam redirēt, & in tutela illius essent. Sed & Parisienses circa idem tempus iterū fame affligi cœperunt grauissima, scribunt nonnulli hoc tempore dimidium muli caput 50. coronatis venditum. Concionatores, qui in vrbe erant, populum ad constantiam hortabantur; omnia potius, etiam mortem perferant, quàm in hæresin incidant, se, suosque posteros æternæ damnationi reddant obnoxios. affuturum diuini numinis auxilium tūc, cū minimè expectabitur: quomodo Samaritanis olim adfuit, qui rebus omnibus deploratis, singulari Dei beneficio conseruati sunt.

Parmensis eodem hoc mense Bredā prodicione tentabat, sed reinfeliciter gesta, & prodicione detecta, proditores capti, & in partes dissecti sunt. Eodem modo & tempore, qui in Tuenta hybernabant Regij, Lochomium occupare se posse sperabant. Habebant in vrbe quosdam præsidarios, ad hoc facinus sibi deuinctos. Sed nec hic felix fuit exitus. Exiguam quidem vrbis portam aperuerant, sed vicinus portæ ciuis strepitū audie-

Anno
1591.

Gratianopolis deditur
Nauarræo.

Bredæ insidiatur
Parmensis.

Hispani Lochomium tentant.

Anno
1591.

276 MERCVRII GALLOBELGICI
audierat. Is alij vicino rem insinuat, accur-
runt ambo, sed intercepti à proditoribus oc-
cisi sunt. Nihilominus negotium patefa-
ctum est, proditores capti, & digno suppli-
cio necati sunt.

16. Ianuarij.

Diximus superius de insolentia, quam
Ordinum milites in Monasteriensi, Pader-
bornensiq̃ue Diœcesibus, & oppido Giese-
ken exercuerunt: Omnibus illi corrasis, &
conuasatis oppido Gieseken excedunt, &
in VVestphaliam Hammonam iuxta reuer-
tuntur. In itinere Comitatum quoque Mar-
kenssem depopulati sunt. Vbi ad pagos Ol-
phen & Solm, qui Monasteriensium parent
imperio, venerunt, quanta insanierunt bar-
barie, mirari potius lubet, quàm scribere. Tã-
dem decimosexto Ianuarij Doesburgum
& Doetechemium reuersi sunt. Paulo post
idem Ebersteinus, deposita præda, cum a-
lijs duobus Comitibus, quorum nominibus
parco, ad nouas prædas in Monasterien-
sem Diœcesin reuersus est. 3000. ducebant
equites & pedites, mercatores in hoc foro
exercitatissimos. Primò paruum oppidu-
lum, *Schonstiet* dictum, non vi, sed promif-
sionibus, quod postridie sine vlllo alicuius
detrimento redderent, occuparunt. Inde
Principis castrum VVolbeck, & oppidum
Telge interceperunt, vbi omni humani-
tate

tate exuta, non se homines, sed plus quàm Anno
bruta pecora praebuerunt. Consulis Bers- 1591.
votij castrum ceperunt, in quo praeter a-
lia, famula quoque turpiter abuti sunt.

Initio Februarij duo illi Comites qua- 2. Februarij.
draginta currus, pretiosissimis rebus onu-
stos, in VVestervvaldiam abduxerunt.
Post biduum Centurio Lamberts Anglus,
& Sclouerus Hessus, Magister equitum in
Gelriam, relictis omnibus munitionibus
redierunt. Ebersteinus verò paulo ante,
orta inter illos simultate fortè propter præ-
dam, aliò discesserat.

Per eosdem dies scribitur ex Heluetia *Spectrum Ba*
Basileæ spectrum quoddam in Ianuario vi- *sileæ visum.*
sum mirabile. Monasterium est in vrbe ap-
pellatum *Clingenthal*; in eo quondam, cum
vrbs esset Catholica, Virgines habitârunt
Deo consecratæ. Nunc verò nullâ in eo est
religio. Quadam nocte vigiles, qui iuxta
hoc monasterium excubabant, in eo con-
ceterum audierunt, multorû quasi monacho-
rû vespertinas preces & Cõpletorium canen-
tium. paulo post viderunt ijdem vigiles ma-
gnam sacerdotum & monachorum in ha-
bitu religioso è tẽplo prodeuntiû cateruam,
qui cum crucibus & vexillis per pontẽ, quo
Rhenus

Anno
1591.

278 MERCVRII GALLOBELGICI
Rhenus sternitur, in templum S. Ioannis,
quod in suburbijs est, processerunt. Hic se
stiterunt, & Litanias cecinerunt. Interea ma
gna armatorum manus accessit, sacerdotef
que & monachos, donec è templo redirent,
præstolati sunt. Tandem illi absoluto cantu
tèplo egressi, ordine, qui in supplicationib.
seruari solet, ad monasteriũ reuertuntur. Co
mitatur eos milites prædicti. Ingrediuntur
illi monasterium, hi foris manentes paulo
post disparuerunt. Habes lector spectrum;
quid verò sibi velit, non est meum iudi
care.

*Confederati
Galli Hon
fluer occupat*
In Gallia Dux Mõpenserijs oppidũ Au
ranceũ obsidione cinxerat. Interea Confœ
derati Honfluerium occupant, Rhotoma
gensesque iuncti socijs Ducem Mõmpense
rium castris exuere, obsidionemque Auran
cæã impedire conabantur: sed frustra. Dux
enim paulo post vrbe potitus est. Vti & O
stendenses in Flandria oppidulum Blanke
bergensem eodem quoque tempore occu
parunt, & munitiones solo æquarunt.

Quarto Februarij Dominus Telegnius,
Lanoi filius, qui Tornaci captus erat, duo
bus magni nominis Hispanis, qui in classe
Hispanica capti, in propugnaculo ramme
kens hæctenus seruabantur permutatus. è ca
stro Antuerpiensi liber dimittitur. Per eof
dem

dem dies Comes quidam Anglicus, *VVinter* Anno
 dictus, qui diu in arce Antuerpiana captus 1591.
 afferuabatur, mutatis vestibibus clam euasit.
 ad pagum Berchemium veniēs cum quodā
 colono pacificatur, vt se Dambruggium du-
 cat. Sed quia colonus fortunæ illius erat ig-
 narus, rectā eum ducit Antuerpiam: ibi Co-
 mes ab excubijs agnitus, denuō apprehen-
 ditur, & arctiori custodia mandatur.

*Alienburgē
 sis conuen-
 tus.*

Vicecomitem Tureinæ in Germaniam
 venisse auxilia Regi Nauarræo flagitasse, &
 Principes aliquot Altenburgum hac de re
 deliberaturos conuenisse, dictum est antea.
 Primarius huius conuentus Princeps erat
 Christianus Dux Saxonix, alijq; Principes
 VVeimarienses. Decretum hic est, quæ &
 quanta subsidia Nauarræo mitterētur, quis
 exercitus crearetur Imperator; qui Chiliar-
 chæ, qui Centuriones, qui Tribuni. Impera-
 tor exercitus renunciatur Christianus Prin-
 cept Anhaltix, cuius vexillum prætorium
 ferret Comes Afcaniæ. Dux Sigismundus,
 Princeps Dessauix equites duceret 700. *Equitum Na
 uarræo mit-
 tendorum nu-
 merus.*
 Philippus, Princeps Luneburgensis Tesserarius ge-
 neralis 1000.

Casimirus Dux Pomeraniæ 800.

Dux Saxonix Ioannes 1000.

Ioannes Iuliacensis quidam 1000.

Dominus a Donnauy 1000.

280 MERCVRII GALLOBELGICI

Anno
1591.

Baro quidam Brunsvvicensis 500.

Frentius 500.

Schonbergius 200. leuis armatura.

Alius Schonbergius Casper, Marefcallus 500.

Schenkius à Tautenberg Legatus seu supremus vicarius 300.

Clinayus Ducis Saxonie Vicarius 300.

Vitus à Schonberg 300.

Comes quidam Rugie 300.

Hermannus à Bosnicq 300.

Stephanus ab Holtendorff 300.

Georgius VVilhelmi à Buberstoroff 300.

Casparus Lembdensis 300.

Iobus Mellinck 300.

Cæcus Mansfeltie Comes 300.

VVilhelmus Melm 300.

Ioannes Brantius 300.

Hi ductores & Magistri equitum in isto conuentu nominati, vt fama ferebatur, erāt atque hic equitum numerus, qui Nauarræo hoc anno militarent. Peditum verò & ductores & numerus hic iactabantur.

Hermanno à VVeda assignabantur pedites 3000.

Leynea Seyse 3000.

Lantio 3000.

Templo Brabantino 1000.

Christophoro Kesselio in Berenkessel 3000.

Domino Rebourio 3000. Rebourius autē & Templius, turmam quoque equitum ducerent. Postea verò & præfecti & numerus armatorum est immutatus, vt suo loco dicemus.

Romæ

Romæ, Venetijs, alijsq; in Italiæ vrbibus & locis annonę precium plurimū cepit auge-
 ri, tātaq; erat frumēti inopia, vt modius tri-
 tici 32. coronatis venderetur. Cardinales,
 Episcopi, alijque Prælati plebeculæ miserti,
 pro sua pietate populum suis expensis alue-
 rant: quidam viginti, quidam triginta, alij
 plures pro facultatum suarum ratione. Pon-
 tifex ipse (incredibile) quantam pauperum
 in hac inopia sustentauit copiā. In tanta ni-
 hilomin⁹ calamitate. nō destitit causas quo-
 que Ecclesiæ defendere. Decreuit itaq; Pon-
 tifex Romanus Mœnio & Cōfœderatis Gal-
 liæ octo millia peditum, & quatuor millia
 equitum subsidio mittere. Nec non & eā pe-
 cuniæ summam addere, quæ ad stipendia
 his persoluenda sufficeret. Hæc per Lega-
 tum suum Cōfœderatis per hos dies iubet
 denunciari. Ipse autem Cardinales hoc tem-
 pore creauit, Eduardum Farnesium, Alexan-
 dri Farnesij Ducis Parmæ filium; Episcopū
 Nogaram, Patrem Hieronymum Farrum,
 & quendam Cardinalis Sforcix consanguini-
 neum. Dum hæc Romæ fiunt, Exales, quos
 Bannitas vocant, auctis post mortē Sixti V.
 qui eos omnes pene deleuerat, viribus, in Fla-
 minia & Romandiola latè omnia depopula-
 batur, exstructo que non pcul à Bononia p-
 pugnaculo, vrbi huic plurima dāna intule-
 runt:

Anno
1591.

*Subsidia pro
mittit Pontifex
Gallicis.*

*Cardinales
creati.*

Anno
1591.

*Nauarræum
tentat denuò
Lusætiæ.*

runt. Paulo ante Nauarræus in Gallia Parisiensibus infidias, sed suorum malo struxerat. Collectis nãque aliquot curribus, armatis hominibus onustos, in superficie omni genere comeatus tectis in urbem misisse dicitur: vt portam ciuitatis occupent. Ipse cū exercitu aduolaret, atque illis opem ferret, urbemque in suam potestatem redigerent. Sed infidiæ detectæ, & Nauarræi partim cæsi, partim fugati sunt.

In Cardinalium Senatu Gregorius XIII. Henricum Nauarræum denuò excommunicauit; omnes qui eius factiones sequebantur, proscripsit; Monitorium confici præcepit, & per Landrianum in Galliam publicandum misit: Landrianum autè hunc, Episcopo Placentino in Italiam reuocato, suum Pontifex in Gallijs nuntium creauit.

*Subsidia Gal
lis à Pontifi-
ce missa.*

Cùm autem de subsidijs Mœnio mittendis similiter ageretur, promissus antea peditum & equitum numerus est diminutus, & sex tantùm millia peditum Heluetiorum, Italarum autem mille, & cataphracti equites mille quingenti Galli decreti sunt. His omnibus imperaret Franciscus Comes Sfondadius, Pontificis ex fratre nepos: illi à consilijs & auxilijs iuncti sunt Marchio Corniæ, Virginius Vrsinus, & Octauius Cæsius. Quin etiam & Pontifex ad Magnum Hetru
riæ

riæ Ducem litteras & nuncios misit, quibus Anno
 periculū Catholicæ Romanæ Religionis, sta 1591.
 tusq; Reip. in Gallia & Italia exponēbat, vt-
 que pro sua & dignitate & opulentia cōmu-
 nē Christianæ fidei causā iuuet, hortabatur.

Initio Martij Dominus Sancius, Nauar- *1. Martij.*
 ræi in bellis legatus, Geneuam profectus, *Geneuēsum*
 exercitum collegit, vt Buringensem, Thon- *victoria com*
 nensem, & Euianam ditiones, quas Sabau- *tra Sabau-*
 diæ Dux nuper occupauerat, recuperaret. *dum.*
 Amodæus Sabaudia Nothus, ditiones istas
 validis præsidijs muniuit, exercitum que le-
 git, quo cum hostium conatibus occurre-
 ret. At hostis Geneua attractis maioribus
 machinis Buringensem munitioem oppug-
 nauit, & deditioē cepit. Inde & duas alias,
 sed multo suorum sanguine, recuperauit.
 quo in bello Guitrij præclara virtus extitit,
 qui Geneuensibus vndique ab hoste cinctis,
 fidelem nauauit operam.

Eodem tempore Francfurti ad Moenum *Conuentus*
 conuentus Principum fuit: cui intererat Iu- *Francfurti*
 lius Aechterus, Episcopus Herbipolensis, & *habitus.*
 Dux Franconia; V Vilhelmus Comes & Do-
 minus in Zimmeren, Cæsareꝝ Maiestatis no-
 mine, Legati quoque Electorum Mogunti-
 ni, Treuirensis, & Coloniensis: Casimiri Pa-
 latini, Domus Austriacæ, Domus Burgun-
 dicæ: Episcopatum Herbipolensis, Con-

Anno
1591.

Urbanus Pierius accusatur Caluinij mi.

Synodus VVittenbergæ.

Bannitæ in Italia.

stantiensis, Monasteriensis; Ducis Banariæ, Iulij Brunsvvicentis, Lantgrauij Hassiæ, Ducatus Pomeraniæ, Dominorû Prælatorû, Comitum Sueviæ, Ciuitatû Coloniensis, & aliarum, quæ parent Imperio. Quid verò in tam celebri conuentu actum est, à multis hætenus ignoratur. Paulo ante scriptum prodijt in Saxonia, in quo D. Urbanus Pierius Pastor, & Professor V Vittenbergenfis Calvinissimi insimulabatur. Quãobrem multi viri docti, huius rei catastrophem expectantes, auidè scire cupiebãt, quomodo se ab hac macula purgaret, & quã Confessionẽ ederet. Tandẽ vulgatum est aliud scriptum, sub nomine *Studioforum Theolog.* in quo Pierius excusatur, eiusq; opinio de cœna Dominica, & persona Christi declaratur. Sed & eisdem Cal. Martij V Vittenbergæ multi Pastores & Superintendẽtes Lutheranicę sectę cõuenerunt, vt vnã cõmunem fidei regulã cuderent; articulos cõtrouersos definirent; normamq; in rebus Ecclesiasticis generalẽ componerent, quam deinceps in Ducatu Saxoniæ in concionibus & Ecclesiæ administratione sequerentur. Exulũ siue Bannitarũ in Italia vires magis magisque creuerunt, & iã 800. ductore Marco Sciarra Bacistella, Parchiacratto, iuxta Afculũ latrocinijs, depopulationibusq; omnia infestãrũt. Fama erat cõstantis-

Anno
1591.

stātiffima illos à quibusdā Principibus Gal-
liæ subornatos, vt Italiã vexarent, ne Cõfœ-
deratis hinc subsidia mitterentur. Sed Pro-
rex Neapolitanus aliquot copias armatorũ
misit, qui Bannitas aut cederet, aut fugaret.
Hi iuxta Reatẽ eos infecutæ. & affecutæ, diu
cum illis velitarunt. Desideratis vtrinq; ali-
quibus, Bannitẽ perusiã versus declinarunt,
vt se focijs, qui in Romandiola erant, coniũ-
gerent. Sed impediti in Vmbriam se recepe-
runt, vt copias suas supplerent. Hoc loco hi-
storiographi nõnulli, nescio quid de vaticini-
o cuiusdã Petri Clementis Hugonottæ, ante 40. annos Parisijs cõbusti, nugatur. Scri-
bunt in vltima obsidione Parisiensi, cũ Na-
uarræus è quadam turri ciuitatis multa acci-
peret damna, tormentis aliquot erectis tur-
rim hanc deiectã esse. & inter rudera lapidẽ
inuentum, cui artificiosẽ vaticiniũ hoc fuit
inseculptũ. Anno scilicet 1590. In Frãcia no-
uos homines diademati infidiaturos: sed
digna meritis præmia recepturos esse. Anno
1591. In Francia, Anglia, Flandria & Ger-
mania magnos tumultus causa Religiois cõ-
citatum iri. Anno 1592. Pontif. Rom. è me-
dio tollendum, nec alium eũ subsequiturũ.
Anno 1593. iustã Dei irã multis in locis ac-
cendendã, grauitẽq; arsurã esse. Anno 1594.
Verã fidẽ fore rarã, & apud paucos homines
inueniendã. Anno 1595. graues & pnitiosos

*Vaticinium
Petri Clemẽ-
tis.*

286 MERCVRII GALLOBELGICI
Anno 1591. terræ motus & horrenda noua passim homi-
nes audituros, Anno 1596. tertiam orbis ter-
rarum partem igne absumendam, & aquas
in sanguinè conuertendas esse. Anno 1597.
Virum magni nominis & authoritatis nas-
cendum. Anno 1598. Veram fidem iterum
homines esse professuros. Anno 1599. Tur-
carum Imperatorem cum toto exercitu oc-
cisum iri, Mahumeticamque sectam radici-
tus eradicandam esse. Anno 1600 In vni-
uerso terrarum orbe vnum tantum Domi-
num, vnam fidem, vnum pastorem, & vnum
fore duntaxat ouile. Hoc vaticinium è ca-
stris Nauarræ, ad consolationem suorum,
Basileam missum, aut fortè à Calvinianis in
via commentum est.

*11. Martij.
Episcopatum
Osnaburgen-
sem qui com-
petant.*

Vndecimo Martij, Comes Bernhardus à
VValdeck, Osnaburgensium Episcopus o-
bij. Candidati, qui hanc dignitatem ambie-
runt, partim fuere Protestantes, vt Saxonie
& Louvvenburgiæ Francisci Ducis filius,
Frater Ducis Brunsvvicensis, Princeps alio-
quin optimus, de quo magna sincerioris Re-
ligionis spes est, Archiepiscop. Bremësis; par-
tim Catholici, vt Antonius Comes Schou-
vvenburgensis, Episcopus Mindensis, De-
canusque Colonientis, & Furstenburgerus
Episcopus Paderbornensis. Tandem Brüs-
vvicensis electus est; qui licet alterius, quâ
Catho-

Catholicæ Religionis sit, Catholicos tamen Anno
in antiquis suis priuilegijs & constitutioni- 1591.
bus non modò seruat, sed & defendit.

Angli nouam adornarant classem, qua *Hispani Bri-*
cum nauigationem Hispanorum in Indias *tanniam in-*
Occidentales & Orientales impedirent. At *uadunt.*
Philippus Hispaniarum Rex suam instru-
ctissimam classem illis obuiam misit, ad cu-
ius aduentum Anglica disparuit. Hispanica
verò, vt iussa erat, in minorem Britanniam,
Galliæ prouinciam appulsa, Blauetum no-
bilem portum occupauit, & incredibili ope-
re & sumptu cõmuniuit. Portus hic ex oppo-
sito Angliæ, vbi traiectus in Angliam & in-
sulam Vectim breuissimus est, situs, nouis
curis Reginam implicauit. quæ confestim
6000. peditum & equitum in Britannia mi-
sit, vt Hispanorum excursions impedirët.
sed & Nauarræus eo Lanouum Britannum,
cũ instructissimis copijs ablegauit, vt His-
panos à maiori progressu arceret, ne tãdem
occupata Britannia in Normanniam pro-
currerent, & Nauarræo negotium facesse-
rent.

Est autem Britannia prouincia regi His-
paniarum inter Belgium & Hispaniam, ad
gerendum bellum, maximè nauale, commo-
dissima, tutissimaq; nauium suarum statio.
Hanc autem se non de facto (quod aiunt)

Anno

1591.

Ius filie Re-
gis Hispani
in Britan-
niam minore
Hæc alij An-
nam vocant.

sed de iure se filia suæ occupare Rex asserit. Ius autem quod in hanc prouinciam habet Isabella filiarū Regis senior est tale. Rex Philippus quondam Elisabetham Henrici Valelij, vltimi Regis sororem vxorem duxit; ex ea duas filias suscitauit Isabellam & Catharinam, quarum natu maior hac serie suam genealogiam texit. Annam Britannicā Maximiliano Cæsari desponsatam, & à Carolo octauo Francorum Rege raptā, eiq; postea nuptā, nullam ex eo prolem suscepisse ait. Quare illo vita functo nupsit Ludouico duodecimo Galliarum Regi optimo, ex quo peperit Claudiam, quam postea duxit Franciscus Valelius, pater Henrici II. qui vxorem sibi adiūxit Catharinam Medicæ, ex qua genuit Franciscum, Carolum, Henricum Reges, & Ducem Alenconium, Elisabetham & Margaritam huius Henrici Nauarræi vxorem. Omnes hos filios, vnà cū filia Margarita sine prole ex hac vita migrasse: ex sola Elisabetha duas filias ex Rege Hispaniarum esse superstites. Cū itaque Britannia prouincia sit à corona separata, & exempta, quæ iure hæreditario tam ad fœmineū sexū, quàm ad virilē deuoluitur, Isabella senior Regis Hispaniarū filia prouinciā hanc iure abauia suæ, Annæ Britaniæ ducisse, tāquam seniori, & cum sorore soli ex stirpe Vale-

Valesiana superstiti sibi vendicat; seseq; Ducissam Britanniaë scribit. Nauarræus e contra Anno 1591. riod Britanniam à corona inseparabilem esse, Hispaniæ Regem, aut eius filiam nihil hic iuris habere; sed iniuste (vt pleraque) hanc sibi prouinciam vendicare dicit. Fatetur quidē prouinciam hanc olim seiunctam à Regno, & filiabus etiam hæreditariam fuisse; at posterioribus Regni constitutionibus sancitū, à corona nunquam posthac disiungeretur. Quibus verò in conuentibus, & quo tempore id sancitum, nemo est (quod sciam) qui hætenus demonstrauit. Pendente itaque lite hac, Isabella Austriaca ope Patris sui prouinciam hanc occupauit, multis, ijsque validissimis propugnaculis muniuit, nouaque in eam quotannis præsidia mittit, & Ducem Mercurium ad omnia sibi his in oris deuinctum habet. Is circa hæc tempora in Normanniam profectus, Dominum Lorgium, qui à Nauarræo stat, insigni clade prostrauit.

Comes Brisacus post septem mensium captiuitatem tandem libertati restitutus, ad Confæderatos reuersus, ab iisdem Bruxellas ad Parmensem legatus missus est, illi statum Confæderatorum in Gallia declaratum, & vt suppetias à Duce contra hostem Nauarræum flagitaret: quibus Parisiënsibus, extrèmè laborantibus, possent subuenire.

Comes

Comes Brisacus legatus ad Parmensem.

Anno
1591.

Comes postquam Bruxellam venit, quæ in mādatis habebat, difertis verbis exposuit, & vt Parmensis in Galliam reuertatur, subsidioque Catholicis sit, supplex petijt. Ad hæc Parmensis: Sibi nihil horum à Rege suo mādatum, ait: Præterea Gallos & Anglos hoc rerum statu oculos suos in Belgium, sibi à Rege Hispaniarum concreditum, coniecisse. Fieri igitur non posse, vt periclitante Belgio in Galliã cum exercitu, relictis his prouincijs, reuertatur. Necessesse igitur esse, vt Confæderati seipsos tueantur, donec aliud mandatum ex Hispanijs mittatur. Se interim omnia subsidia, quibus quoquo modo carere poterit, ipsis missurum. Non ita pridem ex Hispania in Belgium transmissa erant duodeciescentena florenorum millia, ad bellum in Gallia & Belgio continuandum. Brisaacus itaque cùm intellexisset exigua hoc tempore auxilia esse à Parmensi speranda, pecuniam verò hanc allatam sciret, rogauit Ducem, si non milite, saltem pecunia Confæderatos iuaret. Quod Parmensis cùm promississet, præstitit, ingentemque pecuniæ vim Comiti numerari præcepit, quæ in Galliam ad socios, lætos quod pecuniam saltem, etsi non omnia voto competere, impetrasset, paulo post allata est.

*Brisaacus
magnã vim
pecunie im-
petrat à Par-
mensi.*

Marescallus Bironius sub idem fere tempus à

pus à Nauarræo è Normannia vocatur, vt in Anno
 Carnutes exercitum ducat, eorumque me- 1591.
 tropolin (Chartres vulgò) obsideat. Ad quã *Chartres ob-*
 cum aliquamdiu confedisset, nihil præclari *fidetur à Na-*
 efficere potuit, oppidanis egregiè se defen- *uarræis.*
 dentibus. Tandè maioribus tormentis mu-
 ros verberare, & sternere cœperunt. Sed tan-
 ta erat fortitudo & alacritas eorum, qui in
 vrbe erant, vt neque hoc modo quicquam
 proficeret: sed quàm plurimos quotidie vi-
 ros fortissimos hostes amitterent, atque in-
 ter alios Dominum Bolognium; in cuius lo-
 cum Domini Gordani consanguineus sur-
 rogatus est.

Crescebat fames Lutetiæ, omniumq; re- *Fames Lute-*
 rum necessariatũ summa erat penuria. Qui- *tia.*
 dam itaque Principes metuètes, ne tandem
 calamitatum pertæsi ciues, & in furorem a-
 cti, vrbe hosti proderent, ex consilio Mœ-
 nij Dominũ Vitrium cum 800. equitibus,
 & comeatu non contemnendo in vrbe mise-
 runt; qui ciues in officio contineret. Paulo
 post Parisienses cum quatuor armatorum
 millibus erumpentes, vi & virtute sibi viam
 Soisonium vsque aperuerunt, & comeatum, *Comeatũ in*
 quem Mœnius ibi comportarat, per me- *urbem infe-*
 dios hostes, paucis desideratis, in vrbe in- *runt Parisi-*
 tulerunt. *enses.*

Tanta quoque vniuersam Italiam, & præ-
 fertim

292 MERCVRII GALLOBELGICI
fertim urbem Romanam fames & panis in-
opia hoc tempore premebat, vt Iudæis, me-
rettricibus, exteris multis, & inutilibus cie-
ctis, octodecim vncias panis in singula ca-
pita tantum distribuerent. Post tanta ino-
pia esse coepit, vt octodecim vncias distri-
buere amplius non potuerint; ideoq; decre-
tum ad octo tantum vncias peruenit. Quod
antequam iussu Pontificis promulgaretur,
ablata sunt populo arma. Non enim citra se-
ditionem illud fieri posse putabatur. Multa
naugia ex Hollandia in Holsatia & V Van-
dalia frumento onerata (dictu mirabile &
inauditum) per Oceanum Britannicum, an-
gustiasq; Herculei freti in mare mediterraneum,
& tandem Ligusticum ingressæ, iter
in Italiam instituebant. At tanta erat tem-
pestatas, vt ne in portibus tuta essent, nedum
yela vetis dare, & se vasto mari credere nau-
tæ sint ausi. Hollandicæ aliquot naues in ip-
so portu Genuensi concussæ, & depressæ
sunt. Pontifex Iubilæum indixit, & supplica-
tionem ad puluina instituit, iussitq; om-
nes obnixè Deum rogarent, vt iram suâ mi-
tigare, & tranquillio rem auram largiri di-
gnaretur. Exaudiuit Deus miserorum pre-
ces, & post ventorum turbines hinc eos
dies restituit. quos quanta mutatio subse-
cuta est, non proprijs, sed alterius summi
nomi-

*Fames in
Italia.*

*Naues Hol-
landicæ in
Italia primū
visæ.*

hominis viri verbis hoc loco placet cōme- Annō
morare. Scribit iste ex vrbe in hanc fere fen- 1591.
tentiam;

Familiam meam hætenus solito mo-
re sustentare potui: pauperes 40. recepi, & si
fidem mercatores Siculi seruabunt, qui fru-
menta mihi promiserunt, ad futuram mes-
sem perdurabo. Incipiunt autem in hac ex-
trema calamitate nostra, Hanseatici vestri
& VVandalici maximo totius Italiæ be-
neficio innotescere. Cùm enim prouin-
cia tota frumentorum penuria ad vltimam
vsque calamitatem laboraret, importarunt
VVandalici annonam maxima copia, au-
rumque reportabunt magna abundantia.
Præter alias peruenerunt nuper in Hetru-
riam naues circiter triginta, & aduentant
longè plures. Cursor, qui nuncium hunc
Pontifici primus attulit, honorarium in cō-
tinente accepit mille ducatorum. Nos hic
Romæ classem hanc expectamus auidè,
& Belgæ ac Germani, quotquot hic sunt,
expectatione ista languescunt, & quotidie
ad portum mittunt. Hęc ille.

Hollandorum itaque, Danorum & vi-
cinorum populorum beneficio actum est,
vt frumentum, quod antea triginta tribus
coronatis venderetur, vixq; haberi posset,
mox

*Annona in
Italia leu-
tur.*

204 MERCVRII GALLOBELGICI
mox 24. post 18. & 14. emeretur: sed & quo
tidie annona leuaretur.

Anno

1591.

Regina Daniæ in ducatum Brunsvvicensem. 20. Martij.

Regina Daniæ filiam suam Elizabetham anno superiori in stabili matrimonio Duci Brunsvvicensi locarat. Ea iam grauida, & partui vicina, mater hoc mense Martio in Ducatum Brunsvvicensem profecta est, vt partui filiæ suæ interesset. Sed & alij Principes nonnulli Magdeburgi coibant, vt baptismum pueri sua præsentia condecorarent. Interea causam Nauarræi in consilium mittunt, an & quo modo iuuandus esset? Urgebat Angla Principes Nauarræo certam pecuniæ summâ mutuo darent, se ipsam sponsorem & fideiussorem offerens. Ceterum Brædeburgensis Elector id se facturum negavit. Reliqui Electore hoc (vt seniori) negante. in suspenso manserunt.

31. Martij.

Brionius capitur in arce Mirebelliana.

Vltimo Martij, qui dies erat Dominicus Dominus Brionius cùm geniale festum instituisset, totumq; diem in ludis & epulis traduxisset, choreas vsque ad mediam noctem in arce Mirebelliana (vulgo Mirebeaul) perduxit, atque amicos saltando fessos, tandem ad quietem remisit. Nunciatum hoc est Genouellæo, qui postridie ante auroram, cùm saltatores nimio motu defessi, vinoq; & somno sepulti iacerent, ad portam arcis peruenit: eaque, mire quodam artificio patefacta, arcem

arcem cum his, quos secum adduxerat, socijs Anno
ingressus octo ex suis trucidatis, occupauit. 1591.

Brionius audito tumultu in habitu rustico
per possicum elapsus, clam se subducere vo-
luit; sed agnitus è fuga retractus est. Inuenta
sunt in arce viginti coronatorum millia; mil-
le quingenti modij tritici, centum quadra-
ginta equi, & omne genus armorum. In Bel-
gio quoque Hollandi eodem fere tempore

*Turnhout à
Gensijs capi-
tur.*

*10. Aprilis
Tureinæ Co-
mitis quere-
la in Comi-
tibus Franca-
furtiensibus.*

arcem Turnouthanam per insidias interce-
perunt, & præsidio fortissimo munierunt.

Aprilis decimo Tureinæ Comes Francofur-
tum ad Comitata venit, ibique coram quo-
rundam Principum legatis conquestus est;

Mirari se dicens, Germaniæ Principibus su-
am legationem non magis esse curæ, eosque

non diligentiores & præptiores esse ad cau-
sam sui Regis promouendam. Si enim Rex

suus succumbat, & ab Hispano & Confæ-
deratis debelletur, dubium non esse, quin &

bellum in Germaniam transferent, atque o-
mnes Protestantium Principes suo imperio

subijcient. Omne enim studium Pontificis,
Regis Hispaniarum, & Confæderatorum

aliorum eò spectare, vt Concilium Tri-
dentinum omnibus obtrudant, eiusque ob-

seruationem in omnia Regna & ditiones
vi & armis introducant. Neque id illis fore

difficile, nisi Rex Nauarræus illos coarceat,

T

& bel-

296 MERCVRIGALLOBELGICI
& bello vincat. Quod si à Germanis deseratur, & ab hostibus vincatur, non esse, quod aut Protestantium fidem, aut reformatam Religionem se tueri posse arbitrentur. sed futurum, vt eandem Religionem, quam semel exploserunt, & iam tot annos vt Antechristi dogmata reiecerunt, denuò profiteri cogantur. Quid multis? Protestantes necessariò debere Regis Nauarræ causæ patrocinari, illumq; non minus equitibus, perditibusq; quam pecunia adiuuare. His suis querelæ tantum effecit, vt certus equitû perditumque numerus promissus sit.

26. April.
Chartres
& Nauarræ
capitur.

Decimo sexto Aprilis, cum Nauarræus Carnutum diuturna obsidione, & continuis oppugnationibus multum exagitasset, iâque oppidani continuis vigilijs & laboribus exhausti essent, tandem se dedere coacti sunt. Conditiones sequentes datæ sunt. Nauarræus præsidiarios milites incolumes cum gladijs suis dimitteret; Ciues omnes Parisienses, eorumq; bona, qui huc tanquam ad asylum confugerant, arbitrio Regis traderent; centum millia coronatorum in pecunia, & alia centum in mercibus numerarent; Castrum in vrbe restauraret, & exercitum Regium mensem integrum in castris alerent. Priuilegia & Catholicam Romanam Religionem sertam tectam conseruarent. His con-

conditionibus Rex i 8. in urbem admittitur, in qua magnam vini & frumenti copiam inuenit. Paulo post cum exercitu latinū profectus est. Espernonius, qui in Picardia aliquot equitum turmas habebat, circa idem tempus in Aumalium Ducem incidēs ad pugnam prouocatur. Espernonius numero superior Aumalium, cæsis aliquot, in fugam conuertit, & Morinorū Gubernatorem, eiusq; Vicarium captiuos abduxit.

Anno
1591.
18. April.

*Aumalium
ceditur.*

20. April.

Inter 19. & 20. Aprilis, Ordines Belgici profunda nocte arcem Kollenburgensem ope cuiusdam militis Ioannis Iuliacensis occuparunt. Miles hic nouem circiter mensibus inter alios prædiciarios, sub duce Ioanne Quadenio arcem hanc custodierat, & iam ob contagiosum quendam morbum honestè dimissus erat. Diuertit itaq; ad Ordines, & ab illis inscriptus, stipendia aliquamdiu fecerat. Obseruarat aquam, quæ arcem ambit, ad culinam, versus Orientem non esse profundā: eodem etiam loco vallū excitatū, ex quo in culinam, vbi ignis, cui excubitores assidebāt, cōstructus iacebat, per fenestrā facilis erat descēsus. Per hanc fenestrā vitreā, lucente per culinā igne foris omnia q̄ ab excubitorib. fiebant, facillè videri poterāt. Animaduenterūt itaq; p̄cubitorē singulis horis versus occasū Solis muros ascēdere,

*Arc Kollen
burgensis ab
Ordinib. Belgicis
capitur.*

Anno
1591.

298 MERCVRII GALLOBELGICI
& cornu horæ signum indicare. Tranantes
itaque fossam, & murum sedecim circiter pe-
des altum conscendentes, procubitorem glo-
bo traijciunt, & summa celeritate, minimo-
que negotio arcem in suam potestatem re-
degerunt: quam Cloctius quondam sub Nuc-
nario Nouesiensium Gubernator, astu saepe
frustratentarat; quinimo semel arctissimè
obsederat, sed amissis suorù multis cum ig-
nominia deserere debuit. Post captâ arcem
rustici, qui in pomerijs erant, aliquamdiu se
fortiter defendebant: sed victi tandè quidâ
se fidei hostium dederunt, quibus vita &
fortunæ saluæ promittebantur: alij hosti-
um perfidiam metuentes, fugerunt, & in a-
liud vicinum castrum Hulsdunkium sese re-
ceperunt. Qui se hosti dederant, in car-
ceres coniecti, & suis omnibus exuti sunt:
Nobilissimus quoq; vir Ioannes Quadenus
omnibus suis chimelijs alijsque opibus spo-
liatur.

Vigesimo deinde Aprilis hora circiter 3. po-
meridiana tredecim aut quatuordecim co-
loni armis instructi congregantur, & bene-
ficio noctis, arbustorùque, quæ in circuitu
arcis sunt, ad pomerium perueniunt. Vnus
eorum postquam animaduertisset procubi-
torè à somno se temperare non posse, occul-
tè, taciteq; adrepat, & dormitantem graui-
ter
per-

Anno
1591.

percussum in terram prostratum relinquit. Tandem 21. Ioānes Dominus in Milendück & Arnoldus V Vachtenduncanus, qui omni cura & studio incumbabant, vt arce hostem denuò exuerent; subditosq; isto iugo exonerarent, militem collectum ad arcem duxerunt, aream, quæ sub mœnibus est, occuparunt, missoque tympanista deditioem postularunt. Qui in arce erant se eâ seruaturos suis Dominis Ordinib. Belgicis aiunt, quorum iussu & occupauerant. Dum respòsum hoc legitur, & excubiæ negligēter aguntur, ex arce irrupentes hostes, aream & pomerium cum vicinis ædibus, cæsis, expulsisque Regijs recuperarunt. Eodem die quidquid in pomerijs erat ædiũ exustũ est: fortè quia rumor increbrescebat, Ordines cū ingenti militũ manu in procinctu esse, vt arcẽ obsidione liberent. Parũ abfuit, quin eo incēdio præcipua quoq; arx deflagrasset. Postridie nihil singulare actum est, nisi quod continuis velitationib. operæ impeditæ sunt. 23. Aprilis. Arce denuò arcem obsederunt: sed quia numerus militũ erat exiguus, & fama de aduētu Ordinum constans, iterum receptui cantatũ est. Sed cū postridie significatum fuit, hostem magno suorum detrimento Stralenium frustra tentasse, redierunt animi, & de oppugnatione seriò cogitatũ est. Vigesimo 26. Aprilis.

Anno

1591.

26. Aprilis.

itaq; sexto Nouesij machinæ bellicæ rotis impositæ, puluis tormentarius, & quidquid ad hoc opus erat necessariū, in castra cōportatum est, & triduo post continuis tormentorum tonitruis muri concussi, magnaque parte disturbati sunt: ita vt impositæ gerre ruinam minarentur. Territi tam inopinato casu præfidiarij, de deditioe cogitare cœperunt, Dominūq; Quadenum & Pastore in V Vilich, quos adhuc captiuos habebant, ad Milendunkium miserunt, vt cum illo deditioem paciscerentur. Cōditiones erāt hæ: Præfidiarij absq; vllis armis arce exirent, & in tutum deducerentur. Ioannes Iuliacensis proditor Milendunkio traderetur, eiusque arbitrio tractaretur: quod & factum est. His conditionib. Milēdunkio Regij militis præfecto arx dedita, & Ioannes Iuliacensis, tertio post die, proditionis pœnas laqueo suspensus luit.

*Kollenbergē
sis arx recu-
peratur.*

*Sabaudus
Mafsiliam
venit.*

Sabaudix Dux in Delphinatu & Prouincia prospero victorię cursu adhuc vtebatur multa que loca deditioe partim, partim vi occupauit. Mafsiliēses eum iā dudum, vt ad se veniret, inuitasse dictū est antea. Peractis itaq; negotijs cum insigni Nobilium caterua sub hoc tempus Mafsiliam venit, & incredibilem magnificentia, Regioq; penè apparatusu & honore, tam à Magistratu, quam ab E-

questri

questri ordine, totoq; populo exceptus. Nō multos post dies Dux à socio Hispaniarū Rege in Hispaniam vocatus est. Profecti cū eo sunt Legati Cōfœderatorū & vrbis Mafiliensis, qui omnes Mātuē (Hispani Madrid vocant) expectabantur. Bercinonam appulsi, & ad mediterranea progressis, Princeps Hispaniarum Philippus iunior, cum maximo nobilium comitatu obuiam processit, sororiumque magnificentissimè cepit. Quid verò hic inter Principes actū sit, plerisq; incognitū est, nisi q̄ Rex genero suo ingentē pecunia vim numeravit, qua exercitū cōscriberet, se suasq; ditiones tueretur, & Cōfœderatorum causam iuaret.

Nauarræi in Picardia, & Germani, qui per Lotharingiam iter facturi dicebātur, aliquid machinari in Belgij eas prouincias, quæ Regis imperio parebant, vili sunt. Metuebat id Parmēsis, iccirco præcipua loca præsidij muniuit, & vndique pecuniam coëgit. Mercatores ad solutionem eorum, quæ Hispania miserat, compulit, & intermissa diu stipendia soluit. Quin & Flādria & Brabantia non contemnendā nummorū summam Parmensi obtulerunt, vt prouincias à præsidij Montium ad Zomam, aliorumque prædonum excursionibus redderet immunes. Quæ dum Bruxellis aguntur, Or-

Anno
1591.
Sabaudus
in Hispaniā
proficiscitur.

362 MERCVRII GALLOBELGICI-
dinum quidam milites munitissimum ca-
strum VVesterloo, inter Thenas & Liram
situm, astu occuparunt. Dū enim filius Dy-
nastę Peterfomij, cuius fidei arx erat concre-
dita, venationi operam dat, pauci milites in
arce erant. Non latuit hoc hostes, qui 4. Maij
in habitu rustico ad portam venientes, excu-
bias intercipiunt, & in arcem irruunt.

Anno
1591.
VVesterloo
cepitur à
Geusfjs.
4. Maij.

Ordines Hol-
landici sese
armant.

Comes Mauritius Nassouius, & Ordines
Confœderati toto hoc anno conductis vn-
dique operis, quæ ad maximam aliquam ex-
peditionem erant necessaria sibi comparâ-
runt: machinas bellicas fusili ære, scalas, pô-
tes nauales, omniaque tam ad oblidionem,
quàm ad oppugnationem cōmoda sibi fieri
procurarunt. pulueris quoque tormenta-
rij, globorum, & annonæ ingentem copiam
coaceruarunt. Supplementum militum vn-
dique collectum est, & circa 12. Maij sese
ad expeditionem præpararūt. Famæ datur,
Nassouium Montes Sactæ Geertrudis velle
obsidere, omnibusque viribus expugnare.
Plus quàm 40. maiora tormenta cum vario
apparatu bellico nauibus imposita sunt.
Aggeres aliquot ad Mosam Siluæducis pro-
ximam perforati, & aliquot copiæ Bredam
missæ sunt. Ex quibus omnibus non leuis o-
riebatur suspicio, aut Siluamducis, aut Mon-
tes Geertrudis obsessum iri. Siluæducenses
urbem

12. Maij.

urbem suam munierunt, & Parmensis præsidium in Montibus Geertrudis auxit, comeatumque ad aliquot menses sufficientem in urbem inferri iussit. Anno 1591.

Dum hæc aguntur, Nassouius summa cum celeritate classem centum circiter nauium adornat, eaque Rhenum ingressus, beneficio venti breui tempore Arnhemium peruenit.

Vicesimo secundo Maij profunda nocte 12. circiter milites Doesburgo, seu Drusiburgo in habitu rusticorum & rusticarum egressi, nondum elucescente die, ante propugnaculum ex opposito Zutphanie in Veluvva (seu Velania) constructum, venerunt, in corbibus suis oua, butyrum, & caseos, quasi venales secum deferentes. Nondum portæmunitionis erant apertæ. Bacillis itaque suis, rusticorum more innixi, dum portæ aperirentur, expectabant. Reseratis portis potior prædiariorum numerus scaphis Isalam traiecit, & in urbem se recipit. Simulati ergo rustici illi paucitate militum magis animati, munitionem quidam ingrediuntur, sua venum exponunt. Prædiarij accurrentes emunt, hic oua, butyrum ille &c. donec tandem quidam ex Mauritanis extracto vestibus sclopeto, vnum ex Regijs confodit. Confestim audito strepitu, qui in insidijs latebant socij, abiectis mercibus in imparatos irruunt. do-

22. Maij.

Propugnaculum Zutphanien-
se capitur.

Anno
1591.

num, in qua excubiæ habebantur, occupât, præfidiarios omnes capiunt, & munitionem in suam potestatem redigunt, vno tantùm ex Regijs, & vno ex hostibus desiderato. Sunt qui scribunt fictos istos rusticos cum falcibus, quasi fœnum secturos venisse, à commilitonibus suis, qui è propinquo arbusto ex industria erumpebant, tanquam ab hostibus fugatos, opẽ eorum, qui in munitione erant, contra insequentes implorasse, & sic intromissos esse. Sed Hollando potius credendum arbitror.

Zutphania
obsidetur ab
Ordinibus.

Recuperata hoc stratagemate munitio-
ne Zutphaniensi, non diutius cunctandum
ratus est Nassouius. Collectum exercitum
summa cum celeritate ad Zutphaniensem
ciuitatem duxit; ponte nauali Isalam strauit;
machinasque bellicas Arnhemio secundo
flumine in castra aduehi præcepit, urbemque
arctissimè obsedit. Comes Ebersteinus in primo
ad urbem aduentu, cùm incautius lustrat mœnia,
globo traiectus ipso momento occubuit. Oppidani
erumpentes cadauer spoliarunt, & in urbem
inferre voluerunt: sed accurrentes socij, oppidanos
repulerunt, & cadauer naçit Arnhemium
miserunt, vbi honorificè tandem sepultum est.
Eadem nocte tormenta bellica è nauibus
extrahuntur, rotis imponuntur,

Ebersteinus
Comes globo
traicitur.

Anno
1591.

tur, & oportunioribus locis tanta celeritate disponuntur, vt fidem penè excedat. Quae in re classarij nautæ, & mesonautæ fidelem Nassouio præstiterunt operam. Postridie circa meridiem præparatis omnibus magno impetu ad urbem fulminatum est, innumerique globi in urbem immissi, prædiariorum animos extemplò consternarunt. Præfecti & Centuriones non expectata maiori vi, statim deditioem certa conditione offerentes, aliquot dierum inducias petierunt: quod si interea Parmensis vrbi subsidia non mitteret, eam, salua vita & bonis omnibus, Nassouio traderent. Responsum est; dies nullos illis permitti posse: aliquot tantum horas concedi, quod si interea ciuitatem non dediderint, nullam deinceps veniam esse expectandam. Vrbs erat ampla, & spaciola: præsidium exiguum, ad tuenda mœnia minimè sufficiens. Ad hæc comeatus exigua erat copia, pulueris verò tormentarij, salisque magna inopia. Quæ res prædiariorum animos adeo contraxerunt & debilitarunt, vt turpem nimis deditioem facere non vererentur. Declinante itaq; iã ad vesperè die accincti gladijs & quantum ferre poterat exportantes, dimissi sunt. Tanta hæc omnia celeritate gesta sunt, vt tã vrbs, quã propugnaculũ, citius occupa-

Zurphania
deditur.

29. Maij.

tum

Anno
1591.

tū fit, quā fama obsidionis ad vicinos perue-
nerit. Nassouius 30. Maij ingressus urbem,
eodem penè momento equitatum omnem
Dauentriam, quæ Zutphania duobus tan-
tūm miliaribus distat, præmisit. Peditatus
cum omni apparatu bellico, qui tam copio-
sus & instructus erat, nihil vt desideraretur,
quod aliquo modo expeditionem posset re-
tardare, mox subsequutus est.

*Dauentria
obsidetur vl-
timo Maij.*

Pridie Calendarum Iunij, Nassouius in
castra ad Dauentriam veniens, exercitum
in certas turmas diuisit, singulisque suas sta-
tiones assignauit, quos circumductis vallis
munierunt. Deinde duobus pontibus flu-
uium, vno supra, altero infra urbem iunxe-
runt. Tandem quibus locis vrbs erat infir-
mior, tormenta bellica locarunt.

Legati Nouiomagenium, aliarumque
ciuitatum non vno, sed diuersis tempori-
bus in aula Parmensis subsidia, tum per se,
tum per Principes viros flagitauerant: ex-
tremā quotidie necessitatē & præsentissima
pericula demonstrabant: quod si urbibus non
succurratur, fore breui, vt in manus hostiū
incidant, aut incolæ coacti se vltro dedāt, lu-
culentissimis argumentis docebant: sed quo-
rū intererat Regi suas vrbes & puincias ma-
nere saluas, hi graui lethargo oppressi, aut a-
lijs rationibus impediti, vt deplorato rerū
statui

statui subuenirent, permoueri nō potuerūt. Anno
 Amiffa iam erat Zutphania, obfessa erat Da- 1591.
 uentria, periclitabatur Nouiomagum. Tan-
 torum malorum querelæ per omnium ora
 volitabant, & aliquid monftri in aula Prin-
 cipis ali plerique fufpicabantur. Tandē ve-
 rō vt omnibus fatisfaceret Parmenfis, tertio
 die Iunij lectiffimas aliquot peditum, equi-
 tumque cohortes, ad Mosam fluuium præ-
 miffit: ipfe cum reliquo exercitu, omniq; ap-
 paratu bellico decimo Iunij fufsecutus,
 magnis itineribus, citatisque equis pofttri-
 die Traiectum, inde Ruremundam venit,
 vt Dauentriensibus fuccurreret, hoftem-
 que à muris fugaret.

3. Iunij.
 Parmenfis
 ad bellum
 proficifcitur.

At Mauritius paratis omnibus ad op-
 pugnacionē necessarijs, nono Iunij, qui dies
 Sanctiffimæ Trinitati facer erat, in ipfo diei
 crepufculo, viginti octo tormentis maxi-
 mis portas & mœnia, fine vlla intermiffio-
 ne aliquot horis verberauit. Deinde per tu-
 bicinem deditionem popofcit. At Herman-
 nus Tſherébergius Comes, vrbis Gubernator,
 Mauritij confobrinus, renunciare tubi-
 cinem iuffit; Se confobrinum fuum faluta-
 re, fauiffimumque diem illi optare: ciuitatem
 autem fe in vſum Regis fui defenſurū, quam
 diu viueret. Relato in caſtra hoc nūcio, abſ-
 que vlla mora tanto furore & infania, tanto
 fulmine

Anno
1591.
Dauentria
oppugnatur.

fulmine ac tonitru, tot tormentorum ictibus toto illo die, sine vlla intermissione, debacchatum est, vt cælum rumpi, & terra tremere videretur. Admiradum multis visum est, machinas tãtam vim sustinere potuisse, & non potius ignis, globorumq; violentia disruptas esse. Machinas autem commodissimo loco disposuerãt, vbi mœnia vallum obiectum aut nullũ, aut exiguum habebãt: sed propter fluuium & portum adiacentem tuta putabantur. Præterea tanta erat in vrbe pulueris tormētarij inopia, vt licet tormenta oppidani haberent plurima, vti tamen ijs non auderent: metuētes sibi in oppugnatione puluerē defuturum. Cuius si copiã habuissent Ordinum vires retardare, machinas multas facilè disturbare, hostemq; à muris longius reijcere potuissent. Numerati sunt eo die plus quàm quatuor ictuũ millia, totidemq; grauissimi ponderis pilæ in vrbe iaculatæ. Interea nauis quædam oblonga è flumine in portum subducitur, asseribusq; strata pons conficitur, per quem in ruinas, atque adeo in vrbe ipsam, cùm oppugnatione fieret, milites procurrerent. Deinde ex singulis stationibus eliguntur, qui vrbe oppugnarent. Prima pugna Anglis decreta est: Secunda Scotis: Tertia Comiti Solmensi & Domino de Brederode. qui omnes

iam

Annus
1591.

iam ordine, quo res tentanda esset, in armis parati signum expectabant. Strata iam latissima ruina, classicum canitur. Angli magno clamore, furoreque primi urbem inuadunt. Oppidanorum septem signa in ipsis ruinis stabant, omnes ad pugnam paratissimi. Cum Angli in pontem desilissent, inuentus est pons breuior, quam ut ex illo in ruinas perueniri posset. hic priores urgentibus posterioribus plurimi ex Anglis in aquam traduntur, & submerguntur: alij ex ponte in ruinas profilientes, ab oppidanis hostiliter accepti, & trucidati sunt. Magna hic Anglorum strage edita tandem receptui canitur. Sed neque incruenta fuit hæc oppidanis victoria. Dū enim pugnatur, Ordines bis tormenta sua displodunt, & in propugnantes eiaculantur. Sternitur hic quidam Mulerius Nobilis, cui globo à latere Comitis Hermanni caput auferitur: sternuntur & alij. ipse Comes lapide à muro pila disiecto grauissime in facie vulneratur: adeo ut vitum penè amiserit. Cessatum est eo die.

Postridie omnia denuo & ad operas disturbandas, & ad urbem oppugnandam præparata sunt. Sed qui in vrbe erant iniquissimo se loco pugnare videntes, de deditio-
ne cogitare cœperunt. Insignis toto obsidionis tēpore Comitis Hermāni virtus enituit,
qui

310 MERCVRII GALLOBELGICI
qui si vulneratus non fuisset, aut nunquam,
aut vi urbem hostes capere oportuisset. De-
ditionis enim mentionem non ferebat. At
hoc rerum statu, cū ipse decumberet, & qui-
dem satis periculosè hosti quoque multo fa-
cilior in ruinas, quàm oppidanis pateret ac-
cessus, egrè tandem eò adductus est, vt cum
alijs de deditioe confenserit. Dum itaque
Ordines se ad nouam pugnam præparant,
nuncius in castra venit, qui oppidanos cum
hoste pacisci velle attulit Magnū in castris
exortum est gaudium; dantur, petunturque
oblides, designantur quibuscum de deditio-
ne ageretur Pleraque quæ petebantur ad-
missa sunt. Milites cum omni armatura, om-
nibusque impedimentis & bonis vrbe exie-
runt. Vrbs in potestatem hostium, à suis neg-
lecta, deuenit.

*Dauentria
deditur.*

*Parmensis
in Cliuiam
venit*

Parmensis dum in itinere est, vt Dauen-
triam obsidione liberet, intellexit urbē ab
hoste, vti & Zutphania, esse occupatam. Qua
re agmen in terram Cliuēsem declinans, ad
monasterium *Marienbaum*, non procul ab vr-
be *Calcarienti* confedit, partemque appara-
tū bellici *Ruremundam* remittit. Ordines
verò *Steen* vicam profecti, præfidiarios su-
is victorijs territos, clauē obuiam laturos
sperabant. Sed cū altum in oppido esset si-
lentiū, in territorium *Groeningense* exerci-
tū traducunt, vbi fœliciori fortuna vsi, *Delf-
ziliū*

ziliū, Dammiū, & Immentillium facillimo negotio receperunt.

Dum hæc in Belgio maximo Catholicorum, & eorum qui Regijs rebus fauebāt maxime agebantur; Parisienses publicas supplicationes instituerunt; Deum orantes vt statum Religionis Catholicæ & Regni Gallici conseruare dignetur. Nauarręus interea Põtifarenſium vrbi infidiatur. Aperto illā bello appetere non audebat, ſciens ciuium in ſe odiū, & fortiffimum in eo prælidium. Proditione igitur quid poſſet volēs experiri, aliquot in vrbe homines, qui rebus nouis ſtudebāt, opulentū illis promittens præmiū, cõduxit, qui operā ſuam ipſi cõmodarent. Sed detecta proditione authores 50. capti, & digno ſupplicio affecti ſunt. Louirium quoq; oppidulum 4. Iunij proditione cuiusdā decurionis occupauit, vti & Angli Guigauriū vi, & Grilonium infidijs per eofdem dies in tercepiffe feruntur.

Octauius Epifcopus Calatinus, & in partibus Rhenanis Nuncius Apoſtolicus, cū multos abufus in Eccleſiam clā irrepere intellexiſſet, maturo cõſilio hoc tẽpore multa ad reformationẽ pertinentia decreuit. Inter alia, vt Paſtores omnes ſub pœna excõmunicacionis in Sacramentorū, vtpote Baptiſmi, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, Extremæ vnctio-

Anno

1591.

*Naffouij victoria in Friſia.**Nauarręus Põtiſe proditione tentat.**Mandata Nuncij Apoſtolicici Calatinę decreta.*

Anno
1591.

nis, & præcipuè Matrimonij sanctiones Ecclesiasticas, statuta & decretaprouincialis Synodi Colonienſis obſeruent: vt decretû Concil. Tridétio. de reformatione Matrimonij, Sefſ. 2. 4. cap. 1. ſemel, iterû, & tertio, imò quoties id expedire viſû fuerit, ſubditis ſuis exponant: vt nemo ignorantia prætendat. Decretum hoc 10. à prima promulgationis die obligaturû. Nulla clameſtina matrimonia fore rata, ſed omnia quæ præter mentem Concilij contracta fuerint, ab omnib. Iudicib. irrita eſſe iudicanda. Docendum eſſe populû quomodo quib. præſentibus matrimonia ſint contrahenda, & à quibus benedicenda. Impedimenta quoque omnia populo inculcanda. Deniq; ſub pœna ſuſpenſionis interdicit omnib. Paſtorib⁹, & ſacerdotib⁹ ne poſt hac pueros, cuiuſcuq; cõditionis extra Eccleſiã, ſed in fonte Eccleſiæ, & aqua eû in vſû conſecrata baptizent. Admonet tandem oēs officij, & vt ſui gregis diligentem curam habeant, precatur.

Eodẽ hoc menſe Iunio in prouincijs Rhenanis magnus erat otioſorum hominû concurſus, qui ad Tribunos & præfectos, à Principibus Germaniæ designatos, vt Nauarrao militarent, conſuebant, vt nomẽ militiæ darent. Sub hoc prætextu multæ inſidiæ oppidis & arcibus ſtruebantur, 10. namq; Iunij Cen-

Tuliiũ occu-
patum
10. Iunij.

Centurio quidã Zuiffelius, sub noctem Ab- Anno
 batiã Tuirienfẽ hoftiliter ingreffus, eã præfi 1591.
 dio 60. peditũ munivit. His fe iunxerunt, cõ
 feftimalij; & 40 equites à Regijs ad illũ de-
 fecerunt: ita vt trecentos homines in armis
 habuerit, quibufcum vicina loca depopula-
 batur. Sed & Onuphrius Tẽplius, Chiliar- *Anderna-*
 cha Nauarreus, eodẽ pene tẽpore Monafte- *chum à Tem-*
 rio S. Cornelij, cũ aliquot cẽrenis peditibus *plio teniatũ.*
 & equitib. venit, iuxtaq; Brisacũ Rhenum *Alij 29. In-*
 traiciens, 19. Junij, intẽpefta nocte Anten- *lij.*
 nacum, Coloniẽfis Dicecefeos ad Rhenum
 oppidũ, infidijs atq; arte occupare conatus
 eft. Machina namq; ferrea portæ (cui à fru-
 mẽto nomẽ erat) admota, igneq; iniecto, val-
 uas exteriores effregit. Dumq; aliam admo-
 uere nititur. vt & interiores perrũpat, oppi-
 dani fragore admoniti accurrunt, denfa in
 hoftem tela conijciunt, & fortiter à portis
 fuis repellunt.

Parmenfis, dum hætenus in Cliuia cum
 exercitu hæret, intentus quid hoftis tenta-
 ret, Naffouius metuebat obfidionem Knod-
 fenburgij (nomen propugnaculi eft, quod
 in oppofita vrbs Nouiomagẽfis ripa cõftru-
 xerant) præfidio illud, omnique genere co- *Knodfenbur-*
 meatus munivit Magiftratus Nouiomagen- *gum à Par-*
 fis ad Parmenfem profectus, eum obnixè i- *menfi obfide-*
 mò fupplex orauit, veniret Nouiomagũ, & *tar.*
 V 2 urbem

314 MERCVRII GALLOBELGICI
urbem ista munitione, vrbi tam noxia & pe-
riculosa liberaret. Annuit tandem Dux vo-
tis eorum, & 13. Iulij Nouiomagum mouit,
collectisque omnibus scaphis, & pontoni-
bus, nocte Vahalim traiecit, & in Batavia,
insula inter Vahalim & Rhenum sita, castra
metatur, propugnaculum que postridie, qui
dies erat Dominicus, obsidere coepit. Ab or-
tu solis Comes Barlemontius; ab occasu Co-
mes Octavius Mansfeltius, sub ipsa munitione
suas habebant stationes. Equites in pago
Lent à Septentrione aduersus hostium ad-
uentum excubabant. Comiti Bosouo, Beau-
resio, alijs que Regulis & Chiliarchis cum su-
is legionibus, suæ quoque in circuitu sta-
tiuæ erant designatæ. Insignis & validus e-
rat exercitus; qui si æquo loco cum hoste de
summa rerum pugnare potuisset, facile vi-
ctor euasisset. Ad oppugnationem verò tã-
ti propugnaculi nullus erat apparatus. Cu-
nicularij nulli, tormenta pauca, puluis exi-
guus; ita vt Parmensis potius ad prælium, q̃ ad
oppugnationem venisse videretur. Disposi-
tis stationibus conducti sunt Germani pe-
dites, qui hostile propugnaculum fossam
circundarent, qua tandem obliquis ambagi-
bus sub ipsum propugnaculi vallū militi pa-
teret accessus. In eo opere sex aut sepem die-
bus maximo cum Regionum detrimẽto de-
suda-

*Parmensis
oppugnationem propug-
naculi in Ba-
tavia tentat.*

fudatum est. Quo enim fodiendo magis ho- Anno
sti appropinquabant, eò plures sternebatur, 1591.

& vulnerabantur. Non placebat Parmensis

institutum viris & prudentia & exercitatio- *Parmensis*

ne militari præditis, qui duos tantum emi- *ipse quotidie*

nentiores colles (vulgus militum nunc *Cattè* *castra lustra*

vocat) excitandos suadebant; quod & mi- *bat, operasq;*

noris Regionum damno, & maiori commo- *vrgebat, in-*

do fieri potuisset: ex ijs enim hostem à pro- *ter diu in vr-*

pugnatione prohiberi posse aiebant. Dum *dem veniēs,*

huic operi instat Germani pedites, equites, *& sub ves-*

peditumque legiones alia aliquot millia fas- *perum in ca-*

trium comportant, quibus in oppugnatione *stra reuersus*

fossæ munitionis obstruerentur. Gerræ de- *ibidem per-*

inceps ad machinarum bellicarum defensio- *noctabat.*

nem eriguntur, & tandem machine aliquot

præter eas, quas ipse Dux aduexerat, ex vrbe

attrahuntur, omniaque ad vallum disur-

bandum præparantur. Vigesimo secundo

Iulij, Mariæ Magdalenæ sacro, mane hora

quinta Dominus La Motteus nouem tormē

tis vallū munitionis verberauit; paulo post

sex, deinde tribus: septima hora cessatum est,

ictus in vniuersum numerati sunt ducenti

circiter & triginta. Causa cur cœptum hoc

continuatum non fuerit, adhuc ignoratur,

miranturque multi, præsertim cum frustra

non fuerit. Exigua namq; illa vi vallū adeo

fuit conuulsum & laceratū, vt signifer His-

Anno
1591.

panus accurrens, illud facile ascendere potuerit: quem Hiberni aliquot secuti sunt, & colato pede cum hoste in ipso vallo præliabantur. Octava circiter hora corona munitione inuadunt, & diu velitantes infinitâ sphaularum vim in se mutuo eiaculati sunt sed temerè, & absque vilo fructu; cùm ruinæ nullæ essent stratae, per quas aditus pateret. Postea cùm receptu lignum datum esset, altum in castris fuit silentium, in vrbe verò mœror & trepidatio. Captatur aliud cõsilium, vallum suadent suffodiendum, & immisso puluere euertédû: id ciuibus persuadetur.

*Mauritij è
Frisia in
Gelriam re-
ditum.*

Mauritius in territorio Groeningensi, cù metropolim ipsam aliquamdiu obsidisset, Parmensisq; aduentum in Batauiam intellexisset, relicta Frisia exercitum in Gelriam reduxit. Trepidabatur Arnhemie, & in vicinis oppidis. Timuit & sibi & suis Vigius, vrbis Tilanæ præfectus: portam oppidi, qua iter est Nouiomagum, obstruxit, aggerem antiquum rescidit, nouumque (vt hosti præcluderet iter) excitauit, & quæ ad defensionem pertinebant, præparauit. Mauritius cù Arnhemium venisset, ponte fluuium iunxit, intentus si hostis exercitum ex improviso capere posset; neq; enim collatis signis cum eo pugnare audebat. Patebat quidẽ illi ad Parmeniam accessus, cuius castra nullo aggere, nullo

nullo vallo, nulla erant prætentura circūda- Anno
ta vel munita, quæ aditum, impressionēque 1591.

prohibere potuissēt: Sed insidijs & dolo ma-
gis q̄ virib. suis confidebat. 24. itaq; Iulij
liquot equitū peditumq; copias in insidijs 24. Iulij

non procul à Rheno posuit, & duas turmas
equitum in penitioſam Batauiā præmiſit, q̄ *Victoria Naſ*
hostem prouocarent. Quas cū conſpexiſ- *ſouij in Ba-*
ſent 200. circiter equites Regij, inter quos *tauia.*

Prætoria cohors Parmenſis, in eas feruntur.

Pugnatur cominus, capiuntur 40. circiter

Mauritiani, fugiunt reliqui Regij in illo fer-

uore vehementiores illos inſequuntur, nul-

las inſidias metuentes. Admoniti à captiuis

ne vltius pergerent, latere inſidias, ne ſe &

ipſos perdant, admonitionem cōtēpſerunt,

donec tandem ad pōticulum vētum eſt, vbi

ſiſtere ſe debuiffent. At illi feruentiores vl-

terius progreſſi, hoſtē inſequi nō deſiſtunt,

donec qui iuxta ponticulum latitabant ex

inſidijs conſurgunt primi; deinde & alij, qui

in circuitu erant, & Regios tam à tergo, quā

à fronte circumuenientes, paucos cædunt:

ceteros, elapſis quibuſdam, viuos capiunt.

Captus eſt in hac pugna Petrus Frāciſcus Ri

gallius Prætorię cohortis ductor, Marchio

nis Guaffij frater, illius Vicarius; Antoni-

us Senagallius, & alij quidam Nobiles, gre-

garij; equites plures. Cęſorum captorūq;

Anno
1591.

numerus centum circiter & quinquaginta.

Huius cladis fama cùm in castra Parmensis, ab ijs, qui infortunium hoc euaserāt, esset allata, magna fuit omnium tristitia cum indignatione permixta, tum quia tot viri fortissimi capti essent, tum etiam, quòd sibi ipsi hoc malum accersiuissent. Captabat Parmensis occasionem hostem vindicandi, & ea nocte cum parte exercitus in interiora Batauię ingressus, hostem vbique quærebat. Sed ille se suis castris continuit. His omnibus malis accessere, quòd quotidianæ, continuæque pluuia Batauicam terrã prorsus glebosam, ad gerendum bellum redderent inutilem; flumenque in immensum cresceret: ita vt operæ omnes aquis inundarent. Altero igitur die, D. Iacobo sacro Parmensis de expugnatione propugnaculi desperans, & maius incommodum metuens, suos conuasare, casas incendere, & obsidionem soluere præcepit. Maiora tormenta præmisit, ipso cum exercitu, toto pene biduo adhuc in Batauia mansit, hostem expectans, si fortè ad manũ venire auderet. Tãdè equites primò, deinde pedites eo ordine (q̃ potissimũ in hac expeditione laudatur) flumẽ traduxit vt nullus è suis desiderat° sit. Turpe igitur hallucinatur hic, vt & in multis alijs scriptor qdã Germanicus, qui sua ex ficto quodam Iacobo Fran-

15. Iulij

*Parmensis
obsidionem
Knodtenbur
gij soluit.*

*franch
corrupt*

co Latino transtulit, cùm dicit, duas machi-
nas à Parmense propter celerem fugam in
Batauia relictas; tanta ataxia, tam præcipiti
fuga milites ad scaphas & pontones accurris-
se, vt duo depressi sint, & homines submer-
si. Præsidarios qui in munitione erant exer-
citus tergū carpsisse, multos tormentis lace-
rasse, multos trucidasse, quæ verò de nau-
bus Ordinum igne instructis, Vahalim que
ingressis, & quæ de 3000. Regionum in Ba-
tauia cæsorū scribit, ex professo falsa sunt.
Sed nec sibi ipsi cõstat, cùm exercitum Parm-
ensis tribus tantum millibus constituisse
dicat, solus itaq; euasit. Hæc & similia om-
nia quàm longissimè absunt à veritate.

Parmensis suis Vahalim traductis in vr-
bem venit. Verdugium, Comites Theren-
bergios, Hermannum, Ludouicum & Hen-
ricum è Frisia primò: deinde & Dragoniū
Antverpia ad se vocat, qui cum instru-
ctissimis equitum turmis, Nouiomagam ve-
nerunt. Magna quoq; pars exercitus (equi-
tum aliquot copijs exceptis, qui magno op-
pidanorum incommodo in agro suburba-
no obuias quasque segetes demetebant, & e-
quis obijciebant) in urbem vocatus est. Ma-
gnus erat Principum, magnus Nobilium &
fortissimorum militum in vrbe numerus;
cõsilia quotidie conferebatur, nihil tamen

Anno
1591.

320 MERCVRII GALLOBELGICI
statui potuit, quod magnoperè ad vrbis
conseruationem faceret: nisi quod tribus
præfidiariorum signis decreta sunt aliquot
coronatorum millia, vnde quinque mensi-
bus singuli singulis mensibus stipendiū per-
ciperent: item alia aliquot milia, ex quibus
singulis mensibus vnicuique 28. festertij
numerarentur, quibus sibi ipsi hospitia con-
ducerent, ne ciuibus essent oneri: tertio que
dam millia, quibus frumentum emptum
est, vnde panes quinque librarum cocti quin-
to quoque die singulis distributi sunt. De
augendo autem præsidio diu multumque
disputatum est. Ceterum non placuit ea res
quibusdam ciuibus, qui aut ipsi nouas res
affectabant, aut ab alijs erant subornati. Sa-
nior tamen & potior ciuium pars validius
præsidium admittendum esse; sine illo enim
seruari ciuitatem non posse arbitrati sunt.
Vicit tandem maior, sed (vt quibusdam vi-
detur) deterior suffragiorum numerus. Ab
illo autem die Ordinibus vrbis potiundæ
non exigua spes affulsit. Sunt nihilominus è
Senatu, qui tunc erat, qui asserunt, se tandè
à Parmensi vnam equitum cohortem petijisse:
sed negatam esse, & Parmensem res-
pondisse; se totum exercitum suum in pro-
cinctu relicturum, qui vrbem ab omni ho-
stium vi, omnique obsidione tueretur: se
Nouio-

Noviomagenſes vt pupillam oculi conſer- Anno
uaturum; opus non eſſe maiori præſidio, 1591,
afflictis afflictionem non eſſe addendam.

Hoc modo compoſitis omnibus, quar- 4. Auguſti.
to Auguſti ſub veſperem omnibus Princi-
pibus, Ducibus, & belli præfectis præcipi-
tur, ea nocte ſe ad iter parent: Ducem e-
nim ſummo mane diſcedere decreuiſſe. Po-
ſtridie profunda adhuc nocte conuaſatis
omnibus Princeps cum octingentis circiter
equitibus, omniq; comeatu aulico Nouio- *Parmenſis*
mago diſcedit. Verdugio Imperatore totius *Nouiomago*
exercitus, qui in Gelria relinquebatur, & *diſceſcit.*
iuxta Craneburgum caſtrametabatur, crea-
to: qui paucis poſt horis ex vrbe in caſtra
quoque profectus eſt. Parmenſis, quia ad-
uerſa valetudine conflictabatur, ad fontes i-
terum Spadanos profectus eſt. vbi ab Illu-
ſtriſſimo Electore Erneſto ex Germania, v-
bicopias aliquas peditum coegerat, reduce
ſalutatur. Actum hic aiunt inter Ducem &
Electorem de oppidorum Diceceſeos Co-
lonienſis, euocatis præſidijs Regis Hiſpania-
rum, reſtitutione.

Verdugius exercitum ſibi demanda-
tum poſt aliquot dies longius Nouiomago
abduxit, & Moſam verſus cū eo in V Vees, pa-
gum Cliuia, non ꝑcul à Gocchio profectus
eſt. Naſſouius & Ordines ſiue à fautoribus,
quos

Anno
1591.

quos in vrbe habebant vocati, siue quia exercitum discessisse audierant, ingenti classe comparata & instructa, Vahalim ingressi aduerso flumine, sed vento propitio Nouiomagum velificarunt, & aliquot diebus in anchoris steterunt. Exercitus tota Batauia dispersus mandatum Nassouij expectabat. Sed quia Verdugius vltro citroque aut ipse quotidie Nouiomagum veniebat, aut eius suis aliquot mittebat, sublatis tandem anchoris naues in Hollandiã reuersæ sunt. Sũt qui asserunt Nassouium à ciuibus quibusdã vocatum venisse, sed proditoribus occasionem fidem soluendi præreptam esse.

*Nauarræus
Nouiodunũ
expugnat.*

Parmensem in Galliam reuersurum fama per Nauarræi castra frequens erat. Rex quia metuebat eum nunc iterum Nouiodunum in Picardia iter instituturum, habitum cum suis consilio, urbem hanc 15000. militum exercitu circundedit, arctaque obsidione, & 14. maioribus tormentis cinxit. Initio militari more deditionem postulauit, & tolerabiles conditiones ciuibus obtulit, ne ciuitatem nitidissimam, culteque structam destruere cogeret. Oppidani ne quidem responso dignati, aliquot machinas in exercitum Regium eiaculati sunt. Quod cum Rex ægerrimè ferret, confestim per cunicularios mœnia suffodere, suppositoque puluere

uere & igne subuertere conatus est. Suffossis Anno
fundamētis muri ex improuiso corruerūt, 1591.

& quàm plurimos è Nauarræis oppresserūt.
Rex nihilominus in obsidione perseuera-
uit, & omnibus quibus potuit viribus vr-
bem oppugnauit. Mœnius interea & Domi-
nus de Tauannes cum aliquot copijs Rho-
tomago Nouiodunum contendentes, ob-
fessis opem ferre voluerunt: Sed viribus im-
pares ad sua redierunt. Quare oppidanorū
animi consternati sunt, deditioem tamen
facere noluerunt, & ingentes strages in Na-
uarræi castris suis machinis ediderunt. Vr-
get expugnationem Nauarræus, & quarta 6. Augusti
tādē oppugnatione urbem vi occupauit,
omnesque in armis inuentos trucidauit. Ce-
teris graue lytrum imperauit, Magistratum
& Præfectos reliquos mutauit, suis præsi-
dijs urbem muniuit, & reliquū exercitum cum
apparatu bellico in Pictones remisit.

Præcedenti mense Nauarræus publico e-
dicto mentem suam de permittenda Catho-
licis Catholica Romana Religione decla-
rat: in quo initio regni sui se nihil magis op-
tasse dicit, quàm vt Concilium conuocare-
tur, in quo Religionis controuersia compo-
nerentur, se non obstreperum fore, præfra-
ctum aut obstinatum; sed doceri velle, & si
error demonstretur, se saniora consilia secu-
turum.

*Nauarræum
se publico e-
dicto purgat,
& Catholi-
cæ Religio-
nis conserua-
tionem præ-
mittit.*

324 MERCVRII GALLOBELGICI
turum. Sibi decretum etiam semper fuisse in
Catholica, Apostolica, Rom. Religione nihil
mutare, aut ut ab alio mutetur admittere
velle: sed professoribus eiusdem Religio-
nis illam, omniaque illorum immunita-
tes & priuilegia facta tecta conseruare. Inde
longa oratione conqueritur, se ab hostibus
falso apud omnes traduci, quasi persecutor
sit, & oppressor Religionis Catholicæ; quo-
rum etiam machinationibus se Sixto V. sus-
pectum & exosum redditum, & excommu-
nicatum fuisse. Sed eidem Pontifici tandem
eorum fraudes & dolos innotuisse, eumque
prioris excommunicationis pœnituisse, ma-
gisque in ipsos fulmine suo sæuuisse, quam
vnquam in alios sæuierat. Nunc verò eosdē
rebelle alium in eadem dignitate nactos,
qui illis tractabilior est, eò quod nimis fa-
cile credit; inauditos enim eum condem-
nare, nec defensionem admittere. Hinc faci-
le colligendum eum à partibus eorum sta-
re, nec æquum esse (ut debebat) Patrem. Quā
falso accusatus sit, quasi Religionem oppri-
mere cupiat, vel id testari, quod omnes prin-
cipes sanguinis, Officiarij coronæ, Satrapæ,
Præfecti & ministri Concilij, qui que prima-
rijs Regni funguntur officijs, plerique Ca-
tholici, Catholicæque Religioni addicti sunt.
Adhæc Cardinales & summos regni præla-
tos

Anno

1591.

Verba sunt

Navarrai.

tos in Concilijs & Parlamētis præcipuos esse. Vt igitur adhuc securiores reddat dilectos sibi, obedientesq; Catholicos, iterū affirmat, & coram Deo restatur, nihil sibi antiquius esse, quàm vt Concilium medicatur, seu conuentus sufficiens fiat, in quo Religionis controuersia disputentur, & concilientur. Quantū ad suam personā, eam semper propensam fore, ad sanā instructionē & doctrinam sequēdam, nec maius quid desiderare, quàm vt illam cōsequatur gratiā vt si in errore sit, is doceatur, quò ab ea, ad verā fidem transire possit. Iureiurando quoq; promittit, se Catholicam, Apostolicam, Romanam Religionē, eius exercitium & priuilegia cōseruaturum, nec vllò pacto permissurū, vt quis in ea vel minimū mutet, aut in eius præiudicium faciat. Tandem ostendere conatur Legati Apostolici mādatum irritū esse, & nullius ponderis, magisq; tendere ad perniciem Gallicæ Ecclesiæ, quam ipse promotam se cupere dicit, quàm ad illius vtilitatē & salutem. Mandat igitur omnibus legationi Pōtificiæ sese opponant; Cardinalibusq; Archiepiscopis, Episcopis & Prælati præcipit, vt iuxta præscriptū iuris, Canonū & decretorum se muniāt, ne officia Ecclesiastica vsq; intermittantur, & populus suis pastoribus, diuinisq; officijs spoliatur. Vicesimo deinde

Aliud mandatum Narraei.

326 MERCVRII GALLOBELGICI
deinde quarto mensis eiusdem Iulij, aliud
mandatum iussit promulgari, quo inuehi-
tur in eos, quorum importunitate vlti-
mum pacis edictum erat reuocatum; primò
per subsequens edictum anni 1585. mense
Iulio; secundò per decretum anni 1588.
Rhotomagi publicatum. Vtrumque edictum
Regi violenter extortum; & ex eo plurima
in Regno enata mala dicit. Ideo præseti hoc
suo mandato se duo ista edicta, vt pernicio-
sissima, violentaq; rescindere, & abrogare,
ipsum autem pacificationis decretum ap-
probare, atque vt ab omnibus approbetur,
& obseruetur mandare significat.

5. Augusti.
Edictum Par-
lamenti con-
tra monito-
rium Bullæ
Gregorianæ.

Tandem hoc mense Augusto Parlamen-
tum Turonense edicto publico Monitorium
Bullæ Gregorianæ, quo Nauarreus excõmu-
nicatur, infirmat, rescindit, & irritum facit:
impium, seditiosum, dolo plenum, omni-
bus sanctis decretis, statutis, iuribus, priuile-
gijs, immunitatibus & libertatibus Ecclesiæ
Gallicanæ contrarium pronunciat. 1. Iubet
exemplaria seu diplomata Marcellini Lan-
driani sigillo munita, & manu Sebastiani
Lambineti subsignata, per Carnificem lace-
rari & igne ante palatium comburi. 2. Inter-
dicit omnibus Prælatibus, Sacerdotibus, Vica-
rijs, alijsque viris Ecclesiasticis eadem exem-
plaria publicare, & diulgare: Omnibus et-
iam

iam vtriusque ordinis ea domi habere, & as- Anno
 feruare. 4. Declarat & pronunciat Grego- 1591.
 rium huius nominis XIII. Pontificem Scis-
 maticum, Hæreticum, & iuratum pacis &
 concordie Catholicæ, Apostolicæ, Roma-
 næ Ecclesiæ, Regis Franciæ, & totius Reg-
 ni inimicū & hostem: Imò proditorie Hispa-
 norum seditionis & coniurationis compli-
 cem, vt qui perduelles tuetur & defendit,
 ijsq; ad inauditū mortis Hærici Regis latro-
 cinium opem & consilium præbuit. Inter-
 dicit idē Parlamentum omnibus collybistis,
 ne post hac vllam pecuniam, auream vel ar-
 genteam pro Bullis, Prouisionibus, Dispēsa-
 tionibus, aut alijs expeditionibus Romę nu-
 merent. Quod si iam quædā Bullæ aut aliæ
 Papales gratiæ, sint impetratæ vult illas à lu-
 dicibus & Decanis ruralibus irritas censerī
 & iudicari. 6. Præcipit vt Marcellinus Lan-
 drianus, Legatus Pontificius, qui Monito-
 rium Bullę in Regnum primus intulit, com-
 prehendatur, & in vincula conijciatur: vt à
 Parlamento contra illum iure procedatur.
 Quod si tam citò capi nequeat, publicis lit-
 teris vt veniat ceterur. 7. Vt omnes Re-
 gi & Regno fideles subditi, huic edicto pa-
 reant, & vt in omnibus seruetur, omni cura
 incumbant, imperat. 8. Vt idem in omni-
 bus biuijs promulgetur, legatur, lectum

328 MERCVRII GALLOBELGICI
valuis affigatur, & omnibus iudicibus, præ-
fectisque mittatur, vt idem faciant iubet: 9.
Tandem omnibus Archiepiscopis, Episco-
pisque feriò mandatur, vt hoc Parlamenti
decretum omnibus suæ Diœceseos & iuris-
dictionis Ecclesiasticis insinuent, ne quis
ignorantiam aliquando prætendat. Idem
iubetur omnibus Gubernatoribus, Bali-
uis, Iudicibus & Senescallis, vt edictum hoc
vbique proclametur. Generalis quoq; pro-
curatoris ministros iuuent, vt hæc omnia
feruentur, sub pœna suorum officiorum a-
missionis.

*Bragadinus
chymicus ca-
pite plecti-
sur.*

Marcus quidam Bragadinus, insignis
chymicus, circa hæc fere tempora Mona-
ci in Bauaria capite plectitur. Is paulo an-
te Venetijs in Bauariam venerat, auriq;ue
faciendi artem profitebatur. Neque illum
vel ars, vel dolus fallebat: aurum enim tan-
ta copia faciebat, vt integras massas amicis
donaret: aurum non pluris, quàm æs aut
ferrum faciebat. Splendidè & Principum
more victitabat, magnificentissimam ale-
bat familiam, famulos magni nominis viros
habebat; Illustrissimi titulo salutari vole-
bat; multosq; Principes in Europa magica
sua arte in sui admirationem rapiebat, adeo
vt alter Paracelsus haberetur.

Cùm verò Magiam suam longo iam tem-
pore

pore exercuisset, omnibus Principibus in-
notuisset, ab omnibus expetitus est. Venit
tandem Monacum, in aulam Ducis Baua-
riæ. At is cum breui dolos & diabolicas il-
lius artes deprehendisset, atque odoratus
esset, eum in carcerem compegit. Cumque
illum in tortura examinari Princeps iussis-
set, ne torqueretur deprecatus est, promit-
tens se vltro, quæ vnquam perpetraverat,
dicturum. Sed & totius vitæ suæ curricu-
lum, omniaque in eo commissa scelera scri-
pto exhibuit: ne tamen publicarentur ora-
uit. Se quidem morte dignum confessus est,
sed vt concubina sua, Signora Caura, tota-
que familia illæsa in Italiam remittatur sup-
plex rogauit. Octauo itaque Augusti cle-
mentissima, & qua multo duriores non-
nulli expectarant, lata est in eum sententia:
primò scilicet canes illius duo, quibus in
magicis rebus abusus erat, sclopetis traijce-
rentur: ipse autem capite plecteretur. Pro
tam miti sententia Principi gratias egit, se
multo seueriorem, & vt minimum ignem
promeritum dicens.

Postridie nouum erectum est patibulum, *Supplicium*
orichalco obductum, & in medio illius la- *Bragadini.*
queus, eodem aurichalco inuolutus, appen-
ditur, quo signo dolus illius auri confici-
endi significaretur. Iuxta patibulum ex-
celsum

330 MERCVRII GALLOBELGICI
celsum pegma constructum, & nigro pan-
no stratum est. In pegmate sedes colloca-
tur, & in ea reus lugubri veste indutus.
Sedenti carnifex, ceruice nudato, caput
amputauit: quod cunctis spectandum exhibi-
tum est. Atq; hic finis nobilis illius Chymici.

*Argentora-
tenses diruunt
Carthusiano-
rum Mona-
sterium.*

7. Augusti.

Celebre & antiquum erat in agro subur-
bano Argëtorati monasterium, Anno 1340.
à tribus opulentissimis ciuibus, Ioanne Mis-
nienti, Gerardo Saxone, & Vernerio Hesso
ædificatum: Carthusianisq; inhabitandum
datum. Magistratus Argentoratensis sep-
timo Augusti aliquot senatores, duos cur-
rus, & viginti sex sclopetarios in monaste-
rium hoc ablegauit, cum mandato, Priorem
& tres illius fratres in urbem adduceret. Hi cū
eò venissent, & à Priore humaniter accepti
essent, præceperunt Priori cum suis currum
cōscenderet, secumq; in urbem proficiscere
tur. Qui cū id negaret, se excusaret, atque
vel in posterum saltem diem in monasterio
vt relinqueretur oraret, exauditus non est:
sed coactus cum illis in ciuitatem proficisci.
Adducti itaque omnes in ciuitatem, & pro-
mo condoque suo traditi. Postridie mise-
runt, qui in ambitu vitreas fenestras com-
minuerunt, Bibliothecam, aurum, argen-
tum, vinum, omnemque annonam diri-
puerunt, & in urbem comportarunt. Se-
quenti

Anno
1591.

quenti nocte octuaginta cæmentarios expensis suis conductos, in idem monasterium deducunt, qui totum monasterium primò, deinde turrim demoliti sunt. Vt autem huic factò honestum titulum prætenderent, famæ dant, Ioannem Manderfcheitium, Argentinensem Episcopum cum Ducis Lotharingiæ filio in peregrino habitu tribus diebus, ac noctibus totidem, in hoc monasterio, vrbi nimium vicino, delituisse: omnia lustrasse, & indagasse, vt eo occupato, fluminis, lignorum, & molarum commoditates vrbi præriperet, eamque pro suo arbitrio diuexaret. Eodem tempore Argentoratum missæ sunt multæ machinæ bellicæ, & flumen, quod urbem inte luit (Breusch vocant) nauibus prope coopertum & stratum erat: nec initio sciri potuit, in cuius vsu tantus apparatus fieret, donec tandem animaduersum est, machinas omnes armis & symbolo Nauarræ Regis, quem & illi Franciæ Regem nominant, insignitas fuisse.

*Apparatus
bellicus Ar-
gentoratum
missus.*

Inuillæus Ducis Guisij filius adhuc in arce Turonensi sub custodia Rouuralij captiuus detinebatur: qua in captiuitate, supra duos annos, iam octauum mensem agebat. Diligētissimè custodiebatur, nec vllam habebat libertatem, qua Princeps tam iuuenis

*Inuillæus
Ducis Guisij filius seipsum è captiuitate liberat.*

Anno
1591.

15. August.

222 MERCYRII GALIOBEI GICI
sefe posset subinde oblectare. Huius tã diu-
turnæ arctæque custodiæ pertæsus Inuil-
læus, per internuncios cum Domino *de la*
Chastre, cõsanguineo suo, egit de modo, quo
liberari & ex captiuitate posset elabi. Inuen-
tus est modus, & dictus est dies 15. August. af-
sumptæ in cælos Mariæ festus. Iste itaq; die,
vt conuentum erat, Princeps postquam to-
ta nocte Deum obnixè rogasset, vt feliciter
sibi quod propositum erat succederet, B.
Virgini se commendasset & sacrosanctis Sa-
cramentis munisset, circa meridiem, quo
tempore urbis & arcis portæ claudi solent,
occasionem querebat custodes à se ablegan-
d, vt solus esset. At illi, fortè aliquõd sinistra
suspicati, secedere noluerunt. Ianua cubicu-
li erat validissima; hanc iuuenis custodibus
ante cubiculum obambulantibus oclufit,
& à duobus famulis suis custodiri iussit. Cõ-
fessim ad fenestram accurrens, funi eum in
vsum sibi à lotrice pridem misso, & indusio
inuoluto baculum illigat; cui inter crura in-
serto inleat & sic à ministris suis demissus
est. Custodes cum se exclusos viderent, nec
ianuã aperiri, ex alia fenestra prospicientes,
videt Ducem à fune pendentem. Quater in
eum eiaculantur, at non laferunt. Famuli,
qui funem regebant, territi illum deserunt,
cadit princeps, decidit capite pileus, & coxæ
dices

dices grauiſſimè lædit. At periculi præſentia Anno
 faciebat vt doloris oblitus, ſumma cum ce- 1591.
 leritatè ſecundum aquas cucurrerit, vt ſe in
 tutù reciperet. Ceterum quia via erat lon-
 gior, vix respirare potuit: ſtare aut non erat
 conſultum: quidam enim è mœnibus clama-
 bant, captiuuù fugere. Ecce in hoc periculo
 conſtitutus, vidit quendã equo inſidentem.
 Accurrit, orat equuſ ſibi concedat. Quod cù
 ille negaret, princeps vna manu pugionem
 ſtringit, altera inſidentẽ equo deijcit, inſili-
 ensq; in eundem equuſ velociffimè auſugit,
 donec ad locum veniret, vbi Cubicularius
 eius cum generoſiori equo illuſ expectabat.
 Cubicularius, & qui cum illo erãt, videntes
 hominẽ ſine tegmine, hoſtem eſſe arbitrãti
 fugerunt. Vociferatur Princeps, donec tan-
 dem agnitus eſt. Mutato equo cœpto pergit
 itinere. At duo Scoti illuſ inſecuti, iam pendẽ
 aſſecuti erãt: & certè fuiſſet, niſi quidã ſenex
 è ſuburbio, qui Principẽ nouerat, vnus Sco-
 ti equuſ freno detinuiſſet, orans vt optimo
 Principi parceret. Dũ hic vrget, ille negat,
 equo ceſpitante ſeſſor decidit. Accurrens al-
 ter Scot' ſenem grauiter vulnerat. Inter has
 turbas Inuilleus euadit, fluuiumq; Cher in-
 colis dictuſ, tranauit. Hic ſtatim aliquot No-
 biles à Dño de la Chafre obuios habuit, qui
 eũ ſumma cù lætitia exceperunt, & in oppi-
 dũ Selles deduxerunt. Dominus de la Chafre

Anno
1591.
Inuillæus
Auaricū ve-
nit.

audito felici successu, statim Canticum DD. Ambrosij & Augustini cani iubet, quo finito celerrimis equis ad Inuillæum proficiscitur, eumq; nobilissimo cum comitatu Auaricum, Biturigum oppidum, deduxit: Hic ab omnibus vtriusq; ordinis hominib⁹, obuiam illi prodeuntibus, magnificentissime exceptus, & in primarium vrbs templū deductus est, vbi secundo Canticum *Te Deū* repetitur. Inde carminibus, & insigni comedia de adolescentib. in caminū ardentē iniectis, per studiosos Societatis Iesu salutatur.

Exercitus
Germanorū
Nauaræo
militaturus
coit.

Principes, Chiliarchæ, Centuriones, alijque præfecti à Protestantibus ad bellum in Gallia gerendum designati, in Thuringia, Saxonia, Misnia, Slesia, Palatinatu, & ditionibus Brandenburgicis incredibilem equitum, peditumq; numerum collegerant; qui omnes prope Gelhausen confluētes, Imperatorem suum principem Anhaltium expectarunt. Qui cum aduenisset, copias omnes Vrsellâ, Francfurtum ad Mœnū, & in vicina loca præmisit; Prius aut placitum Principū de comeatu publicauit. Cōuenerat enim antea cū Principibus, quorū intererat, quantū pro frumento, auena, vino, cereuisia, ceterisq; necessarijs milites numerarent. Interim ab hortis pecoribus, & segete abstinerent. 11. Augusti omnes præfecti & milites illis subiecti

iux-

Contra
Anhaltij. n.
principibus
de comeatu.

11 Augusti.

iuxta Hochheim, in magna & spaciosa planitie loco diribitorio aptissimo, conueniunt, vt exercitus recenseretur. Primo loco lustrati sunt equites Criechingij, & inuenti sunt mille. Secundo Fabiani à Danav, cui totidem equites parebant. Tertio lustratur machine bellicæ, & hi, quorum est eas administrare, numerati sunt serpentine duo, cartones, vt vocant, totidem & campestres machine duode. im. Cunicularij 1200. quos sequebatur legio Francorum, mille sexcentorum equitum & peditum, quam Comes Tureinæ ducebat. Quarto transijt ipse Anholtius, cum 2200. equitibus. Quinto Georgius V Vilhelmi à Berbisdorff, cum 1000. Omnibus equitibus his in circulo cõstitutis, Anhaltius, Tureinius, alijq; Tribuni, Legati & Præfecti obequitarunt; singulasque turmas diligenter lustrarunt Tandem sacramentum proponitur, quod Nauarrae, seu corona Regiæ in Gallia tribus mensibus fideliter militarent. In hæc verba cum iurassent, omnes machine bellicæ disploduntur, omnibus tubis canitur, magna erat in exercitu lætitia.

Exercitus recensetur.

Sacramentum exercitus proponitur.

Planities fossa, valloque exiguo erat distincta: equitibus ab vna parte lustratis, ab altera parte pedites recensentur, quorum numerus erat 6800. quos Comes de V Veda,

ANNO
1591.

& Dominus Landius ducebant. Lustrato exercitu Rhenum versus contendebant. Cūque in VVallauſſ veniſſent, 70. circiter ſcaphas, aliasque naues inuenerunt, quibus flumen traiecerūt: deinde aliquot diebus reliquas copias expectarunt. Poſt non multos enim dies ſubſecutus eſt Frenſius cum 600. equitibus; Templius cum 4000. peditibus, equitibusque ducentis; Domini Rebourij Vicarius cum 100. equitibus, & 400. peditibus. Iſelſteinius & Quadius ſinguli 200. equitibus & ſexcentis peditibus imperantes: claudabant agmen Rebourij 1200. pedites. Ipſe Rebourius nondum in exercitum venerat, ſed in Hollandia plures copias colligebat. Cumque ſexcentos circiter pedites naſtus eſſet, in via 400 defecerunt, & clā fugiētes ab agricolis paſſim trucidati ſunt. His etiam recensitis iter per Palatinatum inſtituunt, & ad ſilvam quandam, non procul à Nuvvè houio vigeſimo primo perueniunt: vbi aliquamdiu ſubſiſtentes, exercitum in ordinem redegerunt hunc: Comes Tureinæ primum locum occupabat, cui mille ſexcentos homines armatos ducebat. Anhalti^o ſecundum, qui 2200. equites; Tertium Georgius V Vilhelmi Berbiſdorff, aut (vt quidā) Barfſersdorff, qui mille equites ductabat. Hunc ſequabantur quadringenti pedites Iſelſteij

21. Auguſti.

Ordo exerci-
tus iuxta
Nuvvè verbo-
rum

nij. Iselsteinium Vicarius Rebourij, cui toti Anno
 de pedites parebant. Hos Criechingius cum 1591.
 equitibus mille; Chriechingium Dux Bern-
 hardus, Princeps & Domin^o in Dessavv, qui
 prætoriam cohortem 1000. equitum duce-
 bat. Dessaviu Fabianus à Donavv, cū 1000.
 equitibus Hunc Landius cum 3400. pediti-
 bus. Ex opposito Comes de VVid constitit,
 3400. quoque peditibus imperans. Hunc se-
 quebatur Templius cum 4000. peditibus,
 & 700. equitibus: & Comes de VVeda cum
 trecētis peditibus. Ab altero exercitus latere
 Christophorus Hellslerus, cum 300. pediti-
 bus constituitur: in medio iunior Comes
 de VVesterburg, cui 3400. pedites mere-
 bant. Hoc ordine, atque hac forma stabat
 exercitus, cū ad sortes eundum erat. In ho-
 rum tot milium hominum medio Præfeci
 & Tribuni diu multumque consultabant,
 quo ordine apparatus bellicus prouehere-
 tur. Sortiri itaque inter se, quis inter equites
 primum locum in agmine haberet, agminis-
 que dux esset, munus hoc Fabiano à Do-
 navv sorte obtigit. Is confestim aliquot cu-
 nicularios præmisit, qui vias, ne quid equis,
 curribus aut machinis impedimento sit, ster-
 nant, reparant, dilatēt ac cōplanēt. Machinæ
 bellicę in medio agminis à 44. eqs protrahe-
 batur. Comeatus, puluis tormētarius, fomes
 igniarius;

Anno
1591.

228 MERCVRII GALLOBELGICI
igniari^o, ligones, pale, sarcula, pōtes, scaphę,
scalę, diuersa arma, similiaque necessaria tri-
bus currum millibus vehabantur: his exer-
citus tanquam vallo claudebatur. Dum hic
ordo constituitur, alij aliquot Centuriones
aduenerunt, seseque exercitui iunxerunt. In-
ter alios Ioannes à Berich, Comes è Thuringia;
Hermannus à Rosenroot; Stellamus ab
Holtzendorff; Quadius; Iacobus Melchius;
cæcus Comes Mansfeltius, & alij. Casparus
Schonbergius suam legionē per mōtana Ar-
gentoratum duxit. Rebourius cum suis du-
centis peditibus serò aduenit; cumque Rhe-
num trajcere prohiberetur, 6. Septembris
Frat. cfurtum ad Mœnum venit. Sed quia cū
tam exigua militum manu progredi non au-
deret, etiam hos sacramento absoluit. & cum
exiguis equitibus Schonbergium insecutus
est. Exercitus ipse optimo ordine processit;
donec tandem Ioannes Casimirus citatis e-
quis ad Anholtium, ceterosque præfectos ve-
nit, instruens eos, quo modo & ordine cun-
cta essent peragenda. Post consilium Casimi-
rus reuersus, & itupēdus hic tot millium pe-
ditum & equitum, qui spe totam Galliã de-
uorabāt, exercitus magnis itineribus in Frã-
ciam contendit.

6. Septemb.

*Ite viri sortes, non vos Germania cunctos
Excipiet reduces: lugebit patria multos*

A Gal-

A Gallis casos, Gallia tellure sepultos.

Anno

1591.

Cùm ad arcem Homburgum venissent, eã-
 que tentassent, hostiliter excepti machinis
 bellicis à muris reiecti, & 1. occisi sunt. Ca-
 strum verò Forbachium cùm oppido cepe-
 runt, captumque & spoliatum reliquerunt.
 Oppidulum deinde Santefortum deditio-
 ne occuparunt, cuius mœnia cùm diruissent,
 arcem Chastoriam expugnarunt & spolia-
 runt. Hic Templius ducentos circiter pedi-
 tes amisit, qui fugientes dum ad sua reuerti
 vellent, ab rusticis capti & occisi sunt.

*Iter exercit^{us}
 in Galliam.*

Iudæus quidam Leo nomine, in omni ge-
 nere linguarum exercitatus, Pragæ nuper in
 Boemia ad fidem conuersus, & Christiano-
 rum sacris initiatus, familiaritate cuiusdam
 Frânciscani, Petri Rodami, cui cura infirmo-
 rum erat concredita, quiq; morientibus
 salutare viaticum administrabat, vtebatur.
 Diligenter obseruabat, vbi hostiæ consecra-
 tæ reponerentur, & asseruabantur. Initio ita-
 que mensis Septembris Iudæus hic Christia-
 nus factus (vt & ferè omnes huius farinae Re-
 cutiti) Iudaizans, huiusmodi hostias tres clâ-
 surripuit, chartæ inuoluit, & Presburgum
 in Vngariã profectus, ad Iudæum in hospi-
 tium diuertit. Cùmq; aliquot dies hic com-
 moraretur, sæpe cum hospite de incarnatio-
 ne Christi, deque Sacramento Corporis &
 Sanguis-

*Insigne mira-
 culum in S.
 Eu. haristia
 exhibitum.*

ANNO
1591.

340 MERCVRII GALLOBELGICI

Sanguinis eius disputauit. Interrogauit tandem hospes Leonem, an aliquando Sacramentum hoc percepisset: Respondit Leo, se percepisse. Tandem eò prouecta est oratio, vt Leo tres consecratas hostias, Pragæ raptas, è sinu deprompserit, & Iudæo spectandas dederit. Iudæus visis hostijs, obnixè Leonem orauit, duas sibi donaret. Quod cum ille recusare non posset, Iudæus acceptas hostias in arculam reposuit, & accuratè custodiuit, donec Leo Præsburgo Nikelsburgum proficisceretur. Eo absente Iudæus hic alios suæ sectæ homines conuocat, ijs hostias exhibet, ac quomodo eas adeptus esset, commemorat. Collatis hi consilijs plures Iudæos ad se uocant, vt experiantur sitne in Christianorum Sacramentis dolus: an potius ea vera sint. Effundunt hostias in mensam, & ponè eas cultrum. Hic vnus eorum arrepto cultro; Si, inquit, verè Christianorum Deus sis, hic virtutè tuâ exere: simulacultrum in hostiâ adigit. Extèplò copiosus sanguis effluxit. Terris hoc miraculo Iudæis, mox vindex Deus adfuit, & fulmine domum concussit, quæ igne correpta, cum hospite, vxore, duabus filiabus, multisque alijs Iudæis funditus exarsit. Tres tātummodo incolumes euaserunt. Mensa & hostiæ in medio isto incendio saluæ, intactæque remanserunt. Gubernator
urbis

Miraculum.

Vindicta diuina.

urbis, qui extra muros habitabat, tam sæ. Anno
 uum videns incendium, misit famulos su- 15914
 os in urbem, vt causam incendij inquirant,
 & illud cum oppidanis restinguant. Qui cū
 in urbem venissent, didicerunt Iudæos a-
 liquot istis in ædibus congregatos fuisse:
 quid verò egerint, nemini constare, multis
 igne absumptis, tres euasisse. Read Guber-
 natorem relata, tres illi Iudæi quærentur, &
 inuenti in vincula conijciuntur. Habita
 quæstione, cū diu scelus occultarent, tan- *Iudæi capti
& damnati.*
 dem prodere coacti, rem gestam ordine
 narrarunt. Gubernator vt tantum scelus de-
 bitis pœnis expiaret, Iudæos istos exquisi-
 tissimis tormentis excarnificari, tertioque
 die adactis per corpora semiuiua palis, in
 via regia collocari præcepit.

sub idem tempus Lubecæ conuentus *Conuentus
Lubecensis.*
 Anseaticarum ciuitatum habitus est, cui le- *4. Septemb.*
 gati Bremensium, Hamburgensium, Gda-
 nensium, aliarumque urbium interfuerunt.
 De varijs hic rebus acta sunt consilia; quo-
 modo priuilegia in Anglia restituēda, quo-
 modo nauigatio libera reddenda sit. Qui-
 bus præsijs piratis Anglicis resistendum,
 quomodo bona ablata essent recuperanda.
 Decretum etiam hic, non modò legatos ad
 Cæsarem mittendos, sed etiam circa finem
 anni

Anno
1591.

anni huius quatuor primarias ciuitates iterum conuocandas, vt de his rebus latius agatur, quò tãdem nauigatio è mari Baltico in Hispanias, & ex Hispanijs in mare Balticum libera, & ab omni piratarum iniuria reddatur secura. Statutum denique, quod omnia debita Londini & Antuerpiæ persoluerentur. Ad hunc conuentum Doctor quoque Sudermannus, Anseaticarum vrbiũ Syndicus, cum duobus filijs venerat sed cùm ad uersa affligeretur valetudine, morbusque indies ingrauesceret, tãdem ante finem istorum comitiorum placidè in Christo obdormiuit: vir prudentissimus, & lōga rerum experiētia in secularibus negotijs exercitissimus, Catholicæque Religionis obseruatissimus. cuius corpus Colonjã, vrbem patriam delatum, ibidem honorificentissimè sepultum est.

Mors Sudermanni.

*Imperator
pacem inter
Belgas &
Regem Hispaniarum
cõciliare.*

Rudolphus Imperator, & si iam antea sæpe Ordinum Belgicorum Confœderatorũ animos frustra tentasset, vt eos ad pacem amplectendam adduceret, à proposito tamen non destitit. sed pacis amantissimus, Legatũ suum in Hispaniam ad Regem misit, ei mētem Sux Maiestatis declaraturum. Rex auidita legatione, Cæsari totum pacis negotiũ commendauit, & quidquid Cæsar ageret, feratum habiturum promisit. Cæsar ad Ordines

nes scribit, eosque ad pacem iterum hortatur: æquissimas condiciones offert. Ordines eius Maiestati gratias agunt, sed frustra de pace agi cum Hispanis, à quibus nulla stabilis & sincera pax est expectanda, sed qui sub specioso pacis titulo, pessima quæq; machinantur: id enim se sæpe antea expertos asserunt. Non obstantè hoc responso Sua Cæsarea Maiestas ab ijs, qui legationem obie-rant, persuasa est, aliud scribere Ordines, & aliud sentire. Spem nõ exiguã pacis ab Hollandis expectandæ superesse. In pposito per seuerandũ, & honorificã legationem mittendam esse. Cæsar hac spe nixus, Principes aliquot viros nominauit, quibus legationem hanc decreuit; vt primò ad Parmensem, deinde ad Hollandos proficiscerentur præci-piens.

Anno
1591.

Dum Parmensis coacto concilio delibe-
rat, cui Belgicarum Prouinciarũ gubernaculũ se absente, & in Gallia (mandatũ enim hoc à Rege accepèrat) bellum gerente demandaret, & quem ordinem statui Belgico conseruando institueret; Ernestus Elector Colonienſis Carolũ Billæum Bruxellas miſit, Parmẽsem oraret, vt præſidia, quæ in oppidis Dioceseos Colonienſis habebat, euocet. Parmẽſis intellecta Archiepiſ. petitione, conſiliarios belli ad ſe vocat, eisq; negotiũ

*Electer Co-
lonienſis re-
ſtitutionem
oppidorũ eui-
git.*

Y propo-

Anno
1591.

proponit. Hic quidam æquam esse hanc petitionem asserunt; præsertim cū Rex ab initio promiserit, se huiusmodi oppida suis subptibus recuperaturum, & recuperata Ernesto, consanguineo suo restitutum Sed etiam pridem ea restituere decretum esse. Alij minimè consultum esse hoc rerum statu præsidia Regis euocare, & Archiepiscopo oppida reddere contendebāt: fore enim hoc non tantū Religioni Catholicæ, & Romano Imperio; sed & ipsi Archiepiscopo perniciosū. vrbib. enim præsidijs istis destitutis, & Protestates Principes, & Hollandiæ Ordines ijs insidias structuros, omnemque lapidem moturos, vt in suam potestatem redigant. Hæc cū Electori Leodij tunc degenti essent nūciata, ipse Bruxellas venit, Ducēq; & Regis & sui ipsius promissionis admonuit. At Parmensi visū fuit negotiū hoc denuò ad Regē referendum, & responsum expectandū esse.

Dum hæc in Belgio geruntur, Lotharingiæ Dux omnes vires colligit, & terminos suarum ditionum præsidijs munit, vt aduenienti Anhaltio cum suis Germanis aditum in Galliā intercludat. Expectabat vires Italicorum, quos Pontifex miserat, vt cū his & cū ijs, quas Dominus Sēbelmōtius adduxerat, viasq; oēs iuxta Asseneiam, Villamfrācam, & Iamaisium obsideret. Regis Hispaniarum
copiæ

1591. Anno
1591. Anno
1591. Anno

ropiæ nõdum aduenerant : sed in Ducatu Lutzenburgẽi conueniebãt. Per eosdẽ dies in Mediomatricũ Metropole vrbe Metensi, inter Catholicos & Protestãtes exorta est se- ditio; dum interrogante Gubernatore Bur- gundos, aliosq; oppidanos; Quem Regẽ ag- noscerent, & à cuius partib; starent. Protestã- tes respõderent, se præter Nauarreũ Regem alium nõ agnoscere; Catholici verò; Se Gu- bernatorẽ sequi, eũ sibi caput esse, quamdiu Rex legitimus non esset electus. Qui tumultus postea, sed nõ sine sanguine cõpressus est.

Anno
1591.
19 & 20.
Septemb.
Tumultus
tur Meten-
ses.

Angliã Regina classem rursus in Hispani- cũ mare miserat, vt clasẽ Hispanicã ex In- dia venientem auro argento, omnisq; gene- ris pretiosissimis mercib; onustã, interciperet. Sed cũ ad angustias maris Athlãticivenis- set, ab Hispanis malẽ excepta est : multę na- ues captæ, classiarij occisi, ceterę fugatę sunt. Classis interim Indica in Insulas Azores in- columis primũ, deinde in Hispaniã appulsa est. Nec scõlicius pugnarũt Angli in Gallia; Dominus enim de Viles, Gubernator portũ, quẽ Gratię vocant, cũ auxilio Rhotomagẽ- sium inter Diepam & prædictum portum mille ducentos Anglos prostrauit. Multi quoq; Angli quotidie in castris ex inopia & miseria moriebantur. Marchionem de Pont Lotharingiã Ducis filium, circa idem

Angli ab Hi-
spanis malẽ
excepit.

Victoria cõ-
federatorũ
in Gallia.

Anno
1591.

tempus quatuor turmas equitum strauisse; Ioieusiū Ducem in Tholosatibus Mōtmorensiū cum toto exercitu in fugā coniecisse; & in Narbonensi Gallia Marchionē de Villes, vnum ex Cōfœderatis Marescalli Mōtignonij affiné, Carcoffonā Narbonę vicinam ciuitatem vi expugnasse nonnulli scribunt. Hunc Marchionem plures quā mille ex præcipua Nobilitate sequūtur; & paulo ante in Biturigib. Mendēse oppidū recuperauerat.

*Hulstense territorium VVasense occupat Hollandi.
20. Septem.*

Mōdragonius frustra conatur Hulstense oppidum recuperare.

Ordines Hollandiæ, ceterorumq; Cōfœderatorum, ne otiosi viderētur, cum clas- se sua in Flandriam nauigāt, & in territorium VVasense expositi, oppidum Hulstense ob- sident. Oppidani vel vires hostium metuen- tes, vel Reipub. mutationem vltro desiderā- tes, sese confestim dediderunt. Quibus mox tributum 5500. florenorum imperatum, li- berum Religionis exercitium biennio pro- missum, præsidium quinque signorum pe- ditum, equitum verò duorum datum est. Adhæc conditio fuit, quod 2. turmas equi- tum, & quatuor signa peditū ad defensionē munitionum extra ciuitatem alerēt. Quod vt minus graue ipsis esset, decretum, vt qui in pagis habitabant, ex censu tributa confer- rent Mōdragonius arcis Antvverpianæ Gu- bernator, cum intellexisset oppidi Hulsten- sis deditioem, nec ignoraret, quanti illud erat

erat momenti, confestim 4000. pedites, & Anno
 1000. equites collegit; quibus accessere mil- 1591.
 le quoq; Hispani, ex ijs q. Parmensi nolentes
 obedire, tumultuabantur. Cum his copijs &
 hostem cædere, & oppidū recuperare se pos-
 se sperabat: sed fefellit illum vtrūq; , cū quia
 hostis audito Mondragonij aduentu cum
 classe fugit, tum etiam quia oppidum maio-
 ri, quàm putabatur, præsidio erat muni-
 tum.

Vicesimo nono Septemb. die Sancto Mi- *Legati Cæsa-*
 chaeli sacro, generosus D. Ioann. Pernstein, *ris Coloniæ*
 Ioannis Mauricide Lara ex sorore nepos, ex *profiscun-*
 aula Cæsaris Praga Coloniæ profectus est: *tur.*
 vt inde ad Parmensem primò, post ad Con- *29. Septem.*
 fœderatos ordines contenderet: vt si qua
 via modoque pax inter Regem Hispania-
 rum & subditos suos componi posset, expe-
 riretur. Interea & alij quoq; Cæsarij legati
 Salétinus Comes ab Isenburch, Comes Lip-
 pius, Dominus de Rhede, & Iulij VVirtze-
 burgensis Episcopi frater itineri se accin-
 gunt. Eratque optatissimæ pacis spes indu-
 bitata.

Moritur eodem quoque die Ioannes O- *Ioannes Co-*
 rientalis Frisæ Comes, summus nouorum *mes Orienta-*
 Christianorum fautor & Patronus; quem *lis Frisæ mo-*
 paulo post Christianus Saxonix Dux & Ele *ritur.*
 ctor insecutus est. Qui cū Dresdæ aliquā *Mors Chri-*
 diu *stiani Ducis*
Saxonix.

Anno
1591.
5. Octob.

148 MERCURII GALI OBELGICI
diu ægrotasset, tandē . mensis Octob huius
lucis vsuram cum summo Protestantium &
Caluinianorum, maximē autem Regis Na-
uarræ, & Germanorum sub Anhaltio mi-
litantium mœrore amittit. Cadauer damasce-
na veste atri coloris & Polonica thalari tu-
nica ex holoserico amictum aurea cathena,
armillis, annulis, alijsque chimelijs ornatū.
Pedes ocreis & aureis calcaribus induti, ca-
put Polonico pileo, multis additis plumis,
vniionibus & gemmis circumpositis oper-
tum, capulo primūm ligneo, post stanneo
Christi crucifixi, matrisque ac discipuli ima-
ginib. insignito impositum, & in templum il-
latum, à Nobilibus ante pulpitum, vt ab om-
nibus conspiceretur collocatum est. Dextra
amazoniam securim oblongam tenebat; sini-
stra gladium. Interea cognati & amici vndi-
que euocātur, vt ad exequias, quæ tertio die
Nouembris celebrarentur, cohonestandas
conueniant.

Statim vrbs
Noviomagē-
sis.

Noviomagi omnia quotidie vergebant
in deterius. Vrbs multis in locis erat muniē-
da; centuriones munitionem vrgebant, ci-
ues ad labores erant prompti: at quorū mu-
nus erat inuitos cogere, ordinemque & mo-
dum cōstituere, negligenter officium facie-
bant. Sed & frequens in quorundam ore e-
rat, Munitione opus non esse, ad oppugna-
tionem

Anno
1521.

tionem re non venturam; subsidia sibi à Parmēsi & Verdugio promissa. Augebāt huiusmodi verba, Ordinū spē; neque enim quicquam in vrbe gerebatur, aut dicebatur hodie, quod non hosti cras per literas nunciaretur. Per id tempus quidā Secretarius Ordinum, nomine Christianus Hugues Nouiomagi captiuus detinebatur. Erat eius custodia libera, & quidā eum sæpe inuisebant, multaque cum eo consilia conferebant. Tandem vbi de lytro cōuenisset, scripsit Parmēsis, ne dimitteretur: se enim cur hoc scriberet certis rationibus moueri. Sed contempto Parmensis mandato, quorundam ope dimissus est. Quod factum varij variè interpretabantur. Huc accedebāt liberrimæ linguæ, quicquid in buccam veniebat effutientes: quique hætenus suspecti fuerant, latuerant tamen, nunc quod in pectore gerebāt, palam profitebantur: neq; pœna vlla cuiquam statuebatur. Interim Ordinū aliquot copiæ traiccto Rheno in Ducatū Iuliacensē, vbi tūc Verdugius castrametabatur, magnisi ineribus contendunt, non alio cōsilio (vt quidam existimant) quàm vt exercitus Regij qualitatem explorarent, & si possent aut cæderent, aut fugarent. Posterius illud non successit: eam tamen exercitus constitutionem esse didicerunt, vt faciliè vide-

Ordines Verdugij castra explorant.

Anno
1591.

rent, Nouiomagum obsessum illo exercitu non posse liberari. Scribit interea Parmensis, scribit Verdugius ad Magistratum Nouiomagensem, hostem aliquid in perniciem vrbis moliri: post quas literas & alia à Parmensi missa sunt, eiusdem argumenti: addito in fine, obseruarent intrâtes & exeuntes. Iam cum fama per omnes pene prouincias Belgicas increbuerat literas quotidie vltro citroque clam mitti, Ordines à quibusdam ciuibus vocari, imò vrgeri; iam enim tempus oportunum vrbis esse recuperanda; ciues longioris obsidionis pertæsos, miseriam diutius ferre non posse; Verdugium exiguas copias sub signis habere; conclusum esse, ne præsidium aliud, præter tria signa, quæ hætenus vrbem custodierant, admitteretur: festinarent saltem, & magnum tormentorum bellicorum numerum secum adueherent in terrorem eorum, qui suæ non erant factionis. Has ciuium querelas amplificabant igniti globi, qui singulis pene noctibus in vrbem mittebantur, eo consilio vt ciues magis tumultuantes in diuersa studia discinderentur.

*Ordines vt
Nouiomagũ
obsideant in
uitantur.*

His alijsque admonitionibus excitati Ordines classem ingentem denuo instruunt, maiora tormenta circiter 40. nauibus imponunt, puluerisque & globorum quantum
ad

ad 30000. ictus, vel (vt quidã aiunt) ad plu- Anno
 res faciendos sufficiebat. Decimo quarto 1591.
 itaque die Octobris hæc classis primùm ab 14. Octobris.
 oppidanis visa est, hora circiter prima po-
 meridiana auëtaque ad vesperem vsque; do-
 nec tota esset appulsa. Postridie ponte Va-
 halim, paulo intra urbem iungere cœperūt.
 At oppidani attracto in turrim S. Huberti
 maiori tormento, quosdam vulnerarunt, &
 in ponte strauerunt. Quasi dissolutus pons,
 paulo inferius, extra teli iactum denuò com-
 pactus est, ea celeritate, vt iam 16. Octobris
 die absolutus, totum exercitum transmittet-
 ret, qui quasi corona urbem cingens, totum
 agrum suburbanum impleuit, atque vbi ca-
 stra figēda essent, explorare se finxit, reuera
 autem vires tantùm suas ostentauit, vt ter-
 rorem oppidanis incuteret, seditionemque
 in vrbe concitaret. Sed cùm summa esset in 16. Octobris.
 vrbe tranquillitas, & præliarij erumpen-
 tes quosdam caperent, quosdam trucidarēt,
 fortissimeque pugnarent, sub vesperem in
 Batauiam omnes reuerli sunt, paucis excep-
 tis, qui pontem custodiebant. Trepidabant
 oppidani, interq; spem & metum hærebāt;
 diuersos enim nuntios ad Verdugium mit-
 tebat Senatus; at nemo reuertebatur, qui ali-
 quid solatij afferret: sed & exiguus in vrbe
 fiebat ad resistendum hosti apparatus. Deci-

352 MERCVRII GALLOBELGICI
mo septimo die totus iterum exercitus, cum
nouis iterum litteris (vt quidam volunt) sta-
rum vr̄bis didicisset, Vahalim traiecit, & in
editissimo colle, qui veteri cæmiterio ex op-
posito est, castra locauit: quæ postridie cir-
cūducto vallo muniuit. Tūc qua parte ho-
stis oppugnaturus erat vr̄bem visum est.
Obstruēta igitur porta quā in Oyensem a-
gram itur: vetus cæmiterium, eaque pars vr̄-
bis, quæ inter Vahalim & castrum interia-
cet, muniri cœpta est. Nouo insuper vallo
congesto, eadem pars à reliqua ciuitate se-
parata; vt si hostis eam cepisset, nouū, quo
repelleretur obicem, inueniret. Laboratum
est à viris & fœminis, à pueris & senibus to-
to biduo strenuè, nec vllæ auditæ sunt que-
relæ, tantummodò vt ciuitas Regi & Reli-
gioni Catholicæ salua permaneret. Erant ta-
men in vr̄be, sed paucissimi, quibus displic-
ebat hæc tanta ciuium concordia.

Præfidiarij interim excurrentes, & veli-
tates, palantem hostem excipiunt, hunc ca-
piunt, illum sternunt, istius equum in vr̄bē
introducunt. Tunc demum oppidani suo
malo didicerunt, quàm necessario erat equi-
tum præsidium. Decimo octauo, qui dies e-
rat S. Lucæ sacer, sub noctem (vti & pridie)
ignis visus est in turri Grauiensi, quod spe-
ctaculum multis fidē faciebat, subsidiū ad-
esse,

Anno
1591.

18. Octob.

Anno
1591.

esse, sed nihil est subsecutum. Hostis interea vbi cœpit appropinquare. Primò ad emis-
 sarium Oyense, inde iuxta collem, in quo
 homines icelerati plecti solent, & vbi quon-
 dam castra habuit Carolus Audax sodien-
 tium strepitus auditus est. Quare plurimi ea
 nocte ex mœnibus in hæc loca globi missi
 sunt. Postridie in ipso diei crepusculo ad ar-
 ma conclamatum est: hostis enim ad mœnia
 vsque procurrens, urbem inuadere velle pu-
 tabatur. Ciues cōfestim oēs præfidiarij q; in
 armis erant. Visa sunt in Oyensi agro gerre
 quàm plurimæ, duplici ordine constitutæ,
 quibus tormenta interponerentur. Vnde fa-
 cilè colligédum erat, hostem eam muri par-
 tem, quæ est inter portam & turrim Lappen-
 sem, vnà cum ipsa turri deijcere proposuis-
 se. Nam & in vltiori Vahalis ripa, 4. tor-
 mēta disposuerant, quæ his quasi responde-
 bant. Præterea & in colle prædicto, vbi rei
 pœnam luunt, aliquot signa peditum visa
 sunt, quæ ibidem munitionem excitabant,
 ex qua eam muri partem, quæ iuxta portam
 molarem ruinam minatur, conuellerent.
 At hostis nihil eo mane amplius tentauit:
 quare ciues & præfidiarij ad opera sua re-
 uersi, urbem eo die mirum in modum mu-
 nierunt. Circa nonam horam quidam ciues *Tumultus*
 inquietiores tumultum in foro excitârunt, *in vrbē.*
 parum-

Anno
1591.

parumque aberat, quin ad arma ventum fuisset. Qui nouitati studebant, in curiam conueniunt, deferi se à Rege queruntur; omnia se pro Rege absumpsisse, ignem & ferrum se hactenus sustinuisse, potentiam hostis iam omnibus esse visam; nullum subsidium expectandum, proinde consultum ut ciuitas Comiti Mauritio bonis conditionibus datur, priusquam furiosus miles, vi irrumpens, vitam fortunasque omnium perdat, & crudelem, quam hactenus minatus erat, carnificinam exercent. Huiusmodi sermones aliorum, qui hactenus extrema periclitari volebant, animos percellerant: multique timidiore esse coeperunt, à laboribus interim non abstinuerunt. Hora deinde secunda pomeridiana tubicen à Comite Mauritio missus sub urbem venit, urbis deditorem postulans. Consules audita eius postulatione respondent; se ciues conuocaturos, eorumque sententiam audituros: postridie itaque hora decima reuertetur. Abijt, & statim reuersus tubicen dicit; Mauritium petere, ut mature citoque deliberent: locum adhuc esse venie, qui facile posset intercludi. Obsides mitterent, deinde consilia agerent, quamdiu vellent: se enim securum esse ab hostis aduentu, certoque scire, nullum subsidium urbi mittendum. Dimissus iterum est tubicen
cum

*Mauritius
deditorem
urbis postu-
lauit.*

cum priori responso. Vigesimo tandem die, Anno
 qui Dominicus erat, mane hora octaua Se- 1591.
 natus, Tribuni plebis, Magistri Tribuum & 20. Octobris
 officiorum, centurionesq; conueniunt, sen- *Confilia ci-*
 tentiæ de vrbe deditioe rogantur. Præua- *uitum de ded-*
 lent vota eorum, qui deditioem suadent: *tionis vrbe.*
 leguntur cõditiones Comiti proponendæ;
 Senatus continuationem, Religionis vtrius-
 que exercitium, tolerabile prælidium, aliq; *17. 18. 19. 20.*
 multa, quæ partim concessæ, partim negatæ
 sunt. Hora decima redit tubicen, respon-
 detur vt decretum erat. Mittuntur obsides
 è castris in vrbem Dominus Risortius, D.
 Meinersvychius, & quidam Anglus Ex vr
 be in castra Theodoricus Bronckhorstius,
 & duo milites: vnus signifer D. de Gelein, al
 ter vicarius Snateri. Ceterum vel quia hi ob
 fides non placebant, vel quod auctoritatem
 tractandi non habebant, in vrbem remissi
 sunt, & qui in vrbe erant iterum postulati.
 Postridie igitur alij missi, quorum prima-
 rius erat Consul Flemingius, cum plenaria
 paciscendi potestate. Paucis horis negotium
 peractum est. Pleraque enim quæ postula-
 bantur concessa sunt; excepto Catholicæ
 religionis exercitio, honorum Ecclesiastico
 rum dispositione, Præfidiariorum numero,
 & officiorum Reginum collatione. Hoc
 modo ciuitas tam suo Regi fidelis, tam Ca-
 tholi-

21. Octobris.

Deditur No-
niomaguna

Anno
1591.

tholica, tot tam multis annis perpeffa, nullæ
vi exspectata, in manus Ordinū tradita est.
Postridie, qui dies erat 22. Dominus Galei-
nius, Snaferus & Ioannes VVerdenus cum
fuis lignis urbem, non sine summo dolore,
quod eam contra ciuium quorundam vo-
luntatem defendere non potuissent, dese-
ruerūt; Grauiamque profecti sunt. Recep-
ta sunt in eorum locum sex alia signa pedi-
tum, & exspectantur duæ cohortes equitū:
quæ tanto numero sunt, vt nullæ penè ædes
à præfidiarijs immunes sint. Vrbi præfectus
est Comes Philippus Nassouius, cuius vica-
rius est Dorpius Ciues, qui hætenus exula-
runt, plerique reuersi sunt. Et quidam ad-
uersæ partis vicissim in spontaneum exili-
um abierunt. Confestim templa omnia spo-
liata, aræ prophanatæ, imagines disturbatæ
& contritæ, totaque Reipub. facies immuta-
ta est. Ciues Catholici nihil aliud agere, quàm
flere, suspirare & conqueri, non tam suum,
vt qui iam scirent, quid credere debeant,
quàm prolium suarum in pessima hæresie-
ducandarum casum deplorare.

*Schenkius
sepelitur.*

Cadaveris Schenkij partes iam pridem è
mœnibus & turribus, Marchione V Varen-
bonio id petente, ablatae in capulo ligneo
collectæ, & in turri quadam sepositæ adhuc
seruabantur. Fuere nunc qui Comitè Mau-
ritium

ritium flagitabant, Schenkium honestè sepeliri mandaret. Iussu itaque Mauritij cadauer è turri in priuatam domum vespere delatum, & mane quinque tubis ante funus canentibus, Nassouijs nobilibus aulicis. Chilarchis, Centurionib. & Tribunis militum subsequenibus, nullo comitante ciue seculari aut Ecclesiastico (vt quidam fingunt) in templum primariū illatum, & ante summum altare in Ducum Gelrix monumento sepultum est.

Eodem die, quo Nouiomagum obsideri cœpit, Gregorius XIII. Pontifex; postquā diu ægrotasset Romæ summū diē obiit. Cardinalis cūm quatuordecim diebus in conclauē congregati fuissent; vt nouum Pontificem eligerent, tandem communibus suffragijs vicesimo nono Octobris Innocentium nonum Pontificem crearunt. Sub idem tēpus Hispanica classis inter Biscaiā & Britanniā in aliquot hostiū naues incidēs, nonnullas deprensit, & nouē preciosis mercib. oneratas captas in Hispaniā abduxit. Inter has Rupellēses erāt duæ, Scoticæ totidē, quinque verò Hollādicæ, & Zelādicę Sed & paulò ante Milortiū Comberlantiū, cum duodecim instructissimis nauibus classem Iudicam expectantem Hispani adorti fortissimè oppugnarunt, donec tandem deuictis vnde-

Anno
1591.

Mors Gregorij XIII.
15. Octob.

Innocentius
IX. eligitur
29. Octob.

Victoria clas-
sis Hispani-
cæ.

358 MERCVRII GALLOFLGICI
vndecim hostium nauibus, ipse Cöberlanti⁹
cum suo nauigio vix huius cladis nuncius,
euaserit. Hispani his victorijs animosiores
facti, classem suam in Insulas Azores proue-
hunt, vbi classem Indicam opulentissimam
inuenerunt. quam secum in Hispaniam ad-
duxerunt. Cüm verò sub insulam S. Michae-
lis venissent, ingentem Anglorum classem
conspexerunt. Speculator hostem adesse cla-
mat. Classiarij arma expediunt, & in ho-
stem feruntur. Classem triginta circiter ma-
ioribus nauigijs constare deprehendunt; a-
nimos tamen non remittunt, ad pugna ve-
niunt, grauissimè dimicatur. Victoria, ad
Hispanos inclinante cedit hostis, acrius in-
stant illi. Angli hoc prælio 27. naues amissi-
se dicuntur. Sed & prætoria naus ab hosti-
bus cincta periclitabatur. At fortè hæc ea-
dem est victoria, de qua paulo ante quæ-
dam, sed paucis, diximus.

*Exequiis Du-
cis Saxonie.
3. Nouembr.*

Initio mensis Nouembris Christiani Du-
cis Saxonie exequiæ Dresdæ magna cum
pompa celebratæ sunt. A duodecima hora
meridiana ad secundam omnes campani in
templo S. Crucis pulsatæ sunt: interim ex tē-
plo, quod in arce est, ad templum S. Crucis
fit processio. Præcedebant nouem ex anti-
quiori nobilitate, terni in ordine. Post hunc
Ioannes Stunink, cum pulla cruce: hunc ^{130.}
pueri,

pueri, qui literis operam dant, item modera-
tores scholæ, & 38. cõcionatores; illos 12. can-
tores & 31. Musici sequebãtur. Post Musicos
æneatores, tympanistæ, & tubicines, tympa-
nis pulla veste tectis, pullisq; vexillis à tubis
dependētibus: in quib. insignia Ducis erant
depicta. Hos duo nobiles, in quorū medio
Marescall^o incedebat. illos 35. q. Duci à pedi-
buserant, & quib. custodia corporis eius fue-
rat demandata; duo nobiles, & 40. sclopeta-
rij equites, sclopos inuersos gestantes seque-
bantur. Post hos 16. equi ducebantur cum
totidem vexillis, in quibus insignia Comi-
tatum Eisenburgiensis, Brenēlis, Bleisingē-
sis, Altēburgēsis, Orlamūtij, Hēneburgēsis,
Lantzbergensis, Burgraviatus Magdebur-
gensis; Palatinatū Turingēsis & Saxonix;
Marckgraviatus Misniæ; Lantgraviatus Tu-
ringiæ; Ducatus & Electoratus Saxonix; fuē-
re depicta. Omnia vexilla erant nigra, præ-
torio excepto, quod erat ex rubro panno da-
masceno confectum. Post equos ibat Domi-
ni Stellani frater, ducens equum cataphra-
ctum, vel armis indutū, auro, margaritis, &
pretiosis gemmis ornatum. Post hunc Con-
radus à Pappenheim, qui ensẽ Electoralẽ
gestabat; Hoochboldt ab Einsedel, qui sigil-
lum; & Baltazar VVorm, qui pileum ex ho-
loferico rubro factum portabat: Pone hos

Anno
1591.

360 MERCVRII GALLOBELGICI
præfectus armamentarij, cum alio Nobili
subsequeretur. Omnes hi antecederent. Post
hos processit funus, curru, nigro panno ad
terram vndique promisso, ita vt ne rotæ vi-
derentur, tecto, impositum. Pann⁹ hic aulgo
ex holoserico nigro alba cruce & insignibus
Principis ornato tegebatur. Currus autem
ab octo equis subnigricantibus trahebatur.
Post funus paternum ibant duo filij, Chri-
stianus, & Ioannes Georgius, cum Stellano
ab Hohendorff, & Henrico ab Hagen, qui
iuniores Principes obseruabant, eorumque
curam habebant. Hos sequebantur Princi-
pes, Elector Brandenburgensis, Fredericus
V Vilhelmi Saxonix Dux, Dominus Admi-
nistrator, Palatinus Ioan. Casimir. Ioan. Ca-
simirus Dux Saxonix, Henricus Iulij Dux
Brunsvicensis, Lantgrauij Hassix V Vilhel-
mus, Ludouicus, & Georgius; Ioannes Fri-
derici Dux Pomeranix: qui aut ipsi his ex-
equijs interfuerunt, aut suos ad eas Lega-
tos miserunt. Post Principes trium Eccle-
siarum Misnensis, Merseburgensis, & Neum-
burgensis Canonici, singuli inter duos Con-
filiarios Saxonix ducebantur: quos Bran-
denburgenses, Hassix & Pomeranix Con-
filiarij & Medici, Aulici quoq; Nobiles sub-
secuti sunt. Postquã omnes hi præcessissent,
Gynecçũ prodijt: primo loco visa est vidua
mœsta

mœsta & plorans, cum sua filia, quam mul- Anno
torum Principum & Nobilium, Consilia 1596
riorum quoq; Secretariorum & Doctorum
vxores & viduæ secutæ sunt. Claudebant ag-
men Senatores, Optimatesq; vrbis; & post il-
los eorum vxores. Tali cum pompa postquã
funus in templum S. Crucis deductum esset,
in medio templi collocatũ est, cui ensis, ti-
gillũ & pileus electoralis imponuntur. Om-
nes Principes, Nobiles, Consiliarij, Senato-
res & optimates per subsellia distributi. Ha-
betur funebris oratio, & post orationẽ epi-
cedia, threni & nenix illorũ more decantan-
tur. Quibus omnib. absolutis, eodẽ ordine,
quo venerant, in arcem reuerli sunt. Postri-
die eadem pompa repetitur. Quinto demũ
Nouembris funus summa cum magnificen-
tia Dresda Fridbergam deducitur; ibique à
Magistratu & ministris Ecclesiæ obuiam ex-
tra vrbem prodeũtib. magnificẽ exceptũ. *5. Nouemb.*
Post iusta Duci persoluta, ibidẽ sepultus est,
filium octennẽ, quẽ ex Sophia, Ioann. Geor-
gij Electoris Brandenburgẽsis filia, an. 1583.
die 23. Sept. suscitauit, heredẽ relinquens.

Pridie quã exequiæ Dresdæ celebrabã *Doctor Krei-*
tur, cum Doctor Paulus Kreilius, Saxonix *lius Cancel-*
Cancellarius ex aula domum concederet, *larius Saxo-*
aliquot satellites è curia missi sunt, qui e- *nia capitur.*
um in ædibus suis custodirent, donec quid
Z 2 de eo

Anno
1591.

de eo faciendum esset, statueretur. Mox subsecuti sunt alij, qui scripta illius omnia in catalogum redegerunt, scrinijs incluserunt, & consignarunt. Obijciebatur illi, quod Duci Christiano author fuisset mutatae in Saxonia Protestantium Religionis, & introducti Calvinismi: quod Dux eo impulsore an. 1588. mense Nouembri Doctores vtriusque Religionis, ad colloquium couocauerat, & ex illo die semper occasionem mutandae Religionis contra voluntatem subditorum, contra foedus publicum, contra promissiones & sacramenta praestita, quaesuerat. sed & aliorum criminum, perniciosorumque consiliorum insimulabatur. Paulo post curram ascendere iussus, confluyente maxima hominum multitudine, in arcem Hohestein deductus, & in carcerem, quem ipse D. Martino Miro preparauerat, compactus est. Post sepultum Ducem, Theologi nonnulli diuersis in locis apprehensi, & in vincula coiecti sunt, inter quos D. Urbanus Pierius, professor VVittenbergensis. Cum enim eo Consiliarij quidam venissent, Pierium ad se vocarunt; mandatum suum illi exhibuerunt, & tandem sententiam pronunciarunt, vt captiuus scilicet a Magistratu in arcem abduceretur. Qui cum hanc sententiam iniquam diceret, & causam suam multis argumentis defendere conaretur, in aper-

*Doct̃or Vr-
banus Pieri-
us capitur.*

in apertam penè disputationem prouecti Anno
 fuissent. Ceterū rata permanlit sententia, & 1591.

Pierius captus in arcem, quàm occultè fieri
 potuit, à cōsule abductus est. Fama hæc Lip- *D. Gunder-*
 siam ad aures D. Christophori Gunderman *mannus fu-*
 ni allata est. Is sibi metuens clam aufugit, & *git.*

Naumburgum profectus ad Ministrū Cal-
 uinianum in hospitium diuertere constitu-
 it: sed in suburbio agnitus Calā declinauit.

Interea duo nuntij à curia missi, Lipsiā ve-
 nerunt, & Gundermannū studiosè quæsiue-
 runt. Sed quia discesserat, diuersis itinerib.

profecti sunt (id enim in mādatis habebāt)
 alter Eickersbergam, alter Ienam. hic inuēt⁹

est Gūdermannus, & à nuncio ac Magistra-
 tu Lipsiensi per litteras persuasus, cū illo Li-

psiam reuersus est. Postquā enim fama incre-
 buerat Gundermannū profugum esse, Or-
 dines patriæ scripserunt Magistratui, si Gū-

dermannus ipsorū negligentia euasisset, eū
 restituerent, & Ordinibus traderent. Cū *D. Gunder-*
 Gundermannus redijisset, paucisque diebus *mannus ca-*
 domi latuisset, tandem 15. Decembris à Gu- *pitur.*

bernatore, Consule, & quodam Nobili eius
 bibliotheca perlustratur, perlustrata claudi-
 tūr, & consignatur: ipse autem in carcerem
 detrudiur.

Cæsaraugustæ, quæ Regni Arragoniæ me-
 tropolis est, quidā Antonius Perezus erat

15. Decemb.

*Seditio Cæ-
 saraugusta
 na vulgo Sa-
 ragoſſa.*

Anno
1591.

384 MERCVRII GALLOBELGICI
in vincula coniectus. Hunc Rex Hispaniarum ex consilio Senatus sui sibi mitti cupiebat. Negarunt id Cæsaraugustani, & hoc cum suis priuilegijs pugnare constanter affirmabant. Cum verò id Rex vrgeret, & publico edicto mandaret, ciues seditionem concitarunt, Regi rebellarunt, & quatuor hominum millia sub imperio Domini Iacobi de Heredia, ad suam defensionem conscripserunt. Rex indignatus tam leui de causa sibi bellum moueri, suaque mandata tam procaciter contemni, exemplum in hos rebelles statuendum arbitratus est, ne & alij horum sequantur vestigia. Exercitum itaque millium quatuordecim peditum & equitum conscripsit, eumque duce Alphonso de Vergas in Arragoniam cum machinis bellicis, omni que apparatu misit, ut rebelles Cæsaraugustanos in ordinem redigat. Cæsaraugustani pontem, quo per fluuium transeundum erat, disturbarunt; putantes hoc modo Alphonso iter posse intercludere. At ille summa cum celeritate ponte restaurato omnem exercitum flumen traduxit, & in ciuitatem mouit. Oppidani inopinata hac celeritate consternati, missis legatis supplices veniam orarunt, & deditioem obtulerunt. Don Diego, seu Iacobus de Heredia cum suis, vrbe relicta, fugit, magna que erat in vrbe trepidatio. Sed clemen-

clementissimus Hispaniarum Rex cum ci- Anno
 ues supplices esse, delictum suum agnosce- 1591.
 re, & veniam flagitare audiisset, omnibus
 parcere; eos, eorumque fortunas à furore mi-
 litum defendi, & in fidem recipi mandauit:
 Duodecima itaque Nouembris Alphonsus ¶ Nouemb.
 cum suis copijs in urbem venit, ciuesque re- Saragossava-
 belles suo Regi reconciliauit. Hæc victoria cuperatur.
 cum in Galliam, Angliam & Belgium esset
 allata, inuitis auribus accepta est. Sperabant
 enim maiores motus ex hoc tumultu exori-
 turos, vt Rex dum domi habeat, quod agat,
 & ciuilibus bellis implicetur, externa perfe-
 qui desistat.

Eodem hoc mense, Francofurti ad Mœ- Monstrosus
 num, non procul ab ædibus Electoris Tre- partus.
 uirensis, hora circa tertia post medium no-
 ctis, monstrosus puer natus est; caput ha-
 bens ingens, & præter modum magnum; o-
 culis, auribus, naso, mento & ore, cranio &
 fronte carens, sub hoc tam monstroso capite
 humeri, manus, crura, pedes, aliaque mem-
 bra naturalia, proportionibusque suis fuere
 distincta: mortuus hic puer à multis conspi-
 ciebatur, & tandem in cœmiterio Sancti
 Petri sepultus est. Non defuere statim (vt Quid significet.
 est hoc nostrum seculum vatum & diuinatum, qui
 omnia ad trutinam expédunt, ferax) qui mon-
 strum hoc aliquid portedere dicerent. Inter

Anno
1591.

alios quidam puerum hunc statum nostro-
rum hæreticorum significare asserit dicens;
*Monstruosa hæc natiuitas significat statum hæretico-
rum. Nam etsi caput habere volunt, tamen monstro-
sum est: etsi oculos & aures corporales habeant hæ-
retici, tamen neque audiunt, neque vident veritatē.
Os eorum clausum à diuina laude, & virtute. Sunt
effrenes & inconstantes: sed pedes ipsorum, manusq; ad
quæuis pro sua libidine perpetranda non desunt.*

*Legati Cæ-
sarij publicā
fidem ab
Hollandis
petunt.*

Cæsareæ Maiestatis legati postquam 17.
Octobris Coloniam venissent, statim ad Or-
dines Hollandiæ nuncium miserunt, publi-
cam ab illis fidem petentes. At illi putantes
se plus pacis habere, quàm opus esset, eorum
petitiones neglexerunt. Venerat enim in Ha-
gam Comitissæ Reginæ Angliæ & Regis Na-
uarræi legati, quos tam splendidis & tam ma-
gnificis conuiujs exceperunt, vt aliquot
centena millia florenorum breui consum-
pta dicantur. Scribunt eodem quoque tem-
pore socijs & confœderatis suis, commemo-
rantes, quàm exigua manu, & quàm paucis
sumptibus, tantas victorias hac æstate adepti
erant: petere igitur ipsi inter se consilium
ineant, quantam pecuniæ summam singulæ
prouinciæ pendere possent; qua iustus con-
scribi possit exercitus, ad hostem futuro an-
no toto Belgio exterminandum. His, alijsq;
rebus occupati Ordines, de Legatis Cæ-
sareæ

*Hollandorū
magnificē
tia.*

27. Nouem.

saræ Maiestatis non erant solliciti.

Legati cùm Colonie præter opinionem diutius essent commorati, tandem non expectantes fidem publicam ab Ordinibus petitam, Colonia in Brabantiam profecti, tertio Decembris Bruxellas venerunt, vbi summo cum honore excepti sunt. Nam & inter alia præcipui Principes, Reguli, Proceres, & Nobiles dimidio ab vrbe milliari obuiam illis processerunt, & magno cum applausu, magnaq; cum pompa in urbem introduxerunt. Assignata sunt vnicuique pro sua dignitate hospitia, omniaque necessaria liberaliter administrata.

3. Decembr.
Honorificè
Bruxellis ex-
cipiuntur.

Nauarræus, postquam Anhaltius cum suis Germanis in Franciam venisset, Rhodomagum arctissima obsidione cinxit. Ca-
Rhodomagum
obsidet Na-
uarræus.
 tholicorum vires debiliores erant, quàm vt cum tam potenti hoste auderent congregi. Itali quidem, quos Pontifex miserat, in Burgundiam, atque adedò in Lotharingiam venerant: sed vltèrius progredi noluère, nisi prius Parmensis cum suis copijs esset in procinctu. Parmensis itaque omni qua potuit sedulitate equites, peditesque per varias prouincias dispersos, in Hannonia cogit: ipseq; ad lustrandum exercitum Valence- nas profectus est. Quò cùm venisset, per inter-
 nuncios intellexit, Legatos Cæsareæ Maie-
 statis

168 MERCVRII GALLOBELGICI
statis Bruxellas venisse, vt pacis negocium
secum conferant. Celerrimis igitur equis
Bruxellas reuersus, bis in Consilio statuum
corum propositiones audiuit. Postea Co-
mitem Salentinum ab Isenburg & Baro-
nem Perensteinium, seorsim ad se vocatos,
iterum audiuit: diu cum illis de negotio pa-
cis consultauit: tandem illis per omnia sa-
tisfecit. His peractis, Parmensis Petro Er-
nesto Comiti Mansfeltio (vti & superiori an-
no fecerat) administrationem Belgicarum
prouinciarum demandauit; ipse ad exerci-
tum, qui quatuor millibus peditum, & tri-
bus equitum constabat, reuersus est: vt pe-
riclitanti Rhotomago, Normannijs metro-
poli succurreret: quæ si in potestatem hosti-
um transiret, Catholicorum res plurimum
debilitarentur.

Ad hanc obsidionem Regina Angliæ
numerofum militem miserat, cui Ordines
Belgici initio sequentis anni Comitem
Philippum Nassouium cum viginti & vno
lectissimis peditum signis, nauibus bellicis,
& omni apparatu addiderunt. Nauarræus
montem S. Catharinæ obsedit, sæpissime-
que, sed irritò conatu, oppugnauit. Qui
enim in propugnaculo erant, tam fortiter
se defendebant, vt nemo, nisi vitæ suæ per-
tusus, propius auderet accedere. Multi è
Nauar-

Anno
1791.

5 Decemb.
Parmensis
Legatos Ce-
saris audit.

Mansfeltio
gubernatio
Belgij de-
mandatur.

Nauarræis occidebantur; & quia importu- Anno
 num anni tempus erat, plurimi in castris 1591.
 moriebantur: ita vt quidam prudentio-
 res dicerent; Occultum fuisse Nauarræo
 hostem, qui illi consuluerat, vt urbem
 tam munitam, potentem, & omnibus re-
 bus necessarijs prouisam, tam iniqua an-
 ni tempestate obsideret, potuisse illum
 cum tam immenso exercitu plura, & mul-
 tō vtiliora præstitisse. Spes interim erat, vt
 capta & occupata hac ciuitate, magna Gal-
 liæ pars se Nauarræo dederet. Philippus
 Nassouius cum in castra venisset, magni-
 ficè exceptus est, sed quia ex iuuenili fer-
 uore multa improbaret, multa temerè ten-
 taret, apud multos, præsertim Catholicos,
 in contemptum venisse dicitur, quamuis
 multa supra ætatem suam præstiterit, nec
 exiguam laudem promeritus sit.

Illustrissimus Dux Iuliacensis. V Vil-
 helmus, senio confectus, & administra-
 tioni suarum prouinciarum parum ido-
 neus, alterum nunc pedem in cymba Cha-
 rontis (vt aiunt) habebat. Non ignora-
 bant hoc Borussus, Bipontinusque Duces,
 illius generi. Qui cum alterius sint, quàm
 Catholicæ Religionis, non tantum Reli-
 gionem suam in Cliuiam, Iuliam, ceterasq;
 ioceri ditiones introducere conabantur,
 sed

*Borussie Du-
 cisse & Bi-
 pontini in cō-
 uentu Dussel-
 dorpensi pe-
 titione.*

Anno
1591.

370 MERCVRII GALLOBELGICI
sed & administrationem earundem ditio-
num ambiebant: cùm neque pater, neque fi-
lius Dux Ioannes (vt illi aiebant) huic mu-
neri aptus esset. Quam ob causam, aliasque
plures decimo quinto Augusti conuentus
Duisseldorpij indictus est; qui postea in de-
cimum quintum Septembris reiectus, & tan-
dem huc vsq; prorogatus est. Borussiae Du-
cissa iam ante in Maio aduenerat; expecta-
batur quotidie Bipontina vtraque V Vil-
helmi Ducis filia: tandem venit maritus. In
hoc conuentu filia cum Bipontino instabât,
vrgebantq; vt & patre & filio viuente reie-
cto, sibi administratio Prouinciarum demân-
detur. Diu multumq; hic consultatum est:
auditæ sunt variæ sententiæ; sed nihil in hac
quæstione determinatum. In causa Religio-
nis Legatus Regis Hispaniarû ipsis pactum
Venlonense obiecit; secundû cuius præscrip-
tum in his prouincijs, non alia, quàm Catho-
lica Romana Religio potest exerceri.

*Concionator
hereticus
mulierû vx-
orum mari-
tus Præge ca-
pitur.*

Pragæ quidam Minister hæreticus (quē
Caluiniani dicunt fuisse Lutheranum; Lu-
therani verò Calvinianum) homo inque-
tus, & maledicus, seditiosus & inconditis
suis concionibus id effecit, vt Cæsar illum
vrbe interdixerit. Hic mandato Cæsaris
contempto, in urbem clam reuersus, suos
inuenit, apud quos latitabat. Tandem fa-
milia-

miliaritate cuiusdam, non exigui census, Anno
 contemnendæque formæ puellæ vsus, eam 1591.
 sibi vxorem ducit. Cùm celebrarentur nu-
 ptia, res innotuit, captus & examinatus est.
 Conuictus tandem & confessus est, se huius
 modi matrimonia contraxisse plura, etiam
 cum nuptis, idque diuersis in locis. In nunc
 heretice, & Catholicorum Sacerdotum las-
 ciuiam buccinator in conuiujs, in cur-
 ribus, & nauibus declama. Quid hoc eo-
 dem anno de alio Caluiniano Ministro in
 territorio Vltraiectensi actum sit, cùm &
 virgo sit nobilis, & res non omnibus cog-
 nita, silentio præterire malo, quàm com-
 morare.

Innocentius nonus Romanus Pontifex, *Mors Inno-*
 29. Octobris electus, in grauissimum acu- *centij noni.*
 tissimumque morbum per hos dies incidit,
 quem ex eo contraxisse quidam arbitran-
 tur, quod nudis pedibus ex singulari deuo-
 tione septem Ecclesias, toti mûdo celebres,
 Romæ inuiserat. Alij aliam causam præte-
 xunt; nimirum quod continuis laboribus,
 vt Catholicos Principes, qui Nauarræum
 sequebantur, ad gremium Ecclesiæ reuoca-
 ret, & ne causam toties excómunicati Prin-
 cipis tueri pergant, dehortaretur, fatigatus
 & exhaustus fuerit: Vt vt est, vir grádæuus,
 postquam paucis diebus ægrotasset, tricesi-
 mo

Anno
1591.

372 MERCVRII GALLOBELGICI
mo tandem Decembris vitam cum morte
commutauit, postquam sedisset menses du-
os & diem vnum. Quartus hic erat à Gre-
gorio XIII. Pontifex, qui omnes anno vno,
mensibus quatuor, & diebus tribus, per
mortem ad semper mansuram patriam
translati sunt: mirum profectò, sed ei qui in
lege Domini non meditatur. Qui autem il-
lud Prouerbiorum perpendit, *propter pecca-*
ta terra multi Principes eius, & statum seculi,
quo nos miseri viuimus, penitius inspicit
atque examinat, hic non mirabitur. Sed hæc
Theologis relinquamus; nos, quarto &
instituti nostri libro & anno absolu-
to, ad quintum & vltimum
properamus.

Prouerb. 28.

MER-

M E R C V R I I Anno
G A L L O B E L G I C I L I B E R 1592,

*quintus, in quores in Gallia, Belgio,
Germania, ceterasq; locis anno
1592. gesta recensentur.*

CRescentibus nouis rebus, crescit quoq;
Descriptionis huius nostræ materia. Ex-
pectabam miser beatissimum illud seculū,
de quo Tibullus cecinit:

*Non acies, non ira fuit, non bella, nec enses
Immiti saeuus duxer at arte faber.*

*Tibul. lib. 8.
Egloga 3.*

Et Ouidius:

*Non galeæ, non ensis erat, sine militis vsu
Mollia securæ peragebant oriagentes.*

*Ouid lib. 1.
Metamorph.*

At vana hæc me fefellit expectatio, propace
namq; bellum, pro otio molestias, pro tran-
quillitate tempestatem, pro pietate impie-
tatem, pro iustitia cedes, rapinas, incendia,
pro virtute omnium vitiorum sentinā ex-
perimur. Exclamare itaq; & mihi & omni-
bus, quorum interest, cum Poeta licet.

*O pax opulenta & beatos inter pulcherrima Diuos
Desiderium me tui habet, quàm tarda morari:*

Euripides.

*At qui metuo, ne prius laboriosa vincat senectæ,
Quàm iucundum tui tempus inspexero.*

Laborabant nonnulli Principes, vt pa-
cem diuersis in locis componerent: fuê-
re tamen, qui, licet dulce nomen pacis sit,

Anno
1591.

174 MERCVRII GALLOBELGICI
res verò ipsa tum iucūda, tum salutaris, qua
nò modò ij, quibus natura sensum dedit, sed
& tecta & agri lætantur: fuère, inquam, qui
rem tam popularẽ repudiarunt, & vltro ob-
latam amplecti noluerunt, quidam ob id,
quia bellum ipsis, quàm pax erat quæstuosus,
quidam verò qui sub pacis titulo insidi-
as & bellum metuebant. Sed verissima hu-
ius mali causa Deus est, qui exigentibus id
peccatis nostris pacem iratus nobis inuidet:
Rectè enim Seneca:

Seneca in
Oedip.

*Quidquid patimur mortale genus,
Quidquid facimus, venit ex alto.*

Huius iræ atque indignationis suæ sig-
nificationem, tum præteritis annis, tum ini-
tuo huius anni, tanta illustrium virorum
funerum turba, tam breui temporis inter-
capedine inaudita insinuauit. Quare Deus
nos admonet, nondum calamitatum finem
esse. Fere enim fit, vt magnatum funera, Re-
rūpub. mutationes & intertrimenta sequan-
tur. Educto ex Sodomis Lotho vrbs tota ig-
ne celitus demisso subuersa est. Mortuo Da-
uide, populus Israeliticus, in duas sectas in-
testinis se mutuo bellis contriuerunt. De-
functo Philippo Bono, quib. non calamitati-
bus bellisq; Burgundicæ domus Prouinciæ
sunt inuolutæ? Nec mirum, euerfa namque
columna domum collabi, remoto governa-
tore

tore nauem perire, & oleo consumpto lu- Anno
men paulatim exingui necessum est. Non 1592.
miremur itaque tot bellis ac motibus or-
bem terrarum his quinque annis cōcūsum
esse, in quibus quatuor Pontifices, duo Re-
ges, tres Reginae; Scotiae nimirum & duae
Franciae, de quarum altera mox dicemus:
tot Principes, Duces, Comites & Magnates
ex mortalibus, nobis in medijs bellorum
moribus relictis, abierunt.

Sed nec funerum adhuc finis. Initio nā-
que Ianuarij, Illustrissimus Iuliae, Cluiae,
& Montium Dux, dum generi Borussus
& Bipontinus Duces; tam de Religione,
quā de Prouinciarum administratione
cum focero, eiusque Consiliarijs altercan-
tur (dum enim hi campanis populum ad
exercitium Religionis Catholicae, illi tym-
panis ad Calvinianum ritum conuocant)
senio confectus, annos natus 76. ipso Epi-
phaniae festo, ex his terris abripitur, qui de-
cimo deinde Martij, vt suo loco dicemus,
Duseldorpij sepultus est. Praecessit hic,
mox illum insequuntur Casimirus, & san-
ctissima illa princeps Elizabetha, Caroli 9.
Galliarum Regis vidua, de quibus mox
prolixius.

Groeningenses, qui tot iam annis in
Christi Seruatoris, & Philippi Regis fide

Anno
1592.

permanferant, & duriffima quæque pertulerant, quotidie magis magisque ab hoftibus circumfufis coarctabantur, & vere nouo vltimam vrbs ruinam, exitiumque metuebant. Decimo itaque die mensis Decembris, tertio & quarto Ianuarij, ad Comitem Mansfeltium, qui nunc vicario Parmenfis officio fungebatur, litteras miferunt, quibus miferiam fuam, quantas iniurias & damna quotidie ab hoftibus accipiunt, declararunt. Quin & Verdugium Gubernatorem fuum ad eum legarunt, vt caufam fuam promoueat. Lectis litteris & audita legatione Verdugij, Comes Groeningenfes per litteras consolatur. Dolere fe ait tam deploratū effe Groeningenfium ftatum, & eo magis dolere, quod facultatem non habeat, illis omnimodè satisfaciendi, eosque ab omni hoftium oppreffione, violentia, & impetu vindicare. Hanc eorum calamitatē fe litteris fuis Regi Hispaniarum significaffe, litteras quoque Groeningenfium addidiffe, & Regi supplicaffe, vt rationem eorum habeat, modumque conftituat, quo miles confcribatur, vt non tantum bellum defenfuum, fed etiam offenfuum deinceps geratur, hoftesque pulfo & eiecto, omnem territorium recuperetur. Breui fe ad has litteras refponfum expectare. Ne verò interea eos plane de-

6. Ianuarij.

ne deserat, ad sustentationem & solatium Anno
 miseræ plebeculæ, Magistratui mittit 3000. 1592.
 coronatos, seu 9000 florenos, idq; in dimi-
 nutionē decem milliū coronatorū, quam
 petierant. Adhæc Antverpiæ cum merca-
 toribus se agere, vt Hamburgi pulverem
 tormentarium emant, & Groeningam mit-
 tant. Sed & vt omni, quo potest modo, ipsis
 succurratur; se laborare scribit, vt bona pe-
 cuniæ summa cogatur; qua miles Regius,
 qui trans Rhenum est, alatur. Hanc se cu-
 ram continuaturum quamdiu licebit, pol-
 licetur. Interim Verdugius in Brabantia
 maneret, vt ea procuraret, quæ Groeningen-
 sibus vltius essent necessaria. Tandem eos
 Mansfeltius ad perseverantiam hortatur,
 monetque diligentem sui, suorumque cu-
 ram habeant, ne gloriam, quam hæctenus
 sua fidelitate pepererunt, amittant: sed po-
 tius de illis dicatur; Groeningenses ad fi-
 dem vsque in fide & obsequio Regis permã-
 sisse. Eodem quoque tempore, Comites A-
 renbergius & Barlemontius, quorum le-
 giones in Limburgensi Ducatu hyberna-
 bant, & iam magnopere diminutæ erant, i-
 mō pene negligebantur, ad ipsum Hispaniarum Regem scripserunt, & quo loco
 suæ res essent, ipsi exposuerunt.

*Arenbergius
 & Barlemontius ad Regem
 Hisp scripserunt.*

Anno
1592.

*Parmensis
in alium
exercitum
ducit.*

Dux Parmensis Valencenis Ordines Hannoniæ, & belli Consiliarios conuocarat; cumque de rebus arduis cum illis consultasset, vterius profectus, non procul à Cameraco munitionem exstruxit, quam postea maioribus tormentis, firmoque imposito præsidio iussit custodiri. Displicuit hæc res Cameracensibus, videbant enim se ab excursionibus, & spolijs conuectandis hac munitione prohiberi: impedire tamen non potuerunt. Progressus inde Parmensis cum exercitu per Champaniam iter instituit; & in urbem *La Fere*, quam Confœderati Hispaniarum Regi, vt esset suorum militum receptaculum, concesserant, præsidium introduxit: ipse cum reliquo exercitu Peronam contendit.

*Cæsari
vires.
16. Ianuarij.*

Decimo sexto Ianuarij Ioannes Casimirus, Dux Palatinus, & Electoris Iunioris ex fratre Ludouico nepotistutor, duabus expeditionibus in Galliã, vna in Belgiũ, vna in Coloniensẽ Dioccesin aduersus Catholicos clarus, columẽ & protector Religionis, quam Calvinianam vocant, cui nihil vquam ad voluntatem, sed multum ad potestatem defuit. quò minus Roma cum Pontifice, vniuersaq; Religionẽ funditus iã dudum non sit eversa, post tot exanthlato labores, curis & sollicitudinibus, quibus
pro

pro defensione periclitantis suæ Religio- Anno
nis exhaustus erat, tristissimo Geneuensis 1592.
Ecclesiæ luctu, ex hac lachrymarum val-
le in patriam ignotam euocatus est.

Hunc, sed alia via, alioque professio- *Mors Eliza-*
nis genere, mox insecuta est Elizabetha, Ca *bethæ Regi-*
roli IX. Galliarū Regis quondam vxor, Ru *næ Fræciæ.*
dolphi Cæsaris soror, Princeps omni excep-
tione maior. Hæc à morte Cōiugis huc vsq;
octodècim continuis annis in viduitate
sua Deo nocte dieq; famulata est. Suis expē-
sis Viennæ monasterium extruxerat, in
quod è palatio suo aditus erat breuissimus.
Hic pia Princeps cum toto suo Gynicæo,
repudiatis omnibus huius seculi volupta-
tibus, opibus & honoribus priuata vixit,
omnibusque diuinis officijs diurnis, no-
cturnisque interfuit. Deum pro se, pro Ec-
clesiâ Catholica, pro toto Reipubl. Chri-
stianæ statu feruentissimis precibus sine in-
termissione obsecrans. In ieiunijs & vigi-
lijs erat assidua, in eleemosynis plus quàm
Elizabetha illa Thuringiæ tantopere lau-
data, cuius vt nomen, ita & virtutes refere-
bat, ita vt dum viueret sanctissima quibus-
dam, imò plerisque haberetur. Cum per *25. Ianuæ.*
hæc diuina exercitia ab vite periodum per-
uenisset, hoc mense Ianuario mortalitatis
exuuijs depositis ad dilectissimum suum

Anno
1592.

25. Ianua.

Christum, quem solum amauerat, quem tota vita quaesierat, quem in morte optauerat, luctuosissimo bonorum omnium, praecipue verò pauperum & inopum mœrore & planctu transmigravit. Huius obitus nuncius, cùm vigesimo quinto Ianuarij in aulam Imperatoris esset allatus, tota aula contristata est, luxitque mortem tam sanctæ Principis: sed & Imperator ipse aliquot post diebus in publicum non venit, sed in conclavi suo mœrens se continuit.

30. Iann.

Dux Parme
ps lustrat
exercitum.

Dux Parmensis, postquam Peronæ aliquandiu substiterat, inde Calleium profectus est: vbi duas noctes permanfit. Antequam castra moueret, omnem peditatum, equitatumque conuocat, aciẽque ordinat haud aliter, quàm si hostem vellet intrudere: vt exercitum lustraret, videretque quas vires haberet, quibus cõfidere posset, antequam in penitiorem Galliam contenderet. Inuenta sunt peditum circiter quindecim millia. equitum verò quatuor. Tam breui, tanta copiarum accessione exercitus, qui nuper quatuor tantum peditum, & triũ equitum millibus constabat, auctus erat. Eodem die, cùm Dux à Calleio in penitiorem Galliam exercitum abducere vellet, hostium magna leuis armaturæ equitum caterua, summo diluculo visus est appropinqua-

pinquare. Institutum eorum erat ex im- Anno
prouiso in aliquam exercitus Parmen- 1592.
sis partem impetum facere, & obuios quo-
que trucidare. Sed detectis insidijs, statim
ad arma cōclamatum est. Dū illi fugam mo-
liuntur, Parmensis eos insequitur, multi tru-
cidati sunt, & Mareschallus Lauerdinius
tam grauiter vulneratus, vt postridie è vita
excesserit. Accedebat iam ad Parmensis ex-
ercitum Menius, cum alijs Confœderatis
Principibus, vt iunctis viribus hostem quo-
cunque loco aggrederentur.

Primo itaque Februarij Dux Parmen- 1. Februarij
sis, cum agmine suo ad oppidum Contijs ^{Catholicorū}
venit, & iuxta *Fornezu*, arcem ab hostibus ^{victorie.}
occupatam, dum oppugnare nititur, dedi-
tione capit. Progressus vltorius, iter versus
Poixium instituit, quo in itinere viginti-
quinque hostium equites per medium ag-
men perrumpunt. Existimabant enim
Catholici eos ex equitatu Parmensis esse,
donec ad Dominum Maldegomium ve-
nerunt; qui suspicatus hostem esse, om-
nes apprehendit; detractisque galeis ag-
nitos in captiuitatem misit. Parmensis o-
mnia, quæ ad expeditionem erant necessa-
ria preparat, vt quinto Februarij re-
tā Rhotomagum ad hostem contendat,

Anno
1592.

& extremam belli aleam experiatur. Inter ea Rhotomagenses erumpentes, animo imperterrito in stationem hostium irruūt, hostem fugant, insequuntur, cædunt: multi trucidati sunt, multi vulnerati, inter quos Mareschallus Bironius & filius eius fuisse credebantur.

*Nouiomag-
sum anar-
chia.*

Mos est apud Nouiomagenses antiquissimus, vt postridie Calendarum Ianuarij duo præcedentis anni Consules sua dignitate decedant, & Senatus, Tribuni plebis, tribuūq; Magistri conueniant, vt nouos Consules eligant. Reliquus Magistratus perpetuus est; nec qui semel in Senatum electus est, vnquam sine causa reijcitur. Nihil hic iuris Regi vel Duci, nihil hic iuris illius prouinciali Concilio. Erat id hætenus sanctissimè & nunquam interrupta obseruatū serie. Aderant huius anni Calendæ Ianuariæ, cogitur Senatus, idque iussu Concilij Arnhemienfis. Veniunt in Senatum Legati. Hic vnus eorum Senatui gratias agit, quòd hætenus Rempublicam, scilicet, prudenter & fideliter administrasset: surgere nunc & domum concedere iubet, se cum opus esset reuocatuos. Inauditū, & ab vrbē condita inusitatū hoc erat, initiūq; abolendorum priuilegiorū, quorū tamen conseruatio erat in cōtractu deditiois promissa.

Paucos

Paucos post dieſ catalogus ex Haga Comi- Anno
 tis allata eſt, eorum qui conſules eſſent, qui 1592.
 ſcabini, qui conſiliarij Nulla hic erat popu-
 laris electionis locus. Qui ad Magiſtratum
 erant deſignati, eò quòd Reipub. ſtatus erat
 deploratiſſimus, ipſi autem neque prudentia,
 neque conſilio, neque opibus multum
 poſſent, quidam vt homines modeſti, & qui
 ſe ſuo pede metiebantur, diu hanc dignitatẽ
 recuſarunt, alij, quia inter illos erat quem ip-
 ſi olim in frequenti ſenatu, neſcio cuius ſce-
 leris condemnarant, & magiſtratu eiecerãt;
 item alius, qui latrocinijs inſimulatur, quod
 tamen ipſe negat, & ſimplex homicidiũ di-
 cit; cum huiusmodi hominibus in iudicio
 federe noluerũt. Manſit itaque ciuitas olim
 tam celebris, quaſi tugurium in cucumera-
 rio, nullum quatuor aut quinque ſeptima-
 nis habens Magiſtratum. Tandem Comes 3. Februar.
 Mauritius ad ſingulos deſignatos ſcribit, vt
 circa initium Februarij Nouiomagum ſe re-
 cipiant, & ſinguli ſuum in ſenatu locum oc-
 cupent. quòd ſi qui huic ſuo mandato non
 paruerint, minatur ipſis bonorum omnium
 publicationẽ, & in ipſorũ etiã perſonas ani-
 maduerſionem talem, qualis ipſi iuſta & di-
 gna videretur. Ad conſtitutum igitur diem
 comparuerunt, & Conſiliarijs curiæ Arn-
 hemienſis, qui tertio Februarij hanc ob cau-

Anno
1592.

sam venerant, sacramētum dixerunt. Paulo post aucta tributa & indictiones, direptæ bibliothecæ; eiectionis suis Monasterijs Monachi; Catholici quidam vtriusque sexus expulsi, alijs arma adempta; imagines, quæ hactenus erant reseruatae, in foro, indicta causa, nulla lata legitima sententia (hoc vnum defuit) per carnificem exustæ, & cineres in præterfluentem Vahalim sparsi. Erant hæc lapideæ & ligneæ; post quæ sitæ sunt (at non combustæ) argentæ. Capti sunt Decanus & Canonici, coacti sunt aurum, argentum, & quidquid erat in Ecclesia chimeliorum prodere. Hoc modo spiritus ille modestiæ & lenitatis, quem Calvinus suis inspirauit, non vno eodemque tempore, sed pedetentim, & per incrementa in antiqua illa Caroli Magni laudatissimi Imperatoris sede per homines triobolos, & alga viliores debacchatum est.

*Imagines
per carnificem
exustæ.*

*Parmensis in
Galliâ expeditio.*

Parmensis Dux & Confœderati in Gallia qua potuerunt celeritate exercitum promouebant, vt obsessis Rhotomagensibus opem ferrent. Cumq; iam paucis ab vrbe miliaribus abesset, copias clam in vrbe mittit, vt præsidia, quæ in vrbe & arce erant, supplerent. Ipse 7. Februarij Bômeruallio mouens, Diepam digreditur, & cum suis Brondeancourtiū venit, quod sex circiter leucis
Rhoto-

Rhotomago distat. Decretum illi erat circa Anno
 gallicinium, postquam exercitus nonnihil 1592.
 esset refocillatus, instituto itinere pergere,
 & hosti in castris ad urbem se ostentare, si
 fortè stationibus suis illum elicere, & æquo
 cum illo posset loco decertare: vt intercer-
 tamen maius in urbem præsidium immitte-
 ret. Copiæ namque quas paulo ante vrbi sub-
 miserat, ad resistendum tãto exercitui, quã-
 tum Navarraus habebat, non sufficiebat.
 Dum Parmensis in itinere est, obuium ha-
 buit Nobilem quendam, ab vrbis præfecto
 seu Governatore Vilaiio missum, vt lecta que
 dam illi nunciaret. Viceimo namque sexto
 Februarij Governator aliquot è suis in ca-
 stra Bironij, & alios octingentos ciues in sta-
 tiones Anglorum miserat, qui cum hoste ve-
 litarentur, & initium pugnæ facerent. Dum
 vtrinque fortiter pugnatur, animi incalue-
 runt, exersitq; & ingrauatum est prælium,
 hostes relictis castris in patentes campos de-
 siliunt, & ad manum veniunt. Mox Villaius
 cum duobus selectissimorum militum mil-
 libus, inter quos 400. equites cataphracti
 800. sclopetarij fuerunt per cuniculos &
 portas erumpens, in hostes irruit: fugat, in
 stationes suas fugiètes insequitur, castris ex-
 uit, & 30. circiter trucidavit, trucidatos spo-
 liauit, multos vulneravit, & 2. Chiliarchas
 secum

*Victoria
 Rhotomagē-
 sum.
 26. Februar.*

Anno
1592.

386 MERCVRII GALLOBELGICI
secum captos adduxit. Ciues tria maxima
tormenta integra, & duo quæ erant vitiosa
in urbem attraxerunt. Cùm tribus continu-
is horis in hostium castris cõmorati essent,
omnia diripientes, valla & munitiones com-
planantes, nouamq; munitionem iuxta mō-
tem D. Catharinæ exstruentes, quam desu-
per ex monte facillimè tueri potuerunt, in
urbem victores reuersi sunt. Hostes nihilo-
minus post abitum oppidanorum in suas sta-
tiones reuersi, quæ diruta erant, restaurare
conati sunt. Ceterum oppidani secundò ef-
fusi, denuo illos fugarūt, & in fuga quadrin-
gētos esse desideratos asserunt. Nullus enim
erat in castris equitatus, quem Nauarraus,
qui duabus hinc leucis aberat, secum abdu-
xerat. Tantam hoc vno die cladem Nauar-
raus accepit, quātam ne septimanis aliquot
potuit reparare. Hæc vt nunciaret Parmen-
si missus erat hic Nobilis: qui addidit; Na-
uarræum animum despondere, nec illi spem
vllam vrbs potiundæ superesse, inopia quo-
que pulueris tormentarij, globorum, om-
nisque apparatus bellici ad diuturniorem
oblidionem necessarij laborare. Quæ cùm
Parmensis intellexisset, coacto Concilio,
quid agendū sit deliberat; expediatne Rho-
tomagum pergere, an verò pedem retrabe-
re. Decretum est non esse progrediendum.

Mœnius

Mœnius enim, alijque Principes & præfecti Anno
Gallici demonstrant, non esse necessarium 1592.
in discrimen & periculum se precipitare.
Rhotamagésibus namque nihil iam deesse,
& hostem magno opere debilitatum. Parmen-
sis itaque exercitum ad Castrum nouum re-
duxit, licet inuitus: nam is locus a lendis tan-
tis copijs erat incommo- dus, & tempestas an-
niea erat, vt nihil præclari aut laude dig-
num agi potuerit.

Diximus antea Borussum & Bipōtinum *Borussiae Du-*
Duces viuente adhuc seniore Duce Cliuix *ces & Inyon-*
socero suo. Duisfeldorpij Ordinibus patriæ *uni ad Cæsa-*
institisse, vt ad trium Ducatum, aliarum- *rem legato.*
que prouinciarum administrationem reci-
perentur. Defuncto nunc socero, & vnico
relictō filio Ioanne, vrgent non tantum ad-
ministrationem, sed & post mortem Ducis
Ioannis successionē: hoc est, securitatem sibi
præstari volunt, vt post obitum ipsi, & non
alij, tanquam proximi, ratione vxorum sua-
rum, Ducis Ioannis sororum, hæredes agnos-
cantur, & ad omnium prouinciarum succes-
sionem admittantur. Interim viuente Ioan-
ne Legatos suos ad Sacram Cæsaream Maie-
statē mittunt, & administrationē, qua nunc
penes Ducis vxorem est, eò quod Dux ipse
debilis sit, & ad illam minus aptus, sibi cupi-
unt demandari. Ceterum quia Dux secun-
dum

Anno
1592.

dum iura priuari non potest, præsertim cū prudentem habeat, & ad imperandum idoneam coniugem, nihil hæctenus pro Boruffo & Bipontino determinatum est. Sed nec ipsi inter se conuenire dicuntur: dum Boruffus Bipontinum excludere conatur, allegans; se filiam habere Ducis V Vilhelmi seniore; Bipontinus verò Boruffum, dicens; se ex sua vxore prolem suscitasse masculam; Boruffum non nisi femellas generasse, ideoque sibi potius, quàm illi hæreditatem deberi. At Legatus Pontificis in hoc incumbit, vt neuter ad administrationem recipiatur; cū Catholicis non sint: sed vxor Ducis Ioannis, Princeps Catholica in regimine permaneat; præsertim cū maritus adhuc viuat, nec spes prolis omninò euauerit. Quis tandem huius controuersie finis erit, sollicitat multos; & eò magis, quòd circa idem tempus Embrica, in collegio Fratrum, quos Hieronymianos vocant, ingenti tempestate illa, quæ initio Martij grassabatur, ædes disturbabat, aggeres perrempebat, naues deprimebat, antiquissimas arbores euertebat, aliaque plurima damna dabat, inter alias arbores fraxinus non quidem radicitus euulsa est, sed in ipso trunco diffracta: quâ Procurator Collegij, postquam excidi, & in partes sarrari præce-

præcepit (mirabile dictu) in singulis incisio- Anno
 nibus agmina militum apparuerunt, inter 1592.
 quos tympanistæ, signiferi, ductores, alijq;
 gregarij milites, non aliter, quàm si ex indu-
 stria depicti essent: omnes Borussorum &
 Polonorum seu Sarmatarum more amicti. Si
 cui incredibilia narrare videamur, is partes
 huius arboris, si velit, in eodem collegio a-
 pud Doctissimum virum Dominum Pe-
 trum Hulstium inueniet. Prodigium hoc
 multos viros prudentiores, qui quid fieri
 potest prouident, sollicitos anxiosque red-
 didit.

Cæsar cùm legationes Bipontini & Bo- 9. Martij.
 rufsi audiisset, nihil aliud respondit, quàm
 missurum se, qui Duci Ioanni à consilijs es-
 set, eique vicariam operam in administratio-
 ne præstaret, vt mutuis consilijs & auxilijs,
 prouincias sine alicuius querela vel iniu-
 ria, quàm optimè gubernarentur. Placuit
 hoc Cæsaris consilium Bipontino: sed ea
 lege, vt & ipsi liceret vnum his addere, qui
 suo nomine, ne quid de iure suo derogetur,
 attendat.

Decimo die Martij Illustrissimi V Vil-
 helmi Ducis Cluiæ, Iuliæ, Montium &c. Exequiæ. it-
 exequiæ celebratæ sunt honorificentissimè. lustrissimi
 Præcedebat Mésor, cui à pedib. erāt 10. paria Ducis Cluiæ
 studio-

Anno
1592.

260 MERCVRII GALLOBELGICI
studioforum, qui litteris operã dabant, pul-
lis vestibus, ad thalos demissis, induti: faces
binas in modum crucis portabant singuli.
Inde commilitones eorum cum suis præcep-
toribus prodibant; iuxta quos ij, qui Eccle-
siæ deseruiebant, stolis candidis amicti. Post
hos Canonici cum suis vicarijs, quorum
vestigijs instabant tubicines octo. Sequebã-
tur equi, atro pãno ad terram vsque demis-
so strati, quorũ singuli insignia dominiorũ,
quæ Illustrissimo Duci paruerãt, portabãt,
& à duobus Nobilibus ducebantur. In pri-
mo autem ordine conspiciebantur quinque;
Primus insignia Hensbergensia, & Leuen-
burgensia; secundus Domini; Rauensteinij;
tertius Morsensis & Nuenerij; quartus Ra-
uensburgensis; quintus Markenſis Comita-
tum ferebant. Post singulos equos, Nobilis
quidam, eadem insignia in vexillo nigro da-
masceno gestabat. Subsecutus est alius No-
bilis, qui solum, seu dictum Ducis simi-
li damasceno panno nigro inscriptum, & co-
rona laurea cinctum ostentabat; IN DEO
SPES MEA. V Vernherus deinde à Bon-
gardt omnia insignia cõiuncta ferebat Huc
sequebantur alij equi tres, quorũ primus
insignia Ducatus Montensis secundus Cli-
uenſis, tertius Iuliacẽsis dorso vehebat. Pro-
diit deinde V Vilhelmus Cortebachius, qui
Ducis

Ducis galeam, & Reinhardus Holttorffius, Anno
 qui gladium gestabat. Hos sequebatur pri- 1592.
 mō tres prætorio præfecti, V Varnherus Bō
 gartius; Dominus in V Vinantzraedt, Ioan
 nes Alderbockius, & Ioann. Osenbruggius;
 secūdō duo facellani, V Vinandus Thoma
 sius, & Ioannes Levvenheverus; tertio Re
 uerendus Dominus Bartholomæus Anstelli
 us, Abbas Veteris montis, & Lutgerus à Lâf
 berg, Abbas Hammerensis; quartō Reuerē
 dus Dominus Henricus à Duiden, Abbas
 V Verdenfis, & Rabanus Boetzlerus eiusdē
 monasterij Prior; lugubri omnes indumen
 to vestiti, quartō Nobiles prouinciarū. Post
 quos funus pretiosissimis peristromatibus
 stratum à 24. Nobilibus deferabatur. Ab v
 troque latere quatuor alij Nobiles ibāt, qui
 peristromata à terra leuabant: octo itidem
 satellites, & octo Nobiles, qui faces, à quib.
 dependebant prouinciarum insignia defe
 rebant. Sequebantur hos totidem Nobiles,
 qui similiter faces gerebant, & alij, qui lugu
 bri veste fuerunt induti. Vix illi prodierāt,
 cū subsecutus est Illustrissimus Dux Cli
 uie, Ioannes, cuius dextrum latus Reuerē
 dus & Illustris Ioannes Comes Salmensis &
 Rifferscheitius Dynasta, sinistrum V Verne
 rus frater eiusdem claudebat. Horum vesti
 gia premebat Legatus Regis Hispaniarum;

392 MERCVRII GALLOBELGICI
 Dominus Verdugius, quem aliorum Princi-
 pum legati, Comites, Barones, & Nobiles to-
 tius patriæ sequebantur: quos omnes vti &
 totam hanc pompam doctissimus, & de pa-
 tria bene meritus vir Theodorus Gaminæ-
 us peculiari libro, typis æneis exornato, de-
 pinxit. Tā celebri pōpa Illustrissimus Dux
 in sepulchrum illatus est. Ad cetera pergerē,
 nisi me doctissimum, elegantissimumque
 illud Epitaphium, quod integerrimus vir
 Iacobus Lommius in Ducis huius obitum
 cecinit, retardaret.

*Quis iacet hic? Dux Iuliacus. Qua stirpe parentum?
 Cliuorum illustri sanguine natus erat.*

*Epitaphium Ducis Iulia-
 censis. Quæ coniūx? Maria illa fuit. Quo stemmate? magni
 Cesaris, & diuo Casare nata, soror.*

*Quid iuuenis coluit? Martem. Quid adultior annis?
 Pacem. Quid senior? iustitiam atq; Deum.*

Quo morbo perijt? senio, cordisq; dolore.

Qualiter? inuicta spe, stabiliq; fide.

Ergo fuit? viuit pars prima. Quid altera? surget.

Vnde? ex hoc tumulo. Quando? vocante tuba.

Auditis & dimissis Bipontini & Borussi le-
 gatis, alij ad aulam Cæsaris aduenerunt. Ho-
 rum mandatum erat, vt peterent Duci Sim-
 merio Richardo Palatinatus administratio-
 nem. Nondum enim adoleuerat Palatinus
 ipse, neq; ad eam ætatem peruenerat, vt abs-
 que tutore ditiones suas administrare posset
 atque

*Legatio Pa-
 latinum.*

atque iam Calimirus tutor illius (vt dictum Anno
est antea) mortem obierat. Hæc quidem 1592.

Simmerius. Ceterum Palatinatus ordines
& viua voce, & editis libris contendebant,
Principem suum ex ephæbis exiisse, tutela
exemptum esse, non alium se velle admi-
nistratorem, præter ipsum Principem, ad-
mittere. Atque hinc lis exorta est: Causa
cur Simmerium tutorem recipere nolue-
runt, quidam existimant fuisse hanc. Cali-
mirus cum ad tutelam daretur, suam, hoc
est Calvinianam Religionem introduxe-
rat. ea huc vsque in Palatinatu fuit multis
contradicientibus obseruata. Simmerius,
qui Protestantium Religionis est, Caluini-
dogma in suis ditionibus non admittit. Ve-
rebantur igitur Calviniani, vt si Simmeri-
us ad tutelam vocetur, sibi solum verten-
dum, aut se Religione sua priuandos esse.
Habebant enim recens exemplum Saxonix,
vbi V Vilhelmus Saxonix Dux, iuniori Du-
ci tutor datus, omnem introductum à Chri-
stiano Calvinisimum funditus extirpauit.
Lutherani itaque Simmerium Administra-
torem cupiebant, Calviniani repudiabant.

*Simmerius
Dux ambie
Palatinatus
administrationem.*

Ante annos circiter 20. Cæsarea Maiestas
Nobilissimū, & maximi nominis virū, D. Ke
uehullerū, Baronē in Hispanias ad Regē mi-
ferat. Cūm is hætenus legationib. Cæsareis

*Legatus Cæ-
saris ex His-
pania reuer-
titur.*

Anno
1592.

10. Maij.

functus esset, tantam laudem meruit, in tanto honore apud Regem fuit, ut præter honoraria quàm plurima, aureo quoq; vellere sit à Rege honoratus. Expectabatur ille quotidie ex Hispanijs in aula Cæsaris, ut rediret: multi namque illius flagrabant desiderio. Reuersus tandem hoc mense Martio honorificentissimè ab ipso Cæsare, totaque aula exceptus est. Quid autem in mandatis à Rege accepisset, sciri non potuit: nisi quod fama circumferèbatur, ea illum ad Cæsarem referre, quæ ad pacem & salutem Prouinciarum Belgicarum spectabant. Similiter & quædam de matrimonio inter Cæsarem, & filiã Regis Philippi, Hispaniarum infantem contrahendo, in legatione sua dicebatur habuisse.

Polonorum legatio ad Cæsarem ut sponsam Regi suo adducat.

Sigismundus III. Poloniæ Rex, Sueciæ filius & hæres, nuptias filiæ Archiducis Austriæ Caroli, Carinthiæ & Stirici Ducis, Rudolphi Cæsaris patruis ambibat. Erant nonnulli inter ordines Poloniæ, qui nescio quam ob causam domui Austriacæ infensiores, matrimonium hoc non modò dissuasèrunt: sed Regi, ut ab eo abstineret, imperare velle videbatur. Sperabant tamè pleriq; hoc matrimonio effectum iri, ut antiqua illa necessitudo & amicitia, quæ inter Domum Austriacam, & Regnum Poloniæ semper fuerat, iam verò dua-

rò duabus vltimis electionibus non nihil e-
 rat labefactata, refarciretur. Ad hoc igitur Annò
1592.
 matrimonium peragendum, celebris in
 Boemiam missa est à Polono ad Cæsarem le-
 gatio. Erant in hac legatione Tartari, Mos-
 chi, alijque Boemis nunquam visi Barbari,
 suo singuli vestitu amicti, & more suo arma-
 ti: iucundum Boemis spectaculum. Princi-
 pes huius legationis erant Palatinus, Cardi-
 nalis Radziuius, & Episcopus Vladomiri-
 ensis, alijque Comites Nobiles magni no-
 minis & authoritatis viri. Omnes hi equis
 Polonorum more splendidissimè exornatis
 ducētis octoginta, & cisis seu couinis (vehi-
 culi genus est) triginta duob. quorū duode-
 cim ab equis sex, alij à quatuor trahebantur,
 Pragam, quæ Boemiæ metropolis, & Cæsa-
 reæ Maiestatis sedes est, 13. huius mensis ad-
 uenit, & cum omni reuerentia, omniq; ho-
 noris & obsequij significatione Cæsarem sa-
 lutauit. Cæsar vicissim illam, vt quæ vene-
 rat sponsam, consobrinam suam abductam,
 magnificentissimo apparatu excepit, splen-
 didè habuit, & peracto negotio per Mora-
 uiam, in superiorem Pannoniam, Viennam
 deduci præcepit: vbi sponsam, futuram Re-
 ginam cum regio suo Gynicço, & aulica No-
 bilitate expectarent.

13. Martij.

Dum hæc in Boemia & Austria fiunt, Or

Anno
1592.

396 MERCVRII GALLOBELGICI
dines Hollandiæ & Zelandiæ euocatis ex
omnib. præfidijs aliquot manipulis exerci-
tum trium aut quatuor millium armatorū
tam occultè & tanta cum celeritate conflu-
runt, vt fama expeditionis citius, quā col-
lecti militis ad vicinas prouincias peruene-
rit. Hi omnes in Campinia, siue Taxandria
conuenerunt, atque in tempeſta nocte mag-
nis itinerib. Traiectū ad Moſam, urbē, cuius
vna pars paret Erneſto Bauariæ Duci, tan-
quam Episcop. Leodiensi, altera Philippo
Hispaniarū Regi. Ad urbem cū venissent,
ſcalas erexerunt quā plurimas, & magno cū
ſilentio muros aſcēdere cœperūt. Ceterū
excubię, quæ in mœnib. erant, recognita, ar-
ma in clamant, ſignū ciuib. dant, hoſtem a de-
ſe, urbem periclitari vociferātur. Accurrūt
ciues præſidiarijs mixti, contis & haſtis ho-
ſtes è mœnibus detrudunt; denſiſſimo glo-
borum imbre atq; omni telorū genere in il-
loſ emiſſo, multos vulnerant, multos truci-
dant, obruunt, & à mœnibus repellunt. Ho-
ſtis receptui canit, & in tutum ſuos reduxit.
Quòd ſi oppidani deſenſionē ſuam cautius
inſtituiſſent, magnam ea nocte ſibi gloriam,
Regi commodū, & hoſti ignominiam pare-
re potuiſſet: ſed tātus erat eorū ardor, vt pui-
dētia locū nō haberet. Putabāt enim ſe offi-
cio ſuo probè functos eſſe, ſi hoſtē à mœnib.
propulſarēt, aras & focos defenderēt. Pau-

Paulo post Nouiomagenſes equites præſidarij, vt qui ex raptò viuere coguntur, Anno 1592. per Gelriam & Ducatû Iuliacenſem in Eyſſiam excurrentes, antiquiſſimam illam Abbatiam Steinfeldiam, iuxta Sledam, poſtquã aliquamdiu ab ruſticis eſſet deſenſa, occuparunt, & captis nonnullis diripuerunt. In reditu quadrigas aliquot, omni mercimoniorum genere onuſtas, habuerunt obuias. Haſ ſimiliter exoneratas expilarunt; quod ſecũ auferre non potuerunt, per agros diſperſerunt, in libros pretioſiſſimos oleum, ne cui eſſent vſui idonei, inſtillarunt. Sed & ruſtico Iuliacenſi occurrẽtes bonã pecunię ſummam extorquent; cum quẽ ipſe multis obloqueretur, apprehenſum ab arbore ſuſpẽdũt, & diſcedunt. Ruſticus cũ à laqueo pendẽs ſtrangulatus non eſſet, diu vixit, & tranſeuntib. ſignificationem ſe viuere dedit. Accurrunt illi, & præciſo laqueo ruſticũ in vicinã domũ inferũt: vbi cũ aliquãdiu reſpiraffeſt, hoſtes inſecurus eſt, & apud præfectos authores huius ſcleris reos peregit.

De Legatione Cæſaris in Belgium miſſa, ad conciliandam inter Regem & ſubditos pacem, quædam dicta ſunt antea. Salentinus, Pernſteinius, & alij Bruxellis agebant. Rhetius aliquamdiu à Caſimiro in itinere deſertus, tandem ad eos quoq; acceſſit. Mit-

Legati Cæſaris ab Ordinib. fidem publicam petũs

Anno
1592.

398 MERCVRII GALLOBELGICI
bant quotidie litteras ad Ordines confœde-
ratos, in Flaga Comitum congregatos, quib.
publicam sibi fidem remitti cupiebant. At
Ordines nescio quid causabantur, & petiti-
onem Legatorum, quamdiu potuerunt, pro-
trahebant. Nunc abesse Gelros, nunc Con-
sulem Middelburgensem, nunc alios, quos
huic negotio interesse necessariò oportere
dicebant. Videbantur enim euentum bel-
li Gallici expectare, vt secundum hunc pa-
cis consilia temperarent. Si res suæ in Gallia
bene succederent, pacem aliam, præter hæc,
quam habebant, non optabant. Sin malè, pa-
cem qualemcunque cum Rege Hispaniarum
non abnuere videbantur. Lupum itaque (vt
aiunt) auribus tenebant, & ancipiti rerum
statu in suspenso hærebant; eò magis, quò
tidie Germani milites, qui cùm Anhaltio in
Galliã profecti erant, magnis copijs fame &
inedia penè enecti, per Hollandiã in patriã
reuertebantur. quod multis suspicionem pa-
riebat, Nauarræ Regis fortunam inclinari.
Augebat hanc suspicionem fama, Nauarræum
machinas bellicas oēs Rhotomago ad oppi-
dum Pont Arche abduxisse, inopiaque pabuli
& comeatus obfidionem Rhotomagensem
breui soluere debere. Missa itaque fide pu-
blica, Ordines Rhetium solū in Hollandiã
vocarūt: alios legatos admittere noluerunt.
Erant

*Vni Rhetio
publica fides
datur, alijs
negatur.*

Erant inter Ordines, qui Comitem Lippi- Anno
ensem quoque admittendum censebant; 1592.
sed vicit eorum, qui contrariam opinio-
nē tuebantur sententia. Comites ergo duo,
Isenburgius & Lippius cum fratre Episco-
pi Herbipolensis ad sua reuersi sunt. Pern-
steinus Coloniam primò, inde in aulam
Cæsaris profectus, ad suam Maiestatem to-
tius legationis seriem retulit, Præfractos
Hollandorum animos Cæsari depinxit, ze-
lumque & studium Salentini commenda-
uit. Rhetius in Hollandiam profectus, ali-
quot septimanis detinetur, nec ad colloqui-
um admissus est, vt sua, que in mandatis ha-
bebat, Ordinibus posset proponere: qui
nunc hunc, nunc illum abesse causabantur.
Scribebat Rhetius Suæ Maiestati, sperare se
sumptus non fore inutiles, neq; spem pacis
cõciliandæ prorsus euanuisse. Cæsartã diu-
turnæ moræ pertæsus, scribit legato, vt ne-
gotiũ vrgeat. Legatus in cõuentu Ordinũ re-
fert; Cæsarem mirari non tantum, sed & æ-
grè ferre, non maiorem suæ Maiestatis ra-
tionem haberi. Cæsarem ad Turcas, Mos-
chos & Tartaros, homines barbaros & infi-
deles Legationes mittere consueuisse, qui
suos legatos benignissimè, & honorificen-
tissimè semper excipere, liberaliter habere,
patièter audire, & pro qualitate causæ cum

*Legatus Cæ-
saris in Hol-
landiã profi-
ciscitur.*

Anno
1592.

400 MERCVRII GALLOBELGICI
placido responso dimittere solebant. Mira-
ri itaque Cæsarem, quod nōminis Christia-
ni hostes faciunt perpetuo inimico, id
Christianos Cæsari, protectori & amico
suo denegare.

*Amurathes
Turcarum
Imperator
Christianis
bellum pa-
rat.*

Induciæ hæctenus inter utrūq; Imperato-
rē, Rudolphum Romanū, & Amurathem
Constantinopolitanum pactæ, cum vtriuf-
que subditorum tranquillitate obseruatæ
fuerunt: eratque Amurathis propositum
octo annorum inducias deinceps ad finem
vsque continuare. Accidit interea Amura-
them quoque cum Persarum Rege pacem,
post diuturna bella, componere. Quare nō-
nulli Bassæ, hanc occasionem non esse præ-
termittendam Turcarum Imperatori, eius-
que filio, sed expeditionem in Christianos
faciendam, suaserunt. Christianos enim tot
ciuilibus, & intestinis bellis implicatos facil-
limè nunc posse debellari, ostenderunt. Ex-
ercitum validissimum cogendum, & in fi-
nes Vngariæ atq; Croatia mittendum esse.
Placuit cōsiliū hoc ante alios Amurathis
filio: hac enim occasione, se viuentē adhuc
patre viam sternere posse, ad Regni pome-
ria post obitum patris inter Christianos la-
tius proferendi, arbitratus est. Nec displi-
cuit hæc res ipsi Amurathi: statimque mit-
tit, qui belli apparatus, terra mariq; instru-
ant,

ant, ad Christianos vndique impugnandū. Anno
 Sunt qui affirmant Angliæ Reginam, & Na- 1592.
 uarræum, suos in Turcici Imperatoris aula
 legatos habere, qui hic frigidam suffundūt,
 & ad idem bellum Imperatorem concitant.
 Quod si verum sit: verum aut esse posse, vel
 in Gallorum Regibus tot ante annos vidi-
 mus) dolendum profectò est tantum æmu-
 lationem, regnandiq; cupiditatem in Prin-
 cipibus posse, vt ille Christianissimus, hæc,
 vt prætendit, veræ, puræque Religionis
 Christianæ protectrix, natum & iuratum
 Christiani nominis & Religionis hostem,
 tyrannum truculentissimum, in Deum &
 Sanctos blasphemum inuocent, & ad fundē
 dum Christianum sanguinem, saltē vt suæ
 satisfaciant ambitioni inuitent; instar illius
 Iunonis Virgilianæ, cuius vox est:

Eletere si nequeam Superos, Acheronta mouebo.

In Polonia magnus Cancellarius foro-
 rē Stephani Batthorēi vxorē duxerat: que
 ei cū Maximilianus caperetur filiū peperit,
 quem rogāte patre Maximilianus, licet ca-
 ptus, è fonte salutaris lauacri suscepit. Obi-
 it postea vxor hæc, & aliam duxit Cancellari-
 us, ex Nobilissima Polonia profapia, quo
 matrimonio in tantum aucta est eius digni-
 tas, & authoritas, vt tandem cum Rege con-
 tēdere, Maximiliano amplius quā Sigismū-
 do fa-

*Lisinter
 Regem
 magnum Cā
 cellarium Po
 loniæ.*

Anno
1592.

*Saesfeldia
ab Hollan-
dis occupa-
tur.*

*Regij Ber-
cheikanum
castrum ob-
sident.*

402 MERCVRII GALLOBELGICI
do fauere, & in multis Regi repugnare
non sit veritus. Vnde magnæ inter illum
& Regem controuersia, similitatesque
exortæ sunt. Mense Aprili in ditione Tran-
sifalana inter Comitem Tsherenbergium
Hermannum, & Ordines agebatur, de qua-
rundam arcium demolitione Regij Goor,
& Tvickelo; Ordines Dorth & Vervor-
den diruerent, & solo æquarent. Dum pa-
ciscuntur vtrinque, quidam Gerardus Be-
nersfordius, cum exigua manu castrum Saef-
feldia dictum, per insidias, Leucama quodam
id negligenter custodiente, intercipit. Eius
institutum erat, arcem hanc munire, aduersus
Regiorum vires defendere: ex ea in omnes
vicinas regiones excurrere, & huc spolia
cõuectare. Cui malo, vt obuiam iretur, Co-
mes Tsherenbergius in cõcepto cõtractu ne-
quaquam progredi voluit, nisi prædictus
Gerardus Saesfeldiam prius restitueret.
Quod cum ille non difficulter fecisset, con-
tractus optatum finem consecutus est. Or-
dinum Belgicarum milites, cum nuper Tra-
iecto pulsi redirent, in Campinia Nobilis
cuiusdam castrum, in pago Bercheikano
interceperant. E quo, cum plurima damna
vicinis locis inferrent, Regij illud recupe-
rare volentes, eod profecti sunt, & castrum
obsederunt. Sed Hollandi summis copijs
Re-

Regium militem in fugam verterunt, castrumque obsidione liberarunt. Anno 1592.

In Gallia Parmensis castra sua non longè à castris Nauarræi habebat, & quotidianis velitationibus se mutuo exagitabāt: ita vt vtrinque multi desiderarentur. Tandem vt militem paululum refocillaret Parmensis, suos Boloniam versus abduxit. Nauarræus Diepam profectus, quæ in vrbe erant necessaria procurauit: fama namque erat, Parmensem Diepæ obsidionem minitari. In exercitu Nauarræi pecuniæ, omniumque rerum ad diuturniorem obsidionem necessariarum summa erat penuria. Rhotomagenfes denuò erumpentes, in hostium castris magnam stragem ediderunt, multos fortissimos viros trucidarunt. sed non sine cede & sanguine suorum, in vrbem redire coacti sunt. Parmensis cum suos aliquandiu recreasset, ad oppidum *Rue* duxit, illud obsedit, & dispositis tormentis, muros verberare cœpit. Vt autem institutum suum maiori cum authoritate et hostium timore exequatur, aliquot Hispanorum copijs suum exercitum auxit: sed & legiones Comitum Arbergensis, & Barlemontij, quamuis in Belgio erat earum præsentia maximè necessaria, ad se magnis itineribus venire iussit. Prædones ex Montibus ad Zomam, viciniq̃ue Hol-

Nauarræus
|
Diepam,
Parmensis
Boloniam
secedit.

Rhotomagen
sive eruptio.

Anno
1592.

Hollandiæ, Zelandiæque locis, cum audissent harum legionum absentiam, se longè lateque per eas prouincias, quæ Regi parebant, maximè autem per Brabantiam diffundunt, & incredilibus iniurijs, dânisq; subditos afficiunt. Coactus itaq; est Petrus Ernestus, Comes Mansfeltius agricolis, & q; extra muros in pagis habitabant, imperare, vt adueniente hoste, campanarum sonitu incolas conuocent, armatiq; conueniant, & seipsos tueantur; hostem persequantur, & vbicunq; eos deprehendant, absq; vlla mora & dissimulatione trucident. Ruricolæ hoc accepto mandato læti, arma præparant, & se ad bellum accingunt. Excurrentem hostem fortiter excipiunt, occidunt, persequuntur, capiunt. Ab ijs, qui capti erant, grauissimum sumitur supplicium. Quo effectum est, vt sibi metuêtes, alij modestius agere, & domi se continere didicerint.

*Prædones
coercentur.*

*Parmensis
Ruensem ob-
sidiônē soluit.
15. Aprilis.*

Parmensis postquâ intellexisset Nauarræi equitatû oëm pabulatum lōgius à castris præfectum, pedites solos in castris reliquisse, summa cû celeritate Ruensem obsidiônē soluit, & oppidulû deseruit, fronteq; exercitus præmisit: ipse aut postridie, qui dies erat Aprilis 16. subsecutus est, cû omnibus copijs, quas ex præsidijs vrbiû, quas limitaneas vocât, euocarat, & Samabrinâ pôte strauit,
per

Anno
1591.

per quem exercitum traduxit. Eo traducto pontē, omniaq; instrumēta bellica, quę hostibus vsui esse possent, igne absumpsit. Cū exercitum ab oppido *Rue* abduceret, oppidani numero 500. in tergum exercitus, hoc est, in postremas copias erūpentes, eas carperūt, & trucidatis nōnullis, in oppidum reuersi sūt. Causam tā subitę mutationis, quidā aiūt hanc fuisse, vt absente equitatu *Naurræi*, *Parmensis* arbitratus fuerit, se facili negotio peditatū castris exutum cedere, & fugare; urbē verò tā graui obsidione liberare posse. Alij asserunt *Rhotomagēses* litteras ad Cōfœderatos misisse, quib. significabāt, se bello & obsidione defatigatos esse: vrbi itaq; succurrerent, nisi 15. dierū spatio fiat, se deditionē facere cōpulsū iri. Cū *Nauarræus*, qui 18. huius Diepam venerat, audisset *Parmensem* *Samabrinā* cū exercitu traiecisse, Nobilitatē oēm, nihil sibi metuens, à se dimisit, vt se domi nō nihil refocillaret: diutina enim obsidione, fame, frigore, & hyemis quā plurimis difficultatibus, iniurijsq; iā prorsus erat debilitati. *Parmensis* hanc occasionem non prætermittendam ratus, summa cum celeritate Castellum nouum exercitum ducit, vt *Rhotomagēsis* comeatum aduehat, urbemque obsidione (in scio *Nauarræo*) liberet.

Habe-

18. Aprilis
Nauarræus
 Nobilitati
 missionem
 dat.

Anno
1592.

20. Aprilis.
Nauarræus
soluit obli-
dionem Rho-
tomagensem.

25. Aprilis.

Habebat enim in exercitu 4000 vasa, pane bis cocto plena, quæ in urbem inferre decreuerat. At Rutgerus VVilliamus, Eques auratus Angliæ de cõsilio Parmensis admonitus Regi Nauarræo per celerẽ nunciũ scribit; Parmensem Rhotomagum iter instituere, & 20. Aprilis, Darentallam cum exercitu venturum esse. Nauarræus accepto hoc nuntio confestim in castra redijt, & Bullionem Ducem cum 800. equitibus misit, quid hostis agat exploratum. Is reuerfus, ait hostem omni cum sedulitate mouere, & à castris non procul abesse. Rex ad classẽ, quam in Sequana in anchoris stantem habebat, properans, misit præfectos quosdam, qui militem omnem castris educerent, & ad oppidum *Pont Larche* deducerent, ibiq; singulis suas stationes assignarent. Paruerunt illi Regis sui mandato. Nauarræus inde omnes vndique copias euocat, & à 20. vsque ad 25. diem conuocat. Vicesimo itaq; quinto die, cum toto exercitu, accessione multorum Nobiliũ, & præsiðiariorum aucto, mouere incipit, & ad hostium castra propius accedere. Sub vesperem ad locum, vulgò *Fontaine de Burch* dictum, diuertitur. Habebat Nauarræus in exercitu 8000. circiter equitum, & 16000. peditum; præter copias Monpenserij, & Marescalli D^o Anni; vigin-
ti, quo-

ti quoque machinas bellicas, quas omnes, Anno
 cum 27. huius Angeuillæum venisset, displo
 1592.
 di iussit: vt Parmensi aduentum suum sig-
 nificaret. Parmensis & Concederatorum
 exercitus sedecim circiter millibus, tam e-
 quitibus, quàm peditibus constabat. Castra ^{27. April.}
 ipsa quinque tantùm leucis inter sese dista-
 bant. In Nauarræi castris magna erat comea-
 tus inopia, propterea quòd Parmensis iter
 inter castra & Diepam intercluserat, ne vl-
 trò citroque comeare mercatores tutò pos-
 sent. Sed studio Gubernatoris Diepenis a-
 ctum est, vt huic malo nonnihil subuen-
 tum sit.

Dum hæc in Gallia fiunt, Nouiomagen
 se præsidium, adiunctis sibi alijs quoq; nõ-
 nullis è vicinis vrbibus, cum aliquot bigis,
 ligonibus, sarculis, & scalis onustis, clam
 vrbe egressi, Erkelentium oppidum in
 superiori Gelria contendunt, intem-
 pestaque nocte tentarunt. Sed dum in-
 ter se altercantur, quis primus oppidum ag-
 grederetur, insidiæ ciuibus suboluerunt:
 dispolo quoque vno tantummodò tormeto,
 hostes territi, in effusam fugam se coniece-
 runt. Sæpissimè nunc oppidulum hoc ten-
 tatum, sed fidelitate ciuium & prædiario-
 rum semper defensum fuit. Rineuelcius
 quoque Gubernator Barkensis, ciues iam
 Ce admo-

Anno
1592.

408 MERCVRII GALLOBELGICI
admonuerat, vt sibi cauerent: hostem enim
aliquid ijs in partibus moliri.

Post obitum Innocentij I X. Pontificis
Romani Cardinales in conclau congrega-
ti, communibus suffragijs Hippolytum Al-
dobrandinum, Florentinum, Cardinalem
tituli S. Pancratij, maiorem Pœnitentiari-
um Pontificem secundo Februarij hoc an-
no renunciarant: qui nomen Clementis o-
ctauj sibi sumpsit. Hic, vti & præcedentes
aliquot Pontifices, à Banditis plurimum
exagitatus est. Magnis enim copijs collecti
opulentissimas Italiæ prouincias depopu-
labantur: itinera omnia infidebant, vt ne-
mo tutò proficisci posset. Quare Pontifex
coactus est exercitum 4000. armatorum
conscribere, eumque in omnem oram, vbi
scelestissimorum hominum collunies gra-
sari diceretur, mittere. Quod cum illis sig-
nificatum esset, in montana fugerunt, &
Laudium vsque, Regnum versus Neapoli-
tanum se receperunt. Pontifex nihilomi-
nus eos insequitur, matureque deliberauit,
& statuit pestilentissimum hoc genus ho-
minum ad internecionem delere. Erant
Barones nonnulli in Italia, qui latrunculis
istis fauebant, & ex arcibus suis clam omne
subsidium sumittebant. Hi capti, & vi-
ta & fortunis multati sunt. Erat inter Ban-
ditas

nitas Marcus quidam Corra, Dux & ante- Anno
 signanus eorum, cui equo excusso costæ a- 1592.
 liquot in corpore fractæ erant. Hic cum in
 summo esset vitæ periculo, rogauit vnum
 è suis complicibus, vt in hoc discrimine
 constitutum actutum redacto in cor gla-
 dio è medio tolleret: cadauer verò suum
 igne cremaret, ne aut viuus, aut mortuus
 in manus Pontificis perueniret. Dum hæc
 geruntur extra urbem, in vrbe Dux de Fe-
 ria Regis Hispaniarum Legatus quotidie
 expectabatur, qui Pontifici, Sediq; Ro-
 manæ obedientiam Regis sui nomine præ-
 staret. Rex ipse valetudinarius, postquam
 ter singulis venæ sectionibus quatuorde-
 cim vncias sanguinis illi medici detraxerât,
 conualuit. Sed & Dominus de *Omnis* nouus
 Ligæ, seu fœderis sacri Procurator, ibidem
 expectabatur.

Eodem tempore, quo Banditæ (vt dixi-
 mus) Italiam exagitabant, Præmiatores, seu *Prædatores*
 Prædones Hollandorum, Zelandorumq; *in Brabantia*
 iterum continuis suis excursionibus Brabâ *capti.*
 tiam, Flandriam, vicinasq; prouincias in-
 festas habebât. Horû aliquot, qui arcem *27. April,*
 sterloâ nuper occuparât, 200. circiter nume-
 ro, in meditulliu Brabantia, inter Louaniû
 & Bruxellas spe prædæ prouecti, in manû
 giorû militû inciderût, et pleriq; capti sunt.

Anno
1592.

410 MERCVRII GALLOBELGICI
Qui verò fuga elapsi sunt, paulo post ab agri-
colis iuxta Diesthemium, & in alijs Campi-
niæ locis trucidati sunt: ita vt pauci vel nul-
li ad suos redierint. Multum pecuniæ apud
illos inuentum est. Sed & quidam è capti-
uis tantum hoc vitæ genere questum fece-
rat, vt lytrum quatuor millium floreno-
rum vltro offerre non dubitauerit. Manda-
to quoque publico per has prouincias cau-
tum est, vt quicumque horum latrunculo-
rum ducem aut præfectum aliquem, viuum
aut mortuum Magistratui tradere posset, is
300. florenis donaretur. In Italia quoque
decretum est, quicumque vnum ex Banni-
tarum illorum ductoribus interficeret, is
si ex eodem hoc grassatorum genere sit, ve-
niam delictorum suorum impetrabit, & ho-
norario lautissimo donabitur: vt regio se-
mel his sicarijs, scelestissimisq; hominibus
exoneretur; viatoribus itinera sint tuta, &
rustici absque vilo discrimine agros colant.

Statim ciui-
nis Plura
sis.

Vltraiectum antiquissima & celeberrima
ciuitas, iam ante annos aliquot in duas
factiones erat diuisa. Vna Consistorialium,
altera Iacobitarum dicebatur: ex eo autè hæc
nomina contraxerant, quod Iacobitæ à pa-
store quodam D. Iacobi, quondam Catholi-
co, post Caluiniano, sed liberiore & laxiore
vitæ instituto: illi à Geneuensi Consistorio
depen-

Anno
1592.

dependebant. Erant autem Consistoriales
 austeri magis, & in suo sectę genere quasi
 Stoici, quam professionē oderant Iacobitę.
 Indignē tulerunt hoc Cōsistoriales, vt qui
 homines sunt inquieti, nullosq; præter suos
 ferunt. Hi itaq; ante annos circiter sex, cū
 in Magistratu præcipui magnęque essent
 apud Anglos, qui tunc sub imperio Leyce-
 strij rerum potiebantur, authoritatis, Iaco-
 bitarum antesignanos vrbe eiecerunt, & so-
 li in ea dominati sunt. Eiectorum magna e-
 rat in vrbe, atque adeo in tota diœcesi parē-
 tela: multumque apud populum, vt homi-
 nes sinceri & amantes patrię, pollebant.
 Quodam itaque die, nihil sibi metuentibus
 Consistorialibus, ciues aliquot pertæsi cru-
 delis & superbę illorum dominationis, pri-
 mo diluculo ad arma profiliunt, armati in
 ædes eorum, qui primas in Consistorio par-
 tes agebant, irruunt: eos apprehendunt, ad
 portas deducunt, vrbe expellunt, & quos il-
 li exturbarant, in vrbera reuocant. Exula-
 runt illi hæctenus, & adhuc exulant. Erat in-
 ter illos quidam Brakelius Consul, vir non
 infamę Nobilitatis. Is per eosdem hos dies
 omnes modos & vias quærebat, vt in vrbe
 reciperetur. Sunt autem patrię tria ordinū
 mēbra, Ecclesiasticorū, Nobiliū & vrbium,
 quorum suffragia in omnire graui & ardua

Anno
1592.

412 MERCVRII GALLOBELGICI
rogantur. Ea vt sibi demereretur, laborabat
Brakelius. Profectus itaq; ad minores ciui-
tates, Magistratibus sese insinuauit: eos ad
splendida conuiuia vocauit, iniuriã sibi fa-
ctam ijs exposuit, suãque fortunã patrocini-
um hoc modo quãsiuit. Deinde Nobiliũ
quorundam animos sollicitauit, duosque in
vrbe primariẽ Nobilitatis viros, sibi fauen-
tes inuenit: qui pro eius restitutione Comi-
ti Mauritiõ instabant. Ipse cum filijs in pa-
gis, agrisq; suburbanis obequitabat. Magi-
stratus, cui hoc genus hominum erat exo-
sum, nõ ignorãs, quã incõmoda ex huius vi-
ri restitutione sequerentur, diligentissimã
diurnarum, nocturnarumque excubiarum
habebat rationẽ. Deinde Nobiles illos du-
os, qui Brakelij partibus fauebant, in ius vo-
cavit, & lege illos tanquã perturbatores rei
pub. compellandos esse decreuit. At illi non
comparuerunt, sed iudicium declinarunt.

Rex Nauarrãus, vt diximus, castra sua lo-
carat in loco dicto *Fontaine de Burch*: Parmẽ-
sis Diepam inter & Rhotomagum. Submi-
serat nunc aliquoties Rhotomagensibus mã-
litem & comeatum, sed non ea quãtitate, vt
vrbi tam populosã & diuturna obsidione
exhaustã posset sufficere. Vt autem suffice-
ret, non terrestri itinere, sed per fluuiũ nauigij
comeatus in urbem erat inferendus.

Quod

Quod quò minus fieri commodè posset, Anno
munitissimum oppidum Caudebecka, Por
tum gratiæ & Rhotomagum interiacens, 1592.

quod à Nauarræi milite occupabatur, im- *Parmensis*
pediebat. Sub ipsum namque oppidum na- *Caudebekā*
uigia erant prouehenda. Necessum igitur *obsidet, ca-*
erat, vt Parmensis hoc oppidum expugna- *pitque.*

ret. Obsessum itaque est, & attracta maiora
tormenta, vt muri disturbarentur. Ex ho-
stium quidem nauibus multi globi in ca-
stra Parmensis mittebantur, qui operas nō
nihil interturbarunt: tandem tamen dispo-
sitis machinis, maxima contentione vrbs

oppugnata, in ius, potestatemq; Confæde-
ratorum venit. Nauarræus Argeuillæo mo- *22. Aprilis*

uit, vt Caudebekam obsidione liberaret:
sed in itinere significatum illi est, Caudebe-
kam hosti deditam esse. Parmensem verò
cum exercitu in valle quadam, iuxta Iueto-
tium confedissee, ibidemq; se munire. Mœ-
nium & Ducem Guisū cum 2000. equiti-
bus, peditibus verò 1200 ad illū accessisse.

Nauarræus itaq; instructa subsecutus est a-
ciē. Cumque tribus circiter leucis à castris
Parmensis abesset, iussit suos illic consiste-
re, ipse verò cum quingentis equis, vltius
puectus, quid Parmēsis rētare, explorauit.

Conspectus à Cōfæderatis, à Mœnio obuiā
eunte exceptus est. Pugnatū vtrinq; est, sed

Anno

1592.

leuiter: post pugnam digressus vterque in castra reuertitur. Sunt tamen, qui in hac velitatione Dominum de Contenau captum esse affirmant. Postridie iterum velitatum est, paucis vtrunque desideratis. Confœderati, qui Iuetotij erant, post pugnam ad Parmensis exercitum redierunt, & tétoria, casulasque suas, ne ea hostis occuparet, incenderunt.

Nauarræus, vt comeatus (cuius inopia laborabat) Diepa & Sanvalerio tutius aduerheretur, è re sua esse existimauit, si Portum gratiæ, quem vulgus *Hablegrace*, alij *Haure de grace* nominât, obsideret, & sine intermissione oppugnando in suam potestatem redigeret. Sed in itinere ab Hispanis aliquot, qui itinera infidebant, impeditus, aliò exercitum declinavit, & Nateuillam venit. Parmensis continuis velitationibus Nauarræum per hos dies distinuit, ipse interim octoginta naues omni genere comeatus & annonæ onustas è portu Gratiæ aduerso flumine subduxit, & in portum Rhotomagensem incredibili oppidanorum gaudio, & congratulatione inuexit. Ipse quoque in urbem venit, & honorificè exceptus est. Cumque iam Rhotomagensibus de omnibus necessarijs prouidisset, tantumq; aduexisset, quantum dimidio anno suffi-

Rhotomagē-
sibus copio-
sus comea-
tus aduabi-
tur.

fufficere poffet, inde in castra digreffus est. Anno
 Sequentibus aliquot diebus quotidie rur- 1592.
 fus velitatum est, nunc huc, nunc illuc
 fortuna inclinante; multis quoque vtrinque
 fortiffimis viris delideratis. Parmensis etiam
 inter collum & humerum dextrum leuiter
 vulneratus effet, nunquam tamen decubuit;
 fed equo infidens, castra obequitabat, & in
 prælijs primus animos militum ad fortiter
 pugnandum incitauit.

Haud fatis æquo animo ferebat Nauarræ
 us, Parmensem hanc oportunitatem, anno-
 nam Rhotomagum subuehendi, inueniffe:
 nec tamen impedire potuit. Huic malo acce-
 debat, quòd Gubernator Diepenfis, qui Na-
 uarræi partibus impensè fauebat, id tempo-
 ris quoque mortuus est. Vicarius illius ini-
 quiori in Nauarræum animo, cū futura pro-
 uideret, metueretque, ne Angla tandem in
 hanc ciuitatem oculos conijceret, atque eā
 ratione expensarum, in hoc bello factarum,
 sibi concedi postularet; vti in Belgio Osten-
 dam, Brilam, aliaque oppida nōnulla postu-
 lauit & obtinuit: vt illam excluderet, se à
 neutra parte, neque Nauarræi, neque Con-
 fœderatorum stare velle (vt tunc famæ da-
 tum fuit) proposuit, fed sibi, suisque urbem
 referuare, donec quò inclinaret fortuna vi-
 deretur. Nam & hoc Gubernatorem Cale-

*Diepa in fide
 Nauarræi
 nuntiat.*

416 MERCVRII GALLOBELGICI
tense in quoque decreuisse, multorum se-
monibus diuulgabatur.

Anno
1592.
Conuentus
Middelbur-
gensis.

Maurit. Comes Nassouius, eodē hoc tem-
pore, Metelli castrum, seu Middelburgum,
Zelandiæ metropolim venit; ibique de pe-
cunia, comatu & belli apparatu comparā-
do consilia cum Ordinibus captauit. Decre-
tū enim erat, mense Maio ad expeditionē ali-
quā proficiscendū, bellumq; continuandū
esse. Hanc ob causam varijs in locis pedites,
equitesq; multi colligebantur, vt Centurio-
nes signis multorum cæde & obitu debilita-
tis, supplementum darent.

Pontifex pa-
trocinatur
Confederato-
rum causa.

Sub idem tempus Episcopus Viterbien-
sis, Nunci^o Apostol. Roma in Gallias missus
est, ad Legatum, cum mandatis, vt Legato &
Cōfœderatis significaret, Pontificē omnem
opem, atq; omne subsidium ipsis administra-
turum Post nō multos dies Veredarius Me-
diolanū in Franciā profectus, litteras attu-
lit, quib. Pontif. scribit, se Cōfœderatis 3000
coronatos collybo mittere. Sed & Genua
scribebatur Duci Sabaudie ex Mediolanen-
si Ducatu & Regno Neapolitano 10000. pe-
dites, & 1500. equites à Rege Hispaniarum
missos subsidio venire, quib. victoriā in Pro-
uincia persequatur. Quin etiā in castris Par-
mensis constans erat fama, in Coronis por-
tu 6000. circiter Hispanos naues conscēdis-
se, &

Exercitus in
Gallia noua
supplementa
expectant.

Anno
1592.

se, & Britanniam versus velificari. Alphonsum quoque de Vergas cum maximo peditum equitumque exercitu in Regnum Nauarre, Principatumque Biarnie venisse. Ipse autem Parmensis nouas etiam copias ex Normania expectabat. Sed & Nauarraz subsidia ex Anglia & Hollandia mitti per omnium ora volitabat.

Amurathes, etsi ad terrestre bellum se pararet, tamen classem nullam instruebat. Triginta tantum triremes in Archipelagum misit, qui insulas in illo sitas defenderent, ac mare a piratis tutum redderent. Interim Venetiarum Generalis Lipollo, in Istria copias aliquot in terram exposuit, multosque Vschios (prædonum genus est) trucidauit. Inde Cadareum fortissimum, munitissimumque locum Vschiorum receptaculum contendit, ut eos ibidem expugnaret, opprimeretque, & Istriam a barbaris istis erroribus liberaret.

De Polonorum legatione dictum est antea. Expectabat ea Sponsam, Annam, Caroli Archiducis Austriae filiam, Sigismundo Polonorum Regi desponsatam. Venit ea primo Maij Viennam, quæ Austriae metropolis est. Huic aduentanti sex signa ciuium peditum, & 500. equites obuiam processerunt. Eodem die hora 2. pomeridiana Illustrissimus Archidux Matthias celerrimis equis Lyntio Viennam veniens, cum aulica sua Nobilitate Sponsæ quoque

*Anna Austria
Istria a Polonorum
legatione exiit
1. Maij*

418 MERCVRII GALLOBELGICI
quoque obuiam equitauit, fratremque suū
Ernestum, Sponsæ Regiæ, Matrique illius,
Serenissimi Ernesti, Electoris Colonienſis
ſerori aſidentem inuenit, fraternoque aſſe-
ctu, vnà cum Patrueli ſua, matreque illius
ſalutauit. Ernestus conſcenſo equo, vnà cū
fratre Matthia ante currum, cui Sponſa inſi-
debat obequitans, eam in ſuburbium de-
duxit. Hic currus pretioſiſſimus, 4. ſedilib.
aureis perſtromatib. conſtratis diſtinctus,
& à ſex generoſiſſimis eqs, ſimilib. aulæis ex-
ornatis tractus obuiã mittitur. In hunc cur-
rum Sponſam Regiam, eiſque matrem Ar-
chiduces collocarunt. Sponſam quidem in
ſupremo, excelliori que ſedili; matrem verò
à dexteris. Ipi Archiduces in alio couino,
ſeu ciſio comitabantur, & Sponſam in Pala-
tium deducebant. Poſtridie Legatio Poloni-
ca ad Spõſam deducta eſt, multis curribus,
in quibus varij Gubernatores, & Conſilia-
rij Cæſareæ Maieltatis ſedebant, concomi-
tantibus. Tertio die Maij Legati ad collo-
quium admiſſi, cauſam ſuæ legationis pro-
poſuerunt. Deinde Cardinalis Radzeuilius
ſeoriſim cum Regina Sponſa de varijs rebus
ſermonem habuit. Quarto ſub veſperem in-
ter quartam & quintam horam, in Auguſti-
nenſium Baſilicam, Palatio proximam itum
eſt; vbi poſt veſpertinas horas, Episco-
pus

Anno
1592.

4 Moſj.

pus Viennensis disertissimam habuit idio-
 mate Latino orationem: postquam præce-
 dentibus sponsionis verbis, seu ipsis sponsa-
 lijs, dextera data est. Ambo Archiduces, Er-
 nestus & Matthias, Cæsaris fratres, paronym
 phi, & sponsæ ductores fuerunt. Deinde Le-
 gatus Radzeuilius Sponsæ digito annulum
 induit, & matrimonium confirmauit. Tan-
 dem è templo in Palatium, hora circiter 7.
 reuersi sunt. Erat in atrio siue cœnaculo mē-
 sa splendidissimè instructa: hora cœnæ dis-
 cumbitur. Primum locum occupat Cardina-
 lis: ceteri omnes ordine Serenissimi Archi-
 duces, Polonia Legati duo, Sponsa Regia,
 Mater, Lantgrauius Luchtenbergius cum
 coniuge accubuerunt. Sed & alijs in diuer-
 sis conclauibus pro Principibus, Nobilibus-
 que, pro Gynicæo & Polonis aliæ mensæ
 24. positæ fuerunt. Hora porrò duodecima
 mensis sublatis ad choreas itum est, vbi tanta
 Nobilium vtriusque sexus multitudo fuit,
 vt sæpe triginta paria simul saltauerint. Pro-
 tractæ sunt choreæ ad horam circiter secun-
 dam. Inde omnes cubitum discesserunt. V-
 nus ex Legatis cataphractus, pro more Prin-
 cipum & Regum, à latere Sponsæ in eodem
 lecto collocatur. Postridie, q̄ dies erat Maij
 quintus, Legatus Sponsæ sui Regis nomine
 torquem, cum dependente gemma pretio-
 lissima

Anno

1592.

*Matrimonij
cōfirmatio.**Conuuiuium.**Accubitus.*

Anno
1592.

fissima. cimelium ducentis millibus florenorū æstimatis, donauit. Omnibus. rite, magnificeq; peractis, Legati Spôsam secum in Poloniam abduxerunt.

4. Maij.

*Nauarræ
pugnandi oc-
casione qua-
runt.*

Pridie, quo hæc fiunt in Austria, Nauarræ iterum suas copias in Confœderatos ducit. Omnem enim occasionem quærebat, vt cum hoste de rerum summa decertare posset. Videbat enim res suas quotidie deteriores fieri: multos milites fugere, multos, eò quòd stipendia non soluerentur, murmurare, & iussa sua detrectare. Erat enim in castris illius non tantum pecuniæ, sed & comædatus summa penuria. Facile itaque animaduertit, se exercitum diu alere nõ posse: ideo quæ satius esse, a leam belli honestè experiri, quàm postea turpiter ab armis recedere arbitratus est. In exercitu Parmensis, etsi omnium rerum erat caritas & difficultas, suppetebat tamen militibus pecuniæ: ideoq; Parmensis, summam salutem periclitari noluit: sed bello ducendo Nauarræum defatigare & exhaurire maluit. Nauarr. (vt dixi) aliud erat consilium: quare educto castris milite,

*Pugna inter
Parmensē et
Nauarræū.*

Parmensē ad pugnam prouocauit. Parmensis etsi debilis, lectica tamen se in planiciem deduci iubet: suos in ordinem redigit, acie instruit, & ad fortiter pugnandū suos hortatur. Ad arma conclamatur, concurritur, fit
atrox

Anno
1592.

atrox prælium; sed dubia victoria. Vtrinque desiderati sunt multi, inter Cōfœderatos captus filius Dynastæ de Chastre, & Vicarij Cœturionis Cousinij interceptus. Insequenti die tam copiosa & importuna cælitus decidit pluuia, vt nihil expediri potuerit. Postridie, qui dies erat Iouis, cælo paululū sereniori Nauarr. castra mouet, sese longius discedere velle simulat: iter autē versus Portū gratiæ instituit, quasi Cōfœderatorū exercitum à comatu vellet intercludere. Ceterū non longius, quā ad iactū vnus balistæ à castris hostiū recessit. Parmensis equo insidens exercitū suū lustrabat, in armis detinebat, & ne qua parte periclitaretur, diligēter cavit; 8. vel 9. continuis horis in armis obequitans. Nauarræus vallū hostium tentabat; illi excurrētes Nauarræum à vallo repellebant: velitatū est initio, post iterum ad iustum prælium incaltescentib. animis ventum est. Hic Parmensis equus sclopi ictu fauciatus est. Scipio quidā casus, Comes Horatius & Hannibal Bentivolus vulnerati: victoria tandem in Cōfœderatos translata, Nauarræi multa suorum cede & sāguine in castra sua reiecti sūt. Quid multis? vterque exercitus perpetuò in armis erat, singulis momentis decertatū & velitatum est, tanta cum contentione, vt vno impetu subinde debellatum fore putasses.

Et quam

Anno
1592.

422 MERCVRII GALLOBELGICI
Et quamuis nunc hi, nūc illi, de victoria glori-
entur, tamen si omni affectu exuto rem pe-
nitius inspexeris, candideque iudicaueris,
ancipitem ubiq; victoriam dices, nisi quod
Parmensis ad quod venerat, id perfecerit,
Rhotomagumque obsidione liberauerit.
Qua in re tanto maiorem meretur gloriam,
quanto eius exercitus exercitui Nauarræ
numero fuit inferior. Quid hic ais tu, quis-
quis es, Tolmere? Quot millia Rex in hac
obsidione habuit? recita quæso ex sesquipe-
dali tuo illo carmine:

— rapit agmina ad urbem

Ioann. B. C.
Med in pa-
negri sup
de Henrici
Borbonij ad
Regnū Fran-
cie assump-
tione.

Omnia Rhotomagum, & premit obsidione rebelles
Quinquaginta hominum armatorum millibus. —
Quanto exercitu restitit his tātis copijs Par-
mensis? dic fodes:

— veni Fernesus, milliaq; octo

Vix armatorum potuit conquirere. Gentes
Militiam vsq; adeo occupant horrere Dynasta
Hesperij iunxere suas quoq; fœdera falso
Sancta vocata manus, & vix tersena virorum
Millia conficiunt.

Videsne, Tolmere quantam ignominia no-
tam inuris tuis Calvinianis? ignauos esse &
imbelles necessum est, qui cum tanto nume-
ro essent, tam paucos impedire non potue-
runt, quo minus urbem septē continuis mē-
sibus, tantis expensis, tot fortissimorum vi-
rorum

torum funeribus obsessam liberarent, & ab Anno
 hostiū vi saluam conseruarent. At multorū 1592.
 sanguine & vulneribus ea Conscēderatis cō-
 stitit victoria. Constet; dum summa rei sal-
 ua sit. Sine cæde namq; & sanguine non sem-
 per cōceditur victoria. Neque mors eorum,
 qui occubuerunt, inulta iacet: Testantur
 hoc pugnae in Bohimôt & luetot, in Sanct.
 Vendrille & lumeges, vbi per hos dies quā-
 ta inter Nauarræos strages edita sit, nemo
 facilè dixerit.

Tantum profuit vnda

*Lustralis, qua ter turmas circumtulit omnes
 Spargens rore sacro Christi ille Vicarius, istud
 Et valuere cruces dextra saepe ingeminata, &
 Dy (bona verba precor) Cereali è farre creati,
 Gestati circum turmas, auideq; vorati.*

Blasphemum os, monstrum in vltimas ter-
 ras exportandum; quid Christo & Sacramē-
 tis illius cum tuis nugis? Quàm religiosè,
 quàm sanctè, quàm reuerenter sanctissimi
 Ecclesiæ patres de tremendo hoc & augu-
 stissimo Sacramento locuti, eorum testan-
 tur monumenta: quæ vtinā tibi non minus,
 quā Hippocratis Aphorismi essent familia-
 ria. Modestius sanè loquereris, & scriberes.

Conscēderati cū urbem Caudebecanā Rhotomagē
 firmo satis præsidio munijsent, Mœnioq; firmo præsi-
 cū duob. Heluetiorum millibus, & aliquot dio munitur.
 equi.

Anno
1592.

424 MERCVRII GALLOBELGICI
equitum turmis Rhotomagi custodiam de
mandassent, Sequanam nauali ponte iun-
xerunt; per quem comeatus in castra eo-
rum inferebatur. Nauarræus namque reli-
cto *Pont Larche*, Coudebecam exercitum
transfulerat, vt annonam hostibus interclu-
deret. Chimæus Princeps suam stationem,
cum alijs aliquot equitibus habebat in Ran-
sonio, Normanniæ pago, vt hostium istic
excursionem distineret. Erat autem inter eos
ordo quidam perturbatus, & excubiæ neg-
ligenter agebantur. Non latebat id hostem:
decimo igitur Maij Bironius, Philippus
Nassouius, Claremontius, Lanous, & alij,
summo diluculo pagum aggrediuntur & oc-
cupant. Confœderati inopinato periculo
territi, sese in fugam coniecerunt, omniaq;
impedimenta sua hosti diripienda relique-
runt. In fuga nonnulli sunt cæsi, aliquot cæ-
pti: præda inuenta est ingens; supellex etiã
argentea (vt ferebatur) Principis Chimæi,
& equorum non paruus numerus, quos ses-
sore istic inuiti reliquerant, eo quòd tem-
pus conscendendi nõ haberent. Nauarræus
exercitum suum Iuetotium remisit, ipse sub-
secutus in pago diuersabatur. Pagus autem
3. milliaribus à castro Iuetotio, duobus à
Caudebeka, & vno à Sequana distabat. Id
autem eo consilio fecit, tũ vt prohiberet, ne
comea-

Victoria Na-
uarræorum.

comeatus hosti è Portu grãtię aduehere-
 tur; tum etiã, vt Killeboefiũ, si hostis obside
 re vellet, posset defendere. Sed & Dominũ
 de Fay Killeboefium misit, qui oppidũ no-
 cte dieq; munire non destitit. Classis quoq;
 Hollandica, duabus inter Caudebekam leu-
 cis in anchoris stabat, sæpe cũ Confœdera-
 torũ classe dimicans. Parmensis vidēs quod
 istis in partibus, propter pabuli, quã labora-
 bant equi, penuriam, nihil amplius commo-
 di præstare poterat, consulto se facturũ pu-
 tauit, si castra mutaret, exercitumq; in aliã
 prouinciã fertiliorem traduceret. Maiore
 itaq; comeatus partem, machinas quoque
 precipuas, apparatusque bellicũ Caudebeka
 Rhotomagum transportari iussit. Deinde
 peditatum, equitatumq; omnẽ, & aliquot
 machinas bellicas, per naualem pontem in
 Sequana stratum, præmisit. Ipse relicto Rho-
 tomagi Mœnio cũ 2000. Heluetijs, 1000.
 Gallis, & aliquot equitum cohortibus, 12.
 Maij subsecutus est, & per Carnutes Lute-
 tiã versũs agmen duxit, vt militem labori-
 bus & miserijs exhaustũ, refocillaret; pecu-
 niamq; colligeret, vnde stipendia exercitui
 darentur. Iam enim allatæ erant litteræ, Ge-
 nuam naues Regias cum duabus ducatorũ
 myriadibus appulisse. Nauarræus cũ ho-
 stis abitum intellexisset, ocyus cum toto

*Parmensis
 Rhotomago
 Lutesiam
 reuertitur.*

Anno
1592.

*Sunt qui hic
facta esse nar-
rant, que su-
pra de inter-
ceptis Chi-
mai impedi-
mentis dixi-
mus.*

*Nauarræus
Caudebekã
recuperat.*

exercitu aduolat, sperans se exercitus hosti-
lis tergum posse carpere, & à traiectu inter-
cludere. sed antequam ad ripam venit, om-
nes copiæ transierant. Reuersus itaque cum
suis Coudebekam obsedit. Erant in oppi-
do 250 Hispani, 50. Galli, quos VValones
vocant, & 200. Franci, qui oppidũ diu con-
seruare, & tueri potuissent: sed quia mādātũ
aliud habuerunt, nulla vi expectata, se, oppi-
dumq; Nauarr. dediderunt, & cũ impedimẽ-
tis armisq; suis dimissi, Rhotomagum pro-
fecti sunt. Nauarr. verò recuperata Caude-
beka, Diepã se cõtulit, vt suus quoque miles
paulisper respiraret; donec noua subsidia, q̃
ex Anglia & Hollan. expectabat, appellerẽt.
Rhotomagenses à diuturna illa & arẽta obfi-
dione liberati nunc securi viuebant, vt qui-
bus omnia, quæ erant necessaria, abundẽ
suppetebant, & quotidie plura aduehebantur.

*Legatus Cæ-
sareus infe-
ro pacis ne-
gotio reuer-
tiur.*

Per id tempus Baro de Rhede Legatus Cæ-
sareus ex Hollan. in Germaniã reuersus est.
Cũ enim aliquot septimanis, ne dicam mēsi-
bus, in Haga Comitibus cõstitisset, & quotidie
vt legationis suę causã, pponeret oportuni-
tatẽ quæsiuisset, responsum illi tandẽ est, sta-
tum Reipub. tranquillũ esse, nõ expedire, vt
spe instabilis & nõ duraturę pacis perturbe-
tur. Muneribus deinde donatum Rhetium

(quæ

(quæ tamen illum renuisse quidam aiunt) Anno
dimiserunt.

1592.

Vicesimo quarto Maij Dux Ioieusius insigni stratagemate Hugonottas in Albigenensibus elusit. Lautrechium vrbs est, quæ aduersus omnes Hugonottarum vires semper à Catholicis fortissimè fuit defensa. Hanc Ducis Ioieusij consilio quidam mciues, ad id subornati, Nauar. se traditurum receperunt. Gubernator vrbs Castrensis clam 1500. sclopentarios & ducetos quinquaginta equites, cum summa celeritate colligit, & 24. Maij, qui dies erat Dominicus, profunda nocte Lautrechium misit. Ioieusius aliquot copias in urbem miserat: ipse cum 100. equitibus & legione peditum vna ante urbem in insidijs delituit. Cumq; hostis inter urbem & suas copias medius cõsisteret, expectans donec aperirentur porte, cõsurgit ex insidijs Ioieusius, classis cum canitur, erumpunt qui in vrbe erant. Hostis & à fronte & à tergo cæditur, cadunt sexcenti & 200. capiuntur. Inter hos fuit Dominus de Violet, Gõdinius archistrategus. Mõtmorãcio nequaquam inferior: & alij plures ex Hugonottis Nobiles. Inter mortuos verò agnitus est Dominus de Tanusio, nobilis istius provincie prædator. Alij trecenti sub ducibus Poilrasio & Potalio fuga salutem quæsiuerunt, & in arcem de la Trappe, non pro-

24. Maij.
Insignis victoria Ioieusij ad Lautrechium.

428 MERCVRII GALLOBELGICI
cul à Lautrechio se receperunt. Ioieusius cō-
festim arcem obsedit, Albigio tormenta &
apparatum bellicū aduehi præcipit, vt oppu-
gnaret: omnes vias & modos quesuit, patriā
hanc à sceleratissimis prædonib. liberādi. A-
lij fuga elapsi sunt. Significauit hāc victoriā
Ioieusius fratri suo Cardinali. Castrenses
cum Lautrecesijs de deditioe paciscentes,
obsides aliquot petierunt. Fuerunt extem-
plō politici quidam, & qui à Nauarræi par-
tibus stabant, qui se vltro obsides offerebāt.
Hos cū se deceptos vidisset Castrēses, tru-
cidarunt, atque ita Lautrecesij & foris & in-
tus ab hostib. liberati sunt. Paucos post dies
Ioieusius mœnia castri *de La Trappe* disturba-
ri iussit, sed qui in eo erant, post triginta ic-
tus arbitrio Ducis se dediderunt. Occisi & re-
perti sunt per hos dies (vt scribit Ioieusius)
plus quàm mille, & in fossis quotidie plures
ex hostibus inueniebantur. Dux præfecto-
rum, & præcipuorum capitum, tam capti-
uorum, quàm occisorum numerum subdu-
xit, & nomina eorum annotauit.

Anno
1592.

*La Trappe
deditur Io-
ieusio.*

Qui occisi.

Inter mortuos reperti sunt Dominus Ta-
mezius; Domini de Laut, de la Combe Ma-
rescallus, & Lestolleus. Homerus quoq; Ra-
stellius, Rauauelius, Bertrandus, Ionas, Au-
gerius, Centuriones: Dominus Villeglius,
Ierconius, Deluannus, & Cambonius iuni-
or, cum

or, cum centum alijs equitibus, inter quos **Anno**
 multi non infimi nominis erant, qui agnos- **1592.**
 ci non potuerunt, & sexcenti milites, qui eo
 ipso loco trucidati sunt. Dominus Bieusius,
 Gondinius ductor exercitus, Ribatius, Do-
 rosalius, Iacobus *de Lucques*, equitum leuis ar-
 maturæ Magister, Lupus Oppidi la Noga-
 redæ Gubernator, Niger Labrossius, & Les-
 pinafius Centuriones. Capti sunt Barrius, *Qui capti.*
 Portalius, Pebroixius, Grancyrolzius, Pigo-
 lasius, Gondinius *de Vzez*, Pebrasius, Barret-
 tus, Adenechius, Seguisius, Astæus, alijsque
 præfecti Nobiles, & 350. milites gregarij.

Illustrissimus Princeps Ioannes Comes à
 Manderscheit, Episcopus Argentinensis, ini-
 tio mensis huius, postquã multos annos Ec-
 clesiam hanc summa cum laude rexisset, pla-
 cidè in Christo obdormiuit. Capitulũ Ca-
 thedralis Ecclesiæ in duas factiones erat di-
 uisum. Quidam enim Trucksesij, aliorumq;
 Canonicoꝝ, qui à Pontifice excõmmuni-
 cati erant, partes iam ab annis plus minus 7.
 aut 8. secuti erant. Alij Catholici cū excom-
 municatis cõmunicare noluerunt, sed cum
 Episcopo suo Pontificis sententiæ parebant.
 Hinc magnæ inter eos contentiones, tumul-
 tusq; exorta sunt. A partibus excommunica-
 torum seu Protestantium stabat quoq; vr-
 bis Magistratus. Quæ hinc incõmoda secu-
 ta sunt,

*Episcopus
 Argentinens-
 is moritur
 1. Maij.*

430 MERCVRII GALLOBELGICI
ta sunt, non est nostri instituti commemora-
re. Defuncto itaq; Episcopo, Canonici Pro-
testantes cum consilio Magistratus diem cõ-
stituerunt, quo nouum Episcopum elige-
rēt. Decanus & Canonorum primarij par-
tes Catholicorum sequebantur, & ad Taber-
nas (vulgo Zaberē) cõueniant, ibiq; decre-
tum est, tutũ non esse in hostili ciuitate ele-
ctionē fieri. Ex præcedentiũ namq; annorũ
iniurijs Magistratus & in se, & in Ecclesiam
affectum ignorare nõ poterant. Aderat iam
dies electionis, consultũ non erat, ex suo cor-
pore Episcop. eligere. Oportebat enim Epif-
copũ esse potentē, & opulentum, qui aduer-
sarijs posset resistere. Tales cum in Protestã-
tiũ Canonorum numero nõ inueniretur,
aliunde postulandus erat. Collatis itaque
consilij loannem Georgium, Marchionem
Brandenburgensem Administratorem Dice-
cesis postularũt. Subscribit postulationi Ma-
gistratus: certis tamē (vt aiunt) conditionib.

Anno
1592.
Electio Pro-
testantium.

Brandebur-
gensis eligi-
tur Episco-
pus.

Kochersberg
capitur.

Dacksteinũ

mittit, quę Dicecesin Administratori vi &
armis subijciat. Ab arce Kochersberg. sump-
tum est belli initium: illã obsederũt, oppug-
narũt, & deditioe ceperunt: Gubernatorē,
etsi non minus illi, quã gregario militi pu-
blica fides erat promissa, contra fidē datam
capite truncarunt. Deinde Dacksteinium oc-
cuparunt,

Anno
1592.

cuparunt, & reliqua oppida & arces Diœce-
leos sibi dedi postularunt; neq; multũ abe-
rat, quin præfidiarij metu consternati, om-
nia hosti tradidissēt. Canonici Catholici tã-
tam iniuriã admirati nequid Diœcesis de-
trimenti caperet, sibi vigilandum esse arbi-
trati, nouæ electioni 9. Iun. diẽ cõstituerunt.

Steenvvica, alij Steenvvichium vocant, *Historia Steenuuicem*
exiguum oppidum est in dominio Trãlisa *sis obsidionis*
laniã, vno circiter à brachio Oceani, quod
Zuderzee vocãt, milliari situm. Ab vna par-
te in collem assurgit, ab altera suburbanus
ager palustris est, è quo cespites, Vulcani
nutrimenta, eruuntur. Quã itur in Frisiam
septem habet siluas, solumq; inter ipsas fru-
menti ferax est. Oppidum hoc Carolus Gel-
riã Dux, anno 1522. per Vicarium suũ ge-
neralem Michaelẽ à Pomerẽ obsederat.
sed à ciuibus tam fortiter defensum est, vt
Michaël maioris tormenti globo prostra-
tus, & obsidio soluta sit. Idem oppidum Rẽ-
neburgius Comes, iussu Ducis Parmensis,
anno 1580. diuturna obsidione pressit: sed
ab Ordinib. cõfœderatis liberatum est. Po-
stea verò Ioannes Baptista Taxius quodam
stratagemate cepit, & Regi suo recupera-
uit. Rex firmo imposito præsidio, locũ mu-
niuit, & omnib. vicinis hostium agris tribu-
ta imperauit. Neq; his contenti præfidiarij,

Anno
1592.

totam Frisiam occidentalem, totamq; Transisalaniem excursionibus, & depopulationibus suis habebant infestam. Quare Frisij & Transisalani sepe, & quidem impensè Ordinibus instabant, vt oppidum hoc obsiderent. Anno superiori recuperata Dauëtria, consilium Ordinum erat, huc exercitum ducere, & Steen vvicam suæ potestatis facere. At mutatum est id institutum, & fortè aduentu Parmensis in Bataviam impeditum. Hoc anno, cum nulla hostium subsidia speranda videbantur, quod diu deliberatum erat, semel tentadum arbitrati sunt. Comes itaque Mauritius in Hollandia & Zelandia, VVilhelmus verò Nassouius in Frisia omnes copias, quas habebant, relicto in vrbib. vix necessario præsidio, contraxerunt; omnem apparatus bellicum, quem semper habent Ordines instructissimum, & in omnè euentum paratum, cum comeatu necessario nauibus imposuerunt, ventumque secundum captantes, soluerunt, & 28. Maij, ipso Venerabilis Sacramenti festo, Steen vvicam venerunt, oppidumque omnibus quas habebant copijs cinxerunt. Erat in oppido præsidium sedecim signorum lectissimorum, ex varijs legionibus militum; inter quos aliquot ex ijs, qui Montes S. Geertrudis Parmensi, aut potius Regi reddiderant:

21. Maij.

Anno
1592.

rant: quidam etiam, qui Dauentria capta se Regi integro anno non militaturos promiserant. Horum Centuriones, & in primis oppidi Gubernator Antonius Coqellius, cū viderent arcta obsidione se pressum iri, milites conuocarunt; propositoque sacramento, illi militibus, & milites illis iurarunt, oppidum se defensuros: nullam ne in extremo periculo deditiois mentionem facturos, & vitam fortunasque omnes pro Rege, cui sacramento erant obligati, & quorum liberalitate hactenus vixerant, periclitaturos: potius pugnando se morituros, quàm urbem dedituros.

Dicto hoc sacramento, vnusquisque ad arma profiliit. Hostis primo die castra metatus est in Hauelt. Postridie vniuersas copias suas, ea parte, qua Ommam itur ostentauit. Erant pedites numero circiter 4500. sub 50. signis distributi. Coquorum, lixarū, impedimētorum, & eorum, qui comeatum aduehebant, ingens erat multitudo.

*Quid prima
obsiduo ho-
stis egerit.*

Tertio die hostis vicinum emissarium occupauit, & equitatus sub urbem transiens in proximum pagum Giethornium se recepit, ibidemque castra sua posuit. Erant autē turmæ duodecim. Quarto obsidionis die aliquot signa peditum, viam, qua itur in siluas, præoccuparunt; & sequenti die portæ

S.Spi.

Anno
1592.

S. Spiritus, & orientali cœperunt appropinquare, easq; postridie continua fossa, gerris munita, iunxerunt. Septimo deinde easdem fossas etiam ad portam p̄hilem, quam Valportz incolæ nominant, perduxerunt. Tandem octauo die 24. vel vt alij, plures machinas bellicas attraxerunt, quibus muros disturbarent. Oppidani sepe erumpentes, cum hostibus dimicarunt, & multos trucidarūt, vulnerarunt, & captiuos in urbem adduxerunt. Hosti, toto hoc octiduo neminem ex oppidanis strauerunt, neminem ceperunt, sed quosdam leuiter vulnerarunt.

4. Iunij.

Quarto Iunij Præsidarij Steenvicens. erumpentes in hostium castra, magnas strages ediderunt, multos Anglos & multos ex Olthonij copijs trucidarunt. Quinque captiuos secum in urbem adduxerunt, inter quos Anglus quidā, quē paulo post laqueo strangulatum è mœnibus suspenderunt. Deinde oppidani tria maiora tormenta in turri locarunt, & ex ijs lapides ferreasque catenas, in hostium castra eiaculari, multos strauerunt, plures vulnerarunt. Fama erat in vrbe tantum septem tormenta fuisse.

6. Iunij.

Steenwica
oppugnatur.

Sexto Iunij omnibus iam præparatis, summo diluculo cœpit Mauritius muros verberare, tanta machinarum frequentia, tantoque impetu, vt terra per spacium millepassuum tremere, & tonitrua ad 7. millia audirētur.

Anno
1592.

Toto die tanta violentia cōtinuata est, numeratiq̄ue sunt eo die plus quàm 7. ictuum millia. Multi globi vi pulueris per muros & domus perrumpentes in castra Comitis Vuilhelmi delati, quosdā ex illius militibus interimerunt, quosdā vulnerarunt, adeo vt tandem ne socios perdere vellēt, cessare debuerint. Postquā tanta globorum frequentia tota die in urbem debacchatum esset, oppidani hostiū vim illudentes, scopis puluerem detergūt, mœnia in opprobrium & ignominia hostium verrunt, multaq; conuitia factis adiiciunt. Aderat iam 9. Iunij dies, electioni Argentinens. Episc. status. Conueniunt Decanus & Capitulares Canonici Catholicici ad Tabernas, vbi Episcoporū aula perpetuò fere haberi cōsuevit, & post inuocatum Spiritum S. ad electionem progressi sunt. Iniris suffragijs vnanimi omnium consensu Illustrissimum Ducem Lotharingæ Carolum Calabria, Barri & Gelriæ Ducē, Episcopum Metensem elegerunt. Qui cū electus esset, dignitatemq̄ue oblatam acceptasset, in possessionem missus, postridie Magistratui Argentoraten. scribit: Sibi significatum esse, quasdam arces & oppida oppugnata quoque & occupata esse. Nullam huius iniuriæ occasionem, nec se, nec con-

*Electio Ep̄-
scopi Argen-
toratensis
Catholici.*

*10. Iunij.
Lotharing⁹
scribit Ar-
gentoratens.
Magistrat.*

fratres

Anno
1592.

fratres suos Magistratui dedisse: sed summam semper inter Argentoratenses & Lotharingos familiaritatem, vicinitatisq; necessitudinem fuisse. Mirari itaque sese, Magistratum temerario bello, in Sacro Romano Imperio toties interdicto, Diœcesin suã diuexare. Petere itaq; sese, vt ab hoc inexcusabili suo proposito abstineant; milites suos ex oppidis & castris ad Diœcesin suã spectantibus reuocet; eadẽ castra & oppida sine vlla mora sibi restituat, & à proposito suo breui resiliat. Quod nisi faciat, opem Dei, amicorũ, & Principũ se implorare debere: vt vis vi repellatur, ipsiq; Argentinenses, & pleriq; alij re ipsa deprehendant, sibi omnino decretum esse, Diœceseos huius curã suscipere, & in eius administratione perseuerare velle.

Responsio senatus ad litteras Episcopi. Misit has litteras Episcopus per tubicinẽ suum, iussitq; ei, absque responso non rediret. Magistratus acceptis litteris, lectisq; respondet; se induci non posse, vt credat, hactenus quicquã à Senatu actum in laudabilis & antiquę domus Lotharingicę præiudicium, cur fœdifragi, & perturbatores pacis vocari debeant. Præsertim cùm nihil cupiant, nisi pacẽ cū Lotharingis colere, & maiorum suorum vestigijs insistere. Suam Celatitudinem non ignorare, quanto candore, fide -

Anno
1592.

fidelitate, & integritate cū aliās, tum maximè in bello Nafienfi, aduerfus Carolū Pugnacem Burgundū Argentoratenses Lotharingis opem tulerunt, auxiliares copias, omniaque necessaria ipsis administrantes.

Quantum ad nouam hanc electionem pertinet; Scire Suam Celsitudinem, iam ante aliquot secula vſitatum esse, vt quotiescunq; ad nouam electionem procedendum est, electores non alio in loco, quàm in vrbe Argentorati conueniant. Nec posse aliquē ad possessionem admitti, nisi in eadem vrbe, consētiēte Senatu à Capitulo receptus sit. Id cum Canonum præscripto conuenire, qui nullū ad dignitatem Episcopalem admittunt, nisi qui eorūdem consensu electus est. Nefas esse sine illo consensu velle aliquem inuitis obtrudere. Præterea ante hominum memoriā conuenta inter Capitulum & ciuitatem pacta esse, quibus conditionibus & legibus Episcopus sit eligendus: ijs statutum esse, Episcopum & diplomate suo, & iureiurādo promittere debere, se omnia priuilegia, immunitates & constitutiones istius ciuitatis facta tecta conseruaturum. Post mortem itaque sancti recordationis Episcopi Ioannis, Capitulares Argentorati cōgregatos diem statuisse, quo electio (præscio & consentiente Senatu) fieret. Eam itaque factam esse die Sab-

Anno
1592.

478 MERCVRII GALLOBELGICI
Sabbathi, qui fuit 20. Maij, secundum sty-
lum antiquum, & ignorante Senatu Suam
Celsitudinem membrum, multo minus ca-
put istius Capituli nominatum esse, Reue-
rendissimum, Illustrissimumq; principem
ac Dominum, D. Ioannē Georgium, Mar-
chionem Brandenburgensem, Borussiae,
Stettini, Pomeraniae, Cassubiae Ducem po-
stulatum, vt administrator Dioceseos sit.
Eum dignitatem hanc cum consensu patris
acceptasse, Magistratui per omnia satisfacif-
se, & si opus sit amplius se obstringere prom-
ptum esse. Has ob causas, tum etiam quia ce-
lebris illa Domus Brandenburgica membrū
est Sacri Imperij, omnino consentaneū esse
rationi, vt ipsi Brandeburgenses hac vice pro
capite Dioceseos agnoscant: Suam itaq; cel-
situdinem facillē posse intelligere, sine leui-
tatis & perfidiae nota, se ab hoc, qui electus,
qui proclamatus est, cui iuramentum pre-
stiterunt, deficere non posse. Orant itaq; se
excusatos habeat, minari subditos desi-
nat. Perpendat etiam paucos illos, qui se ab Illu-
stri Capitulo sine vlla causa legitima sepa-
rârunt, & contra decreta Capituli in loco
non debito nouam electionem instituerūt,
non esse eius auctoritatis, vel potentiae, vt
laudabili familiae Brandenburgicae suis vi-
ribus resistent: vel incommoda etiam nunc
Dio-

Dicecesi illata resarciant, multò minus eos **Anno**
 esse, à quib. aliquid solatij expectare in hoc **1592.**
 negotio Lotharingus debeat.

Quod si itaque Sua Celsitudo ipforù pre
 cibus acquiescat, & Dicecesin in antiqua sua
 pace & tranquillitate relinquat, fore id ad
 maiorem gloriam & existimationem, tum
 suam, tum etiam totius Domus Lotharin-
 giæ, subditorumq; suorum vtilitaté. Quòd
 si hæ preces impetrare non possint, quò mi-
 nus vis & iniuria ab illorum capitibus repel-
 latur, se Deo rem cõmittere, & optimis qui-
 buscunque poterunt modis se vxores & li-
 beros tueri debere: cùm alioquin nihil præ-
 ter amicitia cum familia Lotharingica con-
 seruationem cupiant.

Pridie quàm hæc ad Lotharingum seri- *Stein vica*
 beret Senatus Argentoratensis, in Belgio *prodicione*
 quidam ex Nassouiano exercitu ductor, in *sentatur.*
 oppidum Steen vichianum trãsfugit; simu-
 lans se ab hoste ad Regem deficere velle. Ad-
 missus Gubernatori persuadere conabatur,
 vt erumpens cum suis in hostium castra im-
 pressionem faceret, se locum ei monstratu-
 rum promittens, vbi quàm maximè infirma
 sint, & negligenter custodiantur. Tandem
 proditor hic à Domino VVaterdijkio agni-
 tus, comprehensus, & ad quæstionem abre-
 ptus est. Fatetur hic scelus suum, & post con-
 fessionem

Anno
1592.

440 MERCVRII GALLOBELGICI
fessionē à mola, quæ in vallo erat extructa,
in conspectu hostium suspenditur. Consi-
lium Nassouiorum erat, hoc modo præsi-
diarios elicere, & ex insidijs erumpētes tru-
cidare. Deinde corona oppidum inuadere,
& summa contentione expugnare. Sunt quī
existimāt operam illius conductam esse, vt
puteos veneno inficeret; alij, vt iniecto di-
uersis locis igne urbem incenderet.

*Celebris Cō-
fæderatorū
victoria in
Britannia
Duce Mer-
curio.*

Eodem tempore Princeps D' Ascoli Am-
bianum venit, qui urbē tum sua præsentia,
tum etiā lætissimo, quod adferebat, nuncio,
quæ maximè exhilarauit. Dicebat enim Prin-
cipem Parmensem ad oppidum, vulgò *Chasteauthi-
erry* dictum, cum exercitu adhuc consistere;
plurima lætitiæ signa ob singularem, quam
in Britānia ab hostibus Dux Mercurius re-
portarat, victoriam, edidisse. Is enim paucis
ante diebus ope Hispanorum & Gallorum
Principem Contium, & Ombresium, cum
quinque millibus peditum, equitum verò
mille quingentis adortus, paucis exceptis,
qui fuga salutis suę consuluerūt, internecio-
ne occidit, tormenta, signa & vexilla illis
ademit, Craoniumque obsedit. Ingens hæc
erat victoria, non tā ob numerum cæsorū
militum, quàm ob multitudinē Principum
& Nobilium, qui ea in pugna aut cæsi sunt,
aut capti. Inter quos fuit Comes Mombai-
sius è familia de Pohan; Dominus Rochepo-

Nota

tius, cum Duce Antonio; Dominus Piche- Anno
rius Gubernator castris Iuliomagenſis. Prin 1592:
ceps Contius & Ombreſius vulnerati fuga
euaſerunt. Quatuor inſuper oppida idē dux
Mercurius, Britannię Gubernator, recupe-
rauerat, Lauallium, Caſtrum Gyronium,
Guiachum, & Briantium: quotidie verò
Mantium verſus progrediebatur, eo confi-
lio, vt Sablauium quoque obſideat.

Per eoſdem dies & alia multa de victorijs
Confœderatorum in Gallijs ſpangebantur.

Ducem nimirū Sabaudię in Prouincia 2000.

Nauarræorum proſtraſſe; & Lotharingum
350. circiter equites Sedunenſes, & Mauber-

tinios trucidafſe. Huc accedebat, quod con-
ſtans vbique fama erat, Alphoſum de Vergus

cum 12000. peditibus, & 1500. ſequitibus, ex Hi-
panijs per Pyrenæos montes in Biarniã ve-

niſſe. Denique & oppidum Rue à Nauarræo
ad Confœderatos defeciſſe. Hęc omnia ſiue

vera ſint, ſiue falſa, ſpangebãtur tamen, & a-
nimos Catholicorū diuturnis & varijs Na-

uarræi victorijs lapſos erigebant. Sed & hoc
in cōfeſſo eſt, poſt Rhotomagum obſidione

liberatum, fortunã Nauarræi, defectu pecu-
nię, quo bonus Princeps laborabat, militibus

quotidie dilabentibus, ſe inclinare cœpiſſe.

Legatos Polonorum Sponſam Regiam
Vienna ſecum in Poloniam abduxifſe, di-

*Alia Confœ-
deratorum
victoria.*

*Nota ſunt
vera ſunt
falſa.*

Biarniã

*Spoſa Regi
Polonię in
Poloniã ve-
nit.*

Anno
1592.

442 MERCVRII GALLOBELGICI
ximus antea. Cùm autem nuncius ad Re-
gem allatus esset, eam in procinctu esse; ipse
cum tota Nobilitate aulica illi obuiam pro-
cessit, & sub pretiosissima vmbella exce-
pit. Missilia in vulgus promiscuè spargi
præcepit, nummos argenteos, à quorum
vno latere fluctus marini, & iuxta fluctus
ab vtraque parte palmæ, quæ ad inuicem su-
pra mare sese inclinabant, visebantur; cum
inscriptione: *Amor disuncta coniungit*. Ab al-
tero latere in infima parte insignia Domus
Austriacæ, supra hæc à dextris Aquila Impo-
rij, à sinistris Aquila Poloniæ expressa erât:
cum epigraphe; *Post animos sociasse iuuabit*. De-
inde comitantibus decem equitum millibus, à de-
cem virginibus Sponsa introducta est, & vl-
timo tandem Maij nuptiæ simul & Corona-
tio celebrata sunt.

Steen vvicam arcta obsidione pressam, &
6. Iunij muros grauitè, sed frustra, verbe-
ratos diximus. Tentatum est idem, sed mul-
to maiori cum furore 13. huius mensis die,
quo Nassouius mane hora 4. cœpit mœnia
conuellere, nec ante 6. vespertinam cessauit.
Quo temporis spatio quidam 12000. ictus
numeratos asserunt, sed ruinam nullam op-
pugnationi sufficientè sternere potuerunt.
Vt tamen oppidanos terrerèt, quinque acies
instruunt, seseque componunt, quasi mox
in vr-

13. Iunij.
Nassouius i-
terum ad Stee-
n vvicam fulmi-
nat.

in urbem impressionem facturi videretur. Anno
 Sed cum diu in acie stetissent, tandem ab ar- 1592.
 mis recedentes, singuli in suas stationes re-
 uersi sunt. Dura hæc erat Ordinibus obsi-
 dio. & multo sanguine constitit. Scribunt
 enim nonnulli, à die obsidionis vsq; in hunc,
 plures quàm mille centum cæsos, & pluri-
 mos captos, vulneratosque esse.

Episcopus Argentinensis Lotharingus,
 postquam responsum Senatus accepisset, no-
 uis ad eos missis litteris, primò Argentinen-
 ses laudat, quod fœdus & priscam amicitia
 cum Domo Lotharingica seruare, & colere
 cupiant. Sed quod aiunt; Non posse ad Epif-
 copatum quemquã admitti, nisi ab Illustri
 Capitulo Senatus consensu eligatur, osten-
 dit hoc pugnare cum iuribus & legibus tam
 secularibus, quàm Ecclesiasticis. Ex eo facile
 colligi posse, Magistratum potestatem creã-
 di & destituendi Episcopum sibi soli arro-
 gare. Illud autem quàm temerarium sit, ip-
 sos facile posse animaduertere. Optandum
 quidem fuisse, vt electio in vrbe fieri potuis-
 set, & certè facta fuisset, ait, si Magistrat^o Ca-
 pitulum in suo statu, quo ante multa fuit se-
 culari reliquisset, Cæsaresque Maiestatis ad-
 monitionibus & mandatis paruisset; prohi-
 buissetque ne Canonici vi suorum confrat-
 rum ædibus, granarioque pulsi, & fructib.

1000 et 100
 11/2

16. Iunij.
 Litteræ Lo-
 tharingi ad
 Senatū Ar-
 gentinensem

Anno
1592.

444 MERCVRII GALLOBEIGICI
ac prouentibus spoliati, vrbe decedere, & fa-
luti suæ extra urbem consulere coacti fuif-
sent. Cùm itaq; loco cõsueto ob periculum
electionem instituere non licuerit, liberum
fuisse Canonicis eam tutiori & securiori lo-
co facere: nihil hic iuris esse Magistratui. Sed
potius officium Magistratus esse, Cæsaris m̃a-
datis obedire, eos, quorum congregationē
Cæsar vt verum Capitulum agnoscit, & ag-
nosci præcipit, pro veris Capitularibus ag-
noscere, colere, eorū electionē ratā habere;
& ab alijs istis seditiosis abstinere. Quantū
ad pacta & conuēta inter Capitulum & Ma-
gistratum olim facta, se qualia sint scire, nec
ea, si Magistratus officium faciat, infringe-
re aut violare, sed facta testā seruare velle.
Non dubitare se, quod si Illustrissimus Prin-
ceps Brandenburgensis negotij huius qua-
litate, vt ea est, intelligeret, filium suū re-
uocaret, & Magistratus apud ipsum exigua
gratias se inijsse re ipsa deprehenderet,
quod optimum Principē in tantas difficul-
tates coniecero. Quinimo nec Magistratum
se vnquam apud Cæsarem, aliosq; Imperij
Principes pacis amātes purgare posse, quod
contra constitutiones Germaniæ, contra da-
tam Religioni & patriæ fidem, in eos arma
moueat, qui nullam ipsi querelarum vn-
quam præbuerunt occasionem: sed potius
Cæsa-

Cæsaris mandatis cupiunt obedire. Hac Ma-
 gistratus temeritate bello Imperium concu-
 ti, subditos & vicinos in extremas calamita-
 tes adduci eos damni infecti cautionem me-
 ritò posse aliquando ab authoribus postu-
 lare. Tandem hortatur & admonet denuo
 Magistratum, vt ciues & milites suos ex op-
 pidis & munitioni Diceceseos reuocent, ar-
 ma deponant, quietè viuant, nec se Capituli
 negotijs posthac implicent. Quod si hæc ad-
 monitio locum apud ipsos nõ habeat, se mo-
 dum viamq; inuenturũ, quib. seditiosis illo-
 rũ armis occurrat, eosq; in ordinẽ redigat.

Ad hæc Senatus Se viuente adhuc Epif-
 copo Ioanne quorundam susurronum iniu-
 stis criminationibus in suspiciõne inobedi-
 tiæ tam apud Cæs. Maie. quàm apud Episco-
 pũ venisse. Huiusmodi susurrones & calum-
 niatores adhuc viuere, qui Sux Celsitudini
 & mentẽ & scriptũ suum perperam interpre-
 tantur: ideoq; vltro citroq; multa scribere
 sibi non minus, quàm S. C. tædium adferre.
 Neque se ad omnia respondere decreuisse.
 Quòd enim suæ littere iniquũ interpretem
 habuerint, ex eo facilè intelligi posse; quod
 Sux Celsitudini persuadetur, arces & oppi-
 da Diceceseos authoritate & mandato Sena-
 tus occupata esse: ideoque Senatum in Re-
 ligionis & Reip. pacem grauitè deliquisse.

*Responsura
Senatus.*

Anno
1592.

446 MERCVRII GALLOBELGICI
Senatum quidem post obitum Ioānis Epif-
copi à diuersis admonitum, sibi, suisque à
Lotharingorum excursionibus metueret:
vigilaretque, ne quid Respub. detrimenti ca-
peret, certum armatorum numerum ad defen-
sionem vr̄bis, totiusque territorij sui con-
scripsisse. Ceterum maleuolorum commen-
tum esse, Magistratum alicui Diœceseos sub-
dito molestum fuisse, aut quemq̄ in suam fidẽ
coegisse, tantum abesse vt arces aut munitio-
nes Episcopales suo iussu occupatæ sint. Cõ-
trarium testari posse præfidiarios milites,
qui in ijsdem munitioibus sunt, eos non ig-
norare, cuius autoritate hæc loca occupa-
uerint. Ad id quod Lotharingus scribat, Se-
natum apud Brandenburgensem exilem ini-
turum gratiam, quod filium eius in has dif-
ficultates coniecerit, eumque extemplò fi-
lium reuocaturum, si quis eum sincerè hac
de re informaret, aiunt, Argentinenses; Vel
ex eo quoque facilè colligi Lotharingo res
secus quã sunt narrari, cum Brandenburgẽ-
sis & per litteras, & per Legatos suos filium
suum Senatui commendauerit: sed & à mor-
te Episcopi Nobilem suum consiliarium mi-
sisse, cum mandato, Postulationem nomine
filij acceptaret. Eũdem Legatum ab eo tem-
pore, & etiamnum omnib. negotijs præsen-
tem adesse, Nisi itaque Sua Celsitudo vel Le-
gatum

gatum, vel ipsum Principem aliter instruxerit, frustra oppidorum & arcium restitutionem à se peti. Deinde inuehuntur in deprædationes, tyrannicam & barbaricam insolentiam, latrocinia, stupra & depopulationes, quibus Suxæ Celsitudinis miles patriam omnem miserè diuexat & exagitat. Quod si antiqua societas & amicitia inter Domum Lotharingicam & Argentoratenses sit continuanda, humaniora debere esse negotij huius tractandi initia. Quamdiu hæc tanta barbaries & tyrannis non comprimatur, sperare se, neminem ipsis vitio daturum, si ad defensionem sui, suorumque coniugum & liberorum, modis à Deo & natura permissis, hostilibus istis conatibus occurrant.

Decimo septimo Iunij hora vndecima nocturna Præsidarij Steenvvicenses, numero circiter 500. interutlis super vestimenta induti, iterum erumpentes, hastis, xiphomachæris, cestris, securibus Amazonijs, gladijs & pugionibus armati, hostis vallum superant, & incredibilem stragem faciunt. ducentos occidunt, multos capiunt, plures vulnerant. Inter cæsos fuit Olthouius, eius Vicarius, præfecti istius signi omnes, & plusquam 50. milites gregarij. Ex alijs item signis centuriones & Tribuni militum non pauci quoque desiderati sunt. Ex oppidanis (quod

17. Iunij.
Eruptio Stee
vvicensium.

E e 5 equi-

448 MERCVRII GALLOBELGICI
equidem scitur) nullus, licet exemplar Leo-
uardiæ impressum etiam ex oppidanis ali-
quot desideratos esse innuere videatur. Mau-
ritius sollicitus, quomodo vrbe hac potire-
tur, ne cum ignominia obsidionem soluere
cogeretur, nouum inuentum excogitauit.
Excitauit turrim ligneam altissimam, ita vt
ex ea in omnem vrbis partem prospectus es-
set. Hanc tribus contignationibus distinxit,
& in singulis centum circiter pedites dispo-
suit: ex hac turri prohiberi potuit, ne quis
ciuium aut oppidanorum interdum in plate-
as, nisi cum magno vitæ periculo, prodire
potuerit. Oppidani igitur omnium ædium
parietes perforarunt, vt de vna in aliã ire pos-
sent, ita vt in plateas prodire necesse non
fuerit. Tecta quoque domorum, vt quæ fe-
re straminea erant, deiecerant, ne hostis can-
dentes in illa globos iniiceret.

Anno
1592.

Die Lijm
flang.

Belli Turci
ei initia.

Ardebat iam bellis Gallia, Anglia, Belgi-
um, & pars Germaniæ. Ne quid autem ad
calamitates Christianorum deesset, Amura-
thes à basis (vt diximus) persuasus, nouum
bellum adornabat. Quinquaginta millia ar-
matorum in Croatiam misit, & V Vihitsch
metropolim Croatiae, postq̄ mœnia essent
disturbata, vrbsq; bis oppugnata, deditione
occupauit. Qui enim in vrbe erant, cum iam
pridem obnixè orassent, vt subsidium sibi
mitte-

mitteretur, nec quid impetrarant, urbē quo Anno
 que diutius tueri non possent, certis se con- 1592.
 ditionibus dederunt. Germani milites cū
 suo Centurione, & quicumque vellent vrbe
 exirent, omniaque sua secum auferret. Qui
 mansuri essent, his parceretur, bona sua con-
 seruarent, miles ab omni præda abstineret.
 Sed conditionibus paulo post violatis, bar-
 barico more in ciues Turca desēuijt. Bosnio
 Bassa Germanos qui 400. numero erāt, per
 suos in tutum deduxit. Deinde Carolopo-
 lin Turca exercitum mouit, vt eam quoque
 urbem suo subijciat imperio.

Cardinalis Lotharingus, electus Episco-
 pus Argentinenſis, cū videret Magistratū
 in suo proposito perseuerare, nec ab armis
 recedere velle, instructissimum nouem mil-
 lium equitum & peditum exercitum à patre
 alijsque amicis impetrauit. Quo cum non tā
 tum Tabernas & Moltzheimum ab hostiū
 iniurijs liberauit, sed summa quoque celeri-
 tate Dachsteinium deditione recuperauit.
 Omnes qui in oppido erant saluos, eò quod
 sponte se dederent, dimisit. Inde Kochers-
 bergam contēdit, eamque obſidione cinxit.
 Præſidiarij, quia deditiōem facere non vel-
 lent, vi expugnata arce, omnes, duobus exce-
 ptis, strangulati sunt. Tubicinem post suum
 Argentoratum misit, & à Magistratu seriò
 flagita-

*Lotharin-
 gus ablata
 Ecclesie
 Argentorat.
 recuperat.*

Anno

1592.

Que Lotharingus ab Argenteratensib. postulet.

flagitauit; Primò vt seditiosis Capitularib. vrbe interdiceret: Secundò, Fratrum, aliasque Ecclesiæ Cathedralis ædes, & fructus Diœcesi & Canonicis subtractos restitueret, exercitiumque Catholicæ Religionis in eadē Ecclesia deinceps admitteret: Tertio, incōmoda & damna Diœcesi, Capitulo, & his quorum interest, ea potissimū, quæ causa belli huius data sunt, resarciret. Quod si tria hæc postulata se facturum promitteret, Cardinalē Argenteratensib. quoq; antiqua pacta, priuilegia & immunitates inuiolata conseruaturum. Sin minus, Argenteratenses Lotharingum hostem habituros, qui auxilio Dei hæc sua postulata vi & armis obtineret, Argenteratenses vrbe & territorio vniuerso exueret.

Legatio Cæsaris ad Argenteratenses.

Cæsar defuncto Episcopo Manderfcheitio, patrum suum Ferdinandum, Tirolensem Comitē cōstituerat, qui tempore interregni Diœcesin administraret. Is legatos suos misit, cum mandatis, vt operam dent, ne bellum inter partes exoriatur. Hi cū aduenissent Diœcesin bello ardentem inueniunt: rem armis, non consilio geri. Profecti ergo Moltzheimum ad Cardinalē, eum hortantur, vt arma deponat, militem sacramento soluat, & quæstionem Cæsari decidendam relinquat. Cardinalis dicto audiēs, id se

id se facturum confestim recipit; ea tamen Anno
 conditione, vt & aduersarij id ipsum quoq; 1592.
 faciant, & ius suum sibi integrũ permaneat.
 Huius rei publicum programma scriptum,
 & Cardinalis manu subſignatum est. Legati
 deinde Moltzheimo Argentoratum profe- *Protestantes*
 ſſi, Senatui, Capitularibus, qui in vrbe e- *Argent. ar-*
 rant, atque adeo Brandeburgensi ipsi, quid *ma nolunt*
 à Lotharingo impetrarant exposuerunt: & *deponere.*
 vt ipsi arma similiter ponant, litemque Cæ-
 ſaris arbitrio permittant, hortati sunt. Cæ-
 terum cum nihil statui apud hos potuerit,
 nisi de cõsilio & consensu Marchionis Bran-
 denburgensis patris; dicerentque huius rei
 decisionem nõ ad solum Imperatorem, sed
 ad communes Imperij Ordines pertinere,
 Legati arbitrati sunt amplius cum his disce-
 ptandum non esse. Quare cum protestatio-
 ne discesserunt, & ad Lotharingum reuerſi,
 nihil fructuosum in hoc negotio effici pos-
 se, confessi sunt.

Lotharingus itaque spe hac frustratus, *Lotharingus*
 multis litteris Magistratum ad tranquilli- *fortunam*
 tatem, & armorum depositionem hortatus *suam bello*
 est: quibus omnibus Argentinenses sic re- *persequitur.*
 sponderunt, vt facilè ostenderent, se nun-
 quam inductum iri, vt in electione Lotha-
 ringi cum Capitulo consentiant. Negabant
 tamen constantissimè, bellum suis auspicijs
 vel auxi-

Anno
1592.

452 MERCVRII GALLOBELGICI
vel auxilijs geri. Sed cùm Dachsteinio occu-
pato in oppido repertus sit Centurio Bu-
benhofferus, iam ante multos annos Argen-
toratensibus sacramēto deuinctus, cum mi-
litibus, quos sub imperio suo habebat, qua-
tuor itidem machine bellicę, insignibus vr-
bis Argentoratensis signatę, detectum fuit,
omnia quę hactenus acta erant, milite & ap-
paratu Magistratus acta esse. Lotharingus
igitur cùm videret nullam pacis spem ex-
pectandam esse, bellum profecutus est. Op-
pidum VVassellenheimum, quod Argen-
toratensium subest imperio, deditioe ce-
pit, sibi quę, donec res compositę fuerint,
referuat.

Argentoratenses interim ad omnes Pro-
testantes Principes & Ordines scribunt, o-
pem & auxilium implorantes. At nullus in-
ter eos fuit, qui se huic negotio immiscere
voluit. VVirtenbergensis Dux, & Marchio
Badensis Ernestus Fredericus, publico edi-
cto subditis suis, sub pœna capitis, interdi-
xerunt: sub neutro Electo stipendia facerēt.
Vnus Georgius Fredericus, Margrauius
Brandenburgensis, ducentos equites milit,
qui cognatum suum, à Protestantibus ele-
ctum episcopum, tuerentur, & si commodè
fieri posset, in patriam (vt aiunt) istinc abdu-
cerent. Sed nec ipse pater Ioachimus vllas
copias

copias misit. Certis enim conditionibus Brandenburgensem electum asserunt: Iudæos & Iesuitas omnes Diocesi expelleret, Satrapiæ Beinfeldiæ, quæ Episcopo paret, iurisdictionem perpetua donatione in Argentineses transferret: sedem suam in vrbe constitueret; in rebus alicuius momenti nihil absque consensu Magistratus decerneret. Magistratus vicissim promiserat se Brandenburgensem in tranquillam possessionem Reip. sumptibus missurum; in ea conseruaturum & defensurum esse. Hac de causa parentela Brandenburgensis belli negotium non magnoperè curabat, neque prouincias suas sumptibus immèsis exhaurire volebat. Quare Argentoratenses suis expensis equites peditesque conscribere, & bellum gere-re coacti sunt.

Angliæ Regina denuò classem in Oceanum Hispanicum miserat, vt insulas Atlantici maris occuparet. Sed cùm in classem Hispanicã incidisset, 27. naues amisit, quas Hispani captas secum abduxerunt: tres aut depressæ sunt. Hæc tunc in aula Parmensis fama circumferebatur. Ipse autem Parmensis in Belgium redierat, & ad aquas Spadanas ob aduersam valetudinem properabat. Circa idem tempus Fontanus, Calviniano rum in Gelria Antistes, Classicalem (vt vo-

clasis Anglica cladet.

Parmensis in Belgium redit.

16. Iunij.

cant)

Anno

1592.

Synodus

Arnhemien

sis.

454 MERCVRII GALLOBELGICI
cant) synodum Arnhemix celebrauit: in
qua multæ constitutiones humanæ, non ex
traditionibus patrû, sed ex Alcoranico suo
Catechismo, qui solus in hac synodo allega
tur, excerptæ, propositæ sunt & approbatæ.
O cæca hominum pectora, qui in Papistis
traditiones Patrû ab Ecclesiæ infantia om
nibus à Christianis cultas, & obseruatas re
prehenditis: ipsi vnus Caluini (qui qualis
fuerit Bolsecus, Herennius, & alij eius disci
puli, qui adhuc in viuis sunt, optimè noue
runt) catechismo tam firmiter nitimini, vt
omnem disciplinam vestram ecclesiasticam
non alterius auctoritate, quàm illius pro
bandam aut improbandam censetis. In tota
enim hac synodo nusquam ad sacram Scri
pturam, sed in omnibus articulis ad Cate
chismum recurritur.

Subsidia

Steenwicen

sia céduntur.

Sub finem Iunij Gubernator Frisix non
ignorans Stenvvicenses pulueris tormenta
rij laborare inopia, ducentos quinquagin
ta pedites puluere oneratos misit, tētatum,
si quo modo in oppidum venire possent.
Præmissus est, qui oppidanis nunciaret, ho
rum aduentum: expectarent itaque, & e
ruptionem facerent, vt interea ipsi minori
cum periculo aditum in urbem haberent.
At captus ille, & examinatus, consilium de
texit, missique ex hostibus qui aduenientes
suppe

suppetias expectarent. Ad sunt hora consti-
tuta: sed cælis, captisque circiter ducentis, re-
liqui fuga elapsi sunt. Cùm itaque oppidani
socios suos quotidie cædi, numerum præsi-
diariorum minui, comeatum absumi, appa-
ratum bellicum deficere viderent, nec vlla
subsidia expectarent, oppidum certis condi-
tionibus Mauritio obtulerunt. Sed cùm ille *offertur de-*
Geertrudomontanos pro sua libidine & ar- *ditio.*
bitrio tractâdos postularet, rē infecta dis-
cessum est. Geertrudomôtani namque tu-
multuantes dicebant, conuentum initio fu-
isse, omnibus fortunam fore æqualem: urbē
non dedendam, pugnando occumbendum
potius, quàm vt quis ab hoste stranguletur.

Auctus erat machinarum bellicarum in *cuniculos &*
exercitu Nassouij numerus, & iam 65. tor- *gunt Ordines.*
mentis, duobusque alijs maioribus urbem
verberabant, mœniaque & valla miserè la-
rabant. Tandem etiam tribus in locis cuni-
culos egerunt. Quibus ad perfectionem per-
ductis, tormentarium puluerē subiecerūt.
Quarto tandem Iulij admoto igne, incensis *4. Iulij.*
que cuniculis valla, mœniaque, cum omnib.
qui in ijs erant militibus, & præfectis, distur-
bata, euersaque sunt. ita vt hiatus & ruinæ fa-
cilem hosti in urbem aditum pollicerentur.
Oppidani ingenti hac clade territi, animisq; *Steenwick*
consternati, de communi omnium senten- *deditur.*

Anno
1592.

456 MERCVRIO GALLOBELGICI
tia oppidum, hosti dederunt. Conditio-
nes erant; vexilla & arma omnia deponere-
rent, ijsque victori cederent. impedimenta
omnia secum auferrent; & sex mensibus ad-
uersus Ordines in transrhenanis prouincijs
non militarent. Hoc modo fortissimi & ge-
nerosi milites, post 29000. maiorum tormen-
torum ictus, post trium cuniculorum erup-
tiones, post septem aut octo horrendas vr-
bis oppugnationes, quæ omnia fortiter su-
stinuerant, à suis turpiter deserti, oppidum
inuiti hostibus tradere coacti sunt. Occubu-
ere in hac obsidione ex Regijs Ludouicus
Comes Tsherenbergius, Blödelius & Hef-
selius Centuriones; Vicarius Steinbachij,
Vicarius Caminge; & Signifer Eelstij; Tor-
resius Centurio periculosè vulneratus est.
Ceteri cum omnibus impedimentis suis, om-
nibusque vulneratis & ægris curribus impo-
sitis in Comitatum Benthemensem dedu-
cti sunt. Inde Pedroza Rhenum versus con-
tendit, vt naues procuraret, quibus Rhenu
transportarentur.

4. Iulij.
Occisi qui
sunt in oppi-
do Steen vvi
sese.

Nauarraei
fortuna incli-
natio.

Prudentissimè dictum est à veteribus; For-
tuna cum blanditur tunc vel maximè metu-
endam; Parcius obsequenti fortunæ potius
fidendum esse, quàm vsquequaque fauenti.
transmutat enim incertos honores, nunc mi-
hi, nunc illi benigna: Nulli præstat velox for-
tuna fidem, inquit Horat. Exemplū huius

incertitudinis & fortunæ inconstantie vide Anno
 re est in Rege Nauarræo. Quantis enim ille 1592.
 præcedentibus annis condecoratus est victo
 rijs, quàm feliciter vbique pugnavit, quot
 vrbes, arces & oppida partim deditione, par
 tim vi & virtute sua suo imperio subiecit, di
 ctum est libris præcedentibus. At nunc for
 tuna versa in contrarium, ab omnibus penè
 destitutus, de vrbe in urbem proficiscitur:
 vix vlllo tutus cõsistit loco. Anhalius Prin
 ceps cum omnib. suis Germanis in Germa
 niam reuertitur, Nobilitas Franciæ dilabi
 tur, vrbes aut nutant, aut in potestatem ho
 stium transeunt, hostis in Narbonensi Gal
 lia, in Britannia, in Prouincia, in Delphina
 tu & in Normania multis potitur victorijs,
 vt verissimè dictum sit ab Homero:

Nunc his, nunc illis contingit vincere:

Homer. Iliad. 2.

Communis Mars inq, vicem perimit perimētē.

Etenim Dux Mœnius cum 5000. equitib.

& peditibus in inferiorem Normanniã pro

fectus, Pontmarinum oppidum, vulgo Pon

teau de meer, obsedit, oppugnauit, & expug

nauit: omnesque in armis inuentos trucidauit.

Occubuit hic Templius, & Rebourius

captus Rhotomagū abductus est Inde Mœ

nius Chileboesium mouens, fluuium, vbi

naues Anglorum, & Hollandorum in an

choris stabant, obstruxisse dicitur. Sub idem

*Ponteau de
meer capi
tur a Mœ
nio.*

Anno
1592.

*Nauarræus
sentat Lute-
siam,*

458 MERCVRII GALLOBELGICI
ferè tempus Confœderati Espernoia quæ-
que oppidum ad Mranam fluuium situm,
interceperunt: in quo magnam vini, frumẽ-
ti quæ copiam inuenerunt. Nauarræus ocu-
los suos ab vrbe Parisiensi non deflectebat,
ratus dimidium Regni se habiturum, si ea
potiri posset. Sed cum vi non posset, prodi-
tione tentare decreuit. Inuenit in vrbe, qui
ad hoc scelus operam suam commodare nõ
sunt veriti. Sed vt res occultior esset, nec su-
us aduentus aliquam Parisiensibus suspicio-
nem iniiceret, scribunt nonnulli, eum cor-
pus defuncti, seu interempti Regis vltimi,
Sandionysium honorificè deduci præcepisse,
simulans se exequias illius istic celebrare
velle. Sed proditione detecta, proditores ca-
pti sunt, & Nauarræi consilium optato caru-
it euentu.

*Turcarum
in Croatia
felicis pro-
gressus.*

Turcarum in Croatia exercitus augeba-
tur quotidie: accessit enim ad priores copias
non ita nuper Bassa quidã cum multis arma-
torũ millib. Doctor Petzeni^o, qui multis an-
nis legationes Cæsareas apud Turcas obie-
rat, ad omnes Germaniæ Principes missus
est, vt ab ijs auxilia peteret. Archidux Erne-
stus cum quinque millium exercitu Vien-
na Sauariam, vulgo *Gretz*, Stiria Metropo-
lin contendit: ex Carintia quotidie maiores
copiæ mittuntur. Interim Turcarum exerci-
tus in

tus in Croatia 6000. pedites & quingētos equites Christianos, qui mōtes, silvas, & itinera infederant, corona cinxit, & paucis elapsis trucidauit: inter quos multi viri fortissimi, expertissimi que in rebus bellicis duces fuere; atque inter alios Iacobus Prantius, Georgius Plesbadius, Ioānes à VVeluerdurff: Abrahamus VValhausius viuis in hostium potestatem venit: Bassa detruncatis capitibus sex currus impleuit.

Anno
1592.

*Victoria
Cura*

In Polonia simulas inter Regem & magnū Cancellarium indies augebatur. Indictus itaque est conuentus in festum S. Michaelis, in quo tam de hoc, quàm de alijs pluribus Regni negotijs disceptabitur: Cancellarius nō exiguum in armis habet militum numerū. Defuncta vxore aliam ex præcipua Nobilitate duxit; quo matrimonio authoritas eius, viresque creuerunt: ita vt se iam apertum hostem Regis profiteatur. Sed & Suetiæ Rex in vsum filij sui Poloniæ Regis multas cogit et in Belgio & in Germania copias. Metuūt Poloni rem sine cæde & sanguine componendam non esse.

*Simulas in-
ter Regem
& Cancellarium Pol-
oniæ.*

Per eosdem dies Gubernator Landrecensis ex Gallia ad quosdam in aula Parmensis scribit, Dominum Senallium ante biduum legationem Reginæ Angliæ, quinquaginta millia ducatorum ad Nauarræum adferentem, in-

*Victoria Ca-
tholicorum
in Gallia.*

466 MERCVRII GALLOBELGICI
tem,intercepisse:captum esse Dominum de
Falle,cum alijs tribus magni nominis viris;
quos Bellouacum misit: Dominum quoq;
Rieuxium aliquot turmas equitum strauif-
se, quos ceperat Augustá Vessonum secum
abduxisse.

18. Iulij. Mondragonius fidelissimus Regi Hispa-
niarum Dux, milesque fortissimus, medio
circiter mense Iulio, collecta 3000. militum
manu, & quinque tormentis præparatis, Ca-
strum VVesterloum in Campinia obsedit,
& tandem 18. Iulij deditione recuperauit.
Inde copias suas Turnhoutium transtulit:

21. Iulij. cuius arcem 20. eiusdem mensis recepit, &
postridie Bercheicanum castrum Regi resti-
tuit. Quam expeditione Mondragonius osten-
dit, quam paucis expensis & viribus maxima
Regi præstari possint commoda: Ex his e-
nim munitionib. nõ tota tantum Brabantia,
sed & oes vicinæ Prouinciæ vexabantur &
diripiebatur. Quod si tam exiguus exercitus
in Transalaniem missus fuisset, fortè Steen-
vvica Regi salua adhuc esset. Interim nõ mi-
sum gaudet tota Frisia, nimis à præfidiarijs il-
lius oppidi exhausta.

Minister hæ-
reticus sit
Catholici vs.

His temporibus Pragam venit Minister
quidam hæreticus, qui cum multis annos
Lubeæ, & in vicinis locis cõcionatus esset,
Pragæ in Theologos Societatis Iesu incidit;
fami-

familiariterque cum illis aliquamdiu con- **Anno**
 uersatus, tandem in cognitionem veritatis **1592.**
 adductus, errores suos detestatus, Catholi-
 camque Religionem professus est, & **22. Iulij.**
 Iulij publicè, præsentè Nuncio Apostolico, pri-
 orem doctrinam suam reuocauit: Vigesimo **26. Iulij.**
 deinde sexto, qui dies erat Dominicus, in tē-
 plo Societatis, præsentibus cunctis legatis,
 & magna populi multitudine, vitam hæc-
 nus transactam cum magnis pœnitentiæ in-
 dicijs recensuit.

Rex Nauarræus copias, quas adhuc sub
 signis habebat, Espernaium duxit, vt oppi-
 dum illud nuper captum recuperet. Mare- **Bironius ca-**
 schallus Bironius, dum curiosè iustrat exer- **ditur.**
 citum, ictu machinæ maioris prostratus, &
 equus, cui Nauarræus insidebat, globo tra-
 iectus esse dicitur. Comitæ quoque Turci-
 næ mors, qui iuxta Sedunū occubuisse, per
 omnium ora volitabat. Dux Mercurij mul-
 tis victorijs in Britania partis, & ante pau-
 cos dies oppido *Mans* capto inclaruit; vti &
 in Normania Mœnius, qui recuperata Cau-
 debeca, eiusq; mœnibus dirutis & munitio-
 nibus complanatis, vtramque Sequanæ ripā
 inter Rhotomagum & mare tutam ab hosti- **Nemourie**
 bus reddidit, nauigationique suam liberta- **victoria.**
 tem restituit. Nemourie Dux, Lugdunensi-
 um Gubernator, cum exercitu sibi assigna-

Anno

1592.

*Vienna dedi-
tur.**Germani
transitum
per Lutzen-
burgensem
Ducatum pe-
tunt.**Galli de no-
uo Rege cre-
ando consi-
lunt.**Magnus the-
saurus in*

to Viennenses compulit, vt se suamque vr-
bē Confœderatis reddiderint, copiasq; suas
Gratianopolim, aut, vt alij scribunt, Valen-
tiã traduxit, vt harū vrbium ciues ad similē
deditionem adigat, Rhodanumque, vt Mœ-
nius Sequanam, ab hostium iniuria liberet.
Equites Germani, qui Nauarræo militarāt,
per eosdem dies à Duce Parmensi licentiam
& publicam fidem flagitarunt, vt per Duca-
tum Luxemburgensem in Germaniam tran-
sire tutò liceret. Annuit Parmensis ea con-
ditione, nulli ex incolis molesti sint, nihil
rapiant, sed necessaria si quæ habeant, emāt,
& venditori soluant. Magna profectò rerū
mutatio, qui nuper cœlum ipsum territa-
bant, & mundum vniuersum deuoraturi vi-
debantur, nunc supplices ad hostem veni-
unt, vt transitum, quem nuper ferro ipsi fa-
ciebant, nunc sibi concedi flagitent. Tot ita-
que victorijs Catholicorum animis erectis,
Franci de Rege Catholico creando cogita-
re cœperunt: Eum in finem Lutetiã Roma
venit Dux de Feria, Cardinalem Senonen-
sem secum adducens, vt fœderis Sacri nego-
tia dirigant, & præcipuè vt voluntates Prin-
cipum ad electionem noui Regis præpa-
rent.

Per id tempus Luxemburgum venerunt
ducenti muli 1500000. coronatos in argen-
to por-

to portantes, quæ argenti vis deinceps Na- Anno
 murcum missa est, vt sine mora & intermissi 1592.
 one cudatur: Optant hic nonnulli, vt bene, *Belgium ex*
 & quidem ad Regis, Reipublicæque salutē *Hispaniâ*
 expendatur. *mittitur.*

Turcarum exercitus in Croatia non o-
 tiabatur, sed magnos quotidie progressus,
 magnasque expeditiones faciebat. Trepidaba-
 bat vtraque Pannonia, Bauaria, Bohemia,
 Stiria, Carinthia, Morauia, Silesia, & omnes
 vicinæ Prouinciæ Cæsar Ordines silesiæ Mo-
 rauiaque conuocat, periculum, quod Impe-
 rio imminebat, ipsis significat, omnes vires
 ad immani huic Tyranno resistendum iun-
 gant, etiam atque etiam flagitat. Protestan-
 tes Belgæ hoc tanta periculo non moueban-
 tur, & se nihil mali à Turca sibi metuere pro-
 testabantur: Securi itaque suas prosequēbā-
 tur victorias. Lustrato exercitu, & duobus
 millibus è suis in obsidione Steen vicenli
 desideratis, cum reliquis copijs Ootmarsū
 oppidulum in Tvvēta situm obsident. Præ-
 fectus vr̄bis Alphonfus Mendosus equitum
 ductor, videns se in vr̄be aut parū, aut nihil
 obsequij præstare posse, præliarios pedites
 hortatur, oppidulū fortiter defendant, se cū
 sua cohorte ad Verdugium profecturum,
 opemque & subsidium ipsis allaturum. Qua
 tuordecim circiter equitum turmæ oppidu-

*Ootmarsum
 capiunt Nas
 souiani.*

Anno
1,92.

464 MERCVRII GALLOBELGICI
lum cinxerant, præter peditatum, qui non
longè aberat: Mèdosus imperterritus, cum
60. circiter equitibus oppido excedit, & qua
parte hostium cuneus erat densissimus per-
rumpit, viamq; sibi viribus & armis aperit.
Cumque transissent, nullo è suis desiderato,
vertit equum, & secundam in eos impressio-
nem dum parat, videt hostiū peditatum ad-
uenire. Metuens itaque ne vndique circum-
daretur, mutato consilio ad Verdugium
proficiscitur. Cæterum, quia subsidium
nullum in propinquo erat, præsidarij Oot-
marsenses sibi consulere, & oppidulum ho-
sti tradere coacti sunt.

*Coeuarda
obsidetur.*

(verba)

Occupato Ootmarso, Ordines magna v-
si celeritate, antequam hostes sese recollige-
rent, Coeuardā omnes copias apparatusq;
bellicum traducunt. Est autem Coeuarda
exiguum oppidum, seu potius vicus, in di-
tione Transisalana ad Vidrum fluuium à
conditoribus extructus, natura potius, quā
arte munitus, cui arx adiacet penè inexpu-
gnabilis, cui præest Satrapa, istius territorij
Gubernator. Præsidarij, cum hostium ad-
uentum intellexissent, vicum exusserunt, &
complanarunt; arbores, fruteta, hortos &
arbusta exciderunt, ne quid esset, vbi hostis
latere posset. Adueniens itaque Nassouius
nihil præter duas pirus inuenit vbi castra
locaret.

locaret. Ductis itaque fossis, aggeribusq; & Anno
 vallis cōstructis, milites paulatim ad arcem 1592.
 prorepunt, dispositis tormentis aliquot, in
 arcē iaculantur. Regij ad portam arcis pro-
 pugnaculum habebāt, vnde in hostium ca-
 stra pilarum emissionē magnas strages fece-
 runt: eruptione quoq; facta, integram cen-
 turiam, vndecim tantū fuga elapsis, pro-
 strauerunt. Verdugius interim cohortem
 equitum obsessis subsidio misit. Vt autem
 impressionē in hostium castra faceret, suffi-
 cientem non habebat militem. Etsi enim pe-
 cunia sepe ad stipendia multorum mittere-
 tur, etsi Frisiæ multorum millium dalero-
 rum tributa singulis mensibus imperentur,
 nescio tamē quo fato, cū ad pugnam pro-
 deundum est, nihil præter milites delide-
 retur.

Romanus Imperator, totusq; illius Se-
 natus, licet eam haberet opinionem, quòd
 Amurathes inficiaretur, iussu suo bellum
 motū, & inducias violatas esse, sciens tamen
 eam Turcis esse consuetudinem, vt non re-
 stituant vrbes, quas semel occuparunt, om-
 nem mouebat lapidem, vt auxilia cogeret,
 atque Tyranno resisteret. Sub id Doctor
 Petzenius, qui nuper ad Bauariæ Ducem,
 Ferdinādum Tirolensem Comitē, & Ar-
 chiepiscopum Saltzburgēsem legatus erat,
 in au-

*Cesar cum
 suis de Tur-
 cis repellen-
 dis cōsiliū
 agit.*

Anno
1592.

in aulam reuersus est, magnā spem multasq;
promissiones contra Turcas subsidij auxi-
lijque adferēs. Interea tristissimus adfertur
nuncius, præter V Vihitschium, Carolopo-
lin quoque, Sturium, & Lapaziam Turcas
occupasse: tria armatorum millia trucidaf-
se, aliquot millia vtriusque sexus è nobilio-
ribus opulentioribusq; incolis captiuos ab-
duxisse, & perpetuæ seruituti mancipasse.

10. August.
Ernestum &
Hūgari Pra-
gam veniri.

Decimo August. Ernestus Archidux ad Im-
peratorem fratrem cum legatis Vngariæ ve-
nit. Septimo post die Regnorum & Prouin-
ciarū Legati conuocati sunt, agitantur con-
silia, quomodo Turcis possent resistere, &
eorum conatus infringere: vnde auxilia,
vnde pecunia, vnde apparatus petendus sit.
Sciebant periculum esse in mora, expectari
Græciæ Gubernatorem cum 60000. pedi-
tibus & equitibus, in bellis Persicis exerci-
tatissimis, qui si se cæteris iungat, ingēs ma-
lum Hungariæ, vicinisque locis impende-
re. Quas ob difficultates quotidie conuen-
tus Pragæ per hos dies agebatur, & ad quar-
tam aut quintam sæpe horam protraheban-
tur. Hungari namque, & qui inter illos præ-
cipuus est, Nadasti, heros fortissimus, qui
anno ab hinc quarto cum mille septingen-
tis militibus decem millia Turcarum pro-
strauit, vehementer vrgent, vt sibi auxilia
mit-

mittantur. Quòd si enim Turcarum Imp̄- Anno
rator reliquis Christianorum in Hunga- 1592.
ria oppidis & munitionibus potiatur, toti
Germaniæ metuendum est: Vt enim Tyrá-
nus ille vires Germanorum contemnit, sic
Hungarorum formidat.

Argentoratēses adhuc cum Lotharingo, *Cardinalis &*
Episcopo nuper electo, bellum gerebant, & *Lotharingia*
Moltzemum obsidebant. Cumque se ad op- *de Argenti-*
pugnationem præparant, Vaudemontius *nenſibus vi-*
cum aliquot equitum turmis ad Lotharin- *etoria &*
gum electum Episcop. properat, seseque illi *præda.*
iungit. Pariter itaque Moltzemum con- *11. Augusti.*
tendentes, in conspectum hostium constite-
runt, equitatum illorum ad pugnam pro-
uocâtes. Sub hoc ab exploratoribus didice-
runt, magnam pecuniæ summam, apparatus
bellicum & comeatum ab Argentinensib.
in castra per 150. equites, & 600. pedites
mitti, & hos in procinctu esse. Lotharingi-
us itaq; cum Vaudemontio citissimis equis
ad hanc prædam properant, vt iter hosti, ne
in castra venire possit, intercludant. Lotha-
ringi videntes hostē, tanto cū furore in illos
irruunt, vt equites penè omnes trucidârint:
si qui fuga elaberentur, hos vsque ad portas
Argentinenses insecuti sunt. Pedites quoq;
trecētos circiter strauerunt, reliqui cum si-
gnis suis ad partes Lotharingi transferunt.

Om-

Anno
1592.

Omniem comeatum, apparatus bellicum cum 18000. daleris (alij minorem summam fuisse afferunt) interceptum secum abduxerunt. Paulo post, qui in obsidione erant, incensis castris, sine tympanis & tubis, ne hostis eorum abitum intelligeret, soluta obsidione Argentoratum redierunt. Lotharicus post hanc expeditionem omnes arces, oppidaque continuo labore & opere fortissimo muniuit; vt si hostis reuertatur, nouaque obsidionem moliat, difficultate summam in ijs expugnandis inueniat.

*Rebellio pro
fidij Bannensis.*

Ernestum Sorentissimum Electorem Coloniensem, iam ante multos menses, instituisse Parmensi, vt Regius miles ex vrbibus suae Dioceseos euocetur, & sibi vrbes reddantur, dictum est superiori libro. Tandem impetrauit madatum Regium, quo Tislingio, vt generali vicario praecipitur, vt ipse, omnesque centuriones praesidiorum, quae ad Rheni ripam sunt, visis litteris statim oppidis cedant, eaque Electori reddant: non obstante quocunque alio mandato, siue id scripto ad illos peruenerit, siue voce viua allatum sit. Tislingius accepto mandato hoc, statim milites congregat, ipsis voluntatem Regis exponit, & vt se ad iter parat praecipit. Sed quia praesidiarijs omnibus aliquot mensium debebantur stipendia, confestim illi multuari

multuari cœperunt, mandatum tam Regis, quàm Tislingij contemnentis. Tislingius quod sui officij erat fecit: confestim ad aulâ scribit, se mandatum Regis accepisse; Centurionibus primò. deinde & militibus prælegisse. Centuriones vt pareant paratos, milites verò obstreperos & rebelles, antequam soluantur stipendia vrbe discedere non velle. Tislingius vt suo honori consuleret, inito cum ceteris Centurionibus consilio, decreuit mandatum regis per tympanistâ publicari. At magistratus petijt, huic suo instituto superfederet, donec scriptû à suo Principe Electore accepissent: fieri enim posse, vt si milites tumultuantes inuiti vrbe educâtur, in ciuium ædes irruant, casq̃ue diripiât. Hic quid ageret Vicari? Scribit Verdugius, nisi militem vrbe educat, culpam in ipsum reiiciendam. Educere autem non potuit inuitos, & qui debita sibi stipendia poscebant. Mittit itaque ad Tribunum ærarij Regijs; orat pecuniam mittat, vt militibus & volûtati Regis satisfiat. Respondet ille; Se pecuniam non habere; imò de pecunia posthac Bönensibus numeranda nihil sibi mandatum esse. Litteris itaque Tislingius diuersis Verdugium orat, vt consilium suum in hac difficultate constituto non deneget: vt sciat quid in hoc negotio facere expediat, quod si gre-

Anno
1592.

470 MERCVRII GALLOBELGICI
si gregarij milites in hoc suo proposito per-
maneant, & absque pecunia urbem desere-
re non velint, an consultum sit vt ipse, reli-
quique Centuriones clam sese subducant?
Milites cum intelligerent Electorem op-
pidi restitutionem vrgere, Vicarium conue-
niunt; petunt, vt liceat ipsis quosdam è suis
Nouesium & Berkam mittere. Quod cum
ille negaret, iterum vrgent, vt duæ centu-
riae quotidie excubent, murosque & portas
urbis custodiant. Sed nec illud ipsis permit-
tere voluit. Quare milites sua autoritate
nandant, vt nullus ex militibus Electoris
in urbem admittatur, nullus ex Praefectis
suis vrbe exire permittatur; omnes litterae,
quae ad Tislingium & Magistratum adse-
runtur, sibi tradantur, & coram legantur.
Postea duarum centuriarum excubias ite-
rum postularunt. cumque Tislingius id ip-
sis permittere non vellet, eo inuito sortem
ciuibus arma adimere decreuerant: at illud
protestatione Tislingij impeditum fuit. Pu-
blico quoque mandato iusserunt, vt si qui
miles Bauaricus in vrbe sit, statim exeat: cla-
ues portarum ab Optione exegerunt, tym-
panistam Nouesium & Berkam legarunt.
Paulo post venit Ioannes V Verdenus. eius-
dem legionis Centurio, & Philippus Mon-
taggius,

Anno
1592.

Taggius, qui à Præfecto ærarij in mandatis habebant, vt militum animos tentarent, quot mensium stipendia poscerent. Hi conuocatis omnibus rogant, an trium aut quatuor mensium stipendijs velint acquiescere. Respondent illi; Nequaquam se id facturos, sed solidum suum sibi solui debere. Quod si Parmensis viam modumque solutionis nesciat, se inuenturos. Quibus cum Tislingius diceret; Sperare se eos hosti urbem non tradituros. Neutiquam, aiunt: se facturos quod probum militem docet. Quarto Ianuarij Tislingius secundas à Parmensi & Verdugio litteras accepit, quibus illi denuò mādatur, vt vrbe suos educat, urbemque Electori reddat. Conuocat ille milites, litteras prælegit, ex Gallicis Latinas facit. at illi legere noluerunt, dicentes; Non se urbem relicturos, nisi pecunia sibi debita numeretur. Quare Tislingius ab ijs veniam sibi, alijsque Centurionibus abeundi petijt, ne in indignationem Regis & Imperij incurrat. quam illi milites denegarunt, & ad arma conclamantes, iterum arma ciuibus adimere voluerunt. Cæterum aderant, qui illud impediuerunt. Tislingius interim Mansfeltio, Parmensis in administratione Belgica Vicario, sese purgat, & honestam missionem flagitat.

Milites, quia nulla mittebatur pecunia,

Anno
1592.

472 MERCVRII GALLOBELGICI
sexto Ianuarij ciues coegerunt, vt deinceps
sibi victum dent, aut singulis diebus tria se-
stertia numerent, vnde quę necessaria sunt
redimant. Interim tympanista, quem Ber-
kam & Nouesium miserant, reuertitur. quę
cū Tislingius in carcerē compingere vel-
let, à militibus impeditus est. Mense Martio
Verdugius Duifeldorpium venit, Tislingi-
um ad se vocat, de negotio sciscitatur, & post
maturam deliberationem Tislingium cum
Ioanne Baptista Taxio Bonnam remisit, vt
militum animos denuo tentent. Qui cū ve-
nissent, nihil impetrare potuerunt. Sed & ci-
uibus imperatum est, vt tribus sestertijs
quartum adderent. Quod ne fieret Vicarius
diu multumque nequicquam laborauit, su-
pellectilemque suam argenteam pignori ex-
ponens, aliquid pecunię coegit, quo militi-
bus se satisfacturum ad tempus existimauit.
Sæpe deinde milites conuocans, voluntatē
Regis, Parmensis, Mansfeltij, & Verdugij il-
lis proposuit, monuitque sibi cauerent, ne
in indignationem Principum incidant, ho-
noremque & existimationem, quam tot præ-
claris expeditionibus sibi compararant,
hac ignominia maculent. At surdis caneba-
tur.

Tislingius interea ad aquas Spadanas pro-
ficiscitur, vt Parmensem ipsum conueniat,
ei que

ei que tumultum militum suorum exponat. Anno
 Petit Parmensis, vt 150. milites forte legat, 1592.
 & Steenvicam cum ceteris, qui Berkam ve
 nirent, mittat. Paret Tislingius, & militibus
 Bonnenlibus voluntatem Parmensis perscri
 bit, ei que pareant præcepit. At illi metuen
 tes ne ita paulatim euocarétur omnes, ne uti
 quam obedire voluerunt. Quare Tislingius
 ipse Bonnam profectus, multis argumentis
 docuit, Regis voluntati obediendum esse.
 At illi nihil præter pecuniã vociferabantur.

Electo Colonienfis Bruelam Ordines cõ
 uocarat, tum ob alias causas, tum vt modus
 inueniretur, quo præfidiarijs Bonnenlibus
 satisfieret. Post multas disceptationes inuen
 ta est via, aliquid pecuniæ corradendi. Mili
 tes, petente id Tislingio, permiserunt, vt vo
 cetur, qui cura hæc erat demandata, vt cum
 militibus de stipendio conueniret. Offert
 iste certam pecuniæ summam, quam illi re
 pudiarunt; in solidũ sibi solui, & deinde ex
 authorari volentes. Sed & Elector Poppels
 dorffium venit, vt cum militib. pacisceretur.
 Oblati sunt octodecim coronatorum mil
 lia; sed repudiati sunt. Tislingius, ceterique
 Centuriones in vincula coniecti sunt, mag
 naq; erat illorum insolentia. Tandem res est
 composita, pecunia numeratur, Regius mi
 les 24. Augusti Bõna educitur, & Bauarico

Regius mi
 les Bõna e
 ducitur.

24. Augusti

Anno
1592.

471 MERCVRII GALLOBELGICI
vrbe excepto, eiusdem custodia, sub Nobilissimo, Prudentissimo, magniq; nominis viro Hermanno *Vander Linden* oppidi Gubernatore demandatur.

Increbuit his temporibus fama, Parmensem tertio cum exercitu sub finem Septembris in Galliam profecturum: Regem eligendum; Reginam Angliæ belli pertæsam, Nauarræo ad pacem hortari; Nauarræum Romæ per Episcopum Parisiensem anathematis absolutionem flagitare; & similia multa circumferebantur. Interim Nauarræus, cum intellexisset Præsidium in Espernay à Mœnio introductum, aliud profectum abesse, copias clam eò traducens, oppidum recuperavit: cum paulo ante Dux Mercurius Nauarræos Deseram obsidentes castris exuisset, tria millia trucidasset, Nobiles multos captiuos abduxisset, tormenta omnia maiora, quæ non pauca erant, interceptisset; Anglicana vexilla 52. (vt quidam scribunt) in vrbe reportasset: Nemourius quoq; præter Vienneam, Valentiam quoque & Romasam in fidem Confœderatorum recepisset, magnasque expeditiones in Delphinatu ageret, cuius prouinciæ Nobilitas pleraque à Nauarræo deficiebat.

*Nauarræorū
clades.*

*Valentia &
Romansa de
dūtur Confœ
deratis.*

*Couerde sub
fidia mittun
tur.*

Sub finem Augusti Dux Parmensis, non ignorans Regis quàm plurimum interesse,
vt

vt arx Coeuardana, totius Frisiæ ostium, & Anno
 introitus, in fide maneat; expeditissimas ali
 1591.
 quot legiones in transrhenanam prouinciã
 misit; arcem hanc obsidione liberarent, ho-
 stemque aut cæderent, aut fugarent. Quæ
 cum eò venissent, inuenerunt hostem muni-
 tionibus & propugnaculis validissimis te-
 ctum, ad quem nullus patet accessus. Quoti-
 dianis itaque velitationibus hostem eliciūt,
 & ad pugnam inuitant; sed metuens ille, se
 suis vallis & munitioibus continet. Regij
 in pago Emlichom castra locarunt, nihilq;
 tantopere exoptant, quàm vt pugnandi co-
 pia detur: sed propter paludem, quæ duo in-
 ter castra interiacet, Nassouiosque tuetur,
 difficilis est Regijs ad eos accessus. Interim
 sæpe velitantur.

Sexto deinde Septembris Regij attractis *6. Septemb.*
 aliquot machinis, in propugnacula Ordinũ
 fortissimè irruunt. Defendūt hostes se acri-
 ter: vtrinque cæduntur multi; 300. ex Nas-
 souianis, ex Regijs cætum circiter & vigin-
 ti. Sed quia propugnaculũ primarium mul-
 tis machinis munitum erat, & qui illud tue-
 bantur fortiter pugnarent, Regij cedere co-
 acti sūt. Desperabant iã penè Regij de Coe-
 uarda liberanda, tamen quotidie hostem la-
 cessabant, & prouocabant. Cadunt vtrinq;
 plurimi, in Ordinũ exercitu VVilhelmus

476
Anno
1592.

Status Gal-
lia.

Itali Cesari
auxilia con-
tra Turcam
offerunt.

MERCVRII GALLOBELGICI
Nassouius in pectore læthaliter vulneratus
est. Sunt qui nunc spargunt Coeuardam in
Ordinum potestatem deditione venisse.

In Gallia Mænius filium suum adoles-
centem 16. annorum Normanniæ Guberna-
torem cōstituit; eiq̄ue Villaium vr̄bis Rho-
tomagensis Præfectum Vicarium dedit.
Nauarræus Bironio Marefcallo nuper cæso
Dominū Guisium armamētarij Tribunū
subrogauit. Interim in celebrem Britannia
portum Sanmalum 40. maximæ naues,
militibus & thesauro ingenti oneratae, ex
Hispania missæ appulerunt. Regina Angliæ
Hispanorum vires & victorias in Britannia
metuens, Ordines Doueram ad conuētum
coegit, Anglos omnes è Belgio, exceptis ijs,
qui Flissingæ, alijsq̄ue in vr̄bibus sunt, euo-
cauit, & se, vt Hispanorum vires frāgat, præ-
parat: Sed & præcipui Principes Italiae Im-
peratorī contra Turcam auxilia pollicen-
tur; expectaturq̄ue Pragæ Dux Mátux, qui
Italorum ductor fore putatur. Non itaque
pax, sed bella, & quidem præcedentibus fu-
nestiora, nobis sunt metuenda: nisi Deus
propitius nostri misereatur, & Princi-
pum corda ad pacatiora con-
silia tandem incli-
net.

EPI.

Habetis Reuerendi Domini Detteni, & tu benigne lector, quæ promissimus, ex nostri temporis diuersorum idiomatû scriptorib. collecta, & in vnum corpusculum redacta. Addidimus ipsi quæ vidimus, & quæ amici per litteras nobis communicarût. Inueniet fortassis Lector, quæ secus, quàm hic, narratur; sed meminerit, multos affectib. suis duci magis, quàm veritate niti. Contigit enim nobis non rarò, duos, qui eidem expeditioni interfuerunt, in narratione rei gestæ non consentire: sed vnum hoc, alium isto modo narrare. Porrò neque omnia quæ hic damus pro Apollinis oraculo haberi volumus: fieri enim potest, vt nos ipsi prius decepti, alios etiam decipiamus. Testamur interim Deum Optimû Ter Max. nihil nos hic animo peruerso & maleuolo scripsisse, aut in veritatem, atq; adeo consciétiam ex industria peccasse. sed simplicem veritatem, prout nobis constabat, vel apud alios inuenimus, in omnibus secutum esse.

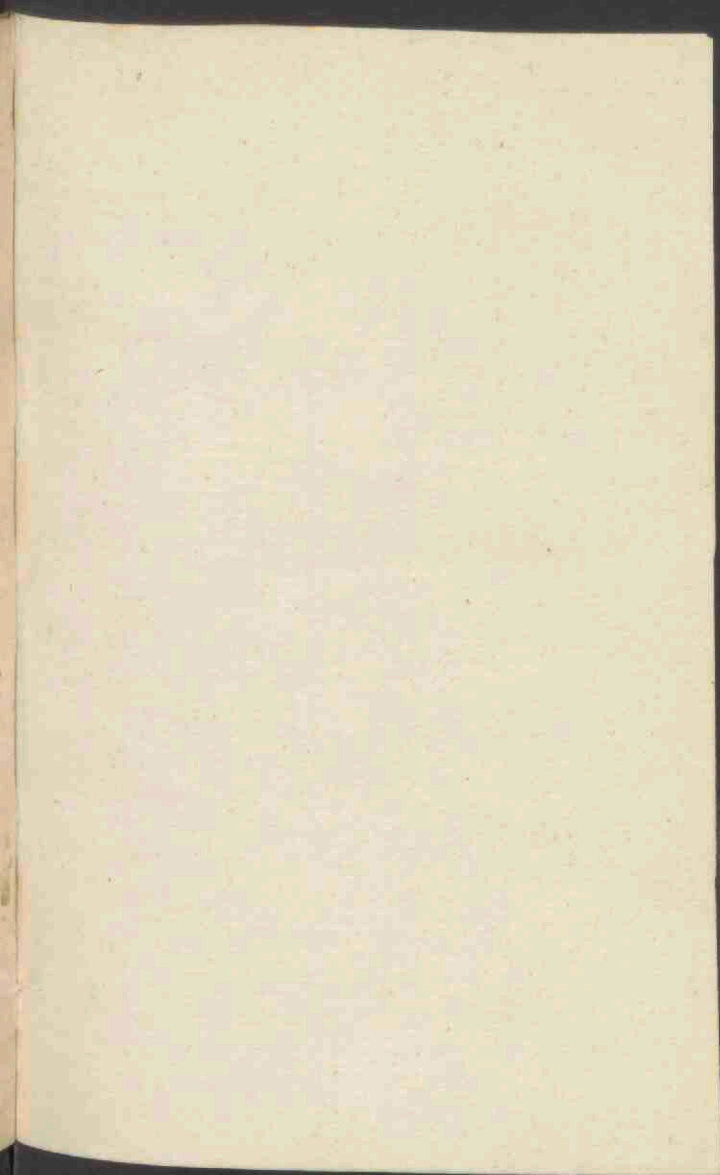
Vt imini itaque, Domini mei, hoc qualicumque labore nostro, & ad scopum nostrû, quem nobis in hoc opere præfiximus, subinde collimamini. Futurum enim speramus, vt si hoc feceritis, miserrimum exulceratissimi seculi nostri statum sitis cognituri.

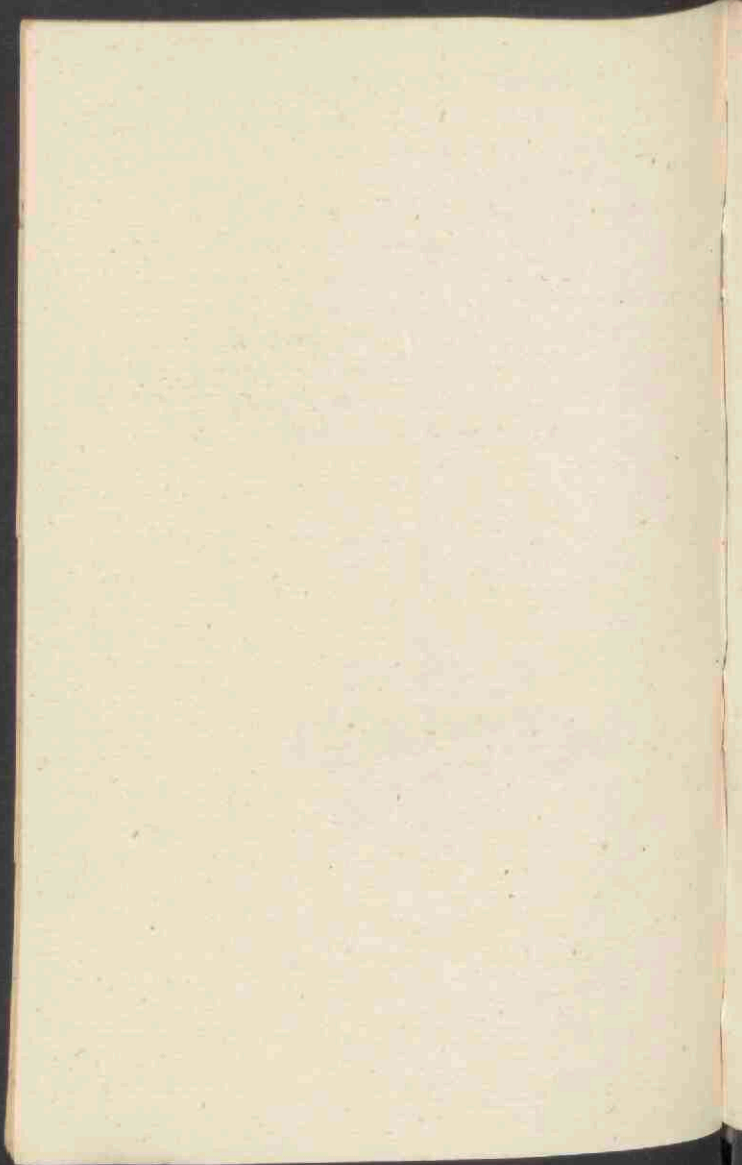
478 MERCVRII GALLOBELGICI
Reliquum est, vt omnipotentem & misericordem Deum humili mente, & supplici voce obsecremus, vt presentes calamitates à ceruicibus nostris tollat, & instantes auertat; iusta iracundiæ suæ flagella vibrare desinat; nostri clementer misereatur, & tandem decurso vitæ spatio, ex hoc exilio, lachrymarum & dolorum pleno, ad illam patriam, vbi mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor: vbi exultant Sancti in gloria, & in cubilibus suis letantur, perducatur.

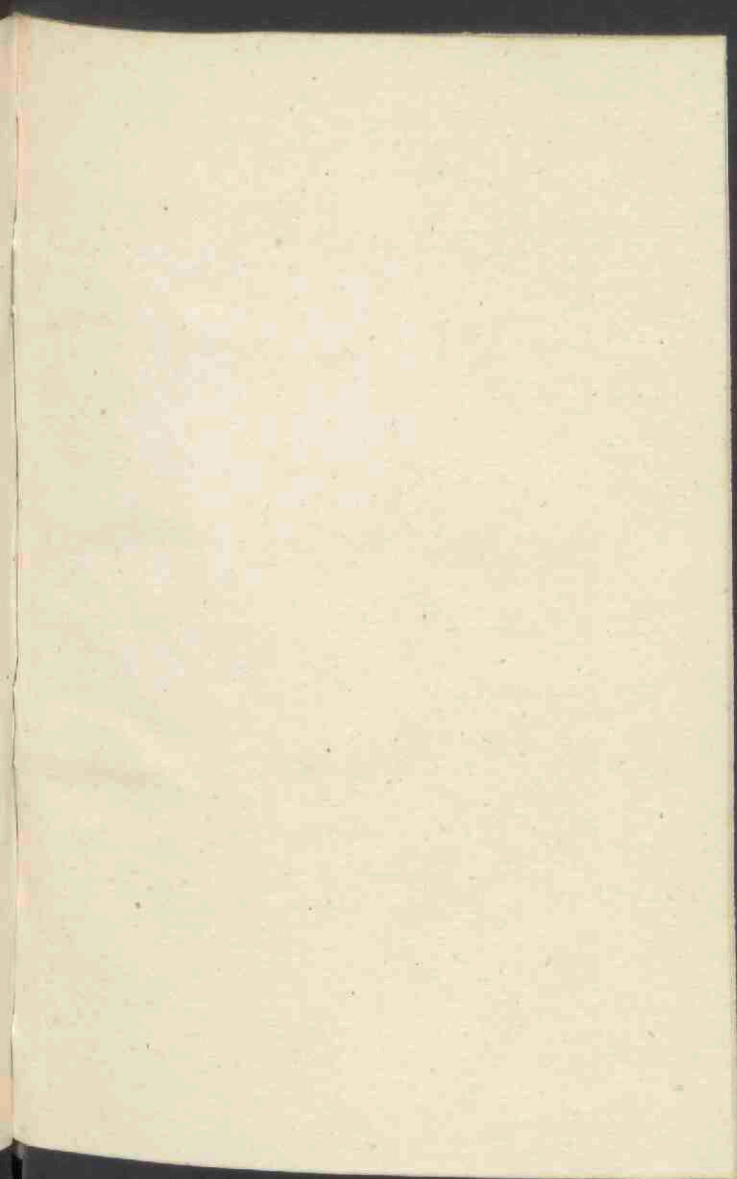
Amen.

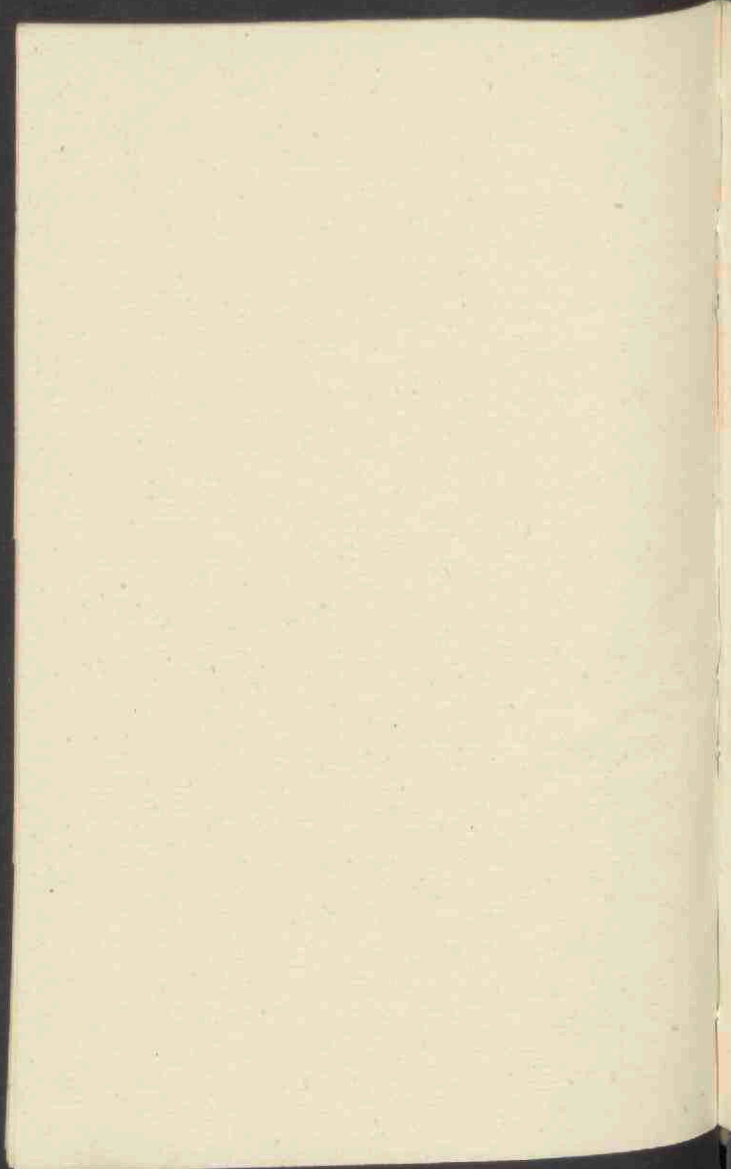
FINIS.

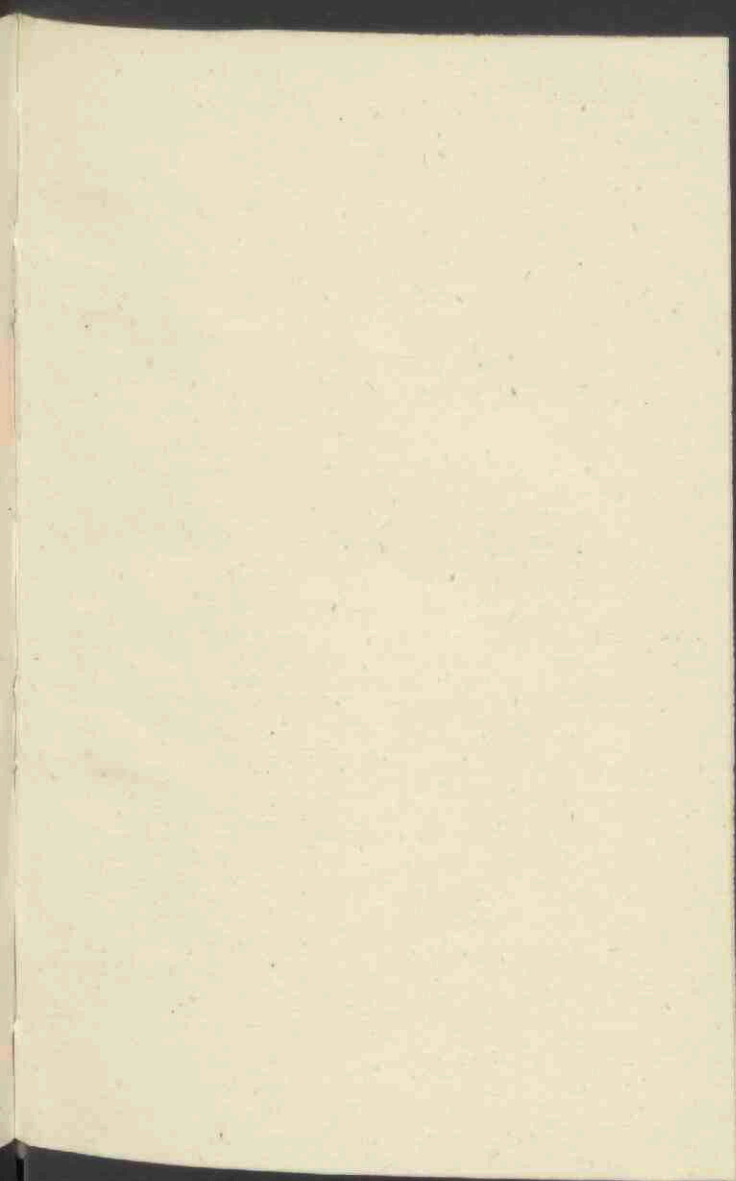

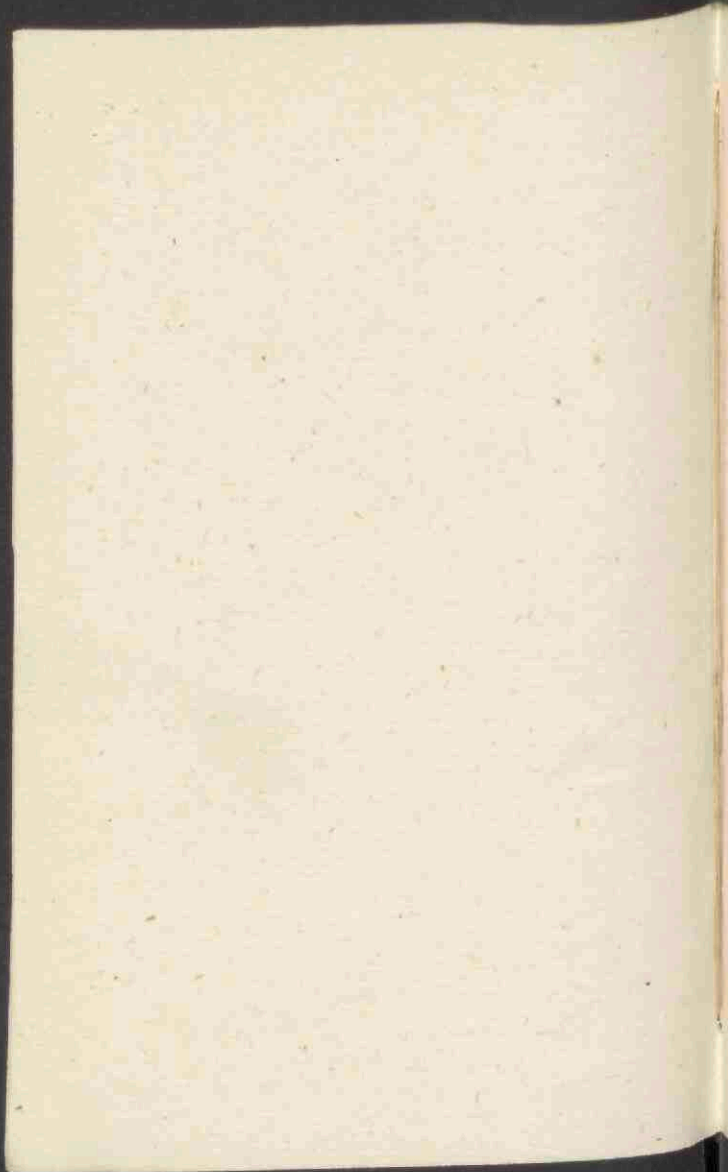

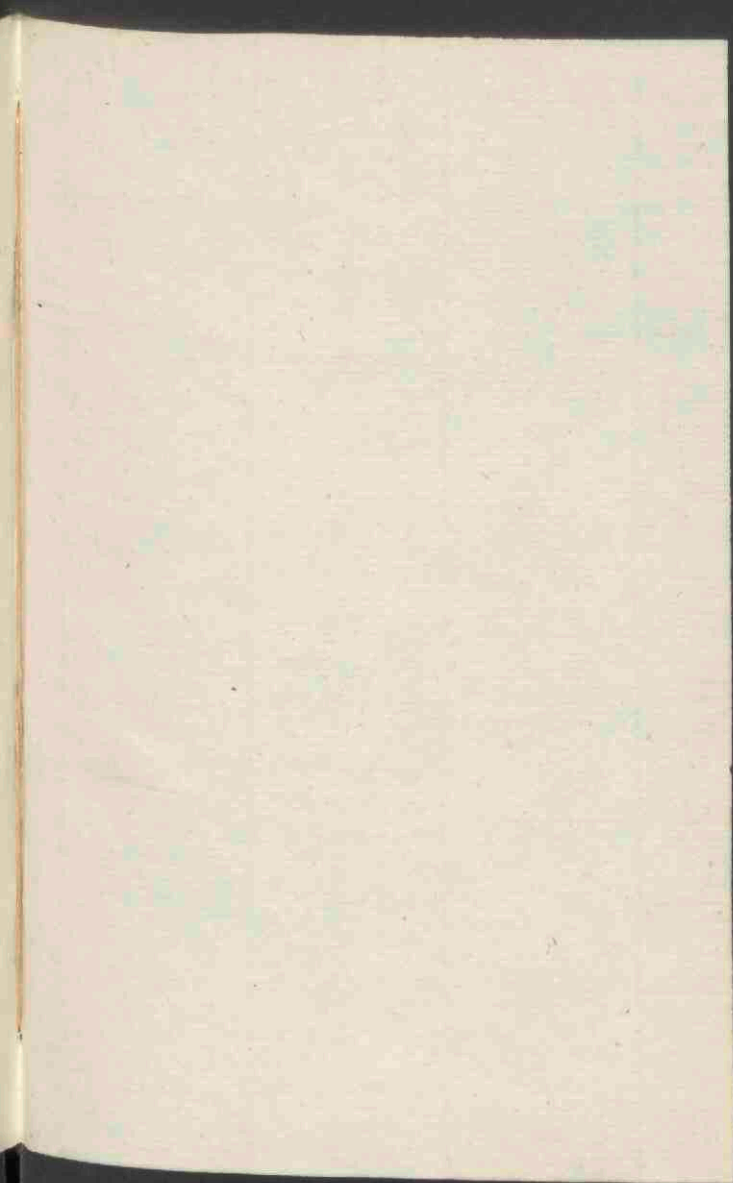

OCN: 1373 258040

